

T. C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**AHMET ALTAN'IN
İSYAN GÜNLERİNDE AŞK ve EN UZUN GECE ADLI
ROMANLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mukaddes YAKIN

VAN- 2012

T. C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**AHMET ALTAN'IN
İSYAN GÜNLERİNDE AŞK VE EN UZUN GECE ADLI
ROMANLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mukaddes YAKIN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Kemal EROL

VAN- 2012

KABUL VE ONAY SAYFASI

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Bu çalışma, jürimiz tarafından .....

..... **ANABİLİM DALI**, ...

BİLİM DALI' nda YÜKSEK LİSANS / DOKTORA / SANATTA YETERLİK

TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : .....

Üye (Danışman) : .....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.... /.../2012

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMET ALTAN'IN HAYATI ve ESERLERİ

1.1. HAYATI	10
1.2. SANATINI TEMELLENDİREN TESİRLER	13
1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ	14
1.4. DÜNYA GÖRÜŞÜNÜ TEMELLENDİREN TEMATİK UNSURLAR	17
1.4.1. Devrim	17
1.4.2. Kadın	19
1.4.3. Aşk	20
1.4.4. Cinsellik	21
1.4.5. Tarih	23
1.4.6. Din	24
1.5. ESERLERİ	26

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET ALTAN'IN İSYAN GÜNLERİNDE AŞK ve EN UZUN GECE ADLI ROMANLARININ İNCELENMESİ

2.1. İSYAN GÜNLERİNDE AŞK	27
2.1.1. DÖNEM ESER İLİŞKİSİ	28
2.1.2. ÖZET	29
2.1.3. TEMALAR	32
2.1.3.1. Aşk	32
2.1.3.2. Özlem	37
2.1.3.3. İntihar	39
2.1.3.4. Aldatmak	39
2.1.3.5. Kıskançlık	40
2.1.3.6. Cinsellik	41
2.1.3.7. Ölüm	43
2.1.3.8. Kadın-Erkek Eşitliği	46
2.1.3.9. Allah İnancı	48
2.1.3.10. Memleketin Durumu	52
2.1.3.11. 31 Mart Olayı	54
2.1.4. ŞAHİS KADROSU	61
2.1.4.1. SOYLULAR	63
2.1.4.1.1. Hikmet Bey	63
2.1.4.1.2. Mihrişah Sultan	66
2.1.4.1.3. Tevfik Bey	68

2.1.4.1.4. Mehpere Hanım	68
2.1.4.1.5. Dilara Hanım	70
2.1.4.1.6. Dilevser	73
2.1.4.1.7. Reşit Paşa	74
2.1.4.1.8. Nizam	76
2.1.4.1.9. Rukiye	76
2.1.4.2. YABANCILAR	78
2.1.4.2.1. Konstantin	78
2.1.4.2.2. Sör Clementine	79
2.1.4.2.3. Boris	79
2.1.4.2.4. Profesör Konçarov	80
2.1.4.3. ULEMA SINIFI	80
2.1.4.3.1. Şeyh Efendi	81
2.1.4.3.2. Osman	82
2.1.4.3.3. Hasan Efendi	83
2.1.4.3.4. Kır Ali	84
2.1.4.3.5. Binnaz Hanım	85
2.1.4.3.6. Hatice Hanım	85
2.1.4.4. ASKERLER	87
2.1.4.4.1. Ragıp Bey	87
2.1.4.4.2. Muhtar Paşa	89
2.1.4.5. HİZMETÇİLER	90
2.1.4.5.1. Hediye	90
2.1.4.5.2. Sula	91
2.1.5. MEKAN	92
2.1.6. ZAMAN	96
2.1.7. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI	97
2.1.8. DİL VE ANLATIM	99
2.2. EN UZUN GECE	102
2.2.1. ÖZET	102
2.2.2. TEMALAR	104
2.2.2.1. Aşk	104
2.2.2.2. Yalan	114
2.2.2.3. Kıskançlık	116
2.2.2.4. Özlem	119
2.2.2.5. Töre Cinayetleri	120
2.2.2.6. Aldatmak	126
2.2.2.7. Kaybetme Korkusu	128
2.2.2.8. Cinsellik	129
2.2.2.9. İntikam	131
2.2.2.10. Çocuk Sevgisi	132
2.2.2.11. Ölüm	134
2.2.2.12. Aşağılanmışlık Duygusu	136
2.2.2.13. Siyasal ve Kültürel Çatışmalar	137
2.2.2.14. Allah İnancı	141
2.2.2.15. Askerlik	142
2.2.3. ŞAHIS KADROSU	144
2.2.3.1. ASKERLER	145
2.2.3.1.1. Taner	145

2.2.3.1.2. Teğmen Cafer	146
2.2.3.1.3. Necati Başçavuş	146
2.2.3.2. SİVİLLER	147
2.2.3.2.1. KADINLAR	147
2.2.3.2.1.1. Yelda	147
2.2.3.2.1.2. Zerrin	151
2.2.3.2.1.3. Rojda	152
2.2.3.2.1.4. Fahrunnisa	153
2.2.3.2.1.5. Elizabeth	154
2.2.3.2.2. ERKEKLER	154
2.2.3.2.2.1. Selim	154
2.2.3.2.2.2. Mahmut	157
2.2.3.2.2.3. Leopold	158
2.2.3.2.2.4. Arif Ağa	158
2.2.3.2.2.5. Tekin	159
2.2.3.2.2.6. Jacques	159
2.2.3.2.3. ÇOCUKLAR	159
2.2.3.2.3.1. Heja	159
2.2.4. MEKAN	160
2.2.5. ZAMAN	163
2.2.6. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI	164
2.2.7. DİL VE ANLATIM	165
3. SONUÇ	166
4. KAYNAKÇA	169
5. ÖZET	173
5. SUMMARY	174

ÖN SÖZ

Ahmet Altan, 1980 sonrası Türk edebiyatında eser vermiş önemli yazarlarımızdan biridir. Türk edebiyatında hem gazeteciliği hem de köşe yazarlığı yanı sıra roman yazarlığıyla adından sıkça söz ettirmeyi başarmış bir yazar olarak yer almaktadır.

Altan, korkusuzca yazdığı köşe yazılarından ve cinselliği ön planda tuttuğu romanlarından dolayı sürekli eleştirilir. Hatta bu yüzden bir ara kitapları toplatılıp yakılmıştır. Sürekli gündemde olmasına rağmen hakkında yapılmış olan araştırmaların sayısı parmakla sayılacak kadar azdır. Bu yüzden Ahmet Altan hakkında yüksek lisans düzeyinde de olsa bir araştırma yapılması gerektiğine inandık. Bu çalışmada yazarımızın romancılığının tipik örnekleri sayılan *İsyan Günlerinde Aşk* ve *En Uzun Gece* romanlarının olay örgüsü, tema, şahıslar kadrosu, mekan, zaman, bakış açısı ve anlatıcı, dil ve anlatım yönlerinden incelemeye çalıştık.

Araştırmamız, giriş ve sonuç bölümleri dışında iki kısımdan oluşur. Giriş bölümünde, 1980 sonrası Türk edebiyatı ve bu dönem edebiyatında Ahmet Altan'ın yeri ve önemi üzerinde duruldu. Yazarın etkilendiği yazarlar eserleriyle birlikte ele alındı. Çalışmamızın birinci bölümünde ise yazarın hayatı, sanatı ile eserleri tanıtıldı.

İkinci bölümde Altan'ın *İsyan Günlerinde Aşk* ve *En Uzun Gece* romanları olay örgüsü, tema, şahıs kadrosu, mekan, zaman, bakış açısı ve anlatıcı, dil ve anlatım yönünden incelendi.

Sonuç bölümünde ise, incelediğimiz romanlar hakkında elde ettiğimiz çıkarımlar ve romanlarda göze çarpan en önemli noktalara dikkat çekilmiştir.

Kaynakça bölümünde de çalışmamız sırasında yararlanılan kaynakların listesi verilmiştir. Çalışmamız esnasında yazım ve imla kuralları açısından TDK'nin Türkçe Sözlüğünden ve TDK'nin İmla Kılavuzu'ndan yararlanılmıştır.

Bütün bu çalışmalarım esnasında bitmek tükenmek bilmeyen bir sabırla beni yönlendirip desteğini bir an bile esirgemeyerek, bu çalışmamı hazırlamamı sağlayan değerli ve saygıdeğer danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Kemal EROL'a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim

Mukaddes YAKIN
VAN-2012

KISALTMALAR

Age	: Adı Geçen Eser
Bsk	: Baskı
Bkz	: Bakınız
ev	: Çeviren
S	: Sayı
s	: Sayfa
Yay	:Yayınları

GİRİŞ

Roman, gerek Türk edebiyatında gerek dünya edebiyatında mevcut yazı türleri arasında önemli bir yere sahiptir. Edebi türler içinde en çok roman örneği verilmiştir. Roman türünün edebiyatımıza girişi Tanzimat dönemine dayanır. Tanzimat'a kadar edebiyatımızda roman yerine masal, destan gibi edebi türler bulunur. Bu da edebiyatın önemli bir türden yoksun kalmasına, gelişmemesine yol açmıştır. Çünkü diğer türler romanın yerini tutabilecek nitelikte değildir. Roman türünde kişiler, zaman, mekan gibi unsurlar ayrıntılı olarak ele alınır. Fakat diğer türlerde bu durum söz konusu değildir. Ahmet Erdemci de bu durumu şöyle yansıtır: "Tanzimat'a gelinceye kadar Türk edebiyatında eski anlatı geleneği divan edebiyatında mesnevi, halk edebiyatında halk hikayeleri, masal, destan, ve efsaneler olmak üzere temelde iki koldan gelişmiştir. Fakat bu eski anlatı türleri, sadece olayı önemser nitelikteki türlerdir. Kişiler, yer ve zaman ayrıntıdan yoksun çoğu kez de olağanüstü özellikleriyle verilmiş, olay ise çok hızlı biçimde anlatılmıştır. Bu türlerde insan gerçek anlamda fiziki ve ruhi boyutları ve karmaşık yapısı ile değil, çoğu zaman tek yönlü bir tip olarak bir işlevi yerine getirmek üzere seçilen bir araçtan öte bir varlığı ifade edememiştir. Bu anlatı türlerindeki zaman ve mekan bazen bir iki kelime ile ifade edilmiş, bazen de yıllar birbirini kovalamıştır. Yani gerçek çok boyutlu yönüyle değil bir bakıma sığ bir biçimde anlatılmış ya da sembolik bir değer ifade etmiştir."¹

Roman türünün olayları ve kişileri ayrıntılı olarak ele alışı kısa sürede bu türün gelişmesini sağlar. Tanzimat yazarları da roman türüne yönelirler. Bu yöneliş Durali Yılmaz'ın "Romanın gördüğü ilgi üzerine Tanzimat yazarlarının hemen hepsi roman yazmayı denediler."² tespitini doğrulamaktadır.

İnsan, doğası gereği kendisini ve içinde yaşadığı toplumu sürekli eleştirip sorgular. Hayatın gerçeklerini ortaya çıkarmaya çalışır. Yazarlar, bu gerçekleri ancak eserlerinde ortaya çıkarabilirler. Bu yüzden insanları hayatın gerçekleriyle yüzleştiren, insanı tüm yönleriyle anlatan roman türüne ihtiyaç duyulur.

Roman, kişileri fiziksel ve ruhsal yanlarıyla bir bütün olarak ele almıştır. Nitekim Mehmet Tekin'e göre: "Roman, modern zamanların geçerli anlatım türüdür."³ Çünkü modern zamanlarda insana, insanların duygularına, düşüncelerine, yaşayışlarına verilen değer arttığından roman türüne verilen değer de artmıştır. Roman, insanın insanı anlatma içgüdüsünden doğmuştur. İnsana verilen değer arttıkça roman türüne verilen değer de aynı nispette artmıştır.

Roman türünün ne olduğu hakkında çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak roman sanatını daha ileri seviyede anlamak mümkündür.

---

¹ Ahmet Erdemci, *Ayşe Kulin'in Romanlarının Tematik Açısından İncelenmesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2005, s. 1

² Durali Yılmaz, *Türk Romanının Doğuşu*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2002, s.10

³ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2004, s. 8

“Roman, ferdin tam olarak kabul edemeyeceği bir dünyada kendisi için hakiki olan değerleri arama sürecinin anlatılmasıdır.”⁴ Diğer bir deyişle roman, romancının kurduğu dünyada hakikatlerin aranması sürecidir. Buradan da anlayacağımız gibi romanda gerçek olmayan fakat gerçeğin yansıtılmaya çalışıldığı hayali bir dünya vardır. Bu dünya romancı tarafından kurulur. Tam olarak olmasa da kısmen romancının hayatını yansıtır. Örneğin Elif Şafak’ın *Baba ve Piç* (2006) adlı romanını incelediğimizde yazarın kendi hayatından önemli kesitler sunduğunu görürüz. Romanda köklerini arayan Ermeni asıllı bir kız anlatılır. Amerika’da yaşayan bu kişinin aslında kendisi olduğu ve eserin otobiyografik nitelikte yazıldığı anlaşılmaktadır.⁵

Lukacs’ın deyimiyle ise “Roman, insanla, dünya ve fertle, toplum arasında keskin bir itilafın, bununla birlikte genel bir ortaklığın bulunması gerekmektedir.”⁶ Roman, toplumdaki ve bireyden soyutlanamayan bir türdür. Romanın temelini insan oluşturduğu için roman dünyadan ve toplumdaki ayrı düşünülemez. Her roman hem ulusal, hem evrenseldir. Çünkü temelinde birey vardır.

Talip Apaydın’la yapılan bir söyleşide yazar; “Sanatçılara, yazarlara, ve bilim adamlarına düşen işin, çağın gerekleri doğrultusunda toplumun değişim ve dönüşümünü sağlamak olduğunu şu sözlerle ifade eder: ‘Yükleri toplumdaki yana atacak. Toplumu değiştirmeyi amaçlayacaklar, sanatın da bilimin de politikanın da soylusu buna yönelik olanıdır’.”⁷

Edgü, bu sözleriyle, Lukacs’ın görüşünü desteklemektedir. Edgü’ye göre de roman toplumsuz var olamaz. Romancı, toplumu etkilediği, toplumu yönlendirebildiği sürece başarılıdır. Romancı bunu ancak kendi görüşleri ekseninde yapabilir. Objektif davranamaz. Cevdet Kudret de aynı görüşü savunmaktadır; “Objektif sanat olamaz. Olaylar karşısında bütün sanatçıların davranışı subjektiftir. Sanatçılar olayları kendi açılarından görürler.”⁸

Yazar, toplumu kendi hayat görüşlerinden hareketle, kendi istediği yönde değiştirir. Bunu yaparken, kendi görüşleri dışında toplumun sahip olduğu kültüre, örfü, adete göre hareket etmek zorundadır. Zira, birey okurken kendinden kesitler bulamadığı eserleri sahiplenmez. Bu yüzden romancı topluma göre hareket etmelidir. Her sanatçı gibi romancı da kendi döneminin toplumuna, insanına bakıp, onun sorunlarını anlamaya çalışmalıdır.

Romanın insanı anlatması romancıların işlerini kolaylaştırır. Çünkü bir yazarın en iyi bildiği şey insandır. Bu nedenle “Romancı elbet en iyi bildiği insanları anlatacak.”⁹ İnsanların yaşayışlarını, aşklarını, korkularını, üzüntülerini en iyi ve açık bir şekilde romancı ele alır.

⁴ Kadir Cangızbay, “Köy Enstitüleri Çıkışlı İki Yazar Üzerine Bir İnceleme”, *Fikir ve Sanatta Hareket*, 98, (Şubat 1974), s.10

⁵ Elif Şafak, *Baba ve Piç*, Metis Yayınları, İstanbul, Mart 2006, (Bkz. 9-376)

⁶ Cangızbay, *age*, s. 10

⁷ Kemal Erol, *Talip Apaydın’ın Hayatı, Sanatı, Roman ve Hikayeleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, Haziran 2006, s. 84

⁸ Cevdet Kudret, “Roman Deyince”, *Varlık*, 1 Şubat 1960, İstanbul, s. 519

⁹ Talip Apaydın, *Emmioglu*, Remzi Kitapevi, 1961, İstanbul, Önsöz

Roman türünü daha geniş bir biçimde ele alacak olursak: “En geniş anlamda roman yaşamın doğrudan doğruya ve kişisel bir izlenimidir. Toplumun ve bireyin özlemleri, acıları, savaşları, aşkları, romanın önemli temalarıdır. Roman bir toplumun, toplumsal olayın romanı olabileceği gibi toplum içinden seçilen bireylerin ya da sadece bireyin anlatıldığı yazın bütünlüğü de olabilir. Elbette toplumu, bireyi anlatan, çözümleyen birçok sanat ürünü vardır. Bir resim, bir müzik parçası ya da bir tiyatro eseri de aynı şeyi yapabilir. Oysa roman, her zaman benzersiz, dolayısıyla yeni olan bireysel yaşantıyı vermeye çalışır. En büyük değeri özgün olmasıdır.”¹⁰

Modern zamanlarda en çok tercih edilen edebi tür romandır. Çünkü “Roman diğer sanat dalları içinde daha geniş çapta insanı ve çevresini anlatabilme olanağı taşır.”¹¹ İnsanı anlatma olanağı diğer türlere göre daha fazla olduğundan son zamanlarda roman sayılarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Özellikle 1980 sonrası Türk edebiyatında sayısız roman örneği verilmiştir. Çalışmamızda inceleyeceğimiz Ahmet Altan’ın *İsyan Günlerinde Aşk (2001)* ve *En Uzun Gece (2004)* adlı romanları da bu dönemde yazılmış olan romanlar arasındadır.

1980 sonrası Türk romanı, romanımız için yeni açılımların, yeni anlayışların edebiyatımıza girdiği altın bir çağdır. Daha çok bireysel temalara ağırlık verilmiştir. Bu dönemin yazarları, toplumsal konulardan bireysel konulara yönelmişlerdir. Dönemin yazarlarından bazıları modern roman tekniklerini eserlerinde uygularken, bazıları da toplumsal sorunları ele almakla birlikte biçim ve sanat kaygısını ön plana çıkarırlar. Romanımızın geçirdiği bu değişiminin temelinde Dünya’da ve Türkiye’de meydana gelen değişimler yatmaktadır. Ramazan Korkmaz da bu görüşü destekler. Ona göre, “Bu değişimin temelinde Sovyet blokunun çözülmesi, globalleşme, toplumdaki yerleşmiş ahlak normlarının gelişmesi gibi dünyadaki gelişmelerin ve kuşak romancılarını politize olmaktan bir ölçüde uzaklaştıran 12 Eylül hareketinin etkisinin olduğu açıktır.”¹²

1980 sonrası Türk edebiyatı, 12 Eylül’de meydana gelen askeri darbeden de etkilenir. Bu dönemde yazılan romanların çoğunda askeri darbeyi bizzat yaşayan ya da bu darbeden ileri derecede etkilenen kişiler anlatılmıştır. Ahmet Altan da bu dönemde devrimci gençleri konu ettiği *Sudaki İz (1985)* adlı romanıyla gündeme gelmiştir.

“1980’li yıllarda sağ ve sol çatışmaları had safhadayken yapılan 12 Eylül’deki askeri darbenin amacı, ‘Sol’un elini kolunu bağlamak, toplumu yıldırma hem de topluma yeni değerler içeren bir dünya görüşü aşılayarak sol ideolojiyi temelden çökertmekti. Bu durum Türk romanını da etkiler. Daha önceki dönemlerde işlenen ‘Haksız düzen’, ‘Sömürü’ gibi temalar güçlerini yitirirler. 1980’lerin romanında gerçekçi bir yaklaşımla dış dünyayı yansıtmak ve bunun için gerçekçi yöntemi kullanmak artık yazarların fazla ilgisini çekmez. Böylece toplumsal değişimlere yazınsal girişimler 1980’li yıllarda yeni arayışlara girişen yenilikçi

¹⁰ Lütfi Abay, *Ahmet Altan’ın Romancılığı*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2004, s.5

¹¹ Apaydın, *age*, Önsöz

¹² Ramazan Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2005, s. 494

(avant- garde) yazarların Türk romanında köktenci bir değişiklik yaratmalarına neden olur.¹³

Yaratılan köktenci yeniliklerle Türk romanının çehresi değişmeye başlar. Türk romanının geçirdiği değişim şöyle anlatılır: “Bu yeni açılımların gereği olarak, ele alınan konuların da birtakım zıtlıklara değil, buluşma noktalarına doğru kaydığı dikkati çeker. Artık zaman, mekan, olay, anlatıcı gibi geleneksel biçim anlayışı dışında yapısalcı dil kuramlarını esas alan yeni roman öğeleri olan simgeler, mitler, yeni imgelerle örülü bir sanat anlayışı romanda uygulama alanı bulmuştur. Romanda anlatılan konudan ziyade nasıl anlatıldığı ön plana çıkmış, anlatım aracı olan dil, başlı başına romanın temel öğeleri arasında yer almıştır.”¹⁴

Romanımızın geçirdiği bu değişimler bazı yazarlarımıza göre edebiyatımız için olumlu gelişmelerken bazıları içinse olumsuz gelişmelerdir. Bazı edebiyatçılara göre romanımızın geçirdiği değişim sadece roman sayılarında niteliksiz bir artışı sağlamıştır. Nitelikli eserlerin sayısında bir artışın olmadığı savunulur. Roman sayılarının artmasıyla derinliği olmayan, insanları bilgilendirmekten yoksun, söz sanatlarıyla süslenmiş, içi boş eserler ortaya çıkmıştır. Bu romanların yazarları da büyük bir çoğunluğa hitap etme gücünden yoksun oldukları için bir anda parlayıp, bir anda sönen yazarlardır.

1980 öncesi Türk edebiyatında ele alınan kişiler daha çok köylüler olarak karşımıza çıkar. Cumhuriyet sonrası dönemde ise bu durum değişir. Köylülerden çok aydın ve modern kişiler, kadınlar konu edilir.

Cumhuriyet dönemi Türk romanı, 80’li yıllardan itibaren aydın problemi ve büyük şehrin girdapları içinde ezilen Türk entelektüelinin bunalımlarını zamanla hesaplama konuları alan romanlara yönelir.¹⁵ Geleneksel konular yerini bireysel konulara bırakmıştır. Aşk, cinsellik, aldatma gibi konular edebiyatımızda Ahmet Altan gibi pek çok yazar tarafından başarıyla ele alınmıştır.

1980 ve sonrasındaki yıllarda bir çok yazar alışılmışın dışındaki konuları eserlerinde işleyerek edebiyat dünyasında yeni bir çıkır açar. Bu dönemlerde özellikle kadın yazarların sayısında ciddi bir artış meydana gelir. Artık edebiyat dünyasında kadınlara da söz hakkı doğar. Kadınların duygu ve düşünceleri, yaşayışları, olaylara bakış açıları anlaşılmaya başlar. Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, Buket Uzuner, Alev Alatlı, Duygu Asena, Elif Şafak, Ayşe Kulin gibi kadın yazarlar döneme damgalarını vururlar. Kadın yazarların sayılarının artmasıyla birlikte kadının toplumdaki önemi artmaya başlar. Kadının toplumdaki yeri ve değeri sorgulanır.

Bu dönemde yazılmış eserlerde var olan kadın tiplerini alışılmışın dışında tipler olduğu için toplum tarafından yadırganır. Bu eserlerde kadınlar özgür, demokrat, ne istediğini bilen, erkeğe boyun eğmeyen, yeri geldiğinde erkeğini

¹³ Nihat Doğanç, *Adalet Ağaoğlu'nun Romanları ve Romancılığı*, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 2006, s. 115

¹⁴ Korkmaz, *age*, s.494

¹⁵ Doğanç, *age*, s.115

aldatabilecek kadar cesur, yeri geldiğinde ise erkeği uğruna ölümü göze alabilecek kadar fedakar, aynı zamanda hiçbir zaman erkeğine boyun eğmeyen asi tipler olarak karşımıza çıkarlar. Ayrıca bu dönem yazarların çoğu kadınların maruz kaldığı cinsel istismarı en ince ayrıntılarına kadar romanlarında ele almaktan çekinmemişlerdir.

Kadının romanlarda işlenmesiyle roman türünde meydana gelen değişiklikler başlangıçta toplum tarafından pek kabul edilmez, yazarlar da romanlarında yarattıkları kadın tiplerini ve kadını ele alış şekillerinden dolayı toplum tarafından dışlanırlar. Fakat yazarlarımız bunu pek ciddiye almaz daha da ileri giderek evlilik, nikah, aile gibi kavramları kadının özgürleşmesinin önündeki en büyük engel olarak görürler. Bu düşüncelerini romanlarında işlemekten çekinmezler.

1980 ve sonrasında romanımızda sürekli bir değişim söz konusudur. İlk zamanlarda 12 Eylül'ün etkisi görülürken, sonraki yıllarda toplumsal olaylar bir kenara bırakılarak sadece bireysel konular işlenmeye başlanır. Selim İleri, tıpkı toplumsal hayatımızdaki iktisadi-siyasi çalkantılar gibi, Türk romancılığının da sürekli çehre değiştirdiğini söyler:

“Türk romancılığının sarsıntılı, dahası iç burkucu bir serüven içinde yol aldığı söylenebilir. Zaten kuşakların ve edebi dönemlerin birbirinden o kadar kopuk oluşları da, sürekli çehre değiştirmekten ileri gelmektedir”.¹⁶

1982 ve sonrasındaki yıllarda kadın yazarlar kadar erkek yazarlar da döneme damgalarını vurmayı başarırlar. Mehmet Eroğlu, Murathan Mungan, Selim İleri, Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Ahmet Altan, Orhan Pamuk bunların başlıcalarıdır. Türk edebiyatının 1980 ve sonrası dönemini yazarları ve işledikleri konuları açısından şöyle inceleyebiliriz;

Bu dönemde Oğuz Atay *Tutunamayanlar* (1972) adlı romanıyla adından sıkça söz ettirir. Bu romanda ele aldığı konu, konuyu işleyiş tarzı ve iç monolog, bilinç akışı, alıntı gibi yeni anlatım tekniklerini kullanmıştır. Atay, romanlarında dini ve mitolojik unsurlardan yararlanarak topluma yabancılaşmış, toplumun değer yargılarını, örf ve adetlerini kabul etmeyerek onlara karşı çıkan kişileri konu etmiştir.¹⁷

Bu döneme ait sözünü edebileceğimiz bir başka yazarımız ise Yusuf Atılgan'dır. Atılgan roman sanatındaki asıl başarısını *Anayurt Otel* (1973) adlı romanıyla gösterir. Bu romanın kurgusu aynı otelde katiplik yapan *Zebercet* adlı kahramanın ruhsal dünyasının açığa çıkması üzerine şekillenir. Başkışı ta çocukluktan getirdiği korkuların, itilip kalkılmanın ve bastırılmış cinsel duygularının neden olduğu güvensizliğin sonucunda kendisini dış dünyadan soyutlayacak ve bu durum onu intihara sürükleyecektir.¹⁸

¹⁶Selim İleri, *Adalet Ağaoğlu'nun Romanı*, Yeni Dergi, 1973, İstanbul, s.110

¹⁷Ramazan Korkmaz, *age*, s.491

¹⁸A.y

Alev Alatlı da bu dönem içerisinde ele alabileceğimiz yazarlarımızdandır. Alatlı, bu döneme hem siyasi kitaplarla hem de romanlarıyla damgasını vurur. Romanlarında aydınların sorunlarını, toplumdan soyutlanmış aydın tiplerini başarılı bir şekilde işler. Ayrıca toplumun bağına, geri kalmışlığına karşı aydınların verdiği mücadeleleri anlatır. Alatlı, siyasi kitaplarında ise toplumsal sorunlara eğilir, toplumun içinde bulunduğu sorunları gerçekçi bir şekilde işler. Onun 12 Mart ve 12 Eylül romanlarındaki ülkenin durumunu anlattığı *İşkenceci* romanı (1987) en gözde romanları arasındadır.¹⁹

Pınar Kür ise bu döneme özellikle kadının toplumdaki yeri ve sorunları açısından damgasını vurur. Romanlarında daha önce kimsenin dile getirmeye cesaret edemediği konuları işlemekten çekinmez. Özellikle kadınların, bilgisizliklerinden, cahilliklerinden, eğitimsizliklerinden bahseder. Romanlarında çoğunlukla olayların iki taraflı düşünülmesini sağlarken gerçek nedeni hep göz ardı eder. *Asılacak Kadın* (1979) romanında da durum bundan ibarettir. Romanda suçlu sayılan Melek adlı kadının suçsuz olduğunu ancak kitabın sonunda anlayabiliyoruz. Olayın gerçek tarafı hep sonradan verilir. Yazar böyle yaparak toplumun önyargıdan uzaklaşarak olaylar üzerinde düşünmesini sağlar. Yazar bu romanında ayrıca, hayatı başkaları tarafından yönlendirilen hasta ruhlu bir adamın suçsuz bir kıza yaptığı cinsel istismarı anlatır. Kendi yaptığı sapıklıklar yetmezmiş gibi kızı kendi nikahına alarak, çevrenin tepkilerinden kurtulur ve her gece kendi karısını başka adamlarla cinsel ilişkiye sokar.²⁰

Kür, romanlarında kadın üzerinde erkek egemenliğinden ve bunun sonucunda oluşan erkeğe bağımlı kadın tiplerinden bahseder. Ve yine erkeğe bağımlı kadınların başına gelen cinsel istismar Kür'ün romanlarının öne çıkan temalarındandır. Romanlarında olaylardan ziyade kişi ve ruh betimlemeleri üzerinde durur.

Bilge Karasu ise Türk romanında farklı bir ekolü temsil eder. Eserlerinde öykücülükle romancılığı bir arada yürütür. Eserlerinde sevgi, dostluk, tutku, korku, ölüm, bireyin ezilmesi, inanç ve baskı çatışması başkaldırma ve boyun eğme gibi izlekleri özgün bir sözdizimiyle yansıtır.²¹

Edebiyatımıza fantastik gerçekçilikle giren Nazlı Eray, 1981 yılında yayımlanan ilk romanı *Pasifik Günleri* (1981)'nden son romanı *Sis Kelebekleri* (2007)'ne kadar düş ile gerçek arasında daha çok fantastik gerçekçiliğin gizemli ve düşsel dünyasını anlatır.²²

Adalet Ağaoglu, roman sanatında popüler eğilimlere sırt çevirerek okuma etkinliğinin düzeyini yükseltmiş çağdaş Türk romanının önde gelen yazarlarından. Hem toplumsal sorunlara karşı sorumlu bir duruş seçen, hem de roman sanatının biçim sorunları, teknik başarısı üstünde en çok düşünen yazarlardan biri olarak Adalet Ağaoglu, Çağdaş Türk romanında isminden sıkça söz ettiren bir yazardır.

---

¹⁹ Korkmaz, *age*, s.493

²⁰ Pınar Kür, *Asılacak Kadın*, Everest Yayınları, İstanbul, 1979, (Bkz., 100- 134)

²¹ Korkmaz, *age*, s.497

²² Korkmaz, *age*, s.501

Adalet Ağaoğlu'nun romanı bireyin iç dünyasını ve dış dünyanın çatışmalarının gölgesi altındaki bireylerin kendi aralarındaki çatışmaların romanıdır. Adalet Ağaoğlu'nun 1980'li yılların romanına geçiş yapması *Bir Düşün Gecesi* (1979) adlı romanıyla olur

Ağaoğlu romanlarında dönemin siyasi ve sosyal olaylarını ele alır. *Fikrimin İnce Gülü* (1976) adlı romanında da gelişen toplumun geçirdiği değişimleri başarılı bir şekilde ele almıştır. Adalet Ağaoğlu'nun romancılığını daha dikkatli bir gözle incelersek işlediği konuların ve anlatı tekniklerinin çeşitliliği ile karşılaşırız. Ele aldığı konular arasında; aydın kadının konumu; bireysel sorunlar; siyasal süreçler ve bu süreçlerin bireye yansımaları(12 Mart, 12 Eylül...); ayakları yere basmayan, gerçeklerden kopuk küçük kentsoylu aydınları serüvenleri; hayat-sanat, sanat-edebiyat ilişkisi; taşrayla metropol arasında gidip gelen kentsoylu; yaratının serüveni; eşcinsellik; erotizm; yaşam karşısında var olma kavgası, aşklar ve düşmanlıkları sayabiliriz. Bu başarılarına rağmen döneminde değeri anlaşılammıştır. Dokuz Ocak 1981 yılında İstanbul 3. Ağır ceza mahkemesinde yazılarından dolayı yargılanmıştır.²³

Bu döneme damgasını vuran bir diğer yazar ise Buket Uzuner'dir. Uzuner, eserlerinde modern kadını konu alır. Modern kadının yaşayışını, aşklarını, hayatlarını anlatır. *İki Yeşil Su Samuru Anneleri, Babaları, Sevgilileri, ve Diğerleri* (1991) adlı romanında yazar modern bir kadının hayatını ele almıştır. Modern kadının aşklarını, yalnızlığını, yaşama bağlılığını usta bir şekilde işlemiştir. Bir genç kızın babasının yeni karısına olan tavrını ve onu modernleşme çabası içinde kabullenip örnek almasını anlatmıştır. Özellikle modern aile yaşantısını ele alması açısından önemlidir.²⁴

Ayşe Kulin ise yine postmodern romancılar arasında yerini almıştır. Daha çok biyografik karakterli romanlar yazmıştır. Bunların arasında en önemlilerinden biri *Adı Aylin* (1997) adlı romanıdır. Bu romanda Aylin Devrimel'in hareketli yaşantısı anlatılır. Aylin Devrimel, romanda kimi zaman bir prenses, kimi zaman ise bir asker olarak karşımıza çıkar. Hayatını duygularına göre hızlı bir şekilde yaşar. Bu yüzden hayatı boyunca hep farklı yerlerde, farklı konumlarda karşımıza çıkar. Kökleri Osmanlı paşalarına dayanan bir bayan olan Aylin'in sırf gözleri güzel diye bir Arap prensi ile evlenmesi, hayatında duygularına ne kadar yer verdiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Fakat çok hızlı yaşayıp, hayatına birçok insan sokmasına rağmen öldüğü zaman yalnız olması biraz düşündürücüdür. Kulin, böyle yaparak insanları hayatın gerçekleriyle yüzleştirmeye çalışmıştır.²⁵

Bu döneme damgasını vuran yazarlar arasında öykü ve romanlarında ele aldığı konu, izlediği izlekler ve anlatım tekniği bakımından kendinden söz ettiren Selim İleri'yi sayabiliriz. İleri, konularını daha çok yakın çevresinden ve gözlemlerinden alır. Toplumdaki sıra dışı yaşayışları işleyen yazar, bu ilişkileri aşk

²³Seyit Battal Uğurlu, *Adalet Ağaoğlu'nun Hayatı, Roman ve Hikayeleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2003. s. 25

²⁴ Buket Uzuner, *İki Yeşil Su Samuru, Anneleri, Babaları, Sevgilileri ve Diğerleri*, Everest Yayınları, İstanbul, 1991, (Bkz, s. 10-95)

²⁵ Ayşe Kulin, *Adı: Aylin*, Everest Yayınları, İstanbul, 1997(Bkz, 20-90)

potasında eriterek yoğurur. Ayrıca bireysel ve toplumsal sorunları da büyük bir ustalıklarla işlemiştir.²⁶

1980'li yıllarda dikkat çeken yazarlarımızdan biri de feministçe bir yaklaşımı romanlarında titizlikle işleyen Duygu Asena'dır. Asena, romanlarında daha çok kadın sorunlarını, kadınların erkeklerle ilişkilerini, kadın gözüyle erkeklerin dünyasını anlatır. Toplumda hep ayıplanıp yasaklanmış olan kadın cinselliğini romanlarına taşımış, kadınların bastırılmış bütün duygularını ortaya çıkarmıştır. Erkeğin ön planda tutularak, kadının arka plana atılmasına karşı çıkmıştır. Kadın haklarının başlıca savunucularından biri olmuştur. Edebiyat tarihimizde feminist bir yazar olarak sözü edilmesi de bu yüzdendir.

Bir diğer yazarımız ise Elif Şafak'tır. Bu dönemde *Baba ve Piç* adlı romanıyla dikkatleri üzerine çekmeyi başarır. Yazıldığı dönemde ermeni soykırımını desteklediği gerekçesiyle adından söz ettirir. Kitapta, Ermeni asıllı olan Şafak, kendi hayatından kesitlerde sunmuştur. Diğer kadın yazarlar gibi hem toplumsal konulara değinmiş, hem de bireysel konuları değinmiştir. Kadınların aile bireyleri tarafından maruz kaldığı cinsel istismarı başarılı bir şekilde işlemiştir. Romanda biraz abartıya kaçarak erkek kardeşi tarafından uğradığı tecavüz sonucu hamile kalan bir kadının yaşadıkları anlatılmıştır. Yine ön planda kadınlar vardır.²⁷

Bu dönemde en çok öne çıkan isimlerden biri, romanlarında doğu edebiyatına has formlarından esintiler bulunan ve gerçekçilikten uzaklaşarak fantastik bir anlatım yolunu benimseyen Orhan Pamuk'tur.²⁸ Orhan Pamuk 1980 sonrası Türk romancıları arasında postmodern yaklaşımlarıyla dikkat çeker. Romanlarında toplumun sorunlarını ele alan Pamuk, bireysel temalara sıkça yer verir. Pamuk romanlarında olaylardan çok kişi tahlillerine, ruh betimlemelerine yer verir. Kahramanların genellikle içinde bulunduğu ruh durumu anlatmakla beraber kahramanların fiziksel ve ruhsal tahlillerine de yer verir.

Cevdet Bey ve Oğulları (1982) romanıyla 80'li yılların başında adını duyuran Orhan Pamuk, bu romanıyla bir aileden hareketle 1900'lerden başlayan geniş bir zaman dilimi içinde, Türkiye'nin toplumsal yaşamından kesitler sunar.

Romanlarında özellikle yetmişli yılların gençliğini sorgulayan tutumuyla dikkatleri üzerine çeken Mehmet Eroğlu, ilk romanı *İssizliğin Ortasında* (1984)'da 12 Mart 1971 öncesi ortaya çıkan eylemci gençlik tipi üzerinde dururken yetmiş kuşağını başarısızlığa sürükleyen nedenleri verir. Romandaki kişilerin yaşamlarını sürdürmeleri bakımından *İssizliğin Ortasında*'nın devamı olan *Geç Kalmış Ölü* (1984)'de insanların alın yazılarına egemen olmak için gösterdikleri çabayı insanı tanımlaştırma eğilimi üzerinde duruyor.²⁹

Ahmet Altan ise *Dört Mevsim Sonbahar* (1982)'la dikkatleri üzerine çeker. *Özyaşam öyküsü* romanı özelliği taşıyan yapıtında, bir roman yazarının gösterdiği

---

²⁶ Korkmaz, *age*, s.465

²⁷ Şafak, *age*, (Bkz, s.9-376)

²⁸ Korkmaz, *age*, s.505

²⁹ Korkmaz, *age*, s. 498

çabayı, çektiği sıkıntıyı, içine düştüğü umarsızlıkları gösterirken, yakın çevresinden oluşturduğu roman kişilikleri arasındaki ilişkileri ve 12 Eylül 1980 öncesi olaylarından kesitler verir. Romana çekicilik veren anlık olayların çokluğu ve ironidir. Yine 12 Eylül öncesi ideolojik olayların verildiği *Sudaki İz*'de de ironi sürerken inancın insan üzerindeki etkisinin boyutları sergilenir. Roman okurken birbirlerini izleyen ancak aralarında ilişki yokmuş gibi görünen olaylar sonuçta bir bütün oluşturur.

Yalnızlığın Özel Tarihi (1991), mutsuz insanların mutluluk arayışı veren bir roman olarak görünüyor. Büyük bir zevksizlik yaşayan roman kişilerinden biriyle İttihat ve Terakkiye kadar inen yazar, insanların yaşamlarındaki acıları ve yıkılışları verir.³⁰ *Kılıç Yarası Gibi* (1999) romanında zaman bakımından daha geriye yirminci yüzyıl başlarındaki Osmanlı dönemine değin iner. Şeyh Yusuf Efendi'nin düğünü ve Ermenilerin Osmanlı Bankası'nı basmalarıyla başlayan romanda, Şeyh Yusuf Efendi'nin ailesiyle, Reşit Paşa'nın ailesi arasındaki ilişkilerle dolu bir dönem yansır.³¹ *İsyân Günlerinde Aşk* romanında ise 31 Mart olayı tüm gerçekliliğiyle gözler önüne serilmiştir. Şimdiye kadar öğrendiğimiz tarih bilgilerimizi alt üst eder. Tarihi gerçekleri çok farklı yönleriyle ele alır. Tarihin bize yanlış anlatıldığını savunur.³²

Modern kadının yaşayışını ve evliliğini konu ettiği *Aldatmak* (2001) adlı romanında ise yazar, aldatan kadın karakterini büyük bir ustalıkla işler. Bunu yaparken de cinselliği en ince ayrıntılarına kadar işlemekten çekinmez.³³ Altan'ın diğer bir romanı olan *En Uzun Gece* adlı romanında da yine aşk, aldatma ve kadınlar vardır. Bu romanında aşkı ve kadını anlatırken aynı zamanda toplumsal sorunları da işler. Dönemin en büyük sorunlarından olan Güneydoğu sorununu düşündürücü bir şekilde ele alır³⁴

Sonuç olarak roman türünün insandan soyutlanamayan bir tür olduğunu, insana verilen değerin artmasıyla roman türüne verilen değer de artış meydana geldiğini söyleyebiliriz. Türk edebiyatında özellikle 1980 sonrası dönemde roman türünde verilen örneklerde önemli sayıda artış meydana gelmiştir. Ahmet Altan da bu dönemde eser vermiş ve eserleriyle gündem oluşturmayı başarmış yazarlardandır.

---

³⁰ Ahmet Altan, *Yalnızlığın Özel Tarihi*, Can Yayınları, İstanbul, 1991, (Bkz, s.10-200)

³¹ Ahmet Altan, *Kılıç Yarası gibi*, Can Yayınları, İstanbul, 1999, (Bkz, s. 50-160)

³² Ahmet Altan, *İsyân Günlerinde Aşk*, Can Yayınları, İstanbul, 2001, (Bkz, s. 150-290)

³³ Ahmet Altan, *Aldatmak*, Can yayınları, İstanbul, 2001, (Bkz, s. 10-90)

³⁴ Ahmet Altan, *En Uzun Gece*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2004, (Bkz, s. 20-90)

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMET ALTAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Ahmet Altan, 1950 yılında Çetin ve Kerime Altan çiftinin en büyük çocukları olarak dünyaya gelir. Beş yaşında Ankara Koleji'ne yatılı olarak başlar. Daha sonra İstanbul'a gelerek Kalamış İlkokulu'nu bitirir. Çok yaramaz ve disipline karşı gelen bir öğrenci olduğundan, gittiği çeşitli okullardan atılır. Birçok okul gezer. Robert Koleji, Haydarpaşa Lisesi, Şişli Koleji, Kültür Koleji okullarını sırasıyla gezer. lise öğrenimini tamamlar. Üniversite öğrenimine Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde başlar. 12 Mart'ta Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden atılır. Yarım kalan üniversite eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde tamamlar.

Altan, on yedi yaşında aşık olur ve hiç kimsenin onay vermemesine rağmen evlenmeye karar verir. Evlendikten kısa bir süre sonra, babasının çalıştığı *Akşam Gazetesi*'nde stajyer muhabir olarak işe başlar.

Ahmet Altan, 12 Mart döneminin canlı tanıkları arasındadır. Babasının solcu bir yazar olması bu duruma yakından tanıklık etmesine neden olur. O dönemde Ahmet Altan'ın babası olan Çetin Altan, solcu yazar kimliğinden dolayı hapisaneye düşer. Çetin Altan'ın asılacağı haberleri çıkar. Bunun Türkiye'yi komünizme karşı korumak için yapılacağı söylenir. Bu dönemde Çetin Altan ve aynı gazetede çalışan oğlu Ahmet Altan gazeteden atılır. Mehmet ve Ahmet kardeşler iş aramaya başlarlar. Fakat hiçbir gazete onlara iş vermez. Hatta babası hapisaneden çıktıktan sonra da hiçbir gazetede iş bulamazlar.

Altan, daha sonraki yıllarda bir dönem Bilgi yayınevinde düzeltmenlik yapar. Sonrasında ise *Associated Press*'de iş bulur. İlerleyen yıllarda *Hürriyet Gazetesi*'nde dış haberler servisinde gece muhabirliği yapar. Gece muhabirliği yaptığı sırada gazetenin genel yayın yönetmeni Çetin Emeç tarafından "Bir Günün Hikayesi" adlı bir köşede yazması önerilir. Fakat Çetin Emeç dışında kimse bunun doğru bir karar olduğunu düşünmez. "Bir Günün Hikayesi" adlı köşede bir 8 Mart tarihinde yazdığı "Seni Seviyorum" isimli yazısıyla ilk kez kadını ve aşkı anlatır. Bu yazı *Hürriyet Gazetesi*'nin bir aile gazetesi olmasından dolayı çok büyük tepkiler çeker. Babasının *Hürriyet Gazetesi*'nden istifa etmesi üzerine Ahmet Altan da istifa ederek Çetin Emeç'in öldürüldüğü gün *Güneş Gazetesi*'nde yayın yönetmenliğine başlar. Bu gazetede yayın yönetmenliği sadece on iki gün sürer. "Pinoşe de Gitti Nitekim" adlı manşetten dolayı gazeteden atılır.

Sonraki yıllarda Neşe Düzel ile TRT'de "Kırmızı Koltuk" adında bir televizyon programı yapar. Aynı zamanda *Nokta Gazetesi*'nde çalışır. Altan daha sonra da kendisi için bir dönüm noktası olan *Milliyet Gazetesi*'nde işe başlar. Burada da rejim muhalifliğini sürdüren yazar, yazdığı "Atakürt" isimli yazısı, "Milli birlik ve bütünlüğü zedelemek ve askeri güçlere hakaret etmekten" sakıncalı bulunur. Bundan dolayı gazeteden atılır. Bunun sonrasında ise tekrar *Hürriyet Gazetesi*'ne geçer. Aynı zamanda *Aktüel Dergisi*'nde ve internetten yayınlanan *Gazetem.net*'te yazılar yazar. Daha sonra da kendisinin genel yayın yönetmenliğini

yaptığı *Taraf Gazetesi*'ne geçer. Hala da *Taraf Gazetesi*'nde köşe yazarlığına devam etmektedir.³⁵

Altan, gazeteciliğin yanı sıra bir romancı olarak da başarılı eserler verir. Bu eserlerinden “Ahmet Altan’ın Eserleri” bölümünde bahsedeceğiz.

Altan’ın kısaca hayatına değindikten sonra yazarın edebi eserlerini daha iyi anlayabilmek için onun geldiği sosyal ortamı tanımak gerekir.

Yazarı en iyi tanıtan temel ortam, aile yaşantısıdır. Altan’ın bir dedesi şeyh, diğer dedesi ise paşadır. Oysa Altan ne dindar bir insan ne de bir asker olur. Konuya ilişkin kendi ifadesi şöyledir:

“ Bir dedem şeyh, bir dedem paşa. Ama bir dedem paşa olduğu için asker, bir dedem şeyh olduğu için dindar değilim. Fakat ben bunların izleriyle büyüdüm. Dedemin kılıcını ve kahramanlık hikayelerini, diğer dedemin tekke anılarını dinledim. Bütün bunlar insanın damarlarına akar.”³⁶

Bunların tam aksine Allah’ın varlığından emin olmayan bir şüpheci, general ve paşaları sürekli eleştiren dobra bir yazar olur. Küçükken dinlediği tekke anıları da kahramanlık hikayeleri de onu izlekçi anlamda etkilemez. Bu yüzden o, yazılarında general ve paşaları sertçe eleştirmekten çekinmez. Ordunun yaptığı yanlışları sert bir dille eleştirir. Sarıkamış’ta doksan bin askerin şehit olmasını Enver Paşa’nın yeteneksizliğine bağlayacak kadar acımasız, Kıbrıs Savaşı’nda ordunun kendi savaş gemisini sırf o zamanın Amerikalı dışişleri bakanının sevgilisinin uykudan uyandırıldığına sinirlendiği için batırıldığını söyleyecek kadar korkusuz ve askeri siyasetten çekin diyecek kadar da cesurdur Altan.³⁷

Altan, Allah’a inanmadığını söyler, ama buna rağmen en büyük isteğinin Ayasofya Camisi’nde vaaz vermek olduğunu dile getirir. Dindar insanları sevdiğini söyler. Romanlarında da genellikle dini motifler bulunur. *Kılıç Yarası gibi* ve *İsyan Günlerinde Aşk* romanlarında kahramanlarından bir şeyh, yani gerçek bir din adamıdır. Yazılarında da Tanrı figürünü çok kullanır.

“Benim yazılarımda Tanrı figürü çoktur. Ben bu figürü, bu fikri seviyorum. Dindar olsaydım radikal ölçülerde bir dindar olabilirdim. Yaratan birisi olmasından, sitem edebileceğim, şükredebileceğim birisi olması fikrinden ben hoşlanıyorum. Sadece emin değilim. Bir dindar çocuk sormuştu, ‘İnanmadığınızı söylüyorsunuz; ama yazılarınızda hep bir Tanrı var nedir bu ilişkiniz? Onun kızacağından biraz kuşkulananak demiştim ki ‘Biz Tanrı’yla flört ediyoruz.’ O, bu sözden maksadımı anladı ve bana kızmadı. Bu bir tür düşünsel flörttü.”³⁸

---

³⁵ Mehmet Gündem, *Gündemdeki Altanlar*, Kelepir Yayınları, İstanbul, 2002, (Bkz, s. 153-161)

³⁶ Gündem, *age*, s.162

³⁷ Ahmet Altan, “Sarıkamış’tan Akdeniz’e”, *Ve Kırar Göğsüne Bastırırken*, Can Yayınları, İstanbul, 2003, s.45

³⁸ Gündem, *age*, s. 163

Allah'ın var olduğundan emin olmadığını söyleyen Altan, aslında dinle yakından ilgilidir. Aklındaki bütün sorulara kesin ve net cevapları bulduğunda radikal bir dindar olabileceğini de ifade eder.

“Hayatın, bir sanat şaheseri olarak yaratıldığı açık; duygu zenginliği, anlatım gücü, aksiyonla ruhsal derinlik dengesi, kahraman bolluğu, sürprizleri, inandırıcı olmaya hiç uğraşmadan başardığı inandırıcılığı, ve sürükleyiciliği bir başyapıt’ diyor Altan. Tanrı fikrine bir yaklaşım var. Ve ekliyor ‘Ben Tanrı fikrinden çok hoşlanan biriyim’”³⁹

Ahmet Altan, Tanrı fikrinden hoşlanıyor; çünkü bu fikir ona huzur veriyor. Yalnızlığını Tanrı ile paylaşıyor. Ona göre Tanrı, zor zamanlarda sığınabileceği bir limandır.

“Çok rahatlatıcı bir şey; yani Tanrı olduğu zaman iyi bir adamsan daima için rahat. Nasıl olsa Tanrı sana iyi davranır. İki, nasıl olsa her acını paylaşacak bir güç vardır. Ki bu da muhteşem bir şey. Batılı bir düşünür ‘Tanrı fikri çok iyi bir proje’ diyor. Ben bu fikirle biraz oynaşmaktan hep hoşlanırım. Bu kainatın niçinini bilmiyoruz. Muhteşem bir sanat yapıtı gibi. Bunu yaratan biraz kendi yaratıcılığının gücünü de göstermek istiyor. Ben nasıl yaratırım ve neler yaratırım diye müthiş bir kudret gösterisi”⁴⁰

Altan’a göre emin olmak insanı rahatlatıyor. Buna rağmen inanmıyor ve kendi değimiyle bereketli bir huzursuzluk yaşıyor.

Altan, 12 Eylül döneminin canlı tanıkları arasındadır. Babasının gazeteci, yazar ve aynı zamanda milletvekili olması onun hayatını önemli ölçüde etkiler. 12 Eylül döneminin canlı tanıkları arasında olması bu dönemi tüm çıplaklığıyla eserlerinde ortaya koymasına neden olur. Dedelerinin şeyh ve paşa olması da önemli ölçüde olmasa da hayatına etkileri bulunur. Kısaca Altan’ın hayatında aile bireylerinin yaşantısının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

---

³⁹ Gündem, *age*, s.164

⁴⁰ Gündem, *age*, s.165

1.2. SANATINI TEMELLENDİREN TESİRLER

Ahmet Altan, bir zamanlar Türk solunun bayrağı haline gelmiş, köşe yazılarıyla topluma yön vermiş, Türkiye İşçi Partisi listesinden bağımsız milletvekili olmuş bir yazarın; TBMM’de fikirlerinden dolayı dayak yemiş, yazılarından dolayı hapis yatmış, Cumhurbaşkanının affıyla hapisten kurtulmuş, vizyon sahibi Turgut Özal döneminde onun rüzgarına kapılan bir politikacının oğludur.⁴¹ Solcu bir babanın oğlu olarak doğar fakat solcu olarak nitelendirmez kendisini. Adı milli birlik ve bütünlüğü zedeleme, konularında sıkça geçer. Fakat o kendisi için “Örgüt mantığına uygun bir adam değilim”⁴²der. Yazar ve aynı zamanda milletvekilliği yapmış bir adamın oğlu olmak kolay değildir. Babasının bu statüsünden dolayı 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinde çok defa hakarete, hatta şiddete maruz kalır.

Babasının bir yazar olması, onun edebiyatı sevmesi, edebiyatla ilgilenmesi üzerinde büyük etkisi vardır. Okuma eylemi, babası sayesinde başlar. Evde kitaplarla sürekli haşır neşir olması da babasının kendi mesleği ve imkanları sayesinde.

“Babam felsefeyle edebiyatla siyasetle ilgileniyordu. Biz pek çok yazarın düşünürün felsefecinin adını babamdan duyduk. Sonra bunların bazılarını okullarda duyduk. Benim babam benim için çok önemlidir. Babam evde bizimle konuşur bildiklerini, okuduklarını paylaşırdı. Bunların içinde Marx da Lenin de vardı. Bizim de Türkiye’yle solculukla ilgili düşüncelerimiz oluşuyordu.”⁴³

Kendisini ne solcu ne asker ne de dindar olarak nitelendiren Ahmet Altan bir söyleşide kimliğini şöyle tanımlar: “Ben yazı yazan bir adamım. Yazının haricinde beni tarif edecek pek bir özelliğim yoktur. İyi yazı yazmaya, yazıya, ihanet etmemeye çalışırım. Yazıya ihanetin cezası her şeyden daha ağırdır bilirim. Düşündüğümü ve duyduğumu yazmaya çalışırım.”⁴⁴

Nitekim o, yazmakla, bir şeyler yaratarak ölüm korkusunun yok olduğunu belirtir.

Ahmet Altan, hayatı kitaplardan ve kadınlardan öğrendiğini söyler. “Edebiyat çok iyi bir beslenme kaynağıdır. İnsana hayat hakkında çok iyi şeyler öğretir. İnsana kendi güvenini, kendi değerlerini kazandırır. İnsana düşünmeyi gösterir. Hayatın içinde birçok değişik hayatlar olabileceğini bilirsin. Kendi hayatın içinde birçok başka insanların hayatlarını yaşarsın. Bu sana hiç yerinden kıılmadan müthiş bir hayat tecrübesi verir. Kitaplar bana böyle şeyler öğretti. Süfli bir serserilik içine hapsolüp kalmanın çok küçük bir hayat olabileceğini bana gösterdi. Kadınlar ise beni her açıdan eğittiler. Bana zevk, zarafet, incelik öğrettiler. Bugün eğer sahip olabildiğim herhangi bir değer varsa onların hepsinde bir kadının izi bulunur.”⁴⁵

⁴¹ Aydın Hatipoğlu, “Dil Yaresi gibi”, *Evrensel Kültür*, Ekim, 1999, İstanbul

⁴² *Gündem, age*, s.157

⁴³ *Gündem, age*, s.154

⁴⁴ *Gündem, age*, s.162

⁴⁵ *Gündem, age*, s.163

Bu nedenledir ki Altan'ın hayatında kadınların rolü büyüktür. Kadınlar onun edebiyatının başrol kahramanlarıdır. Kadın figürünü romanlarında sık sık işler. Bir erkek olarak kadın gözüyle dünyaya bakmayı başarır. Aşkı da yine kadın ruhuyla anlatmayı başarır. Bu yüzden ki aşkı ve kadını çok az yazar onun gibi anlatabildi.

Yazarımızın sanatına etki eden tesirleri; aile yaşantısı (özellikle babasının gazeteci, yazar, milletvekili olması), tanık olduğu olaylar, kitaplar ve kadınlar olarak sıralayabiliriz.

1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Ahmet Altan, babasının topluma yön veren bir yazar olması nedeniyle kültür düzeyi yüksek bir aile ortamında büyür. Çocukluğu hep kitapların içinde geçer. Kitaplarla büyür. Böyle bir aile ortamında yetişen bir kişinin yapabileceği en doğal meslek de yazarlıktır. Altan, kendisini sadece yazı yazan bir adam olarak nitelendirir. Ona göre yapabileceği tek iş yazarlıktır. “Ben kendi hayatıma yazı yazarak bir mana katmaya çalışırım. Yazmadığım zaman kendimle aram iyi olmuyor”⁴⁶ der Yazı yazmak edebiyatla uğraşmak ona zevk verir. Ona göre “Edebiyat hayatın sırlarının peşindedir. Onları çözmeye uğraşır. Ama her çözdüğünde başka sırlarla karşılaşır.”⁴⁷ Yazar da bu sırların peşindedir. Tam bu sırları çözmeye başladığını sandığında karşısına yeni sırlar çıkar. O, “ ‘Hayatı edebiyatla örer’ Ahmet Altan aşkı da acıyı da erken yaşta tadar. Aşktan sonra yazıyla buluşur. İnsana dair her şeyi yazıya taşır.”⁴⁸ Onun için en büyük zevk yazı yazmak ve yazılarında insanları anlatmaktır. İnsanları anlatır yazılarında. İnsanların duygularını, düşüncelerini, hayallerini, umutlarını, sevinçlerini, üzüntülerini anlatır. Bundan da çok büyük zevk alır. Onun insan sevgisi ve insana dair düşünceleri hemen her yazısına yansımıştır. Bu konudaki fikirlerini kendisiyle yapılan bir söyleşide şöyle aktarır:

“Ben insanları anlatmayı seviyorum. Özellikle edebiyatta. Bence edebiyatın belkemiği bu. Benim anladığım bu. Edebiyatta yazarların çok değişik seçimleri vardır. Çok değişik tercihleri vardır. Ben insanları anlatmayı seviyorum. Onların duygularını anlatmayı seviyorum. O duyguların değişimlerini anlatmayı seviyorum. Bir de her duygunun her insanda değişik bir biçimde tezahür etmesini anlatmaktan hoşlanırım. Yani sizin öfkelenmeniz başkadır, babamın öfkelenmesi başka, Mehmet’ininki başka benimki başkadır.”⁴⁹

Altan, insanları anlatırken insanların kendilerinin bile farkında olmadığı gizli perdelerini açığa çıkarır. Kadınlar, bu yüzden çok severler Ahmet Altan’ı. Hiç kimseye göstermeye cesaret bile edemeyecekleri yönlerinin Altan’ın yazılarını okurken açığa çıktığını görürler.

⁴⁶ Mehmet Gündem, *age*, s. 164

⁴⁷ A.y

⁴⁸ Gündem, “Acı ve Çırağı”, *age*, s. 147

⁴⁹ Ali Kırca İle Siyaset Meydanı, *Altanlar Meydanda*, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2001, s.39

Ahmet Altan, romanlarında aşkı, acıyı, kadını, tarihi kısaca yukarıda da bahsettiğimiz gibi insana ait olan her şeyi işler. Bireysel konuların yanı sıra toplumsal konulara da değinir. *En Uzun Gece* romanında günümüz Türkiye'sinin güncel sorunlarına değinmiştir. Töre cinayetleri, Güneydoğu sorunu, bunların başlıcalarıdır. Bazı romanlarında ise tarihin bize yanlış aktarıldığını savunarak bizi tarihi gerçeklerle yüzleştirir. *İsyan Günleri'nde Aşk'ta* da 31 Mart Vakası'nı çıkarmanın ordu olduğunu iddia eder.

Bazı romanlarında da 12 Mart ve 12 Eylül dönemdeki devrimci gençleri konu eder. Onların yaşayışlarını düşüncelerini çarpıcı bir dille anlatır. Yakın tarihi ele alır. Gerçek tarihin bizden saklandığını iddia eder. Tarihin onun ilgisini nasıl çektiğini ise şöyle anlatır:

“Tarih ilgimi nasıl çekti anlamıyorum? Belki biraz Kemal Tahir'in etkisi var. Kemal Tahir'i entelektüellerin okuduğu gibi okumadım doğrusu. Ben ciddi berrak saf bir okuyucu olarak okudum. Hala da öyle okuyorum. Onun anlattığı dönemler onun tezlerinden daha çok ilgimi çekti. Bir bu tarih ilgimi çekti bir de İttihatçılar. Bu insanlar hem silahşörlük hem siyasetçiler. Romana tip olabilmek için verimli bir kaynak. Bu insanların ruhsal durumları da ilginç. Biraz da kabadayılık erkeklik konularına meraklıyım. Bu tür bir yapıya sahip olmaları beni daha da çekti. Bu insanların duygu dünyası işledikleri cinayetler, vatanseverlikleri. bunların birleşimi benim İttihatçılarla daha çok ilgilenmemi sağladı.”⁵⁰

Bazı ifadelerden de anlaşılacağı gibi Altan'ın tarihle ilgilenmesinde, romanlarında tarih temini işleminde İttihatçıların rolü büyüktür.

Yazarımız, romanlarının yanı sıra denemeleriyle de yazın dünyasına katkıda bulunur. Denemeleriyle toplumumuzdaki acıları, içimizdeki öfkeleri, tutkuları aşkları ve açığa çıkaramadığımız, gizli kalmış duygularımızı bizim yerimize sözcüklere döker. İnsanın ruhunu çırılçıplak soyar ve kişiyi kendi kendisiyle yüzleştirir. Altan'ın değimiyle kırkıncı odamızın açılmasını sağlar.

Altan, ilk romanından itibaren farklı bir kurguyla işe başlar. Romanlarında postmodernist romandan klasik romana geçiş söz konusudur. İlk romanı *Dört Mevsim Sonbahar* postmodernist özellikler gösterir. Son romanı *En Uzun Gece* ise klasik özellikler gösterir. O, bu tersine geçişi ise şöyle açıklar;

“Bilmiyorum... Belki biraz yapımdan gelen; bunun geneli böyleyse, değişik olanı nasıldır? diye bakmak isteği. Ya da bu işin daha alaycı daha zekaya önem veren bakışından daha derinliğine bakma isteğine doğru yönelmek. Ben neticede dünya edebiyatıyla ters bir yolda yürüdüm.”⁵¹ Başka bir söyleşisinde ise bu durumu şöyle açıklar: “Benim edebi anlayışım biraz tersine bir yolculuk oldu. Ben modern romandan başladım. Hatta *'Dört Mevsim Sonbahar'* postmodern özellikler taşıyan bir kitaptı. O zaman öyle bir moda yoktu. Postmodernizm moda olduğu sırada, başka türlü bir gelişim göstererek klasik bir anlatıma doğru gittim. Bugün klasik anlatımı

⁵⁰ Feridun Andaç , “Gerçeği Yazmazsam Kendimi ve Hayatı Saklamış Olurum”, (A.Altan'la Söyleşi), *Hürriyet Gösteri*, S. 231, İstanbul, 2001, s.44

⁵¹ Gündem, *age*, s.197

gerçekten seviyorum. Bu belki de özlemekle de ilgili, belki de her şeyin kendi tersini yaratması gibi bir şey. Belki de postmodern edebiyat birçok okuyucu da olduğu gibi bende de insanı özleme duygusu yarattı.”⁵²

Altan, postmodern romandan klasik romana geçişinin nedeni klasik romanın insanın derinliğini anlatmasına ve yazanı doyuran, tatmin eden bir anlatıma sahip olmasına bağlar. Bu nedenle o, dünya edebiyatının zaman içinde postmodern edebiyatı bırakıp neo-klasik edebiyata yöneleceğini iddia eder. Altan da neo-klasik bir akım oluşturmak ister. Bunun nedenini de insanları daha derinden anlatabilme isteğidir.

“Dünya edebiyatı insandan uzaklaştı. 20. yüzyılın edebiyatı bütünüyle insandan uzaklaştı. 20. yüzyılın ilk başlarında insana daha bir eğilen; ama hareketten kopuk bir roman anlayışı vardı. Son 20-30 senedir neredeyse tümüyle harekete, zekaya, kurguya, buluşlara dayanan; ama insanın derinliğini tümüyle reddeden bir edebiyat çıktı. Ben edebiyatın ana unsurunun insan olduğuna inanırım. İnsanların edebiyatı kendilerini keşfetmek için çıkardıklarına da inanırım. Edebiyatın insanla insanlık arasında bir köprü olduğunu, bireyden kalabalığa, kalabalıktan bireye haber getirdiğine de inanırım. Edebiyatın yeniden insana döneceğini, yeniden insanı bütün derinlikleri ile anlatacağını ama 19. yüzyılın klasik romanından farklı olarak 20. yüzyılda yaşanmış tecrübelerden kendisine yeni daha zekice kurgular da bulacağını düşünüyorum. Bizim yeniden klasik romanlar gibi insanı anlatacak, hareketle psikoloji arasında dengeyi kuracak, bu klasik anlatımı da daha zekice, birazcık daha oyuncu, bir tür kenar süsleriyle çerçeveleyecek bir edebiyata doğru gittiğimizi düşünüyorum. Bunun için de bunun neo-klasik edebiyat olduğunu zannediyorum.”⁵³

Ahmet Altan, eserlerinde aşkı, cinselliği, tarihi, cinayeti, devrimi ve kadını büyük bir ustalıkla inceler. Bu temleri eserlerinde işlerken genellikle insanı bütünüyle ele almaya çalışır. Bu da onu klasik anlayışa yönlendirir.

Yazarımızın edebi anlayışını daha yakından tanıyabilmek için Ahmet Altan'ın eserlerinde özellikle üzerinde durduğu unsurları kısaca tanıtmaya çalışacağım.

---

⁵² Andaç, *age*, s.51

⁵³ Gündem, *age*, s.200

1.4.DÜNYA GÖRÜŞÜNÜ TEMELLENDİREN TEMATİK UNSURLAR

1.4.1. Devrim

Ahmet Altan, 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinin canlı tanıkları arasında olduğundan eserlerinde bu dönemin izlerini bulmak mümkündür. Bu dönem gençleri arasında devrim yaygın olan bir düşüncedir. Altan da bundan hareketle eserlerinde devrimci gençleri işler.

Altan'ın romanlarında devrimi işleme, solcu çevreler tarafından eleştirilmiş, Altan'ın solcuları iyi tanımadığı ve küçümsediği söylenmiştir. Onlara göre yazar, insanların içinde buldukları boşluktan dolayı devrimci olduklarını varsayar. Altan'ın romanlarında durum gerçekten de böyledir. Yazarımız bir yazısında devrimci olma konusunda şöyle der;

“... zaman zaman özellikle geri ülkelerde belli bir fikir yada inanç, insanların kendi kişisel eksikliklerini saklamak için kullandıkları bir zırh haline geliyor. (...) geri ülkelerde iyi yetişmiş, donatılmış insan çok az (...)yetişme şartlarının kötülüğünden, tam gelişemeyen kişiliklerin boşluklarını doldurmak için başka destekler aranıyor...”⁵⁴ Bu sözler, yazarın devrimcileri geri kalmış ülkelerdeki geri kalmış insanlar olarak değerlendirdiği görüşünü ifade ediyor.

Altan'ın devrim konusunu işlediği *Sudaki İz* romanındaki devrimci gençleri incelediğimizde durumu daha net bir şekilde görebiliyoruz. Yazar bu romanında içinde buldukları yalnızlıktan kurtulmak, geçirdiği gelişim döneminin doğal bir sonucu olarak, sırf bir otoriteye karşı çıkmak için devrimci olan gençleri ve bu devrimci gençlerin devrim heveslerinin geçmesinden sonra örgütten ayrılmalarını anlatır. Bu devrimci gençlerin bazıları Necip gibi köylü, bazıları ise Fazıla ve Bülent gibi zengindir.

Romanın başkahramanlarından olan Ömer, Yalçın Küçük'ün deyiimiyle “Kendisi için hiçbir şey,” Ahmet Altan'a göre ise her şeydir. Ama kendisi için durum aynı değildir:

“Ahmet Altan'ın bir Ömer'i var akıllara sığmayan bir tip. Hem Kazanova hem Pardoyan, hem James Bond hem Lejyöner hem Mayk Hammer ve üstelik Türk; ve bir de hem rahibe hem de dansöz olmak isteyen bir solcu ile evli.”⁵⁵

Altan'a göre romanın başkahramanlarından olan köylü Necip, sırf yalnızlıktan kurtulmak için devrimci olur. Üniversiteye gelişinin ilk yılında

⁵⁴ Fethi Naci, *Yüzyılın Türk Romanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007, s. 601

⁵⁵ Yalçın Küçük, *Küfür Romanları*, Tekin Yayınevi, İstanbul, s.123

yapayalnızdır. Örgüte katılarak yalnızlıktan kurtulacağını düşünür. Fazıla ile Bülent ise zengin çocuklarıdır. Bunların hayat felsefelerine göre insanın “Yaşayabilmesi için bir kutsallığın kölesi olması, hem de onun uğrunda acı çekmesi gerekiyordu.”⁵⁶ Buradan da anlaşılacağı gibi örgüte giriş nedenleri hayatlarına renk ve mana katmaktır.

Sudaki İz romanında geçen Fazıla'nın bu görüşü devrimci oluşlarını ve sonrasında bundan vazgeçmelerini daha iyi açıklar:

“Bence insanların bir inancı olması, sonra da ondan sıkılması gerek. İnançsızlık, sıkıcı bir boşluktur. Saçmalıktır. Anlamsızlıktır. Bir inancı olmalı insanın sonrada sıkılıp vazgeçmeli o inancından. Çünkü inanç da sıkıcı bir şey duygusal bir hareketsizliktir bence. Hep aynı yerde kalmaya katlanamam ben.”⁵⁷

Ateş Süphandağlı ise, Fazıla'nın devrimci hareketten ayrılmasının nedenini şöyle açıklar: “Sözde eşeyssel olarak doyumsuz kalması, eşeyssel baskıyla karşılaşmasıdır.”⁵⁸

Kutsiye Bozoklar da romanı devrimci gençleri yanlış yansıttığı için eleştirir ama bunu yaparken de romanın en çok da devrimci gençler tarafından okunduğunu vurgular.

“Sudaki İz, Ahmet Altan'ın kavgalarını anlamadığı insanlara yönelttiği ucuz bir saldırıydı. Üstelik saldırdığı insanların eli, kolu ve dili bağlıydı. Yenilik psikoza içindeydiler. Kendilerine yapılan saldırıyı ilk onlar alkışladı. Romanı en çok onlar okudular.”⁵⁹

Bozoklar'ın bu sözlerle eleştirdiği romanın devrimci gençler tarafından alkışlanması aslında Altan'a yapılan eleştirilerin haksız olduğunu devrimci gençleri doğru bir açıdan ele aldığını gösterir.

Semih Gümüş ise bir yazısında 12 Eylül romanları için şöyle der: “Ütopyalar yıkılırken, romanın içinden gelen birey geçmişini terk ediyor. Dahası kendisini hiçlemeye kalkıyor. Geçmiş yadsıma artık kendi bireysel varlığını yadsımaya bireysel yaşamın içinin boşaltılmasına varıyor.”⁶⁰ Bu sözler de Altan'ın devrimcileri işlerken, devrimcileri doğru bir bakış açısıyla ele aldığını gözler önüne seriyor.

Fethi Naci de Altan'ın devrimci gençleri işleme konusunda sahip olduğu bu tutumu sert bir dille eleştirir “Ahmet Altan devrimci gençleri nasıl hor görüyor. Nasıl aptal yerine koyuyor onları.”⁶¹

Altan, 12 Eylül döneminin canlı tanıkları arasında olduğundan eserlerinde devrim temasını ele almıştır. Fakat bu çoğu yazar tarafından eleştirilmiştir.

⁵⁶ Ahmet Altan, *Sudaki İz*, Can Yayınları, İstanbul, 1997, (Bkz, s.10-150)

⁵⁷ Ahmet Altan, *age*, (Bkz, s.10-150)

⁵⁸ Ateş Süphandağlı, “Su Üstündeki İzler Yiter”, *Adam Sanat*, S.151, İstanbul, 1998, s.67

⁵⁹ Kutsiye Bozoklar, *Sanat ve Mücadele*, Ceylan Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.168

⁶⁰ Semih Gümüş, *Puslu Ada*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001, s.135

⁶¹ Fethi Naci, *60 Türk Romanı*, Oğlak Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998, s.439

Yazarımızın, devrimci gençleri ele alırken onları sadece bir hevesin peşinde koşan, işi gücü olmayan, boş insanlar olarak ele aldığı ileri sürülür.

1.4.2. Kadın

Altan'ın hemen hemen her romanında kadın figürü önemli bir yer tutar. Altan'a göre kadınlar hayatın olmazsa olmazıdır. Kadınlardan çok şey öğrendiğini söylemesi de bu yüzdendir:

“Kadınlar ise beni her açıdan eğittiler. Bana zevk, zarafet, incelik öğrettiler. Bugün eğer sahip olabildiğim herhangi bir değer varsa onların hepsinde bir kadının izi bulunur.”⁶²

Kadını anlamak isteyenler, kadınlığını yaşamak isteyenler büyük bir heyecanla okurlar Altan'ı. O romanlarında kadını işlerken hiç kimsenin yapamadığını yapar, bir erkek olarak olaylara erkek gözüyle değil kadın gözüyle bakar. Yani romanlarında aşık olan kadını anlatacağı zaman o aşkı kadın gözüyle yazar ya da bir aldatan kadın tipi yarattığında o, kadın gözüyle aldatmayı anlatır.

“Kadınların biliçaltında dolaşır, onların kendilerine bile açmaktan çekindikleri yasak alanlarda cesurca gezintiye çıkar, ama bunu kendi sosyo-kültürel kodları içerisinde yapar, ancak, ‘Kadınlara ciddi şeyler konuşursanız kaybedersiniz’ diyecek kadar da ironik davranır Ahmet Altan.”⁶³

Altan, romanlarında kadın figürünü işlerken alışılmışın dışına çıkar. Onun romanlarında kadın evde yemek yapan, bulaşık yıkayan, temizlik yapan, sıradan bir kadın değildir. Onun romanlarındaki kadınlar; ekonomik özgürlüğünü eline alarak ayakları üzerinde durabilen, güçlü, sosyal hayata katılmış, aşık olan, seven, mücadele eden, aldatan, aldatılan, yeri geldiğinde aşk için değil sadece şehvet için sevişen, özgür, cesur, asi kadınlardır.

Altan, romanlarında bu alışılmışın dışındaki kadınları işlerken doğal olarak toplum tarafından kabul görmez. Kadınlar hakkında yazdığı ilk yazısı olan “Seni Seviyorum” adlı yazısında olduğu gibi sert tepkilerle karşılaşır. Yazdıklarının insanların ahlaki normlarına uymadığı ileri sürülür. Çoğu yazar da bu görüşü destekler. Örneğin Murat Belge bu durumu “Toplumsal, kişisel, cinsel, v.b alanlarda geçerli ahlak genel ideoloji tarafından belirlenir. Gerçek bireyler bu romanların dışına çıkmaktan çekindiği gibi, romancı da norm dışı duygu ve davranışları ya hiç ele almaz ya da kötüleyerek, ahlakçı nutuklara boğarak anlatır.”⁶⁴ sözleriyle açıklar. Oysa Ahmet Altan bu görüşe itiraz eder. O, kadının bütünüyle incelenip romanlarda işlenmesi gerektiğini savunur. Bu yüzden de romanlarında başkahramanlar hep kadınlar olur. Olayların merkezinde hep kadınlar vardır. Olaylara yön veren

⁶² Gündem, *age*, s. 163

⁶³ Ali Kırca İle Siyaset Meydanı, *Altanlar Meydanda*, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2001 Sunuş, s. 9

⁶⁴ Murat Belge, *Edebiyat Üzerine Yazılar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s.38

kadınlardır. *İsyan Günlerinde Aşk*'ta Mehpere Hanım ile Mihrişah Sultan olayları yönetir. Hatta Şeyh bile bir kadın tarafından yönetilir. *En Uzun Gece* de olayların seyrini değiştiren Yelda'dır.

Yazar, bütün romanlarında kadını işlemesine rağmen kadınların çözülmesinin imkansız olduğunu söyler:

“Kadınların çok anlaşılabilir olduğu kanaatinde değilim. Erkekler kadınlar tarafından anlaşılır mı ondan da emin değilim. Daha ziyade kullanılabilecek kelime ‘Sezgi’ kadınlarla ilgili. Yani kadınları sezebiliriz. Kadınları anlamak belki de imkansız. Onlar için mümkün mü onu da pek sanmıyorum.”⁶⁵

Kadınların bu anlaşılabilir olmamalarındaki neden, belki de her şeyi açık açık söylemek yerine gizli, bir dil kullanmalarındadır. Altan da kadınların gizli bir dil kullandıklarını söyler. Her şeyi açık açık söylemekten hoşlanmadıklarını vurgular.

Kadınsız bir milletin var olamayacağını söyler. Bunu roman kahramanlarına da söyletir. *İsyan Günlerinde Aşk* romanında Dilara Hanım da kadınsız bir milletin var olamayacağını anlatır:

“Kadınsız millet olmaz Ragıp Bey, bir memleketin sokaklarına bakın, öyle uzun boylu düşünmenize hiç gerek yok, hemen anlayacaksınız. Kadın yoksa o memleketin hali bizimki gibi sefalettir. Zavallı kadınlar bugün hepsi birer mahkum evlerinde, lakin siz pek mi hürsünüz, sizin hürriyetiniz bir hapishanede ömrünü çürüten bir gardiyanın sefil hürriyeti en fazla.”⁶⁶

Ayrıca topluma yön verenlerin de kadınlar olduğunu düşünür. Bir toplumda kadın ne kadar özgür ne kadar yenilikçi ne kadar modern ise o toplumda o kadar gelişmiş olur. Toplumları kadınlardan anlayabiliriz. Bunu şöyle anlatır Altan;

“Bir toplumu çağdaştıran bence erkekler değildir. Bir toplumun çağdaş olup olmadığını kadınların yaşama biçimine bakarak anlarsınız.” diyerek kadına biçtiği rolün büyüklüğünü açık bir şekilde ortaya koyar.⁶⁷

Altan'ın hayatında ve dolayısıyla eserlerinde kadınların rolü büyüktür. Her şeyi kadınlardan öğrendiğini ve kadınsız hayatın var olamayacağını ileri sürer. Bunu söylerken bir yandan da kadınların asla çözülemeyeceğini, kadınların çok karışık kişilikler olduklarını söyler.

1.4.3. Aşk

Altan'ın romanlarında kadının yanında aşk önemli bir yer tutar. Daha öncede belirttiğimiz gibi onun romanlarındaki kadınlar aşık olan, aşkı için savaşan kadınlardır. Romanlarında ele aldığı tipler aşkı doruklarda, büyük bir tutkuyla

⁶⁵ Ali Kırca İle Siyaset Meydanı, *age*, s. 87

⁶⁶ Ahmet Altan, *İsyan Günlerinde Aşk*, Can Yayınları, İstanbul, 2001, s.48

⁶⁷ Andaç, *age*, s.51

yaşayan kişilerdir. Kimi tipler, *En Uzun Gece*'deki Selim gibi aşkı uğruna Güneydoğu'nun en ucra köylerine, ölümü göze alıp gidecek kadar aşkını tutkuyla yaşayan kişilerdir.

Aşk, yazarımızın temel temaları arasındadır. İçinde aşk temasının geçmediği bir romanı yoktur. Çünkü Ahmet Altan yazılarında insanı ele alıyor. İnsanı ele alırken de bir kısmıyla değil tamamıyla ilgileniyor. İnsanın olduğu yerde de aşkı yok saymak mümkün değildir. Bu savı Ayşe Kulin de destekler.

“Aşk bilinçli bir tercih değil. Aşk hayatın içinde var. Herkesin yaşamında iyi kötü bir aşkı olmuştur. Ben hayatı yazıyorum aşk da kendi yerini alıyor hayatın içinde.”⁶⁸

“Ahmet Altan dikkatle seslenir hayatın kenarında kalmış kadına erkeğe gence ihtiyara... aşkı hiç yaşamamış, aşka yolları hiç karşılaşmamış, yalnızca hayatın ağır yükünü taşımakla ömür geçirmeye durmuş insanlara da aşkı haber vermek ister.”⁶⁹

“Siz sevmeyi bilmiyorsunuz.” der.⁷⁰ Bütün insanların sevmeyi öğrenmesini aşık olmasını ister. “Bitti mi hayatınız hiç aşık olmayacak mısınız.”⁷¹ derken aşık olmanın hayatın anlamı olduğunu vurgular. Yazılarında Emma Bovary gibi sık sık aşık olan insanlardan bahseder.⁷²

Aşk fedakarlıktır Altan'ın romanlarında. Onun romanlarında aşık olan kişiler sevdikleri için ölümü bile göze alırlar. Ama romanlarında birbirine deli gibi aşık olan iki kişinin birbirleriyle bir türlü geçinemediklerini, ilişkilerinin aşklarını yaşamalarına engel olduğunu da belirtir.

Altan'ın vazgeçilmez temaları arasında bulunan aşk, yazarımız için önemli bir yere sahiptir. Onun romanlarında aşk bazen tutkulu, bazen karşılıksız bazen de şehvetli olarak çıkar karşımıza.

1.4.4. Cinsellik

Ağaoğlu “Cinsel yaşamın sadece ayıplar yasaklar nedeniyle değil, tersine, uygarlık, cinsel özgürlük nedenlerine dayalı olarak, biçimsel olarak tüketen – tüketici kılıklarına giren ‘Üstü en örtük hayatımız’ olduğunu söyler.”⁷³ Cinsellik hakkındaki bu düşünce toplumda kabul görmüş bir düşüncedir. Ama Altan bu düşüncelere karşı çıkarak cinselliğin önüne hiçbir engel koymaz.

---

⁶⁸ Erişim: {<http://www.biyografi.info/kisi/ayse-kulin>} Erişim Tarihi:21.01.2011

⁶⁹ Gündem,”age, s. 148

⁷⁰ A.y

⁷¹ Erişim:(<http://www.netyorum.com/bolum/dostluk-sevgi/20030417-15.htm>) Erişim

Tarihi:20.10.2012

⁷² Ahmet Altan, “Hep Aynı Kadını Sevmek İsterdim Ben”, *Hürriyet Gazetesi*, İstanbul, 20 Ağustos 2006, s.26

⁷³ Mürşid Balabanlılar(Röp), ”Bedenimizden Sorumluyuz”, *Cumhuriyet Dergi*, S.54, İstanbul, 28 Şubat 1991, s.6

Ağaoğlu “Cinselliğe sanatta ve edebiyatta değinmenin hayatın herhangi bir parçasına değinmekle aynı şey olduğunu”⁷⁴ söyler. Altan da Ağaoğlu’yla aynı düşüncededir. Cinselliğin yaşamın vazgeçilmez bir parçası olduğunu düşünür. Cinselliği romanlarında en ince ayrıntısına kadar işlemekten çekinmez. Bu yüzden de birçok eleştiriye maruz kalır. Yazdıklarına bazıları “cinsel sapma “⁷⁵ der Yalçın Küçük gibi; bazıları ise Fethi Naci gibi “Tiksindim”⁷⁶ der. Bazıları da yazarın kitaplarını müstehcenlikten yakarak toplatır.

Cinsellik yüzünden bu kadar olay yaşamasına rağmen Altan cinselliği hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak gördüğünden romanlarında işlemekten vazgeçmez.

Altan’ın romanlarında cinselliğin mantıklı bir sebebi bulunmaz. Cinsellik tamamen duygulara dayanır. Yazarın yarattığı tipler hiç olmadık zamanda hiç olmadık yerde cinselliği yaşayabilecek kadar cesurdurlar. Yazarın *Aldatmak* adlı romanında Cem ile Aydan’ın ütü odasında cinsellik yaşamaları gibi.

Bazen de yazar cinselliği, cinsel bir sapma olarak nitelendirebileceğimiz durumlarda karşımıza çıkarabiliyor. *Sudaki İz* adlı romanda cinselliği anlatırken inci figürünü kullanması gibi.

Altan romanlarında cinselliği anlatırken üstü kapalı bir anlatıma yer verip, sansür uygulamaz. Kahramanları bu konuda oldukça özgür bırakır. Cinselliği anlatırken oldukça açıktır. Yazarımıza göre cinselliği üstü kapalı bir şekilde anlatırsa kahramanlarını tam olarak yansıtmış sayılmaz. Bunu da şöyle anlatır:

“Cinsellik çok önemli bir şey. Bence çünkü ben cinselliğin insanın çok önemli bir parçası olduğuna inanıyorum. Bunun da bana ait değişik bir anlayış olduğunu düşünüyorum. Bunu herkes bilir. İki şey var. Bir bildiklerini belirli bir kalıp içinde söylemek, bir de bilip söylememek. Bu da çarpuk çarpuk bir tablo ortaya çıkarıyor. Ben cinselliği hayatın merkezine koymuyorum. İnsanların cinselliklerini tanımadan anlayamayacağını düşünüyorum. Özellikle bir roman kahramanının. Benim romanımdaki bir kadının nasıl seviştiğini bilmeden, o kadının tam tanınabileceğini sanmıyorum. Ben kahramanının nasıl seviştiğinin görülmesini istiyorum. Benim kahramanım çok hanımefendi gibi görülürken ‘Senin oruspunum’ diye bağırabiliyor. Bence kişiliğin çok önemli bir parçası. Bunu söylemezsem, o kadında çok büyük bir eksiklik kalacak. Ben onu söyleyen bir kadını anlatmak istiyorum”⁷⁷

Yazarımızın en çok eleştirildiği temlerinden biridir. Yazarımızın cinselliği işlerken cinse bir sapma olarak ele aldığı söylenir. Fakat yazarımız, cinselliğin en ince ayrıntısına kadar ele alınıp insanın bütünüyle incelenmesi gerektiğini vurgular.

⁷⁴ Seyit Battal Uğurlu, *Adalet Ağaoğlu’nun Hayatı, Roman ve Hikayeleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Doktora Tezi, Van, 2003, s. 92

⁷⁵ Yalçın Küçük, “Çöp Tenekesi gibi”, *Papirüs*, İstanbul, 1999, s.2-16

⁷⁶ Fethi Naci, *Yüzyılın 100 Türk Romanı*, Kültür Yayınları, İstanbul, 2007, s.604

⁷⁷ Gül Dirican, “Yalnızlık, Ölüm, Sevgisizlik ve Arzu...”, Ahmet Altan’la “Yalnızlığın Özel Tarihi” Üzerine, S. 262, 15 Nisan 1991

1.4.5. Tarih

Ahmet Altan, *Kılıç Yarası gibi ve İsyân Günlerinde Aşk* romanlarında tarih temasını işler. Altan'ın romanlarında anlattığı tarih yakın tarihtir. Altan romanlarında hem 31 Mart vakası'nı hem de 12 Eylül ve 12 Mart dönemlerini ele alır. *İsyân Günlerinde Aşk* ve *Kılıç Yarası gibi* romanlarında 31 Mart vakasını ele alır. Kadını ve aşkı anlatan yazar nasıl olur da tarihi de anlatmaya başlar? Yazarımız bunu şöyle açıklar:

“Tarih ilgimi nasıl çekti anlamıyorum? Belki biraz Kemal Tahir'in etkisi var. Kemal Tahir'i entelektüellerin okuduğu gibi okumadım doğrusu. Ben ciddi berrak saf bir okuyucu olarak okudum. Hala da öyle okuyorum. Onun anlattığı dönemler onun tezlerinden daha çok ilgimi çekti. Bir bu tarih ilgimi çekti bir de İttihatçılar. Bu insanlar hem silahşörlük hem siyasetçiler. Romana tip olabilmek için verimli bir kaynak. Bu insanların ruhsal durumları da ilginç. Biraz da kabadayılık erkeklik konularına meraklıyım. Bu tür bir yapıya sahip olmaları beni daha de çekti. Bu insanların duygu dünyası işledikleri cinayetler, vatanseverlikleri. Bunların birleşimi benim İttihatçılarla daha çok ilgilenmemi sağladı.”⁷⁸

Yazarımız romanlarında tarih temini işlemeye İttihatçılara karşı duyduğu ilgiyle başlar. Ama o roman yazarken tarihi roman olsun diye yazmaz. Ya da bir tarihçi gibi tarih tezleri üretmez. O bir romancıdır. Kendisini tarihçi yerine koymaz. Romanlarında insanı anlatırken, tarihi figür olarak kullanır.

“Ben roman yazmıyorum. Hatta tarihsel bir roman bile yazmıyorum. Aslında insanları anlatmak istiyorum. Okuyuculara yeni bir hayat, macera, bir ilişkiler zinciri ve duygular karmaşası gösterip: ‘Bunun içine girmek ister misin’ diyorum. Bunu derken de insan duygularını mümkün olduğunca açık ve derin anlatmak istiyorum.”⁷⁹

Altan'a göre bize anlatılan tarih gerçek tarih değildir. *En Uzun Gece* adlı romanında Selim bunu sürekli söyler. “Tarih yalandan ibarettir” der. Bize düşen yazarın tarihle ilgili düşüncelerinin doğru olup olmadığını sorgulamak değildir. Çünkü yazarımız bir tarihçi değildir. Bize düşen sadece bu düşüncelerin romanın kurgusu içinde gerçeklikle işlenip işlenmediğini sorgulamaktır.

“Yazarın verdiği tarihsel bilginin tastamam doğru ve anlatılanların gerçek olduğu, tarihsel kurmacanın gerçeği doğru olarak yansıttığı savlarımıza karşı verilecek yanıtımızı saklı tutmak kaydıyla verilmiş, bilginin romanın iç gerçekliğiyle tutarlı olup olmadığına karar vermek yeterlidir. Bu durumda okur verilmiş bilgilerin romanın tarihsel art alanını ya da öyküsünü sakatlamadığını saptırıyorsa yanlışlığını bilmediği bilgileri de doğru bilgiler olarak kabul edecektir. Ve bunda bir sakınca yoktur.”⁸⁰

İsyân Günlerinde Aşk ve *Kılıç Yarası gibi* romanlarında 31 Mart vakası'nı anlatır. Bu olayın aslında bizim bildiğimiz gibi dincilerin ayaklanıp “Şeriat isteriz”

⁷⁸ Andaç , age, s.44

⁷⁹ Andaç , age, s.46

⁸⁰ Semih Gümüş, *Puslu Ada*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001, s.112

diye haykırmaları değil de ordunun ayaklanması şeklinde gerçekleşmiş olduğunu belirtir. Fakat bize düşen ayaklanmayı kimin çıkardığını sorgulamak değil de Altan'ın bu olayı roman gerçekçiliği içinde başarılı bir şekilde verip vermediğidir.

Ahmet Altan'ın romanlarında tarihi konu edinmesi ve ortaya farklı tarih tezlerini atması elbette ki eleştirilmiştir. Bu eleştiriler bazen olumlu bazen de olumsuz olur. Biraz da bu eleştirilere göz atalım:

Cengiz Gündoğdu “Şimdiye kadar okuduğum beğenmediğim hiçbir kitap, hiçbir yazar insanı Ahmet Altan kadar küçümsemedi”⁸¹ diyerek. Altan'ın romanlarında tarihi kişilikleri küçük düşürdüğünü öne sürer.

Ahmet Oktay ise bu konuda şöyle der: “Son yıllarda postmodernist özellikler yansıtan Türk romanının fark edilir bir dönüşüm gösterdiği, toplumun sorunlara karşı belirgin biçimde ilgisizleştiği ve siyasal vurgulamaların zayıfladığı bir çok kez belirtildi. Ahmet Altan'ın *Kılıç Yarası gibi*, *İsyan Günlerinde Aşk*, Orhan Pamuk'un *Kar (2002)* adlı romanlarıyla bu uyarılara dolaylı bir yanıt getirmeyi ön gördükleri düşünülebilir.”⁸² Böylelikle yazarın romanlarında tarihi işleminin, Türk romanı açısından olumlu bir gelişme olduğunu vurgular.

Tarih yazarımız için ittihatçılarla başlayan bir süreçtir. İttihatçılara olan merak sonucunda yazarımız, tarih temini eserlerinde ele almaya başlar. Ayrıca tarihin bize yanlış anlatıldığını düşünen yazarımız tarihi gerçeklere de ışık tutmaya çalışır.

1.4.6. Din

Aslında bu konu Altan'a ters düşecek bir konudur. Altan kendisini dindar biri olarak saymaz. Hatta Tanrı konusunda bile şüpheleri vardır. Fakat buna rağmen din olgusunu ve Tanrı'yı bütün romanlarında işler. Onun romanlarındaki karakterlerin bazıları gerçek din adamlarıdır. *Kılıç Yarası gibi* ve *İsyan Günlerinde Aşk* romanlarındaki Şeyh Efendi gibi. Bazıları ise inançları olduğu halde dinle pek ilgileri olmayan kişilerdir. *En Uzun Gece* romanın başkahramanı Yelda gibi. Yelda Selim'le sevişirken ezan okunduğunda günah işlediği için utanır. Ama bu günahları işlemekten de vazgeçmez.

Dindar insanları sever Altan ve din konusundaki şüphelerini yok edebilirse radikal bir dinci olabileceğini söyler. “Yazarlığı insanın Tanrı'ya en çok yaklaştığı yer”⁸³ olarak tanımlar.

⁸¹ Cengiz Gündoğdu, “Bir Acayip Nesne Gördüm. İsyan Günlerinde Aşk”, *İnsancıl*, İstanbul, 2001, s.4

⁸² Ahmet Oktay, “Siyasal Roman Üzerine”, *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, s.65-67, Ankara, 2002, s.267

⁸³ Gündem, *age*, s. 162

İnançsız bir insan olmasına rağmen dini figürlerin edebiyatımızda işlenmemesini büyük bir eksiklik olarak değerlendirir. Dinle edebiyat arasında büyük bir kopukluk olduğunu söyler:

“Ama gene de hiçbir dini figürün edebiyatımıza doğal bir biçimde sızamaması, Hazreti Ayşe’ye, Hazreti Ebubekir’e, Bilali Habeşi’ye Hazreti Ömer’e, Hazreti Muaviye’ye hatta İncil’le ortaklaşa paylaştığımız peygamberlere neredeyse edebiyat satırlarında rastlanmaması, rastlandığı anda da o edebiyat parçasını neredeyse edebiyat dışı ‘Dinsel’ bir görüntüye sürüklemesi dinle edebiyat arasında önemli bir kopukluk, bağdaşması zor bir mesafe olduğunu gösteriyor”⁸⁴

Edebiyatımızın dinden bu kadar kopuk olmasını nedenlerinin başında aydınların dini geri kalmışlık olarak nitelendirmeleri, aydınların dinden uzak durmaları gelir. Fakat Altan’a göre sebebi ne olursa olsun “Dinle ilişki kurmayan Türk edebiyatı büyük bir kaynaktan eksik kalır.”⁸⁵

Yazarımız için din konusu inançsız olmasına rağmen önemlidir. Her ne kadar inanmadığını vurgulasa da Altan inançlı biridir. Dinin insan hayatının her alanında işlenmesi gerektiğini düşünür. Özellikle edebiyatın dinden yoksun kalmasının büyük bir eksiklik olduğunu düşünür.

Yazarımızın eserlerinde ele aldığı esas temaları inceledikten sonra şimdi ise yazarımıza edebi yönünden gelen eleştirileri inceleyelim.

Altan roman yazarlığının yanı sıra gazetecilik de yapmaktadır. Yazarlık hayatına gazetecilikle başladığını daha önce belirtmiştik. Bu da onun bir roman yazarı mı yoksa gazeteci mi olduğu eleştirilerini ortaya çıkarmaktadır. Bazı edebiyatçılar yazarın romancı yönünün iyi olduğunu, köşe yazarlığını bırakması gerektiğini söylerken; bazıları ise, roman yazmayı bırakıp sadece gazetecilik yapması gerektiğini söyler.

Küçük İskender, Altan’ın edebiyatçı değil bir köşe yazarı olduğunu ileri sürer. Bunun nedenini şöyle açıklar. “Ahmet Altan bana göre sadece gazeteci yazar. Onu edebiyatçı olarak görmüyorum. Çünkü Sait Faik Abasıyanık, Selim İleri ya da Oğuz Atay’dan aldığım tadı ondan alamıyorum. Yazdıkları ilginç gelmiyor ve derin bulmuyorum.”⁸⁶

Yalçın Küçük ve Fethi Naci de yazarın romancı yönünün eleştirenler arasındadır. Fethi Naci yazarın romanını okuduktan sonra “Tiksindim” sözünü kullanmıştır. Bu eleştiriler yazarın romancı olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Küçük İskender, Yalçın Küçük ya da Fethi Naci gibi yazarların Altan’ı bir romancı olarak görmemeleri, yazarı okuduklarında bir tad almamaları, Altan’ın onlara hitap etmediğini gösterir. Fakat bu yazarların Altan’ın romanlarını beğenmemelerine rağmen Gürsel Ataç’ın da jürisinde bulunduğu Yunus Nadi Roman Ödülü Ahmet Altan’a verilir. Bu da Altan’ın romancı olduğunu gözler önüne serer.

⁸⁴ Gündem, “Onlar ve Biz Üzerine Bir Deneme”, *age*, s.243

⁸⁵ A.y

⁸⁶ Küçük İskender, “Ahmet Altan Edebiyatçı Değil”, *Akşam Gazetesi*, İstanbul, 19 Eylül 2003, s. 23

Yazarımızın eserlerini dikkatle incelediğimizde tüm insanlığa hitap edebilecek romanlar ele almış olduğunu görürüz. Yazarımızı hem bir romancı hem de gazeteci olarak nitelendirebiliriz. Çünkü hem yazdığı romanlarla adını duyurmayı başarmış hem de köşe yazarlığıyla. Şu anda genel yayın yönetmenliğini üstlendiği *Taraf Gazetesindeki* yazılarıyla gündeme damgasını vuran yazarlarımızdandır.

1.5. ESERLERİ

Ahmet Altan'ın romancılığı verdiği eserler ile daha iyi anlaşılır. Altan yazın dünyasına gazetecilikle başlar. Köşe yazarlığı yapar. Gazeteciliğe devam ederken roman türünde eserler vermeye başlar. İlk romanı olan *Dört Mevsim Sonbahar*, Altan 32 yaşındayken 1982 yılında yayınlanır.

İkinci romanı *Sudaki İz* ise 1985 yılında yayınlanır. Bu romanıyla yazar çeşitli eleştirilere maruz kalır. Kitapta yazarın devrimci gençleri yanlış anlattığı söylenir. Küçükleri muzır neşriyattan koruma yasasına aykırılıktan toplatılır. Müstehcenlikten dolayı toplatılarak yakılır.

Üçüncü romanı olan *Yalnızlığın Özel Tarihi* 1991'de basılır. Yine yoğun bir tartışma ortamı yaratır. Yazarın tipik bir romanı olarak değerlendirilebiliriz. Romanda aşk, kadın, cinsellik ve İttihat ve Terakki vardır.

Dördüncü romanı olan *Tehlikeli Masallar* 1996'da yayınlanır. 1998 yılında da beşinci romanı olan *Kılıç Yarası gibi* yayınlanır. Bu romanda tarihi olaylar ve bunların etrafında cereyan eden aşklar anlatılır. Bu romanın devamı niteliğindeki altıncı romanı olan *İsyan Günlerinde Aşk* ise 2001 yılında yayınlanır. Yazarın yedinci romanı *Aldatmak* ise 2002 Ekim ayında yayınlanır. Bu kitap basıldığı dönemde konusundan ve içerdiği yoğun cinsellikten dolayı eleştirilir. Son romanı *En Uzun Gece* ise 2004'te basılır. Bu romanla, yazar sanat anlayışını biraz değiştirir. Yazarın diğer kitaplarında var olan yoğun cinsellik bu romanda en aza inmiş durumdadır.

Altan'ın romanlarının yanı sıra deneme türünde eserleri de bulunur. Bunların ilki olan *Geceyarısı Şarkıları* 1995'te basılır. *Karanlıkta Sabah Kuşları* 1997'de *Kristal Denizaltı* 2001'de, ve *Kırar Göğsüne Bastırırken* 2003'te ve son deneme kitabı olan *İçimizdeki Bir Yer* ise 2004'te basılır.

Bu çalışmamızda Altan'ın edebi anlayışını gözler önüne sermek için yazarın farklı tarih tezlerini ortaya attığı *İsyan Günlerinde Aşk* romanı ile Güneydoğu sorununa ve töre cinayetlerine değindiği *En Uzun Gece* romanlarını incelemeyi uygun gördük. Yazarın tüm romanlarının temelini oluşturan öğeler aşk, kadın, cinselliktir. Fakat bu iki romanında bu temalara ek yeni temalar eklemiştir. Biz bu temalardan arasında yer alan tarihi ve güncel sorunları karşılaştırma fırsatı elde edebilmek için bu romanları seçmiş bulunuyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET ALTAN'IN

İSYAN GÜNLERİNDE AŞK ve EN UZUN GECE

ADLI ROMANLARININ İNCELENMESİ

2.1. İSYAN GÜNLERİNDE AŞK

İsyan Günlerinde Aşk romanı Ahmet Altan'ın önemli romanları arasında yer alır. Hem kurgusu bakımından hem de tarihi gerçekleri ortaya çıkarma açısından basıldığı dönemde dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Fakat, roman içeriğinden dolayı birçok yazar ve eleştirmen tarafından acımasızca eleştirilir. Bazı yazarlar romanda tarihin yanlış aktarıldığını ifade ederken, bazıları da romanda ele alınan cinselliğin abartılı olduğunu ileri sürerler.

Yazarın tarihi çarpıttığı, gerçeklerden uzaklaştırdığı iddia edilir. Altan, ise tarihin bize yanlış aktarıldığını kendisinin bu yanlış düzeltmek için bu romanı yazdığını söyler. Bunları şu sözleriyle ifade eder:

“Meşrutiyetin ilanından sonra ilk toplumsal olay olduğu için kitaba başlarken 31 Mart'a da baktım. Ama tuhaf bir yalanla, öyle büyük bir yalanla karşılaştım ki, olaydan ziyade yalanın büyüklüğü, kitap projemi olduğu gibi değiştirdi. Bütün kitap bir isyanın çevresinde ve içinde dolaşmak zorunda kaldı.

Bizi aldatmışlar duygusu yarattı elbette. Sokaktaki insanlara sordum, okumuş yazmış adamlara sordum: ‘Neydi 31 Mart?’ Herkes bana aynı şeyi söyledi. ‘Dincilerin Ayaklanması.’ Kimse orada ayaklananların asker olduğunu bilmiyordu. Bu ayaklanma içinde önemli din adamlarının olmadığını bilmiyordu. Hakikaten softaların, bellerine palalarını sokup ayaklandığını ve İstanbul'u ele geçirdiğini zannediyorlardı. O zaman gördüm ki büyük bir yalan söylenmiş. O kadar büyük bir yalan ki o yalanın etkisi hala hayatımızda sürüyor.”⁸⁷

Romanın eleştirildiği diğer bir konu ise cinselliktir. Ahmet Altan hemen hemen bütün romanlarında, cinsellik temini işleme tarzından dolayı eleştirilir. Eleştirmenler yazarımızın cinsellik temini kullanırken gereksiz ayrıntılar kullandığını ileri sürerler. Altan ise, insanları bütünüyle anlatabilmek için cinselliğin ayrıntılı bir şekilde işlenmesinin şart olduğunu söyler. Ve şöyle devam eder;

”İnsanların çok değişik sevme biçimleri var. Bu tek değil. Aşk dediğimiz zaman, öfke dediğimiz zaman, kıskançlık dediğimiz zaman, evet, bunlar aynı duygular; ama değişik insanlarda değişik biçimlerde ortaya çıkabiliyor. Bunlar onların kendi karakterlerini, varlıklarının tamamlıyor. Bir romancı elbette ki kendi

---

⁸⁷ Gündem,age, s.173

karakterinin herhangi bir özelliğinden korkmaz. Hayatta olan herhangi bir şeyden ben korkmam. Hayatta olan her şey sezebildiğim kadarıyla benim kitabımda yerini bulur. Çünkü ben insanları anlatmak istiyorum. Bir yazarın içinde edebi kaygılarının dışında bir kaygısının olabileceğine inanmam. Onun için benim kitaplarımda evet cinsellik vardır. İnsanın cinsel hayatı yok gibi davranmak olmaz ki. Cinsellik bir zaaf değildir. Ona esir olmaktan korkmak bir zaaftır. Korkma kendinden. Bu, insan olmanın bir parçası ve sen bir insansın.”⁸⁸

2.1.1. DÖNEM ESER İLİŞKİSİ

İsyan Günlerinde Aşk romanı 1998 yılında basılmış bir romandır. Bu roman 1998’de basılmasına rağmen romanda cereyan eden olaylar, 31 Mart Vakası’nın meydana geldiği zamanlardır. 31 Mart Vakası 14 Nisan 1909 tarihinde meydana gelir. Bu dönemlerde ülke karışıklıklar içerisindedir. Askerler askerlik dışındaki işlerle uğraşmaya, kadınlarla oynaşmaya başlarlar. Ülke yönetimi boş kalır. Padişah sarayından dışarı çıkıp hiçbir işle uğraşamaz. Ayaklanma başlar başlamaz askerler, subaylar, zabıtlar birbirlerini öldürmeye başlarlar. Ülke “Şeriat isteriz” diye ayaklanan askerlerin haykırmalarıyla dolar. Bu olayın nedenini Ahmet Akgündüz şöyle anlatır:

“31 Mart Vakası diye tarihe geçen bu olay, 14 Nisan 1909 tarihine rastlamaktadır. Tarihçiler bu olayın, kendi zulümlerini örtmek isteyen İttihatçıların, II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesini temin etmek için, İngiliz Gizli Servisi’nin yardımı ile ve İngilizlerin alet olarak tertipledikleri bir hadise olduğunda ittifak etmişlerdir. Ancak suç, samimi Müslümanlara yıkılsın diye, bir kısım dini sloganlar kullanılmış ve ‘Şeriat elden gidiyor’ diye dine ve dindarlara hücum planları hazırlanmıştır. İttihatçılar, kendilerinin tertipledikleri bu olayı dindarları mürteciler diye suçlayarak dindara yıkmışlar ve maalesef kendileri gibi düşünen tarihçileri de kullanarak, bu olayı en büyük irtica olayı diye takdim etmişlerdir. Böyle bir tertibi fiiliyata dökmek için hem yeterli sebepler vardır ve hem de memleketin bazı halleri böyle bir fitne için alevlendirici özellik arz ediyordu.”⁸⁹

Ahmet Altan da bu ayaklanmanın şeriat ayaklanması olmadığını, askerlerin ayaklandığını ileri sürer. Romanda da bu konu böyle işlenir: Askerlerin ayaklanması. Romanda da ayaklanma sırasında oluşan karışıklıklar, askerlerin yaptıkları yanlışlar çarpıcı bir şekilde ele alınmıştır.

---

⁸⁸ Gündem, *age*, s. 192

⁸⁹ Erişim: (<http://www.enfal.de/31mart.htm>), Erişim Tarihi: 20.09.2012

2.1.2.ÖZET⁹⁰

Roman, ölümler üstünden hayatın yeniden kurulmasıyla başlıyor. Altan, bunu belki de insanların gizli kalmış olan duygularını açığa çıkarmak için kullanıyor. Ölümlerin ağzından yazdığı romanda insanların, aşklarını, ihtiraslarını, özlemlerini, isyanlarını en ince ayrıntılarına kadar gözler önüne seriyor.

Roman, ölümleri konuşuran Osman'ın anlatılmasıyla başlar. Osman anlatıldıktan sonra olaylar zinciri başlar. İlk olay Hikmet Bey'in yaşadıklarıdır. Hikmet Bey, Mihrîşah Sultan ve Reşit Paşa'nın oğludur. Aynı zamanda Mehpâre Hanım'ın terk ettiği müstakbel kocasıdır. Hikmet Bey'in, Mehpâre Hanım tarafından terk edilmesine, bir de İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde aldığı yenilgiler eklenince, bu duruma daha fazla dayanamamaya intihar eder. Fakat kendisini öldürmeyi başaramaz. Daha sonraları kendisini öldürmeyi bile beceremediğini düşünerek, kendisini zavallı, aciz, beceriksiz biri olarak görür.

Hikmet Bey, Mehpâre Hanım'ın onu aldatmasına rağmen, ondan bir türlü vazgeçemez. İntihardan sonra günlerce kaldığı hastanede bile sürekli onu düşünür. Mehpâre Hanım'ın Hikmet Bey'i terk etmesiyle, Hikmet Bey'in onurunun kırıldığını düşünür. Buna rağmen Hikmet Bey, yine bu derdin tek dermanının Mehpâre Hanım olduğunu düşünür. Mehpâre Hanım'a duyduğu aşk yerini hiçbir zaman öfke ve nefrete bırakmaz.

Hikmet Bey, hastanede kaldığı günlerde rahibe Sör Celementine'ye karşı ilgi duymaya başlar. Mehpâre Hanım'dan sonra ilgi duyduğu kadının kendini hayattan soyutlamış olan bir rahibe olması onu daha büyük bir yalnızlığın içine sokar.

Ragıp Bey ise Selanik'ten İstanbul'a getirilmiş olan bir binbaşidir. Ülkenin içinde bulunduğu karışık durumu düzeltmeye çalışan son derece dürüst ve azimli bir subaydır. Dilara Hanım ile tanıştıktan sonra hayatı biraz değişir. Dilara Hanım'a aşık olur, bir Şeyh damadı olarak, karısını aldatmayı bile göze alır. Dilara Hanım'dan vazgeçemez. Gizli gizli Dilara Hanım'ın evine gider, orada gece kalır, işlediği günahlardan ve karısını aldatmasından dolayı pişmanlık duyar.

Hastaneden çıkan Hikmet Bey doğru konağa babasının yanına gider. Ülke o zaman karışmış durumdadır. Babasıyla ülkenin gidişatı hakkında muhabbet ettikten sonra odasına uyumaya çekilir. O sırada odasında yabancı bir kız bulur. Bu kız babasının ona hediyesidir. Babası bu kızla birlikte olarak Hikmet Bey'in yaşamış olduğu hayal kırıklıklarının ve kırılan gururunun belki biraz tamir edileceğini düşünür. Hikmet Bey bu duruma karşı çıkmaz, o da babasıyla aynı düşüncededir. Kızın adını "Hediye" koyar ve o gece kızla birlikte olur. Hediye kendisini hep bir köle olarak görür. Hikmet Bey ise onunla birlikte olduktan sonra onu bir köle olarak değil de bir hanımefendi olarak görür. Bütün ev halkının da Hediye'yi bir hanımefendi olarak görmesini sağlar.

---

⁹⁰ Ahmet Altan, *İsyan Günlerinde Aşk*, Can Yayınları, İstanbul, 2001 (Bu Romandan Yapılmış Alıntıların Sayfa Numaraları Gövde Metin İçinde Gösterilmiştir.)

Hikmet Bey'i terk ederek Yunanlı Konstantin'e kaçan Mehpere Hanım ise bu sıralarda bütün gününü sevgilisiyle geçirir. Hikmet'ten olan oğlu Nizam ve Şeyh Efendi'den olan kızı Rukiye ise Paris'te Mihrişah Sultan'la birlikte kalır. Konstantin'le geçen günlerinden o kadar memnundur ki, çocuklarını hiç düşünmez.

Nizam, babasının annesi tarafından terk edilmesini çabuk hazmeder. Annesine karşı ılımlıdır. Fakat Rukiye üvey babasına yapılan bu hatayı hiç affetmez. Kendi anne ve babasına karşı hep öfkeli. Babasına olan öfkesi onun dine karşı da biraz öfkeli olmasına neden olur. Dinle ilgili kafasında oluşmuş olan soruları, arkadaşı Boris'in Felsefe Profesörü olan babasıyla yaptığı konuşmalarla cevaplandırmaya çalışır.

Şeyh Yusuf Efendi'nin müridi olan Hasan Efendi, şehirde olan biteni öğrenebilmek için sürekli insanların arasına karışır. Yine olan biteni öğrenmek için gittiği camilerin birinde "Kamil" isimli bir berduşa rastlar. Adamla muhabbete giren Hasan Efendi, adamın önceleri orman müfettişi olduğunu, işten atıldıktan sonra karısının da onu terk edip gittiğini, adamın bu yüzden böyle sefil olduğunu öğrenir. Ayrıca gezindiği sırada "Kör Ali" isimli bir adamın "Tecelliyat var! Şeriat isteriz!" diye bağırıp etrafında insanlar topladığını görür. Bu kalabalığı yanına alarak Padişah'ın sarayına doğru yola koyulur. Sarayın önünde "Tecelliyat var, şeriat isteriz, Kanuni Esasi'yi istemiyoruz tecelliyat var, şeriat isteriz, Kanuni Esasi istemiyoruz" diye bağırırlar. Bunun üzerine Padişah olaya el koyar. Kalabalık dağıtılır. Ama bununla kalınmaz sonraki günlerde, Kör Ali idam edilir.

Mihrişah Sultan "O ihtiyar bunak" olarak nitelendirdiği Padişah'ın nasıl devrileceğini kendi gözleriyle görmek için İstanbul'a gelir. Hikmet Bey, annesi ve çocuklarının kalabileceği bir konak aramaya başlar. Hikmet Bey, arkadaşı olan Selim'in sayesinde bir konak bulur annesini ve üvey kızı Rukiye'yi oraya yerleştirir. Hikmet Bey annesinin İstanbul'a dönmesinden çok mutlu olur. Annesinin ona Mehpere Hanım'ın açtığı yaraları sarmasında yardımcı olacağını düşünür.

Mihrişah Sultan'ın İstanbul'a döndüğü sıralarda ülkede durum oldukça karışıktır. Subaylar arasında anlaşmazlıklar çıkar. Her gün subaylar birbirini öldürür. Ordu da büyük bir karışıklık söz konusudur. Bu sıralarda Ragıp Bey orduda bir ayaklanma çıkacağı haberini alır. Ve yakınındakilere bunu haber verir. Dilara Hanım da bunlar arasındadır. Dilara Hanım, bu ayaklanmayı öğrendiği zaman Ragıp Bey için çok endişelenir. Ve Ragıp Bey'e aşık olduğunun farkına varır. Ragıp Bey, geceyi Dilara Hanım'ın evinde geçirir. Sabah uyandığında isyan başlamıştır. "Dinsizlere ölüm" diye her taraftan sesler yükselir. Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın zoruyla sivil kıyafetlerini giyerek orduya katılmaya gider. Giderken yolda askerlerin, subayların zabıtların teker teker öldürüldüğünü görür. Kışlaya vardığında hemen harekete geçmeye çalışır fakat buna izin verilmez. Birçok zabıt ve subay bu ayaklanma karşısında istifa eder. Ragıp Bey, askerlerin öldürülmesine daha fazla dayanamaz. Bir şeyler yapması gerektiğini düşünür.

İsyanın başlamasıyla isyancılar başı açık gördükleri kadınlara saldırmaya, onları gavur diye nitelendirerek öldürmeye başlarlar. Dilara Hanım'ın Rum olan hizmetçisi de başı açık bir şekilde dışarı çıkınca isyancıların saldırısına uğrar.

Hikmet Bey sayesinde hizmetçi kurtulur. Bunun üzerine Dilara Hanım'ın güvende olmayacağını düşünen Hikmet Bey, Dilara Hanım'ı ve kızı Dilevser'i kendi konağına getirir. İsyan bitene kadar orada kalırlar.

Bu sırada Ragıp Bey, Selanik'teki askerlerin ve İttihatçıların birleşerek İstanbul'a gelecekleri haberini alır. İttihatçı arkadaşlarıyla Selanik'ten gelecek olan ordularla birleşip mücadele edebilmek için Edirne önlerine kadar gelir. Selanik'ten gelen askerlerle birleşip isyanı bastırmak için İstanbul'a girerler. İstanbul'da ayaklanan askerlerle yapılan çatışma sonucunda askerlerin çoğu öldürülerek isyan bastırılır.

Bu isyana tarihte 31 Mart Vakası adı verilir. Bu isyanın dinciler tarafından çıkarıldığı söylenir. Bu romana göre isyanı çıkaranlar Selanik'ten getirilmiş olan alaylardır. Dinciler molalar, şeyhler, bu isyana destek vermemiştir. Şeyh Yusuf Efendi, bu isyanı takdir etmediğini bildiren bir fetva çıkarmıştır.

İsyan sırasında Mehpere Hanım da boş durmaz. Şeyh'in kendisine konak kiralayıp para göndermesi üzerine, Konstantin'den sıkıldığını düşünerek Konstantin'i terk eder. Kaldığı konakta hizmetçisi olan Sula'dan başka etrafında kimsenin kalmadığını fark eder ve Hikmet Bey'e yönelir. Konağa davet eder Hikmet Bey'i, konağa gelen Hikmet Bey, konaktan çıktıktan sonra uğruna intihara kalkıştığı Mehpere Hanım'ı artık sevmediğini anlar.

İsyandan sonra evine dönen Ragıp Bey bir sürprizle karşılaşır. Hatice Hanım, ondan boşanmak ister. Bu duruma Ragıp Bey çok sevinir. Fakat Şeyh'in kızını boşamak onu biraz tedirgin eder. Hatice Hanım'ı babasının evine bırakarak doğruca müjdeli haberi vermek için Dilara Hanım'a koşar. Ama Dilara Hanım, bunu aynı sevinçle karşılamaz. Bunun üzerine Ragıp Bey, Makedonya'daki askeri birliğe katılır. Bir daha İstanbul'a dönmez.

Hikmet Bey'in konağında kalan Dilevser'e Hikmet Bey, Hediye'nin şaşkın ve hüznü bakışları arasında aşık olur. Dilevser'in çok kültürlü bir kız olması ve bunun yanında çok masum ve alçak gönüllü olması dikkatini çeker.

Hikmet Bey konağında Dilevser'e aşık olurken üvey kızı Rukiye de Tevfik Bey'e aşık olur. Tevfik Bey sık sık Mihrişah Sultan'ın konağına giderek Rukiye'yi görür. Mihrişah Sultan, isyan haberlerini hep Tevfik Bey'den öğrenir. Ülkenin gidişatını beğenmeyen Mihrişah Sultan her gün birilerinin faili meçhul bir şekilde öldürüldüğü bir yerde daha fazla kalmak istemez. Paris'e dönmek ister. Rukiye bütün örf ve adetleri bir kenara bırakarak, aşkı uğruna kendisini küçük düşürerek Tevfik Bey'e evlenme teklif eder. Bunu üzerine Rukiye'yle Tevfik Bey evlenirler. Düğünü üvey kızı olmasına rağmen Hikmet Bey yapar.

Hikmet Bey, Dilevser ile evlenme isteğini Dilevser'e bildirir. Hikmet Bey'in olumlu cevap aldığını duyan Hediye, bu duruma daha fazla dayanamaz. Zehir içip, Hikmet Bey'in istediği gibi çırılçıplak soyunup, yatağına uzanır ve orada ölür.

2.1.3. TEMALAR

2.1.3.1. Aşk

Aşk için çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak romanımızdaki aşk temini inceleyeceğiz. Türk Dil Kurumu aşkı “Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi”⁹¹ olarak tanımlar. Buradan aşk ile sevginin birbirinden farklı duygular olduğunu anlıyoruz. Aşkı, sevginin çok daha yoğun hali olarak tanımlayabiliriz.

“Aşk, insanın kimi zaman karşı cinsten başka bir insanla birlikte olma arzusu olarak tanımlanmaktadır.”⁹² Bu tanıma göre aşk içinde cinsel duyguları da barındıran bir duygudur. Ahmet Altan da aşk ile cinselliği birbirinden ayırmaz. Aşkın olduğu yerde cinselliğin de var olduğunu kabul eder.

Eski çağlardan günümüze aşk ile ilgili milyonlarca tanım yapılmıştır. Henüz kesin bir tanımı mevcut değildir. Herkes kendince tanımlar aşkı. Yazarımız da bu temi işlerken kendine özgü bir tanımdan yola çıkar.

Aşk, Ahmet Altan’ın romanlarının vazgeçilmez bir temidir. Altan’ın bütün romanlarında bu tem mevcuttur. Altan aşkı anlatırken, kahramanlarını büyük bir titizlikle seçer. Onun romanlarında aşk büyük bir tutkuyla, hırsla, heyecanla yaşanır. Birbirlerine aşık olan kişiler aşkları uğruna her türlü zorluğu göze alırlar. Onun romanlarında aşk yaşayan insanlar genellikle orta yaşta, makam mevki sahibi, topluma biraz ters düşen insanlardır.

Bu romanda da yazarımızın diğer romanlarında olduğu gibi aşk teması oldukça geniş bir yer tutar. Romanın başkarakterlerinden olan Hikmet Bey ile Mehpare Hanım birbirlerine aşıkırlar. Bu aşk romanın bel kemiğini oluşturur. Bu aşk romanda şöyle anlatılır:

“Mutluluklarla değil, kuşkularla ve çaresizliklerle beslenmiş, büyümüş, uzun yıllar içinde, kişiliğinin, varlığının bir parçası haline gelmişti; bu aşktan kurtulamıyor, dahası, kurtulmak da istemiyordu.”(s.16)

Hikmet Bey amansız bir hastalığa yakalanmış gibi büyük bir acıyla aşkını yaşamaya devam eder. Aşkı o kadar büyüktür ki sevdiği kadın onu terk edip başka bir adama kaçtığında bu acıya dayanamayıp intihar eder. Fakat kendisini öldürmeyi beceremez. İntihardan sonra bile karısına duyduğu aşkta bir azalma meydana gelmez. O bütün olanlara karşı hala Mehpare Hanım’a deli gibi aşiktir. İlginç olanı, bu aşktan kurtulmak da istemez:

“Özlem bazen dayanılmaz hale gelip sadece ruhunu değil bedenini de

⁹¹ *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005, s.138

⁹² Laurent Mignon, *Çağdaş Türk Şiirinde Aşk, Aşıklar, Mekanlar*, Hece Yayınları, Ankara, 2002, s.10

hırpalamaya başladığında, sancılı bir hastanın morfin için yalvarması gibi unutmak için Tanrı'ya yakarıyor ama bedeninin bu yakarışına ruhu başkaldırıyor, Mehpare Hanım'ın en güzel hallerini, saçlarını tarayışını, yatak odasına giderken elini tutuşunu hatırlıyordu; unutmaya ihtimalinin Mehpare Hanım'ın tümünden hayatından çıkması olduğunu kavlıyor, âşık herkes gibi, o anda unutmaya fikrine bile tahammül edemiyordu. O, uzakta olan, kendisine gelmeyecek olan birini seviyordu ve aralarındaki tek bağ kendisinin duyduğu aşkı; unuttuğu anda aralarındaki bağ tümüyle kaybolup gidecekti ve Hikmet Bey bunu düşünmeye bile dayanamıyordu. Bir gün, duyduğu aşk, ondan habersiz olarak kendisini bırakıp gitmedikçe, o, aşkını bırakamayacaktı.”(s.17)

Çok uğraşmasına rağmen Mehpare Hanım'ın güzelliği gözlerinin önünden gitmiyordu. Mehpare Hanım'ın onu terk edip Konstantine'e kaçışını hatırlayacağına hep iyi zamanlarını hatırlamaya devam eder. Artık bu aşk Hikmet Bey için bir saplantı halini almıştır. Bu saplantıdan ancak yıllar sonra Mehpare Hanım'la seviştiğinde kurtulabilecektir.

Aşkın ne zaman hangi koşullarda insanın karşısına çıkacağı belli olmuyor. Bazen asla âşık olmayacağınızı düşündüğünüz birine âşık olabiliyorsunuz. Hikmet Bey, Mehpare Hanım'dan sonra karşılaştığı rahibe Sör Clementine'ye de âşık olabileceğini düşünür. Ve bunun ne kadar tuhaf olduğunu fark eder.

“İlk kez o gece, Sör Clementine'ye, onun bir kadın olduğunu fark ederek ve istekle baktı. 'Kader beni kendisini eğlendirmek için yarattı,' demişti bir seferinde ve galiba haklıydı, kendisini terk eden karısına sadık olan erkeğin ilk hoşlandığı kadın, kadınlığından vazgeçmiş bir rahibeydi.”(s.24)

Güzelliği dillere destan olan Mehpare Hanım'dan sonra âşık olmayı düşündüğü kişi kendisini dünyevi zevklerden soyutlamış bir rahibeydi. Bu duruma Hikmet Bey bile şaşırmişti.

Aşk teması Hikmet Bey'in yanı sıra Dilara Hanım ve Ragıp Bey arasında da işlenen bir temadır. Ragıp Bey, ilk karşılaşmalarından itibaren Dilara Hanım'a âşık olur. Fakat Dilara Hanım gibi bir kadının gönlünü çalmak kolay değildir:

“Kendisini tanıyan herkesi ürkiütüp sindiren o ünlü ve erkeksi öfkesine hayatında ilk kez kadınsı bir kırılma ekleniyor, Dilara Hanım'ı koynuna alıp ona kadınlığın zevkini ve erkeğin saldırganlığını göstermek isterken bir yandan da Dilara Hanım tarafından sevgiyle okşanmayı arzuluyordu; o karlı gecede bir mucize gerçekleşiyor, her erkeğin en derinlerinde, en karanlık kuytularında saklanan kadınsı kırılma, bütün zayıflıkları, güçsüzlükleri, çaresizlikleri, sevilme ve şefkat görme istekleri, sabırsızlıkları, ihtiraslı beklentileriyle uyanıyor; hiçbir erkeğin içindeki kadınsı yanın kılavuzluğu olmadan geçemeyeceği, haritasını hiç kimsenin çıkartmadığı, içinden geçenlerin geçtikleri yolları geçer geçmez unuttukları ve adına insanların aşk dediği o esrarengiz coğrafyaya doğru Ragıp Bey'i çekip götürüyordu.”(s.53)

Ragıp Bey'in götürüldüğü o esrarengiz coğrafya aşktır. Dilara Hanım'ın esareti altında oraya, belki de bir daha oradan çıkmamak üzere götürülür. Bu insanın

hem en çok istediği hem de en çok korktuğu duygudur.

Dilara Hanım, erkeklerin hem çok korktuğu hem de bir türlü vazgeçemedikleri bir kadındır. Erkeklerin başını döndürüp kısa zamanda onları kendine bağlamayı başarırken kendisi bir erkeğe bağlanmayı asla kabul etmez. Asla bir erkeğin himayesine girmez.

Aşk aynı zamanda kıskanmaktır. Aşık olan insan deli gibi kıskanır sevdiğini. Hele en kötüsü ise aşık olduğun insanın hayatına müdahale edememektir. Ragıp Bey de Dilara Hanım'ın hayatına hükmedemez. Bu içten içe onu mahveder. Fakat ne yaparsa yapsın Dilara Hanım bir erkeğin himayesini kabul edecek bir kadın değildir:

“Dilara Hanım'ın kendisinden başka erkeklerle de görüşme ihtimali, bunu her düşündüğünde göğsünü sıkıştırıyor, gururunu zedeliyordu; bunu kendine itiraf etmekten ne kadar kaçınsa da kıskandığının farkındaydı. Onu en çok rahatsız eden de, ilk gün o konağa gittiğinde evdekilerin kendisini karşılayışlarındaki alışkın tavidir; o eve kendisinden başka erkeklerin de rahatlıkla girdiğini, bundan sonra da girebileceğini düşünüyordu ve bunu önleyebilecek hiçbir gücü yoktu, bu çaresizliği fark etmek, zaman zaman onu Dilara Hanım'dan nefret etmeye ve bir daha onunla görüşmeyeceğine yemin etmeye kadar götürüyordu ama bu yeminleri tutamıyordu.”(s.119)

Ragıp Bey, tutkulu bir şekilde aşıktır Dilara Hanım'a. Hem deli gibi aşıkta hem de ondan kopmak, ondan ayrılmak istiyordu. Birbirine zıt duygular kafasını çok karıştırıyordu. Aslında korkuyordu Ragıp Bey. Dilara Hanım'ın ihtişamından, güzelliğinden, baş döndürmesinden, rahatlığından korkuyordu. Ragıp Bey, hiç aşık olmamıştı. Hiçbir kadınla yaşamışlığı yoktu. Bu yüzden korkuyordu. Ama korkunun ecele faydası yoktu:

“Ancak Dilara Hanım'ı gördüğünde, onun yanında olduğunda huzura kavuşuyordu, başka bir erkekle olmasının imkânsız olduğu tek zaman parçası birlikte oldukları zamanlardı çünkü; Dilara Hanım'la birlikte olduğunda bu kadına duyduğu sevgi de nefret de azalıyordu; birlikteyken, sanki onu görmemeye rahatça dayanabilirmiş gibi geliyordu ama ayrılır ayrılmaz sevgi de nefret de ayaklanıveriyordu. Aynı insana karşı birbirine benzemez iki duyguyu aynı anda taşıyor, kadın meselelerinde tek bir duyguyu bile taşımaya alışkın olmayan ruhu bu ağır yükün altında yorulup bunalıyordu.”(s.119)

Ragıp Bey için artık çok geçti. Dilara Hanım'ın ağına çoktan düşmüştü. Artık bu aşktan kurtulması mümkün değildir.

Dilara Hanım ve Ragıp Bey deli gibi aşıklardı birbirlerine. Aşkları sayesinde birbirlerini görmeden bile varlıklarını hissedebiliyorlardı:

“Biraz sonra kapı açıldı, Dilara Hanım'ın içeri girdiğini, Ragıp Bey, daha arkasını dönmeden, bütün bedeninde hissettiği o ılık ısıyla hissetti. Her seferinde böyle oluyordu, Dilara Hanım'ın varlığını, onu görmeden bile hissedebiliyordu. Çok sonraları, o haşın yüzüne hiç uymayan uysal bir merakla Osman'a sorup onu şaşırtmıştı: ‘İnsanların aşk dedikleri acaba dokunmadan hissedilen bu sıcaklık

mudur?’ Osman, Ragıp Bey'in bunu kendisine bir şey anlatmak için değil, gerçekten cevabını merak ettiğini sorduğunu anladığında, şaşkınlığı daha da büyümüştü. Mırıldanır gibi, ‘Bilmem,’ diyebilmişti ancak.”(S.200)

Evet, aşk dedikleri şey buydu. Görmeden bile varlığı hissedilebilir. İnsan duygularına söz geçiremez. Sürekli özler aşık olduğu insanı. Ragıp Bey de sürekli Dilara Hanım’ı özler:

“Ragıp Bey, dönüp baktığında, Dilara Hanım'ın kendisine doğru geldiğini gördü; artık bu kadını her gördüğünde ilk hissettiği büyük bir özlem oluyordu, ilk kez bir insanı uzaktayken olduğundan daha fazla yakınındayken özlüyordu.”(S.200)

Ragıp Bey’in hissettiği duygular Dilara Hanım için de geçerlidir. O da aşk ateşine düşmüştür. Dilara Hanım da bunun farkındadır. Fakat o bu sefer aşkını yaşamaktan vazgeçmez. Aşık olduğunu hissettiği an kaçmak yerine aşkına daha sıkı sarılır:

“Bir başka vakit olsa, Dilara Hanım, bir erkeğe duyulan özlemle şefkatin, bu muhteşem bileşimin, kendisini nereye sürükleyeceğini derhal fark eder, ya kaçınılmaz bir aşka düşmemek için uzaklaşır ya da en azından kendisine düşünmek, bu duygularının gözüktüğü kadar gerçek olup olmadığını anlamaya çalışmak için bir süre ayrılırdı; ama şehrin bir çocuk gibi korktuğu o gece, kendini arzusuyla bıraktı bu duygulara. O duyguların birbirine karışmasına, birbirini büyütmesine izin verdi, bir ana rahmi gibi istekle besledi onları; belki bir erkek için bu duyguları hissetmeyi özlemişti, belki de öleceğinden endişe ettiği birine karşı içinde büyüyen sevgiyi engellemek alçakça bir ihanet gibi gelmişti; nedenini hiçbir zaman bilemedi.(s.255)

Fakat bu duyguların aşk olmadığını ifade eder. Ona göre aşk kendinden vazgeçmektir. Dilara Hanım da asla aşk için kendinden vazgeçmez. Kendisini her zaman, her şeyden üstün ve önemli görürdü. Hiçbir erkeği kendisinden çok sevemez. Kendisini çok seven Dilara Hanım, bu yüzden gerçek aşkı tadamadığını söyler:

“Zaten Dilara Hanım'ın, bütün duyguları âşık bir kadının duygularıydı; âşık bir kadın gibi özlemiş, âşık bir kadın gibi merak etmiş, âşık bir kadın gibi kaygılanmış, geldiğini görünce âşık bir kadın gibi sevinmişti.

Bu duygularının hepsi gerçektir.

Her duygu, özlem, merak, kaygı, sevinç, âşık bir kadının yaşadığı gibi yaşıyordu Dilara Hanım tarafından ama kendi başlarına gerçek olan bütün bu âşıkane duygular yan yana geldiğinde ortaya aşk çıkmıyordu; bütün o parça parça duyguları bir arada tutup onları gerçek bir aşka çevirecek olan o muhteşem vazgeçiş, kendinden, varlığından, hayatından vazgeçme yoktu Dilara Hanım'da. O, kendini ve hayatı her an fark ediyor, bunları hiç unutamıyordu, bir keresinde Osman'a itiraf ettiği gibi: ‘Hayatı, insanları ve kendini unutmadan, bunlardan vazgeçmeye razı olmadan da aşk ortaya çıkmıyordu ne yazık ki.’”(s.393)

Romanda Hikmet Bey’in üvey kızı, Mehpere Hanım ile Şeyh Yusuf

Efendi'nin kızları olan Rukiye ile Tefvik Bey arasında da bir aşk cereyan eder. Rukiye ile Tefvik Bey masum bir aşka yelken açarlar. Bunların aşkı yasak ve gizli bir aşk değildi. Gayet masum ve sınırlı bir aşktı:

“Yalıda, Tefvik Bey'i heyecanla bekleyen sadece Mihrişah Sultan değildi, bambaşka nedenlerden dolayı Rukiye de her akşam, Padişah'tan hiç hoşlanmayan bu Osmanlı prensinin Babîali'den dönüşünü gözlüyordu. Kolayca tahmin edilebileceği gibi bu genç kız, Tefvik Bey'e âşık olmak üzereydi ama âşık olma sebebi kolayca tahmin edilemeyecek kadar değişti.”(s.295)

Rukiye için artık hayat sadece Tefvik Bey'den ibarettir. Kalbi onun için atar, her gece sadece Tefvik Bey'in konağa gelmesini beklerdi:

“Binlerce sesten ve görüntüden oluşan hayat, ona, bir prizmanın içinden geçerken tek bir huzmeye dönüşen ışık demetleri gibi Tefvik Bey'in varlığından süzülüp geliyordu artık, savaş, askerler, padişah, siyaset, korku, kaygı, hepsi Tefvik Bey tarafından dile getirildiğinde bir sahicilik kazanıyor, başka zamanlarda dağılıp giderek onun dikkatini çekmiyordu.”(s.330)

Hikmet Bey ise Mehpere Hanım'dan aldığı ağır yenilgiden sonra babasının ona gönderdiği armağan olan Hediye'ye âşık olur. Fakat bu aşk sadece yatak odasında olan ve belki de acıma hissinden doğan bir aşktır. Hediye ise Hikmet Bey'e gerçek bir aşkla bağlanır:

“- Hediye, sen benim sahip olduğum tek hakikatsin.

Hediye, şımarmasına izin verilen tek yer olan bu yatakta bile şımarmadan, efendisine duyduğu derin aşkla Hikmet Bey'e sokuldu, onun ödülü, belki de o çıldirtıcı sevişmelerden ziyade, o sevişmelerin sonundaki bu sevecen sarılmalar ve okşayışlardı; böyle anlarda, son zamanlarda varlığının bir parçası haline gelen ve ifade etmesine bile imkân verilmeyen küskünlüğünü biraz olsun bastırabiliyor, kendisine hiçbir hamle hakkı tanınmayan mücadelesindeki ağır yenilginin yaralarını bir nebze olsun unutabiliyordu.”(s.380)

Hediye, gerçek bir aşkla bağlandığı Hikmet Bey'in onun yerine Dilevser'e âşık olmasına dayanamaz. Aldığı ağır yenilginin yaralarını saramayan Hediye, sevdiği insanın başkasını tercih etmesinin getirdiği üzüntüyle intihar eder. İntihar ederken bile Hikmet Bey'in istediği gibi ölür.

Hikmet Bey ise Hediye yerine masumlüğundan, saflığından, sessizliğinden etkilendiği Dilevser'e âşık olur. Onun kitaplara olan ilgisi ve Osmanlı'da kitaplar üzerine konuşacak bir kadın bulmanın verdiği şaşkınlıkla Dilevser, Hikmet Bey'de önemli bir yer edinir:

“Hikmet Bey, Dilara Hanım'ın konuşmalarından, zekâsından, bilgisinden hoşlanıyor ama Dilevser'in sessizliğine bağlanıyordu. İlk bakışta onu huzursuzluk ve merak bu sessizliğe çekmiş gibi görünüyordu ama neden yalnızca bunlar değildi. Anlatılması neredeyse imkânsız bir başka şey daha vardı, birbirlerini çok kısa bir süreden beri tanımalarına, yalnızca sabahleyin bir parça edebiyattan konuşmuş

olmalarına rağmen, Hikmet Bey bu genç kıza baktığı zaman, sanki ikisi ıssız bir adada uzun yıllardan beri başbaşa kalmışlar gibi açıklanması güç, tuhaf bir yakınlık hissediyordu, hafif bir şaşkınlıkla daha sonra itiraf ettiği gibi: 'Aşka benzer ama tamamıyla sebepsiz bir yakınlık''(s.311)

Romanda ayrıca Mehpare Hanım ile Konstantin arasında da bir aşk mevcuttur. Mehpare Hanım aşkı uğruna Hikmet Bey'i ve çocuklarını terk eder. Ama bu aşk diğer aşklardan farklı olarak tensel bir aşk olarak tanımlanır. Mehpare Hanım, Konstantin'in kaşına gözüne değil de onda yarattığı tensel zevke aşıktır. Konstantin ise Mehpare Hanım'ın ihtişamına ve güzelliğine aşıktır.

Aşk teması romanda önemli yer tutar. Roman kişileri arasında ayaklanmanın olduğu dönemde bile tutkulu aşklar yaşanır. Romanda yaşanan aşklar, bazen masum, bazen tutkulu, bazen şehvetli, bazen de karşılıksız olarak ele alınmıştır. Bazen de tensel zevkleri doyurmak için bir araç olarak kullanılmıştır.

2.1.3.2. Özlem

Özlemek, insanın sevdiği bir kişiden ya da bir eşyadan uzak kaldığında duyduğu yoğun hislerdir. Bazen bir çocuktur özlenen bazen de bir şehir. Çoğunlukla özlenen ise uzaklarda, gözlerden irak olan sevgilidir. Romanda aşk teması önemli bir yer tuttuğundan özlemden bahsetmemek mümkün değildir. Aşkın olduğu yerde mutlaka özlem de vardır. Romanda büyük bir tutkuyla aşık olan kişiler sevdiklerinden uzakta olduklarında, sevdiklerini deli gibi özlerler. Karısının kendisini terk edip gitmesinden sonra intihar eden Hikmet Bey de karısından uzak olduğu için onu sürekli özler. Bu özlem çok şiddetli sancılar yaşatır Hikmet Bey'e:

“Özlem bazen dayanılmaz hale gelip sadece ruhunu değil bedenini de hırpalamaya başladığında, sancılı bir hastanın morfin için yalvarması gibi unutmak için Tanrı'ya yakarır ama bedeninin bu yakarışını ruhu başkaldırıyor, Mehpare Hanım'ın en güzel hallerini, saçlarını tarayışını, yatak odasına giderken elini tutuşunu hatırlıyordu; unutmaya ihtimalinin Mehpare Hanım'ın tümünden hayatından çıkması olduğunu kavlıyor, âşık herkes gibi, o anda unutmaya fikrine bile tahammül edemiyordu. O, uzakta olan, kendisine gelmeyecek olan birini seviyordu ve aralarındaki tek bağ kendisinin duyduğu aşkı; unuttuğu anda aralarındaki bağ tümüyle kaybolup gidecekti ve Hikmet Bey bunu düşünmeye bile dayanamıyordu. Bir gün, duyduğu aşk, ondan habersiz olarak kendisini bırakıp gitmedikçe o, aşkını bırakamayacaktı.”(s.15)

Özlem bazen de bir kişiye değil de bir şehre duyulur. Hikmet Bey hastanede yattığı zamanlarda İstanbul'u çok özler. Sör Clementine de Paris'i özler:

“- Özlediniz mi İstanbul'u?

Özledim galiba, İstanbul'dan çok vapurun limana yaklaşışını özledim herhalde,o

şehrin garip kokusunu, uğultusunu... İstanbul denince düşünebildiğim yalnızca limanı, sanki gerisini hatırlamıyorum... Ya siz. siz Paris'i özlemediniz mi?

Sör Clementine içini çekti, sonra şakacı bir gülümsemeyle Hikmet Bey'e doğru eğildi.

- Kimseye söylemeyin ama çok özledim. Arkasından ekledi

- Ben İstanbul'u özledim ama hayatı özledim mi çok emin değilim doğrusu, yok, hayatı özledim diyemem, buraya hastaneye alıştım hatta. Git demeseler kalırım burada, hayatın gaillesinden, derdinden uzak.”(s.21)

Romanda, Mehpere Hanım da, kişiliğine ters düşmesine rağmen terk ettiği Konstantin’i özler. Onunla ilgili hayaller kurar. Yalnızlığını özleyerek gidermeye çalışır:

“Bu sıkıntı ateşli bir hastalık gibi seyrediyor, bazen biraz sakinleşiyor bazen de çılgın nöbetlere dönüşüyordu; böyle zamanlarda Konstantin’i, içi yanarak, bir hayalden bir hayale savrularak özlüyor, kimi sabahlar onun teninin kokusunu duyduğuna, o kokunun yüzüne ve boynuna sıcak bir hayvan gibi değdiğine, bu kokunun gerçekliğine yemin edecek kadar emin olarak uyanıyordu. Onun yataktaki başka hiçbir erkekte rastlamadığı cilvelerini, vahşileştiğinde gözlerinde beliren delici ve deli bakışlarını, sevişmeleri bittikten sonra uzun uzun bütün bedenini sevgiyle öpüşünü, Yunan aksanlı fisiltısıyla 'Mehpare' deyişini, şakalarını hatırlıyor, pişmanlıklarla hayaller arasında bir sarkaç gibi gidip gelen sarsıcı gezintilere çıkıyordu.”(s.401)

Romanda bir başka özleyen kişi ise Mehpere Hanım gibi kendisinden bir erkeği özlemesi hiç beklenmeyen biri: Dilara Hanım. Hep özlenen olmuş olan Dilara Hanım, Ragıp Bey’i hem isyan sırasında hem de isyandan sonra ülkeyi terk edip Makedonya’ya yerleşmesi sırasında çok özler:

“O zaman onu özlemişti. Bir vakit de bu özlemin geçici olduğu düşüncesiyle avunmuş, eve yeni subaylar davet etmiş, başka sevişmeler yaşamış, her erkekle birlikte Ragıp Bey’e duyduğu özlem çoğalmış, tuhaf bir biçimde başka erkeklerin varlığı Ragıp Bey’in onun üstündeki etkisini artırmıştı. Rastladığı erkekleri Ragıp Bey’le kıyasladıkça, Ragıp Bey’e daha çok bağlıyordu.”(s.462)

Ragıp Bey’i çok özlemesine rağmen gururundan Ragıp Bey’e özlediğini söyleyemez. Bir erkeğe aşkını ilan etmeyi kişiliğine aykırı gördüğü için bunu asla yapamaz. Ragıp Bey’e bir mektup yazması bile ondan beklenmeyecek bir davranıştır:

“Sonunda dayanamayıp şakacı bir üslupla Ragıp Bey’e bir mektup yazmış, ‘İstanbul’dan bu kadar mı sıkıldınız, buralara gelmeyi hiç mi düşünmüyorsunuz?’ diye sormuştu; bütün özlemine rağmen bir aşk mektubu yazmaya eli varmamış, kendisine kızmasına rağmen bunu becerememişti.”(s.462)

Ahmet Altan'ın vazgeçilmez temlerindedir. Aşkın, sevginin olduğu yerde özlemden bahsetmemek mümkün değildir. Özlem temi romanda geniş yer tutar. Birbirine aşık olan kişiler uzakta oldukları için hep birbirlerine özlem duyarlar.

2.1.3.3. İntihar

İntihar, kişinin kendi isteğiyle hayatına son vermesidir. Kişinin kendi hayatına son vermesi genellikle hayatta kötü giden bir şeyler olduğu zaman yapılır. Romanda Hikmet Bey, Mehpare Hanım'ın onu terk edip Yunanlı Konstantin'e kaçması üzerine bu acıya dayanamaz. Çareyi intiharda bulur. Fakat bunu beceremez. Hem intihara kalkışmak hem de ölememek Hikmet Bey'in utancını ikiye katlar:

“Hayatında ilk kez kullandığı tabancayı kendine yöneltip, kalbini nişan, almasına rağmen titreyen elleriyle kendini, Allah'ın bir lütfü, ciğerinin üstünden vurup köprücük kemiğini parçalayan Hüseyin Hikmet Bey, daha sonraları Osman'a, 'Ölmeyi becerememek ne hazin bir utanç, tahmin edemezsin,' demişti.”(s.15)

Hikmet Bey, Mehpare Hanım'dan sonra aşkı tattığı Dilevser ile düğün hazırlıkları yaparken onu deli gibi ama sessizce seven Hediye, bu duruma daha fazla dayanamaz. Bir akşam odasına çekildiğinde, uzun süre sesi çıkmayan Hediye, ölü olarak bulunur:

“Akşam yemeği hazırlanırken, genç kızın ortalarda görünmediğini fark ettiler, hizmetçilerden birini odasına bakmaya gönderdiler.

Hediye çırılçıplak soyunup yorganın altına girmişti.

Ne bir yazı, ne bir mektup bırakmıştı.

Yalnızca, Hikmet Bey, yatağının üstüne, ilk karşılaştıkları gece Hediye'nin giydiği beyaz ipekli elbisenin düzgün bir biçimde konulmuş olduğunu gördü.”(s.466) Yukarıdaki alıntıda da adı geçen Hediye, öldüğünde bile efendisinin istediği gibi yatağa girip canına kıymıştı. Ne tuhaftır ki Hediye de Hikmet Bey de aynı sebeple intihar ederler. Biri kendini öldürmeyi bile beceremezken diğeri büyük bir ustalikle bunu becerir.

2.1.3.4. Aldatmak

Aldatma, kişilerin eşleri dışındaki insanlarla birlikte olmasıdır. Bu olay toplumda ciddi sorunlara yol açar. Aile kurumun hassasiyetini bozar. Evli çiftlerde büyük yıkımlara yol açar. Romanda eşini aldatan Ragıp Bey'dir. Ragıp Bey eşini severek almış bir insan değildir. Dilara Hanım'la karşılaşınca ona aşık olur. Ve karısını aldatır. Burada aldatma nedeni aşktır. Ragıp Bey, Dilara Hanım'a aşık olduğu için karısını aldatır:

“Karısının tütsü ve dua kokan, insan etine yabancı etinden sık sık kaçıp,

'kışlada kalmam lazım' mazeretiyle Dilara Hanım'ın konağına gidiyor, annesiyle karısını, bu iki katı ve tavizsiz kadını, aralarındaki düşmanlığı sessizce büyütebilmeleri için başbaşa bırakıyordu.'(s.105)

Ragıp Bey'in aşık olduğu kadınla karısını aldatması onu yine de haklı çıkarmaz. Sebep her ne olursa olsun aldatılan kadın için bu durum mahvolmaktır. Ve aldatma sonrasında aldatan ne yaparsa yapsın aldatılan asla onu affetmez. Yazarımız da bu görüşü destekler:

"Aldatanlar, aldatmakla yetinmezler; onlar, ihanete uğrayandan, bunun için üzülmemesini, kahırlanmamasını, dertlenmemesini, sevdiğinin bir başkasıyla yaşadığı hazzın üstüne kendi acılarının gölgesinin vurmasına izin vermemesini de isteyecek kadar bencilleşirler. İhanetin yarattığı ve hem aldatanın hem aldatılanın hayatına yayılan kederli gölgeyi, isterler ki aldatılan temizlesin, aldatanı vicdan azabından, suçluluktan, bir başkasını haksız yere üzmüş olmanın utancından kurtarsın; bunu elde edebilmek için aldattıklarının önünde alçalmayı, kendilerine acındırmayı, gülünç şaklabanlıklarla bir gülücük koparmaya uğraşmayı mubah sayarlar ama ne yaparlarsa yapsınlar bu armağanı aldattıklarından alamazlar; aldatılan, elinde kalan son silahı asla kendini aldatana gönül rızasıyla teslim etmez. Ragıp Bey de, şehrin bir isyanla sarsıldığı o akşam, akıbeti meçhul bir yolculuğa çıkarken, istediği armağanı alabilmek için farkına varmadan kendisini acındırmaya uğraştı; eğer yaptığı şeyin farkına varabilseydi bunu asla yapmazdı ama o anda, kendi kederiyle soğumuş kadının bir tebessümüne, yarı karanlık bir odada tek başına Kuran okuyan yalnız kadının kendisine bağışlayacağı bir vicdan rahatlığına öylesine muhtaçtı ki kendine hâkim olamadı."(s.250)

Karısı yanında olmasına rağmen aldatan Ragıp Bey'e karşın, karısı onu terk edip gitmesine rağmen karısını aldatmayan, ona sadık kalan Hikmet Bey ise aldatılmanın vahşi tadını tatmasına rağmen karısına karşılıksız bir sadakatle bağlıdır:

"Hikmet Bey, bunu kimseye söylememişti ama kendisini bırakıp başka bir erkeğe giden karısına sadıktı; alay konusu olmayacağını bilse de birine içini açabilseydi, bunun karısına değil aşkına sadakat olduğunu söylerdi. Üstelik sadık olmak için verdiği bir karar, hatta bir istek bile yoktu, sadece bir başka kadına arzulararak bakmak içinden gelmiyordu."(s.24)

Aşkın, özlemin, kıskançlığın olduğu yerde aldatmadan bahsetmemek mümkün değildir. Aldatmak romanda çeşitli şekillerde çıkar karşımıza. Sonuçları da farklı olur. Ama her ne koşulda olursa olsun aldatılarda kapanmaz yaralar açan bir durumdur.

2.1.3.5. Kıskançlık

Kıskançlık, kişinin sevdiği insanı diğer kişilerden sakınmasıdır. Aşkın olduğu yerde kıskançlık da bulunur. Bir kişi ancak sevdiği, değer verdiği insanı kıskanır. Bu durum kişilerde çok olumsuz davranışlara da yol açabilir. Bu duygu içinden çıkılması çok zor bir duygudur.

Ragıp Bey, Dilara Hanım'a deliler gibi aşıktı. Fakat Dilara Hanım'a güvenmediğinden, onu deliler gibi kıskanır. O olmadığı zamanlarda konağa, onun dışında erkeklerin de gidebileceğini düşünerek delirir:

“Dilara Hanım'ın kendisinden başka erkeklerle de görüşme ihtimali, bunu her düşündüğünde göğsünü sıkıştırıyor, gururunu zedeliyordu; bunu kendine itiraf etmekten ne kadar kaçınsa da kıskandığının farkındaydı. Onu en çok rahatsız eden de ilk gün o konağa gittiğinde evdekilerin kendisini karşılayışlarındaki alışkın tavrıydı; o eve kendisinden başka erkeklerin de rahatlıkla girdiğini, bundan sonra da girebileceğini düşünüyordu ve bunu önleyebilecek hiçbir gücü yoktu, bu çaresizliği fark etmek, zaman zaman onu Dilara Hanım'dan nefret etmeye ve bir daha onunla görüşmeyeceğine yemin etmeye kadar götürüyordu ama bu yeminleri tutamıyordu.”(s.119)

Şeyh Efendi ise eski karısı Mehpere Hanım'ın doyumsuz bir insan olduğuna bildiği için sürekli başka erkeklerle birlikte olacağını düşünür. Bu yüzden de sürekli kıskanır. Kıskanmanın yanında eski karısının işlediği günahlardan dolayı onun için üzülür:

“Şeyh Efendi, eski karısına yaptığı iyilikle aslında onun yeni günahlarına yardımcı olduğunu, her duyduğunda onu utançtan ve kıskançlıktan kavuran o tuhaf hayatını yaşamasına imkân sağladığını biliyor, kendi kendine kızıp öfkelenerek, Mehpere Hanım'ın yaşayacaklarını, onlar daha yaşanmadan kıskanıyordu ama sevdiği kadının yoksul bir mahallede, ev baskınlarıyla, dedikodularla, çevredeki esnafın arsız şakalarıyla rezil olup ayak altında kalmasına da katlanamıyordu; 'o kadın yaşayacak olduklarını zaten yaşayacaktı, hiç olmazsa bunları korunaklı bir evde, korunaklı bir durumda yaşasın istemişti” (s.344)

Şeyh Efendi de Ragıp Bey de sevdiklerini deli gibi kıskanırlar onların hayatlarının tamamına sahip olmak isterler. Bunu başaramadıkları için kıskançlığın ağına düşerler.

2.1.3.6. Cinsellik

Cinselliği yaşamın bir parçası olarak gören Ahmet Altan eserlerinde cinselliği en ince ayrıntılarına kadar işlemekten çekinmez. Onun romanlarında cinsellik aşkla birlikte ortaya çıkan bir duygudur. Bir cinsel sapma olarak ele almaz cinselliği. Bir insanı bütünüyle ele almak isteyen yazarımız, cinselliği ele almayınca insanı bütünüyle inceleyemeyeceğine inanır. Bu yüzden cinselliği anlatırken sansür kullanmaz. Bu görüşlerini şöyle aktarır:

“İnsanların çok değişik sevme biçimleri var. Bu tek değil. Aşk dediğimiz zaman, öfke dediğimiz zaman, kıskançlık dediğimiz zaman, evet, bunlar aynı duygular; ama değişik insanlarda değişik biçimlerde ortaya çıkabiliyor. Bunlar onların kendi karakterlerini, varlıklarının tamamlıyor. Bir romancı elbette ki kendi karakterinin herhangi bir özelliğinden korkmaz. Hayatta olan herhangi bir şeyden ben korkmam. Hayatta olan her şey sezebildiğim kadarıyla benim kitabımda yerini bulur. Çünkü ben insanları anlatmak istiyorum. Bir yazarın içinde edebi kaygılarının

dışında bir kaygısının olabileceğine inanmam. Onun için benim kitaplarımda evet cinsellik vardır. İnsanın cinsel hayatı yok gibi davranmak olmaz ki. Cinsellik bir zaaf değildir. Ona esir olmaktan korkmak bir zaaftır. Korkma kendinden. Bu, insan olmanın bir parçası ve sen bir insansın”⁹³ diyerek cinselliği romanlarında olmazsa olmaz bir tem olarak kullanır.

Bu romanda da yine cinsellik ön planda tutulmuştur. Yazarımız bu romanında cinselliği en ince ayrıntısına kadar ele aldığından, cinsellikle ilgili ancak belirli yerleri tezimizde kullanabileceğiz.

Romanda cinsellik belirli şahıslar arasında geçmektedir. Hediye, Reşit Paşa tarafından Hikmet Bey’e hediye edilen bir köledir. Hikmet Bey, geçirdiği kötü günleri Hediye sayesinde atlatır. Hediye ve Hikmet Bey arasında geçen cinsellik başlarda sadece şehvetten kaynaklanır. İlerleyen zamanlarda ise aşkla birlikte oluşan duygu halini alır:

“Hediye, elbisesinin düğmelerini çözmeye başladı ama kadınca ve küçük bir intikam almaktan da geri kalmıyordu bunu yaparken, çıldırtıcı bir yavaşlıkla çözüyordu minik düğmeleri; kendisine hiçbir söz hakkı tanınmamış bir ilişkide bile bir kadının kendine sadece kendisinin hâkim olabileceğini, önemsiz de olsa, bir alan yaratabileceğini bu yavaşlığıyla Hikmet Bey'e gösteriyor, yalnızken onu böyle isteyip de başkalarının yanında horlamasının kendisinde yarattığı kırgınlığın acısını çıkarıyordu.

Hikmet Bey, kızın ne yaptığını ve kendisinin aslında yakışsız bir kabalık göstermiş olduğunu fark etti, gülümsedi ve orada, o anda, bir daha bu kıza başkalarının yanında kötü davranmamaya karar verdi, kendisine yakışmayanın asıl bu davranış olduğunu, kız soyunurken açıkça anlamıştı.”(s.69)

Hikmet Bey’in Hediye ile sevişmeleri gün geçtikçe aşkla, sevgiyle, şefkatle yaşanmaya başlar. Şehvet yerini sevgiye bırakır. Sevişmelerin artık tek nedeni vardır o da sevgidir:

“- Hediye, sen benim sahip olduğum tek hakikatsin.

Hediye, şımarmasına izin verilen tek yer olan bu yatakta bile şımarmadan, efendisine duyduğu derin aşkla Hikmet Bey'e sokuldu, onun ödülü, belki de o çıldırtıcı sevişmelerden ziyade, o sevişmelerin sonundaki bu sevecen sarılmalar ve okşayışlardı; böyle anlarda, son zamanlarda varlığının bir parçası haline gelen ve ifade etmesine bile imkân verilmeyen küskünlüğünü biraz olsun bastırabiliyor, kendisine hiçbir hamle hakkı tanınmayan mücadelesindeki ağır yenilginin yaralarını bir nebze olsun unutabiliyordu”(s.380)

Romanda cinsellik yaşayan diğer şahıslar ise Hasan Efendi ile karısı Binnaz Hanım’dır. Binnaz Hanımla cinsellik yaşamak istememesine rağmen Hasan Efendi, karısının isteklerine karşı koyamaz. İsteksiz bir biçimde karısının isteklerini yerine getirir. Cinsellikte de bir erkeği yönlendiren romana göre yine kadındır.

---

⁹³ Gündem, age, s.192

“Binnaz Hanım, Ragıp Bey’le evlenen kardeşinin aksine tensel zevklere düşküncü, yüzünde avım bekleyen ve beklediğini ele geçireceğine emin bir avcının gülümseyişiyle kocasını her gece beklerdi. Hasan Efendi’yi yatağa yatırdıktan sonra, minicik boyuyla yatağın içinde hareketlenir, kocasının bedeninin her yanında dolanır, erkeği her seferinde azdırır, istediğini kocasından alır, bu arada Hasan Efendi’ye de gerçekten zevk verirdi ama Hasan Efendi aldığı bu zevkte tiksindirici bir yan bulurdu, zevkin geçici olmasına rağmen duyulan tiksintide kalıcı bir yan vardı, aldığı zevk arttıkça duyduğu tiksinti de artıp içine iyice yerleşirdi.(s.100)

Romanda Ragıp Bey ile Dilara Hanım arasında da temelinde aşkın var olduğu bir cinsellik yaşanır. Bu Ragıp Bey’in ilk kez bu kadar sevgi dolu ve aşkla yaşadığı bir cinselliktir. İlk defa cinselliği yatak odasının dışına çıkarır, Dilara Hanım’a derin bir bağlılık duyar:

“Değişik kadınlarla değişik biçimlerde sevişilebileceği gibi aynı kadınla da değişik duygulardan kaynaklanan değişik sevişmelerin yapılabileceğini öğrendi; ilk kez sevişirken bir kadının elini tutup sevgiyle öptü, ilk kez sevişme aralarında bir kadının göğsüne başını koyup yattı; ilk kez seviştiği bir kadının bedenini kendi bedeninin bir parçası gibi hissetti. Belki başka sevişmeleri kadar alevli, yakıcı, yatağın dışındaki her şeyi unutturacak kadar baş döndürücü değildi ama sevişmeyi yatağın dışına, hayata taşıyor, her dokunuş, derin ve kalıcı bir sevgi ve bağlılık yaratıyordu.”(s.125)

Romanda bu karakterlerin dışında Konstantin ile Mehpare Hanım arasında da cinsellik yaşanır. Bu cinsellik aşktan çok şehvetten kaynaklanır. Mehpare Hanım doyumsuz biridir. Onu ne Şeyh Efendi, ne Hikmet Bey ne de Konstantin doyurabilirdi. Daldan dala konması doyumsuzluğu yüzündendir. Yazarımız, bunların arasındaki cinselliği en ince ayrıntılarına kadar sansür kullanmadan anlattığı için çalışmamızda yer vermeyi uygun görmedik.

2.1.3.7. Ölüm

Altan’ın romanlarında karşımıza çıkabilecek bir tema da ölümdür. Ölüm de hayatın bir gerçeği olduğu için yazarımızın romanlarında yerini almıştır. Bu romanda ölüm genelde 31 Mart Olayı etrafında gerçekleşen idamlar, kıyımlar şeklindedir.

Romanda Padişah da ölümün hayatın bir parçası olduğunu söyler. Yaşatmak için öldürmek zorunda kaldığı zamanlar olduğunu anlatır. Yani ölümü doğal görmesinin yanı sıra insanların yaşaması için olmazsa olmaz olarak da görür.

“- Telaşlanma Doktor, bir Padişah bir tabip değil elbet, biz öldürmeyi de biliriz, yeri gelir öldürürüz de, Padişahlık dediğin budur zaten, ölümler hayat arasında sürekli bir tercih yapmaktır, bazen bir başkasını yaşatmak için bir diğerini öldürmeye mecbur kalırsın, evet, her padişah bilerek ya da bilmeyerek birilerini öldürmüştür ama birilerini de yaşatırsın... İyi padişah, hiç öldürmeyen değildir Doktor, öylesi yoktur zaten, iyi padişah kimi öldürüp kimi yaşatacağına doğru karar

verendir... Öldürmeden yaşatmak ne mümkün Doktor, bunu, haşa, Allah-u teala bile beceremiyor, bize mi kaldı becermek?”(s.94)

Şeyh Efendi ise ölümü dini yönden ele alır. Ölümün gerekliliğini anlatır. Hayatın ölümle mana kazandığını faniler için sonsuzluk hiçliktir. Bu durum romanda şöyle anlatılır:

“Ona da gücü yeterdi elbet ama ölüm olmasa, hayatın değerini kim bilirdi? Biz başladık, akıbet belli biteceğiz... Faniler için sonsuzluk hiçliktir... Bir hiçliği ister miydin sor kendine... Sonu olmayan bir hayat bizim için ölümden sonra başlar. Ancak o zaman mana kazanır. Dünya bir sonsuzluğu taşıyamayacak kadar küçük. Ne bu dünya ne de bu dünyanın üstünde yaşayanlar sonsuzluğa bir mana katamaz. Kudretimiz yetmez buna. Ama votka ki terk-i dünya eder. Başka bir aleme göçersin orada işte belki bilinmeyen bir hayatın mana kazandığını görürsün ama burada değil. Burada güzel olan güzelliğini bir sonu olmasına borçludur.”(s.104)

Kör Ali'nin “Tecelliyat var” diyerek isyan etmesi sonucunda Kör Ali idam edilir.

“Cellat, kalın ilmeği Kör Ali'nin boynuna geçirdi.

Meydan, ölüm sessizliği denilen o korkunç ve mutlak sessizliğe gömülmüştü, yalnızca Haliç'ten havalanan aç kuşların yırtıcı çığlıkları sessizliği bozuyordu.

Son bir isteği olup olmadığını sordular.

Kör Ali, bir şeyler söylemeye çalıştı ama ağzından anlaşılır bir söz çıkmıyordu.

Cellada, infazı tamamlaması için işaret verdikleri sırada birden Kör Ali bütün meydandakilerin duyacağı bir sesle bağırdı:

- Tecelliyat var...

Cellat, tabureyi tekmeleyip devirdi. Kör Ali, bir an boşlukta kaldı, sonra sanki bedeni uzadı, gerildi, ayakları birkaç kez oynadı, bütün bedeni titredi ve birden gevşeyip boşaldı. Hareketsiz kalan vücudu ipin ucunda dönmeye başladı.

Şehrin kapısında bekleyen ölüm, şehre girmişti.”(s.104)

Ölüm insanı şaşırtır. İnsanoğlu en çok ölümü bilmesine rağmen hiç hazırlıklı olmaz ölüme. En çok korktuğu şeydir ölüm. Şeyh Efendi de her zaman bunu vurgular.

“- Geceye şaşırmaz, gündüze şaşırmaz, düğüne, savaşa şaşırmaz ama ölüme şaşırtır; yaratıldığından beri ölür insanoğlu. Yaradan daha yaratırken vereceği canı alacağını söyler ama her şeye hazırlanan insan, ne gariptir ki ölüme hazırlanamaz. Bu da Allah'ın bir lütfü belki, neden dersiniz, aksi takdirde Âdemoğlu yaşadığının tadına varamazdı. Allah-u teala, öleceğini bildirir de insana, onun buna inanmasına

izin vermez, ölmeyecekmiş gibi yaşatır insanı. Rabbimizdan başka kimin kudreti yeterdi insanı böyle korkunç bir hakikatle bir arada yaşatmaya.”(s.116)

31 Mart Vakası'nda meydana gelen isyan sonucunda, isyan eden askerler her yerde zabıtları ve subayları acımasızca öldürürler. Askerler ellerine geçirdikleri subay ve zabıtlara dayanılmaz işkenceler yaptıktan sonra öldürürler. Bu ölümler romanımızda uzun yer edinir:

“- Dağılın, birliklerinize dönün, devlete isyankâr olmayın, siz askersiniz, asker gibi davranın!

Askerler, alaycı gülümsemelerle baktılar Yüzbaşı'ya, düzenli birlik karşısındaki kısa şaşkınlıkları, Spathari Efendi'nin dostça tavrı nedeniyle çabucak geçmişti. Subaylara besledikleri nefret öyle bir-iki yumuşak sözle yatışmayacak kadar büyüktü; aksine bu davranış onlara bir acz gibi görüldüğünden küstahlıkları ve kızgınlıkları artıyordu; yıllarca emir alıp baş eğmenin yarattığı eziklik, ayaklanmanın muhteşem özgürlüğüyle birleşince bütün duyguları silmiş, geriye yalnızca nefretle korku kalmıştı; onları korkutmayan her ses nefretlerini artırıyordu.

Askerler kaba bir yılışıklıkla alay etmeye başladılar:

- Bak bak, neler de biliyor kefere.

- Sen sünnet oldun mu Yüzbaşı Efendi?

- Hadi şunu sünnet edelim.

Spathari Efendi'nin yakışıklı Yunan yüzü balmumundan dökülmüş bir maske gibi donup sarardı; ölümün, bir subayın en korktuğu biçimde, onurunu kırarak yaklaştığını fark etmişti.

- Arkadaşlar, diyebildi.

Ama, bu onun söyleyebildiği son söz oldu, neferlerden biri tüfeğini kaldırıp, 'Sus kefere!' diyerek ateş etti, ona ötekiler de katıldı, bir şenliği kutlar gibi neşeyle ateş ediyorlardı; her patlamadan sonra mermi, çoktan ölmüş olan Yüzbaşı'nın etine, ıslak bir çamaşıra sopayla vuruluyormuş gibi garip bir sesle saplanıyor, kurşunun şiddetiyle ölü beden karaya vurmuş iri bir balık gibi titreyip sarsılıyordu.”(s.218)

Romanda isyan sonucunda, kendi gazetesinde isyanla ilgili acımasız eleştiriler yapan, gazeteci yine isyan eden askerler yüzünden öldürülür. Bu olay romanda şöyle anlatılır:

“ 'Saday-ı Hak' Gazetesi 'nin daha yirmi altı yaşındaki genç başyazarı Ahmet Samim, burundan sıkmalı tel gözlükleri, uçları hafifçe burulmuş ince bıyıkları, alnının parlak genişliğini ortaya koyan, geriye taranmış gür saçları, neşeli konuşmaları ve sert yazılarıyla dostlarının sevgisi kazanmış bu genç gazeteci, arkasından yaklaşan bir katil tarafından vurularak öldürülmüştü. Ayaklanma sırasında Padişah için en sert yazıları yazmış, ayaklanmadan sonra İttihatçıların

yönetimini de aynı sertlikle eleştirmekten kaçınmamıştı.”(s.430)

Reşit Paşa, Padişah’ı yalnız bırakmayıp, Padişah’la birlikte sürgüne gittiğinden beri Mihrişah Sultan ile Hikmet Bey, Reşit Paşa’nın ölüm haberi gelecek diye korkuyla beklerler. Ve sonunda kötü haber kederiyle birlikte gelir:

“Hikmet Bey’in, Mihrişah Sultan’ın yaşlılığı beklediği gibi gizli iç titremeleriyle beklediği, bir gün geleceğini bildiği telgraf gerçekten de geldi.

Beş kelimelik bir telgraftı.

“Reşit Paşa Hazretleri vefat etti.”(s.457)

Hikmet Bey, Dilevser ile düğün hazırlıkları yaparken onu deli gibi ama sessizce seven Hediye, bu duruma daha fazla dayanamaz. Bir akşam yatağında ölü olarak bulunur.

2.1.3.8. Kadın-Erkek Eşitliği

Kadın- erkek eşitliği günümüzde de çeşitli tartışmalara yol açan bir konudur. Kadınların ve erkeklerin aynı haklara ve şartlara sahip olmaları öngörülür. Erkek egemen bir toplumda yaşadığımızdan Altan, bu konuyu da romanında işleme gereği duymuştur.

Altan, romanlarında kadınlara ayrı bir önem verir. Romanlarında modern kadını ele alır. Ona göre toplumu var eden, topluma yön veren kadınlardır. Kadınsız bir toplumun var olmayacağı düşünülür. Bir toplumun gelişmişliği hakkında bize bilgi veren kadınlardır.

Romanda Dilara Hanım kadın-erkek eşitliğini savunan modern ve feminist bir kadındır. Girdiği ortamlarda kadınları nefesi tükenene kadar savunur. Ragıp Bey’le de yakınlaşmalarını sağlayan kadın-erkek eşitliği tartışmalarıdır. Dilara Hanım, o devirde yaşamış olan en modern kadınlardan biridir. Erkek egemenliğine karşı çıkar. Erkeğin yaptığı her şeyi kadının da yapabileceğini savunur. Erkek egemen bir toplumda yaşamasına rağmen buna tüm gücüyle karşı çıkar. Memleketin sadece erkeklere değil kadınlara da ait olduğunu savunur. Erkeklerin memleketi iyi yönetemediğini düşünür. Bunları daha ilk karşılaşmalarında Ragıp Bey’e hararetle bir şekilde anlatır:

“- Memleket sadece beylere mi ait Ragıp Bey, hanımlar neden bu mevzulardan hazzetmesinler; daha biraz önce sizin de bizzat şahit olduğunuz gibi memleket bozulduğunda erkeklerin ellerinin ilk uzandığı yer bizim peçemiz oluyor; erkekler memleket meselelerinden, konuştukları kadar anlasalardı herhalde halimiz böyle olmaz, memleketin maliyesi hırsızlara, sokakları uğursuzlara kalmazdı.”(s.47)

Erkek egemen bir toplumda kadın olduğu için çektiği sıkıntıları anlatır. Bunun suçlusu olarak erkekleri görür. Kötü yola düşen kadınların erkekler yüzünden

bu yola düştüklerini ve bu yola düşen kadınlara erkeklerin hiç acımadıklarını söyler. Erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu baskıların anlamsız ve yersiz olduğunu düşünür.

Bir toplumun ancak kadınla gelişebileceğini kadınsız toplumun var olmayacağını söyler. Toplumların gelişmişlik düzeylerinin ancak kadınlarla belirlenebileceğini ve kadınsız hiçbir şeyin yapılamayacağını söyler. Savaşlarda bile geri planda olan savaşı yöneten, padişahları yöneten kadınlardır:

“- Niye şaşıyorsunuz, bu şaşkınlığınızda hakaretimiz bir şeyler olduğunu bile fark etmiyorsunuz çünkü; bütün erkekler böyle, bunu biliyorum; bu, sadece size ait bir vaziyet değil ama aranızdan birinin farklı olduğunu da görmek isterdim doğrusu... Bakın, Dilevser' in beybabası öldüğünde, rahmetli paşanın kızına devredilen maaşını alabilmek için Maliye Nezareti'ne, Harbiye Nezareti'ne defalarca gittim, oradaki sefilliğe bizzat şahit oldum ve beş kuruş para da alamadım, sonunda lanet olsun deyip peşini bıraktım; eğer biraz akarımız olmasa, bugün ele güne muhtaçtık, caddeleri dolduran o zavallı kadınlar gibi biz de koynumuzu para karşılığı erkeklere açmak zorunda kalacaktık.

Ragıp Bey, kıpkırmızı kesilip yalnızca, 'Rica ederim...' diye mırıldanabildi.

- Niçin utanıyorsunuz Ragıp Bey, hayatın hakikati değil mi bu, benim gördüğüm kadınları siz de görmüyor musunuz, siz gitmiyorsanız bile bugün Dersaadet'i kurtarmak için buraya gelen zabıt arkadaşlarınız gitmiyor mu o kadınlara, gidiyorlar ve hiç düşünmüyorlar niye o kadınlar bu vaziyete düştü... Bütün Avrupa'yı dolaştım, siz de gitmişsiniz oralara, siz de görmüşsünüzdür, inkişaf etmiş milletlerin ne olduğunu bizzat içinde yaşadım; kör değilim gördüm, sağır değilim duydum, aptal değilim düşündüm, akli erenlerle münakaşalara girdim, kitaplar okudum, Allah gani gani rahmet eylesin paşa hazretleri de pek açık fikirli bir zattı, görmemi, öğrenmemi istedi... Ne öğrendin dersiniz, inkişaf etmiş bütün milletler kadınlarını hür bırakmışlar, erkeklerle omuz omuza oralarda kadınlar, kadınlarını birer mücrim gibi evlere hapseden milletler ise inkişaf etmemişler, edememişler.

Dilara Hanım, elindeki kaşığı masaya bırakıp devam etti:

- Kadınsız millet olmaz Ragıp Bey, bir memleketin sokaklarına bakın, öyle uzun boylu düşünmenize hiç lüzum yok, hemen anlayacaksınız, kadın yoksa o memleketin hali bizimki gibi bir sefalettir... Zavallı kadınlar, bugün hepsi birer mahkûm evlerinde, lakin siz pek mi hürsünüz, sizin hürriyetiniz bir hapis hanede ömrünü çürüten bir gardiyanın sefil hürriyeti en fazla.”(s.49)

Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın bu söylemlerinin üzerine hem çok utanır hem de çok şaşırır. Utanır, çünkü daha önce kimseyle bu tarz konulara girmemişti. Şaşırır, çünkü Almanya da bile kadınları böylesine güçlü savunan bir kadınla karşılaşmamıştır. Dilara Hanım'ın bu cesur tavırları Ragıp Bey'i çok etkiler. Hem bu kadar kültürlü hem de bu kadar güçlü bir kadınla o dönemde karşılaşmak çok büyük bir şanstır.

İsyan eden askerlerin Dilara Hanım'ın Rum hizmetçisine saldırması üzerine

Hikmet Bey, yardıma koşar. İsyancılardan kurtarır onları. Bunun üzerine Dilara Hanım, erkekleri kabalıkla ve saldırganlıkla suçlar. Bir yandan da kendi ihtişamına olan güveninden erkekleri her zaman küçümser. Bir oyuncak gözüyle bakar erkeklere. Erkeksiz yaşamın var olamayacağını düşünmesine rağmen erkeklerin gücünü, himayesini ve yardımını her zaman reddeder. Erkeklerin zayıflıklarından dolayı kadınlara karşı saldırgan olduklarını, kendilerini kadınlar üzerinden ispat etmeye çalıştıklarını savunur:

“- Bu erkeklere mahsus bir zaaf, demişti, erkeklerin bütün zaafı gibi de kabalık ve saldırganlık biçiminde tezahür ediyor, hiçbir kadın böyle saldırmaz bir erkeğe.

...

- Sanırım duygularını göstermekten aciz olduklarını düşünüyorum, daha doğrusu duygularını doğru yerde göstermekten acizler; sanki kadınların onların da bir insan olduğunu anlamalarından korkuyorlar. Hangi kadın insani zaafıya sahip olmaktan korkar, ama erkekler korkuyor işte. Siyaset, savaş, para... Bunlarla mı eğleneceksiniz, bunlarla mı mesut olacaksınız? Napolyon bütün savaşları kazandı, siyaseti biliyordu, çok da parası vardı, imparatorluğun hazinesi onundu, mesut olabildi mi? Belki de aradaki fark budur. Bir erkek bunların hiçbirisiyle mesut olamaz. Sizleri mesut etmek için mutlaka bir kadın gereklidir ama bir kadın, evet, eğer kadınlar siyasetle, savaşla, entrikayla, parayla uğraşsalar, bunların her biri onları mesut etmeye yetebilirdi.

- Neden bunlarla alakadar olmuyorsunuz öyleyse?

- Alakadar olanlarımız da var elbette, ama erkekler bunları bize vermemek için çok uğraşıyorlar, çünkü bilmeseniz de seziyorsunuz ki biz bunları ele geçirirsek erkekler olmadan da çok eğlenebilir, hatta mesut bile olabilirdik; bence bu korkutuyor erkekleri, onun için bütün eğlenceleri kendilerine ayırıyorlar ve eğlenemiyorlar. Kadınlar olmadan sizler saadeti bulamazsınız, kadınsız bir erkek kaybolmuş bir erkektir bence esaretten bu kadar çok bahseden birinin böyle korkak olduğunu görseniz siz küçümsemez misiniz?”(s.309)

Romana göre kadın egemenliği her yerde var olan bir durumdur. Dilara Hanım, isyan esnasında bile Ragıp Bey’i sivil kıyafet giyme konusunda yönlendirir. Mehpare Hanım, Hikmet Bey’in hayatının her alanına, yanında olmasa bile etki eden bir güce sahiptir. Yine Mihrişah Sultan da Hikmet Bey ve Reşit Paşa’yı kendi istekleri etrafında şekillendirir. Hikmet Bey’in Hediye’si bile hiç etkisi olmamasına rağmen Hikmet Bey’e istediklerini yaptırabilir. Bu da romanda aslında kadın- erkek eşitliğinden çok kadın egemenliğinin hüküm sürdüğünü açıkça gösterir.

2.1.3.9. Allah İnancı

Ahmet Altan’ın edebi kişiliğini ele alırken yazarın tanrı konusundaki fikirlerinden bahsetmiştik. Altan, Tanrı’ya inanmaz ama eserlerinde de her zaman bu konuyu ele alır. Şeyh Efendi gibi dindar bir karakteri yazan bir insanın Allah inancı vardır diye düşünüyorum. Romanda tanrının var olup olmadığı hiç sorgulanmaz. Roman kahramanları Tanrı’ya inanan insanlar olarak ele alınmıştır. Yazar, farklı

dinlerin dindar kişilerini de işler. Sör Clementine kendisini hayattan soyutlamış, işlediği günahlardan kurtulmayı ümit eden bir rahibedir. Onun için önemli olan sevabı bulmak, günahlardan uzaklaşmaktır. Günahın hayatta hep var olduğunu bilir ve bu yüzden de kendisini hayattan soyutlar. Hikmet Bey ile hastanede cereyan eden ilişkilerinde de konu hep din ve günah olmuştur:

“- Mösyö Hikmet, biz ölümden sonra bile hayatın bitmediğini, hayatın ölümden sonra yeniden ve daha güzel başladığını bilirken, siz nasıl olur da hayatınızın daha bu dünyada, ömrünüzün en güzel zamanında bittiğine karar verebilirsiniz? Sadece bizim dinimizde değil, biliyorum ki sizin dininizde de günahdır bu.

Hikmet Bey bu sefer gerçekten, içinden gelerek güldü.

- Ah, keşke tek günahım bu olsaydı... Ama ben günahın çok daha zevklilerini, daha affedilmez olanlarını yaşadım... Emin olun bu yeni günah, diğerlerinin yanında çok masum kalır.

Günah sözcüğü, bir kadınla bir erkek arasında her telaffuz edildiğinde, o kadınla o erkek kim olursa olsun, kendi yakıcılığı ve çekiciliğini yaratır, kendisinden korunmak için giyilen en kalın üniformalardan, cüppelerden, örtülerden geçip hafızalardan asla silinemeyen o günahkâr tecrübeler ve onların vermiş olduğu hazza ulaşır, sahip olduğu şeytani güçle insanın ruhunu kıpırdatır. Bu kez de öyle oldu; Sor Clementine'in yüzünde, Paris suarelerinin ve unutulmaya çalışılan kim bilir ne türlü günahkâr tecrübelerin çapkın gölgesi, kısacık bir an içinde dolaştı ama yüzü o kadar çabuk her zamanki ruhani haline büründü ki insan o çapkın gölgenin kendisi tarafından hayal edildiğini bile düşünebilirdi. Lakin, Hikmet Bey, ruhu ve bedeni ne kadar yaralı olursa olsun, günahkâr bir gölgeyi derhal tanıyacak kadar bu görüntüye aşındı.

- Günahı herkes biliyor Mösyö Hikmet, onun için sevabı arıyoruz, onun için günahı böyle sakınıyor, en küçüğünün, en masum görünenin bile hayatımıza sızmaması için her gün dua edip Allah'a yakarıyoruz. Unutmayınız ki günahın en tehlikelisi, en basit ve en masum gözükendir; insan, ruhunu büyük günahlara daha kararlı bir şekilde kapatabilir ama küçük günahlar, işte onlar, içimize sızacak bir yer her zaman bulabilirler.”(s.23)

Şeyh Efendi'nin kızı olan Rukiye, babasının onu arayıp sormamasına çok kızar. Babasının bir Şeyh olmasından dolayı da bu kızgınlığını dine yöneltir. Rukiye dine öfkeli. Kızgındır. Dinle ilgili aklında sayısız, cevapsız soru vardır. Bunları arkadaşı Boris'in babası olan Konçarov ile yaptığı sohbetlerle cevaplamaya çalışır.

Dine olan kızgınlığıyla kendisini felsefenin huzursuz kollarına bırakır. Bu onun dine daha da çok öfkelenmesine sebep olur. Profesör Konçarov ise Rukiye'nin din konusundaki öfkesinin babasından kaynaklandığını farkındadır. Rukiye'yi felsefenin huzursuz kollarından dinin huzurlu ve güven verici kollarına yaklaştırmaya çalışır. Fakat bunlar boşunadır. Rukiye ancak babasıyla arasını düzelttiğinde dine yönelecektir:

“- Bir yaz gecesinde küçük kızım, otların üstüne uzanıp yıldızlarla dolu gökyüzüne baktığında, eğer bu, bir yaz romantizminin, dans ya da şarkı gibi o geceye tat katan bir süsü değilse, gerçekten gökyüzüne ve yıldızlara bakıyor ve onları görüyorsan, o gökyüzünün kapıları iki yere açılır o zaman, dine ve felsefeye... Din, o muhteşem kâinatın yaratılışını Allah'a bağlar ve huzura kavuşur, onun için din insanlara huzur ve güven verir, insanoğlunun en çok merak ettiği sorunun cevabını kendince bulmuştur çünkü; felsefe ise, demin de söylediğim gibi dinin huzursuz kardeşidir, o, bulunan hiçbir cevaptan tatmin olmaz, her cevaptan sonra yeni bir soru daha sorar.(s.83)

- Rukovna'cığım, kolaycı hükümlerden kaçınmak gerekir; dindar olmamız, hatta Allah'a inanmamız gerekmiyor ama din niye var diye de sormalıyız. Hayatı anlamaya çalışıyorsak, hayatın her parçasını da anlamaya çalışmalıyız... Allah'ın olmasını isterdim, kaderimizi gönül rahatlığıyla ellerine bırakabileceğimiz kudret bulunsaydı bir yerde, hayat daha kolay olurdu ve dindarların kendi hayatları hakkında hüküm vermesini sükûnetle bekledikleri bir mercileri bulunuyor doğrusu.

Kendisine çok yakışan gülüşüyle güldü.

- Bunu bir uyuşturucu gibi de görebilirsin, insanlara bağışlanmış bir huzur olarak da görebilirsin ama din adamları bana insanlara huzur veren birileri gibi görünür, gençliğimde onlardan çok şey öğrendim... Doğrusu inançlı bir insan olmasam da din fikrine de çok karşı değilim; ne olduğunu anlamadığımız bir hayat yaşıyorsak, ne olduğunu bilmediğimiz bir varlıktan da huzur bekleyebiliriz. Biz Allah'ın olduğunu bilmiyoruz ama olmadığını da bilmiyoruz, varlığına karşı şüpheliyse yokluğuna karşı da şüpheli davranmalıyız, eğer dini küçümsüyorsan, o zaman Allah'ın varlığına duyulan inanç kadar yokluğuna olan inancı da küçümse. Bir şeye inanman gerekeceği gibi, bir şeye inanmaktan korkman da gerekmiyor çünkü.”(s.83)

Ülkenin gidişatının kötü olduğunu gören Şeyh Efendi, bunu Allahın onları cezalandırması şeklinde yorumlar. Osmanlı Devleti'nin mal mülk edinmek için yaptığı kıyımların cezası veriliyordu. Bu karışıklığın içinde ölüm her an herkesin başındaydı. Fakat bir tek Şeyh Efendi bu durumun farkındadır. Ve ancak en yakınındaki Hasan Efendi'yi uyarabilir. Geri kalana yetişemez. Yetişse bile insanlar içinde buldukları gafletten kolay kolay kurtulamazlar:

“- Allah, cezalandıracağı insanın önce aklını başından alır, gözünü kör edermiş, meczupların ortaya çıkması, aklımızın başımızdan alındığına, gözlerimizin kör olduğuna işaret... Osmanlının bunca zaman yediği haramın, döktüğü kanın cezasını, dua edelim de, şu zavallı, bigünah halk çekmesin...

Sonra, Hasan Efendi'yi uyarır gibi devam etti:

- Belli ki, ölüm, şehrin kapısına dayandı, kimi alır, kimi bırakır, bundan sonrası hepimize karanlık, Halife'nin kendisinden Sütlüce'deki seyise kadar herkesin hayatı muhatarada. Bizi dünyadaki iktidar kavgaları hiç alakadar etmez, başımıza bir iş gelecekse kendi yolumuzda yürürken gelsin. Bu dünyadaki kavgadan bir istediğimiz yok, bu kavgaya verecek bir şeyimiz de... Herkesi tembihle, zinhar

tekmeden kimse katılmasın bunlara, onların hepsi bana emanet, bir tekini bile kaybedersem, bunun hesabı ruz-u mahşerde bana sorulur.”(s.99)

Allahın bize verdiği akıl sayesinde dini sorgulamamız gerekir. Şeyh Efendi dinin sorgulamadan kabul edilemeyeceğini belirtir. Dini sorgulamak günah değildir. Aksine gerçek bir Müslümanın bunu mutlaka yapması gerekir. Din sorgulanarak kabul edilirse, şüphesiz bir inançla Allah’a inanılır. Aksi takdirde içinde şüphe olanın dinden vazgeçmesi çok kolaydır:

“- Allah'ın yaptıklarının nedenini niyesini sormak bir günah mı, hayır değil, Rabbımız soru sormamızı istemesiydi bu akli bize vermez, bizi de börtü böcek gibi halk edip salı verirdi... Hayır, bizi soru soralım diye yarattı Rabbımız, bu büyük hilkati merak eden birileri olsun istedi yarattığı dünyada, peki bizi niye eksikli yarattı diye sorarsan... Evet, istese bizi mükemmel de yaratabilirdi, öyle yaratmadığına göre demek bir sebebi var... Bir sebebi var elbet, olmaz mı, mükemmel yaratılmış hiçbir şey yeterince mükemmel değildir Allah katında... Mükemmel olan nedir biliyor musun... Eksikli yaratılmış olanların tevekkülle, sabırla, acıyla tekâmül edip mükemmele doğru inkişaf etmesidir... Rabbin kudreti, kendi halk ettiği eksikli kullarının, kendi başlarına, sorular sorarak, arayarak inkişaf edebilme kabiliyetinde gözükür... Bizim tekâmül etmek için attığımız her adım, bir taksirden kurtulmak için yürüttüğümüz her fikir, Rabbımız kudretinin ispatıdır...”(s.181)

Hasan Efendi, Şeyh Yusuf Efendi’nin müridi olarak çıkar karşımıza. Onun dindar oluşu anlatılır. Romanda onun dine bağlılığı huzuru bulduğu, ney sesine bağlanır.

“Onu dindar yapan, inançlı yapan, gerçek bir mümin yapan, ne kâfirlere duyduğu kızgınlık ne Tanrı yolunda yürümeye hazırlandığı cihat ne de şeyhine duyduğu büyük hayranlıktı; onu dindar yapan bu sestir, yapayalnız çalan bu neyi duyduğunda hissettiği o tuhaf kederdi.

O an Tanrı'nın huzurunda olmak, Tanrı'ya, kendisini yarattığından dolayı şükretmek, bir kul olmanın o benzersiz ve saf itaatiyle boyun eğmekten duyduğu sevinci anlatmak isteği ve bu isteğe ulaşamayacağını bildiği için çektiği acıydı onu gerçek bir mümin kılan. Ölümü, Allah'ına kavuşacağı an olarak görüp ölümü hayattan çok sevdiğini, ölüme hazır olduğunu, hatta onu özlediğini hissetmekti ona huzur veren.”(s.182)

31 Mart İsyanı “Din elden gidiyor” diye yapılan sözde dini bir ayaklanma olarak anlatılır. Romanda isyan eden askerler, açık olan Müslüman olmayan kadınlara saldırırlar. Bunu da dinin gereği olarak görürler. Şeriat isteyen askerler, ülkede açık kadın istemezler. Dilara Hanım’ın da Rum bir hizmetçisi vardır. Bu Rum hizmetçi, bir gün bakkala gitmek isteyince yolda isyancılar tarafından saldırıya uğrar. Saldırının gerekçesi ise şeriatıdır:

“Gecedan beri için üç sarhoş tersaneli, kendilerine bağırın bir Müslüman kadınla karşılaşınca birden durakladılar, edepsizliği sürdürmek mi yoksa gerilemek mi gerekiyor karar veremediler. Yedi yüz kişilik bir birlik olan tersaneliler, azgınlıkları ve serserilikleriyle ünlüydüler; esrar çekerler, kışlalarında kadın oynatıp

oğlan kapatırlar, esnafı tedirgin eder, haraç toplarlardı. Bütün ayaklanma boyunca isyancı askerlerden hiçbiri kadınlara sarkıntılık etmediği halde yalnızca bu tersaneliler, afyonlu şaraplarını içip içip sarhoş bir halde 'Şeriat isteriz' diye sokaklarda dolaşırken, başı açık kadınları da taciz etmişlerdi. Şimdi ise karşılarında bir Müslüman kadın vardı ve Müslüman bir kadına sarkıntılık etmek, hele bir 'şeriat' ayaklanmasının ortasında bunu yapmak tehlikeli olabilirdi”(s.256)

İsyancılar bu durumu düşünürlerken Hikmet Bey, olaya el koyarak Rum hizmetçiyi isyancıların elinden kurtarır.

Allah inancı romanda özellikle Şeyh Efendi etrafında işlenir. Romanda Allah inancını taşıyan karakterler sınırlıdır. Dini yaşayıp yaşatmak isteyenlerin yanı sıra dini reddeden dine karşı öfkeli olan karakterler de işlenmiştir.

2.1.3.10. Memleketin Durumu

Memleket, romandaki olayların cereyan ettiği dönemde çok kötü günler geçirmektedir. Yeni bir akımın etkisine giren İttihat ve Terakki, meclisi açtırıp Kanuni Esasi'yi yayınlattır. Bu durum ittihatçıların yandaşlarını sevindirirken, Padişah ve şeriat yanlılarının hoşuna gitmemektedir.

Romanda, memleketin durumu meclisin açılmasıyla oluşan coşkunun anlatılmasıyla başlar:

“Otuz üç yıl süren bir istibdattan sonra Meclis'in açılmasını kutlamaya gelen kalabalık, meydana sığmamış; binlercesi, yüzlerce yıldır Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan birçok iktidarı, ayaklanmayı, dallarına kelleler asılmış ağaçları, idamları, kıyımları, taç giyme törenlerini görmüş olan ve gördüklerini sessiz bir vakarla kendine saklayan Ayasofya'nın damlarına, payandalarına, sütunlarına, minarelerine, çıkıntılarına tırmanmıştı.(s.9)

İkinci meclisin açılmasıyla daha da güçlenen, gücünü bütün ülkeye ispat etmeyi başaran İttihatçılar, bu başarının sarhoşluğunu yaşarlar. Diğer taraftan Padişah yanlıları bu durumdan çok rahatsızdır. İttihatçılar, kazandıkları bu zaferi muhafaza edemezler. Yavaş yavaş fire vermeye başlarlar. Ülke yönetimine sahip çıkamazlar. Bu durum Padişah ve yanlılarına güç verir:

“Ekalliyetin cemiyetleriyle, sosyalistlerle liberallerin partileri, imparatorlukta kurulacağını varsaydıkları yeni bir hayatın haritasını kendilerince çizebilmek için toplantılar düzenleyip kongreler yapıyorlardı. Şehre damgasını vuran İttihatçılar ise bu ün imparatorlukta bir efsaneye dönmelerine rağmen şaşkın ve huzursuzdu, aniden ele geçirdikleri güçten korkmuşlar, bu gücün altında ezilmişler ve ülke yönetimine sahip çıkamamışlardı.”(s.71)

Ülkede mevcut olan belirsizliği gidermeye, kimse cesaret edemez. İttihatçılar bile meşrutiyeti ilan ettirmeyi becermiş olmalarına rağmen, ülke yönetimine karışmazlar. Ülke başı boş durumdadır. Kimse bu boşluğu doldurmaya cesaret edememektedir:

“Ülkede öyle tehlikeli bir belirsizlik vardı ki, kimse uzanıp da iktidarın dizginlerine dokunamıyordu, herkes ellerinin yanacağından, bunu hayatıyla ödeyeceğinden çekiniyordu; ülkenin bir padişahı, kabinesi, meclisi, çok güçlü olduğu sanılan İttihat Terakki gibi meşrutiyeti ilan ettirmiş bir cemiyeti, çeşitli fikirlerden ve akımlardan oluşan partileri olduğu halde, ülke kimse tarafından yönetilmiyor, günü birlik kararlarla bir belaya doğru sürükleniyordu.”(s.72)

Ülke yönetimin boş olmasından dolayı halk iyice fakirleşir. Fakirleştikçe öfkelenmeye, bir taraftar bulmaya başlar. Suçlu birilerini arar. Bütün suç İttihatçılara kalır. Çünkü din ve Halife’yi eleştirmek inançlarına ters düşmektedir:

“İşsizler, fakirler, kimsesizler, sefiller, açlar, meczuplar; pejmürde kıyafetleri, imarethanelerden dağıtılacak bir tas çorbayla nohutlu pilavı bekleyen boş mideleri, dertleri ve kızgınlıklarıyla, her biri bir başka saltanatın izini taşıyan bu tarihi yapıların gölgeli taş avlularında, gittikçe yükselen öfkeli mırıltılarıyla kımıldanır olmuşlardı.

Yıllarca ağır bir istibdat altında ezilerek susmak zorunda kalan, kendi sessizliğiyle zehirlenen bu kalabalık, şimdi ilk kez konuşma imkânı buluyor; kime kızacağına tam karar veremediği, hatta bunu pek de düşünmediği, İslam'ın yeryüzündeki gölgesi olan Halife Hazretleri'ne kızmak gibi büyük bir günaha da alışkın olmadığı için, İttihatçılara kızıyor, daha önce çektiklerini unutup o günkü acılarının sebebim meşrutiyet olarak görüyordu.”(s.88)

Büyük bir başboşluğun içinde bulunan halk suçlayacak ve bu durumu düzelterek birilerini arar. Bu sırada cami önünde “Tecelliyat var” diye bağıran Kör Ali'nin etrafına yüzlerce kişi toplanır. Çünkü halk büyük bir boşluğun içindedir. Sığınacak, gölgesinde yürüyecek birilerini arar. Bu sırada ortaya çıkan Kör Ali, halkı kısa sürede etrafında toplamayı başarır. Yüzlerce kişi Kör Ali'nin arkasında saraya gidip Padişah'a isteklerini bildirirler.

“Ali Cevat Bey, sarayın önüne çıktığında yaklaşık bin kişilik bir kalabalığın toplanmış olduğunu gördü; Kalabalık hep bir ağızdan homurdanıyor, yeşil bayrakları, kalıpsız mor fesleri, kirlenmiş sarıklarıyla sabırsız titremeler geçiriyordu.

Başkâtip en önde duran Kör Ali'ye yaklaştı.

- Ne var, ne istiyorsunuz?

Kör Ali, fokurtulu sesiyle konuşmaya başlayınca kalabalığın gürültüsü kesilir gibi oldu.

- Meyhaneler kapanmalı, resim çıkartmak yasaklanmalıdır. İslam kadınları sokağa çıkartılmamalıdır.

Ali Cevat Bey, adamın ne dediğini anlayamadı. Kör Ali'nin koluna girmiş olan, kırmızı yüzlü, seyrek sakallı, gençten bir sarıklıya sordu:

- *Hoca Efendi ne istiyormuş? Kırmızı yüzlü genç kestirip attı:*

- *Kanun-u Esasi'yi istemiyoruz.”(s.118)*

Ülke günden güne daha çok karışmaya başlar. En çok karışıklık da orduda olur. Selanik'ten gelen birlikler ayaklanmaya başlar. Subaylar birbirlerini öldürmeye başlar. Herkesin elinde bir silah kimin kime gücü yeterse. Askerler, askerlik dışında işlerle meşgul olmaya başlarlar. Geceleri kadınlarla ilgilenirler. Bu durum Ragıp Bey'i çok rahatsız etse de kendisi de Dilara Hanım ile ilgilenmektedir. Bu durumun işlerini aksatıp aksatmadığını düşünür. Orduda yaşananlar için elinden bir şey gelmez:

“- Öldüler... Neler oluyor ağabey, nereye gidiyoruz? Orduda disiplin diye bir şey kalmadı, genç subayları kadınların koynundan çıkaramıyoruz...”

Ragıp Bey bir an sustu, aklına bunu söylerken Dilara Hanım geldiğinden yüzü kızardı ama kendi kendine, kendisinin işini aksatmadığını düşünüp sözüne devam etti:

- *Karargâhlar hoca takımının eline geçti, çavuşlarla, bizim alaylılar, hocaların ağzına bakıyorlar, İttihatçılardan, Bulgar'dan nefret ettiklerinden fazla nefret ediyorlar... Bugün üç çavuş öldü, yarın daha fazlası ölecek, sizinkiler görmüyor mu olan biteni?(s.114)*

Ülkenin karışık durumunu İttihatçılar, tahlil edip bu duruma bir çözüm bulmaya çalışırlar. Yaptıkları yanlışları ortaya çıkarmaya çalışırlar. Ama iş işten geçmiştir. Elllerinden bir şey gelmez. Yaptıkları yanlışlar ülkenin sonunu hazırlamıştır.

“Enver Bey'i buraya, Fethi Bey'i Paris'e, Hafız İsmail Hakkı Bey'i Viyana'ya, Ali Fuat Bey'i Roma'ya sevk ederken sanki her şey hallolmuş, artık bu arkadaşlara memlekette ihtiyaç kalmamış gibi bir fikre kapıldık, şimdi bunun ceremesini çekiyoruz. Dersaadet'te mürteci akımlar kuvvetleniyor, Derviş Vahdeti denilen zibidi İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'ni kurdu, ciheti askeriyenin siyasetle iştiğal etmesi hususi emirlerle yasaklanmasına rağmen İstanbul'daki ellinci alay bütün mevcuduyla bu cemiyete katıldığını açıkladı. Softa takımının bundan sonra askerlikten muaf olabilmesi için bir imtihandan geçirilmesi emrini veren Harbiye Nezareti'nin kararına, softalar, dine küfürdür diyerek karşı çıkıp askeri kışkırtıyorlar.”(s.174)

Ülkenin durumu karışıktır. Askerler ellerine geçirdikleri askerleri, subayları, zabıtları öldürürler. Ülke yönetimi de başıboş durumdadır. İttihatçılar bile bu duruma el koymaya yanaşamazlar. Tam bir savaş kaosu yaşanır.

2.1.3.11. 31 Mart Olayı

Ülkenin durumu çok karışıktır. Askerler arasında çatışmalar yaşanır. Selanik'ten gelen alaylarla İstanbul'daki askerler arasında çatışmalar yaşanır. Bu da bir ayaklanmanın belirtileridir. Askerlerin ayaklanacağı haberi her tarafa yayılır:

“Asıl ürkütücü olan ise, İttihatçı subaylarla Padişah yanlısı subaylar arasındaki korkunç düşmanlıktı; daha bir gece önce, nöbette, iki subay siyaset tartışırken, tabancalar çekilmiş, Ragıp Bey son anda araya girerek, karargâhta kan dökülmesini önlemişti.”(s.33)

Bu durum Padişah’a göre bir vatan hainliğidir. Kendi bünyesindeki askerlerin ona karşı isyan etmesine çok üzüldür. Reşit Paşa da İttihatçı oğluna rağmen hala Padişah’ı savunanlar arasındadır. Bu ayaklanmayı haksız bulur:

“- Padişah nasıl?

- Nasıl olsun, bin bir emekle yetiştirdiği kendi ordusunun nankörlüğüne uğradığı için üzgün, sanki aniden ihtiyarladı bu ihanet karşısında

- Yapmayınız baba, siz de iyi biliyorsunuz ki yıllarca kanla idare etti bu ülkeyi, kaç zabitin, kaç münevverin hayatını yok etti, ondan böyle bigünah bir ihtiyardan bahseder gibi bahsetmeyiniz lütfen, yapılması iktiza eden yapıldı sadece, hatta bence eksik bile yapıldı.(s.57)

Hüseyin Hikmet Bey, Padişah’ın yıllarca bu ülkeyi kanla idare etmesine rağmen yıllarca babasının Padişah’ın en has dostu olmasını bir türlü anlayamaz. Buna rağmen babasının düşüncelerine saygı duyar. Reşit Paşa da aslında olanların farkındadır ama iyi gününde yanında olmuş olduğu Padişah’ı kötü gününde tek başına bırakmaya gönlü razı olmaz.

İttihat ve Terakki Cemiyeti de ülkenin durumu karşısında çaresizdir. Ellerinde nitelikli eleman olmadığından ülke yönetimine el koymaya yanaşmazlar. Tek gayeleri Padişah’ı devirip idareye el koymak olan İttihatçılar, ülke başıboş durumda iken bile buna cesaret edemezler. Çünkü halkın gözünde büyütmeye çalıştıkları İttihatçılar, aslında işe yaramayan, beceriksiz, başıboş insanlardır:

“- Herkes olup bitenin farkında aslında lakin karar vermekte güçlükleri var; ben kaç defa söyledim Talat'a, böyle olmaz, Padişah'ı devirip idareye el koyalım diye ama laf aramızda cesaret edemiyorlar, aslında belki de haklılar, elde hazır kadro yok. İdareyi aldık diyelim, kimleri koyacağız kabineye, halk o İttihatçı efsanesinin arkasındaki adamları görünce sükûtu hayale uğramayacak mı? Nafia Nezareti'ni kime vereceğiz, Orman Nazırı kim alacak, hangi arkadaşın bu mevzularda bir malumatı var? Aslında bunlar da müşkül meseleler değil de, benim anladığım Talat asıl iktidar kavgasına dalıp birbirimize düşeriz diye endişe ediyor ki, düşünürsen pek de haksız sayılmaz... Peki, böylesi daha mı iyi diyeceksin, değil, onda da haklısın, memleketi kimin idare ettiği bile belli değil.”(s.115)

Ülkenin karışık ve başıboş durumu orduyu da etkiler. Orduda bulunan askerler askerlik dışında işlerle uğraşmaya başlarlar. Orduda disiplin kalmamıştır. Askerler başıboş davranırlar. Ragıp Bey, bu karışıklık içerisinde ordunun durumunu şöyle açıklar:

“- Yok Enver Bey, ben de bizim orduda olsun demiyorum ama ordudaki subayların üçte birinden fazlası alaylı, bunlar ayaklanırsa zapt etmesi güç olur;

daha da fenası, bizim genç arkadaşların asker üstündeki hâkimiyetlerini kaybetmiş olmaları. Coğunluğu, meşrutiyetin ilanından sonra vazifesini ihmal etmeye başladı, hususiyetle İstanbul'dakiler kendilerini Beyoğlu eğlencelerine kaptırdılar, çoğu nöbete bile uğramıyor. Asker neredeyse tamamıyla alaylılarla, cahil çavuşların elinde, paşalar ise ne etliye karışıyorlar ne sütlüye, her an taraf değiştirmeye hazırlar. Anlayacağınız arkadaşlar, ordu sahipsiz kalmış gözüküyor, Dersaadet içten içe kaynıyor, onun için Enver Bey'in ve diğer arkadaşların derhal memlekete dönmesi, vaziyete el koyması gerekiyor, aksi takdirde çok geç kalmış olacağız”(s.177)

Askerler ülke yönetiminin boş kalmasını fırsat bilerek askerlik görevlerinin unutulur. Kendilerini gece hayatına ve gece eğlenmelerine bırakırlar. Ülkede zina olayları askerler arasında artmaya başlar.

“- Farmason gâvuru olan zabıtlere, İttihatçılara karşı... Zabıtlar duvarlara çıplak avrat resimleri asıyorlarmış, Beyoğlu'nda Müslüman kadınları başları açık dolaşıyormuş, zina almış yürümüş, Padişah Efendimizin, Halife Hazretleri'nin hükmünü dinleyen kalmamış... Bütün bu gâvurluklara karşı.”(s.180)

Başiboş kalan ordudaki askerlerin bazıları, ülkenin gidişatından memnun değildirlir.Ülkede mevcut olan bu karışıklığa bir son verip, ülkeyi ele geçirmek isteyen askerler, ayaklanmaya karar verirler. Eski şeriat günlerinin geri getirmek isterler. Bu olayı ilk duyan da Hasan Efendi olur. Hasan Efendi bunu, Şeyh'in isteğiyle Ragıp Bey'e haber verir. Ragıp Bey'de bu durumu İttihatçılara haber verir:

“Hasan Efendi, biraz susup Ragıp Bey'e fazla bilgi vermeden vaziyeti nasıl anlatacağını düşündü.

- Şeyh Efendi diyor ki, Ragıp Bey birkaç gün garnizona uğramasın, hatta mümkünse şehir dışına çıksın, diyor.

- Peki, niyesini de söyledi mi Şeyh Hazretleri? Yoksa onu da remil atıp ben mi bulacağım? Hasan Efendi yüzünü buruşturdu.

- Niyesi...

Sonunda her şeyi anlatmadan işin içinden çıkamayacağını kestirdi.

- Niyesi şu, bir-iki güne kadar asker ayaklanacak, kıyam olacak diyorlar, İttihatçı zabıtleri öldürecekler.

-Ne istiyorlarmış, neden ayaklanacaklarmış?

- Şeriat istiyorlar, yeniden Osmanlı'nın hak dinine gelmesini, yollarda açık saçık kadınların dolaşmamasını, namusun payimal edilmemesini istiyorlar, farmason subayların yoldan sapıtığı ahaliyi yeniden şeriata döndürecekler.”(s.187)

Hasan Efendi de sanki bu ayaklanan askerleri gizli gizli destekler. O da şeriatın gelmesini ister ama Şeyh Efendi'nin tepkisinden çekindiği için düşüncelerini

açığa vuramaz:

“- Ragıp Bey, yapma Allah aşkına, şeriat bu mu, avratların ellerini yüzlerini maymun gibi boyayıp muhallebici dükkânlarında camekân simidi gibi oturmaları mı? Allah korkusu olsa, bir Müslüman evladı, helalini böyle ortalığa salar mı, sen benden iyi biliyorsun. Senin için söylemiyorum ama Selanik'ten gelen zabitler Beyoğlu'nu kerhaneye çevirdiler, her yanda fuhuş, zina, günah; bir ayet söyle desen söyleyemeyecek adamlar sıra çarliston türküsüne geldi mi susmak bilmiyor. Hem Ragıp Bey, molla takımını askere yazmak, dünyanın, duaları yüzü suyu hürmetine ayakta durduğu bu mübarekleri ayaklar altında ezdirmek, dini bütün zabitleri, bunların hepsini alaylı diye ordudan atmaya kalkmak neyin nesi, bu mu şeriat, bu mu din, bu mu Müslümanlık?”(s.187)

Ragıp Bey'in de artık İttihatçılara güveni kalmamıştır. İttihatçıların ülkeyi kurtaracaklarına olan inancını kaybetmiştir. İttihatçıları hırslı, öfkeli, şüpheli, insanlar olarak tanımlar. Abisi Cevat Bey'le birlikte İttihatçılar hakkında Osman'a şöyle der;

“Ragıp Bey, daha sonraları, öldükten sonra bile dinmeyen öfkesiyle Osman'a, ‘Kendilerinden başka kimseye inanmıyorlardı,’ demişti, ‘Hatta kendilerine bile inanmıyorlardı, cemiyetin idarecilerine olan inançlarını dahi kaybetmişlerdi, her biri bir başka adamın peşine takılmış, diğer idareciden şüphelenir olmuştu, güç onları hastalandırılmıştı.’ Cevat Bey'in yorumu elbette daha derinlikli olmuştu: ‘Başkaldırının ateşi,’ demişti Osman'a, ‘Kendisini kontrol edecek hiçbir fikirle beslenmeyince, çılgın bir yangına dönüp bütün inançları yakıp kül etti, yalnızca hırs ve öfke kaldı geriye, afyon alışkanlığı gibi sürekli olarak şüpheye ve kızgınlığa ihtiyaç duyan bir isyan şehvetiyle yaşadık yıllarca, isyan edecek kimse kalmayınca, hayata isyan edip ölüme sarıldık.”(s.190)

Ragıp Bey'in Dilara Hanım'ın evinde kaldığı gecenin sabahında ayaklanma başlar. Her yandan bağırışmalar duyulur. ”Dinsizlere ölüm! Şeriat isteriz!” diye bağırarak askerler subayları ve zabitleri öldürürler. Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın evinden kışlaya gidene kadar bir çok olaya şahit olur. Dilara Hanım'ın tavsiyesi üzerine sivil giyindiği için hayatta kalmayı başarır. Çünkü isyancılar, gördükleri her askeri öldürmeye çalışmaktadırlar:

“Sonra o müthiş sessizlik, başladığı gibi aniden bozuldu, kristal serap, düzensiz postal sesleri, yerlere çarpan tüfek dipçikleri, naralar, tekbirler, küfürler, ürkünç haykırışlar ve silah sesleriyle dağıldı; barakalarından karmakarışık fırlayan askerler, karargâhlardaki zabitlere saldırdılar, yakaladıklarını, kafalarını avlunun taşlarına vura vura yerlerde sürüklemeye, üniformalarını parçalamaya, "Dinsizlere ölüm!" diye bağırmaoya koyuldular.”(s.208)

“- Bu Harbiye Nazırı, vurun!

Arabanın çevresindeki kalabalık kara bir girdap gibi kımıldadı, paşayı içine çekip yuttu; havaya kalkıp inen süngülerin parıltısı görüldü ve kalabalık geri çekilip açıldığında paşanın parçalanmış gövdesi kanlar içinde taşların üstünde yatıyordu. Ragıp Bey, beyaz sakalı kanlanmış cesede baktığında bunun Harbiye Nazırı değil,

Adalet Nazırı olduğunu gördü. Yanlış adamı öldürmüşlerdi. Paşayı öldürdükten sonra kalabalık yeniden eski durgun haline döndü, sanki biraz önce bir cinayet işlenmemiş gibiydi; insanlar uyuşturulmuş gibi çok ağır hareket ediyorlar, biraz önce olduğu gibi aniden galeyana gelip birisini öldürdükten sonra yemden o uyuşmuş hallerine dönüyorlardı, olup bitenlerin farkında değil gibiydiler, sanki hep birlikte ortak bir kâbusu yaşıyorlardı.”(s.217)

Kışlaya varan Ragıp Bey, Paşa'nın izniyle bu ayaklanmayı bastırmak ister. Fakat çeşitli nedenler gösterilerek buna izin verilmez. Ragıp Bey, bu durumda Muhtar Paşa'ya atıflarda bulunur. Bir yandan da ayaklanma karşısında çaresiz kalan Paşalar ve subaylar istifa ederken, diğer taraftan da Muhtar Paşa silah kullanmama konusunda ısrarlıdır. Ragıp Bey bu durumda çaresiz kalır:

“- Öyle deme Ragıp, mesele sadece askeri olsa Paşa gereğini yapardı, yiğit adamdır, ben kaç sefer gördüm ama bu defa işin içinde siyaset var, Sadrazam istifa etti, Harbiye Nazırı istifa etti, Erkânı Harbiye Reisi, askerleri Ayasofya Meydanı'na gönderin, isyancıların silahlarını alıp onlarla kaynaşsınlar diye emir gönderiyor, İttihatçıların gözbebeği olan Meclis Başkanı bile silah kullanmayın diyor. Ne yapsın Muhtar Paşa? Sen düşmanı göster Paşa hücum etsin ama kim dost kim düşman Paşa anlayamadı ki...

O sırada, Ragıp Bey'in nezaret bahçesine girmesine yardım eden Şükrü Bey de nefes nefese geldi.

- Ne oldu, Paşa'nın istifa ettiği söyleniyor, bize de kışlalarımıza dönmemiz için emir geldi. Rıfka Bey, başını salladı.

- Paşa istifa etti, doğru.”(s.242)

Bu ayaklanma dinle birleştirilmeye çalışılır. Ayaklanan askerlerin şeriat istedikleri öne sürülür. Fakat dinle alakası yoktur. Bu ayaklanmayı destekleyen şeyh, derviş yoktur. Şeyh Efendi ve uleması da bu ayaklanmayı desteklemez:

“- Duydum... Ulema bu hadiseleri asla tasvip etmiyor, tekke şeyhleri de şiddetle karşı bu ayaklanmaya... Hadiselerde din ehlinin hiç dahli yok, ortada din adına dolaşanlar medrese artığı birkaç softayla, Derviş Vahdeti denilen meczup, bir de beline bir hançer sokuşturmuş Said-i Kürdi var ki o da ayrı bir âlem... Size şunu açık söyleyeyim Ragıp Bey, Allah'ın, dinin adı ortada çok dolaşıyor, lakin olanların ne Allah'la ne dinle alakası var... Olanların sebebini bir arayan olursa, bu sebebi dinde aramasın, başka yerlere, dinle hiç alakası olmayan yerlere baksın.”(s.246)

Bu ayaklanmayı ulema kısmının tasvip etmediği bir fetvayla açıklanır.

“Üyeleri arasında Şeyh Yusuf Efendi'nin de bulunduğu 'Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye' isimli yüksek seviyedeki din hocalarından oluşan İslami Eğitim Teşkilatı toplanıp ayaklanmaya karşı çıkararak meşrutiyeti destekleyen bir beyanname yayınlamış, isyancıları kıskırtan molla görünüşlü adamlarla İstanbul'un önde gelen din ulemasının hiçbir alakası olmadığını herkese göstermişti. O beyannameyi hazırladıkları toplantı sırasında Hoca Rıza Efendi, herkese hitaben ortaya doğru

sormuştu.”(s.298)

Ayaklanma devam ederken askerler halka da saldırmaya başlar. “Şeriat isteriz” diye bağırarak başı açık kadınları taciz ederler. Sözde şeriat isteyen askerler, afyon çekip kadınları taciz etmeyi adet haline getirirler. Bu da ayaklanmanın şeriat için çıkmadığını gözler önüne serer.

“Gecedен beri içen üç sarhoş tersaneli, kendilerine bağırان bir Müslüman kadınla karşılaşınca birden durakladılar, edepsizliği sürdürmek mi yoksa gerilemek mi gerekiyor karar veremediler. Yedi yüz kişilik bir birlik olan tersaneliler, azgınlıkları ve serserilikleriyle ünlüydüler; esrar çekerler, kışlalarında kadın oynatıp oğlan kapatırlar, esnafı tedirgin eder, haraç toplarlardı. Bütün ayaklanma boyunca isyancı askerlerden hiçbiri kadınlara sarkıntılık etmediği halde yalnızca bu tersaneliler, afyonlu şaraplarını içip içip sarhoş bir halde 'Şeriat isteriz' diye sokaklarda dolaşırken, başı açık kadınları da taciz etmişlerdi. Şimdi ise karşılarında bir Müslüman kadın vardı ve Müslüman bir kadına sarkıntılık etmek, hele bir 'şeriat' ayaklanmasının ortasında bunu yapmak tehlikeli olabilirdi.”(s.256)

Bu ayaklanmayı bastırmak için izin alamayan Ragıp Bey, arkadaşlarıyla toplanıp İstanbul dışından gelen birliklerle birleşip bu ayaklanmayı bastırmaya karar verirler. Birleşen ordularla ayaklanan askerler arasında çatışma başlar:

“- Üçüncü Ordu'dan, İkinci Ordu'dan ve Birinci Ordu'nun İstanbul dışında kalan birliklerinden yirmi taburluk bir ordu hazırlandı, ayrıca on süvari birliğiyle dokuz da topçu bataryası var. Başına da şimdilik Selanik Redif Fırkası Komutanı Hüsnü Paşa'yı geçirdik, Kurmay Başkanlığı'na da Mustafa Kemal Bey geldi... Sivillerden de gönüllüler kaydediyoruz, yani sadece askeri bir birlik olmayacak, sivillerle birlikte bir halk ordusu olacak... Şimdilik aramızda kalsın ama ordu İstanbul önüne gelince Mahmut Şevket Paşa'yı göndereceğiz ki, kumandan olarak, o daha Ferttir, ayaklanmayı bastırmakta daha iyi vazife yapar diye düşünüldü ama şimdilik Padişah'a niyetimizi sezdirmeyelim diyoruz...”(s.283)

Mustafa Kemal Atatürk'ün de aralarında bulunduğu Ragıp Bey ve arkadaşları ayaklanmayı bastırmaya çalışırlar. Ayaklanmanın bastırılması romanda şöyle tasvir edilir:

“Babıâli'ye kırk metre kala, hükümet binasının parmaklıklarının ardında mevzilenmiş yüz elli kadar isyancı asker aniden ateşe başladı. Ragıp Bey,

- Duvar diplerinde mevzilenin, diye bağırdı.

Süvariler kışneyen atlarıyla birbirlerine çarparak yokuş yukarı geri çekilip atış menzileninden çıkmaya çabaladılar.

Yol dardı ve iyi mevzilenmiş isyancıların karşısında askerlerin hareket kabiliyeti sınırlıydı, mevzilenip ateş açmaları zordu, aradaki boş alanı geçerek saldırıya geçseler can kaybı olacaktı.

Bunun üzerine Ragıp Bey, topları öne getirmelerini emretti.

Babiâli'nin biraz ötesindeki Nafia Nezareti'nde ve onun alt yanındaki Askeri Kulüp'te saklanmış isyancılar da ateşe başlamışlardı.

Çamurdan iyice kayganlaşan Arnavut kaldırımının üstünde zorlukla manevra yapan toplar, Babiâli'yi ve Nafia Nezareti'ni hedef alarak ateşe başladılar; top sesleriyle binaların camları şangırtılarla kırılıyor, patlamalar dar sokağın içinde cehennemi bir gürültüyle yankılanıyordu.

Top mermileriyle Babiâli'nin önündeki demir parmaklıklar devrilmiş, giriş kapısının yanında bir delik açılmış, Nafia Nezareti'nin kapısının üst sağ tarafındaki odanın duvarı çökmüş; oda, makam masası, sandalyeleri, sehпасı, duvardaki 'Ya Allah' yazısıyla, binanın ortasına asılmış koca bir resim gibi çırılçıplak kalmıştı. Sokağın iki yanındaki ağaçların dalları top mermileriyle kırılıp yerlere dökülmüştü.

O sırada Askeri Kulüp'ün üst katından bir el bombasının fırlatıldığını gördü Ragıp Bey, bomba sahipsiz bir yumruk gibi havada bir kavis çizerek topların arkasında bekleyen cephane arabasının üstüne düştü. Araba öylesine korkunç bir gürültüyle infilak etti ki ondan sonraki her ânı Ragıp Bey hiçbir ses duymadan, dehşet verici bir sessizlik içinde izledi.

Sanki o patlamayla birlikte sokakta bulunan her ev, her duvar, her insan en küçük zerrelere kadar eriyip tazyikli bir su gibi Ragıp Bey'in kulaklarına dolmuştu;”(s.334)

Ragıp Bey ve arkadaşları ağır kayıplar vermeden bu ayaklanmayı bastırmayı başarırlar. Bu ayaklanma sonucunda ülke yönetimi Mahmut Şevket Bey ve arkadaşlarına bırakılır. Bu durumu gören Padişah ise oldukça tedirgindir. Akıbeti Mahmut Şevket Bey'in eline kalmıştı. Bir an önce bu belirsizlikten kurtulmak ister:

“ ‘Geldiler Doktor,’ dedi. Reşit Paşa anlamadı.

- Kimler geldi Sultanım?

- Mahmut Şevket Paşa'nın askerleri... Padişah, askerlerin sarayı kuşatmalarını seyrederken avucuyla sakalını sıvazlıyordu.

- Arkadan öbürleri de gelir. Paşa gene anlamadı.

- Öbürleri kim Sultanım?

Elektrikleri ve suyu kesilmiş, sobaları yakılmamış saray karanlık ve soğuktu. Padişah üstüne, ayak bileklerine kadar inen bir pardösü giymişti, ceplerinin şişkinliğinden silahlarını cebine yerleştirdiği anlaşılıyordu.

- Verdikleri kararı tebliğ edecek olanlar Doktor, payitahtımızı ele geçirdiklerine göre hakkımızda da bir karar verecekler elbet.

- Halifesi hakkında karar vermek kul kısmının ne haddine.” (s.351)

Padişah akıbetini öğrenmek için çok beklemez. Askerler, hemen kapıya dayanır. Padişah rehin alınarak Selanik' e sürgüne gönderilir.

“Bu sefer gelenler askerlerdi. Subaylar biraz önceki heyetten daha sert ve mesafeliydiler.

- Meclis-i Mebusan Selanik'te oturmanızı uygun buldu. Bu akşam ailenizle birlikte hareket edeceksiniz.

Padişah'ın, elini midesine bastırıldığını, yıkılacakmış gibi olduğunu gördü Doktor. Bu karar, tahttan indirilmesinden daha ağır gelmişti. Tahttan indirmek onu siyasetten uzaklaştırmaktı ama Selanik'e sürgüne göndermek, onu hayatın dışına atmak, bütün ümitlerim yok etmek anlamına geliyordu.”(s.354)

Bu Padişah için ölüm demektir. Onca sene hükümdarlık ettiği yerden birkaç subay tarafından sürgüne gönderiliyordu. Tahtını, itibarını, gücünü, şöhretini, bir kenara bırakmış kendi askerleri tarafından öldürülmediği için şükrediyordu. Selanik'e sürgüne giderken de yanında sadece kadim dostu Doktor Reşit Paşa bulunur.

Ülke artık Mahmut Şevket Paşa tarafından yönetilmektedir. Bu yönetimin nasıl olacağı ise meçhuldür. Mahmut Şevket Paşa ve yanlıları aniden yönetimi ele alır. Baskı ve şiddet kullanarak ülkeyi yönetmeye çalışırlar. Bu durum İttihatçıların bile hoşuna gitmez:

“Hareket Ordusu'yla İstanbul'u kurtarmaya gelen Mahmut Şevket Paşa, sadece şehrin değil, bütün imparatorluğun yönetimini birkaç gün içinde eline geçirmiş, yeni Padişah'ı tümüyle kendi boyunduruğu altına almış, bütün ülkeyi bir karargâh gibi yönetmeye başlamıştı. Keskin ve sert emirler veriyor, olağanüstü mahkemeler, idam cezaları, darağaçları, karakol dayakları ile yarattığı baskıyla kendisini oraya getiren İttihatçıları bile korkutuyordu.”(s.358)

31 Mart Vakası tarihte dindar insanların “Din elden gidiyor” diye ayaklanması şeklinde bilinir. Bu romanda tam tersi iddia edilir. Romana göre isyan edenler dindarlar değil askerlerdir. Şeyh Efendi bu ayaklanmayı onaylamadığını bildiren bir fetva yayımlar.

2.1.4. ŞAHIS KADROSU

Romandaki kişileri “Birbirine karşı veya aynı istikametteki güçlerin oyunu” olarak tanımlar Şerif Aktaş. Ona göre “Vakaya ilk dramatik hamleyi vuran unsur”⁹⁴ şahıs kadrosudur.

⁹⁴ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, 5. Baskı, Ankara 1984, s.134

“Roman, günlük yaşamımızda belirleyiciliği ve geçerliliği olmayan, kendine özgü kuralları olan bir sanat yapıtıdır. Romanlardaki kişiler de bu kurallara uygun biçimde yaşadıkları zaman gerçeklik kazanırlar.”⁹⁵

Günlük yaşamda hiçbir zaman birbirimizi anlayamayız. Çünkü ne onlar içlerini tamamen anlatırlar, ne de biz onların içlerini okuyabiliriz. İnsanlar birbirlerini ancak kabataslak tanırlar. Oysa romancı dilerse romandaki kişileri okuyucuya bütün yönleriyle tanıtabilir. Çünkü kişilerin dış yaşamları kadar iç yaşamlarını da gözler önüne serme yeteneğine sahiptir. İşte bu nedenle roman kişileri çoğu zaman bize tarih kitaplarındaki insanlardan daha açık görünürler.”⁹⁶

Bir romanın gerçek manada anlaşılabilmesi roman karakterlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesiyle mümkündür. Çünkü insan bir bütündür. Bir insanı anlayabilmek için, onu bütün yönleriyle incelemek gerekir. Roman karakterleri de böyledir. Onları ancak bir bütün olarak ele aldığımızda anlayabiliriz. Sadece fiziksel özelliklerine bakıp onlar hakkında karar veremeyiz. Hem ruhsal betimlemeler hem de fiziksel özellikler incelendiğinde karakterler anlaşılabilir bir hal alır.

Örneğin *İsyan Günlerinde Aşk* romanının başkahramanlarından olan Hikmet Bey’in sadece fiziksel görünümüne bakıp yorum yaparsak onun çok iyi şartlarda yetişmiş, çok mutlu bir insan olduğunu düşünürüz. Çünkü sarayın doktoru olan Reşit Paşa’nın oğludur. Bir İttihatçıdır. Giyimi çok şıktır. Konuşması çok kibardır. Fakat onu bir bütün olarak ele aldığımızda onun kalp ağrısından dolayı çok mutsuz bir insan olduğunu anlarız. Karısı Mehpere Hanım’ın onu terk etmesinden sonra intihar edecek kadar sorunlu biridir.

Ahmet Altan’ın *İsyan Günlerinde Aşk* romanında da karakterler bir bütün olarak ele alınır. Fiziksel özelliklerine çok az yer verilmesine rağmen kişilerin ruhsal betimlemeleri oldukça geniş bir yer tutar. Bundan dolayı şahısları anlatırken uzun alıntılardan faydalanacağız.

Romanımızda kişileri incelerken onları buldukları konumlarından dolayı sosyal sınıflarına göre ele alacağız. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti’nde sosyal sınıf yoktu. Müslüman olan herkes eşit sayılırdı. Buna rağmen fethedilen ülkelerden alınan esirler köle sınıfına mensup olup, sarayda haremde yaşayıp ayak işlerine bakarlardı. Bunu göz önünde bulundurarak şahıs kadromuzu sınıflandırırken soylular, yabancılar, askerler ve hizmetçiler olarak ayırmayı uygun gördük. Ayrıca Osmanlı döneminde din işleri ile uğraşan kişileri de ulema sınıfı adı altında vermeyi uygun gördük.

Soylular; Hikmet Bey, Mehpere Hanım, Mihrişah Sultan, Tevfik Bey, Rukiye, Dilara Hanım, Dilevser, Nizam, Reşit Paşa

Yabancılar; Konstantin, Boris, Profesör Konçarov

⁹⁵ E. M. Forster, *Roman Sanatı*, (Çev. Ünal Aytür), Adam Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1985, s.102

⁹⁶ Forster, *age*, s.8

Askerler; Ragıp Bey, Mahmut Cevdet Paşa, Muhtar Paşa,

Ulema sınıfı; Şeyh Yusuf Efendi, Hasan efendi, Kör Ali, Hatice Hanım, Binnaz Hanım

Hizmetçiler; Sula ve Hediye

2.1.4.1. SOYLULAR

Osmanlı Devleti'nde sosyal sınıf bulunmamasına rağmen saray mensupları soylu kişiler olarak adlandırılırdı. Bu romanımızda da soylu kişiler olarak nitelendireceğimiz kişiler, saraylarda, köşklere yaşayan, eğitim almış kişilerdir.

2.1.4.1.1. Hikmet Bey

Romanın başkahramanlarından olan Hikmet Bey'in hayatının anlatılması romanda karısının onu terk edip, Yunanlı bir adama kaçmasıyla başlar. Hikmet Bey üzgündür. Hayat karşısında yeniktir. Hem en çok sevdiği kadının onu terk etmesi hem de İttihatçılardan aldığı derin yaralar onu hayat karşısında yenik duruma düşürür. Bu duruma daha fazla dayanamaz ve hayatında ilk kez eline tabanca alarak intihar etmeye kalkışır. Fakat bunu beceremez. Sadece yaralar kendisini. Ve bu durumdan hazin bir utanç duyar. Ölmeyi becerememek onu mahveder:

“Hayatında ilk kez kullandığı tabancayı kendine yöneltip, kalbini nişan, almasına rağmen titreyen elleriyle kendini, Allah'ın bir lütfü, ciğerinin üstünden vurup köprücük kemiğini parçalayan Hüseyin Hikmet Bey, daha sonraları Osman'a, 'Ölmeyi becerememek ne hazin bir utanç, tahmin edemezsin,' demişti.” (s.15)

İntihar sonrasında hastanede yattığı günlerde, bir Noel Gecesi'nde artık kendisini toparlaması gerektiğini düşünür. Ama o hala aldığı ağır yenilgiden dolayı insan içine çıkmaya hazır değildir. Rahibe Sör Clementine' nin yoğun ısrarları sonucu Noel Gecesi yapılan eğlenceye katılır. Herkesin ona acıdığı bir dönemde, o eski zamanlarındaki ihtişamını, şıklığını, beyfendiliğini, zenginliğini, kibarlığını, kültürlülüğünü ortaya koyar. O gece, günler sonra ilk kez gerçek Hüseyin Hikmet Bey olarak çıkar karşımıza. Romanda Hikmet Bey şöyle tasvir edilir:

“Herkesin acıdığı, intiharı bile becerememiş o yaralı adam, karısı tarafından aldatılan o zavallı erkek, neredeyse bütün hastaların onun durumuna bakarak hallerine şükrettikleri o çocuk bakımlı hasta, kendinden çizgili siyah takım elbisesi, alttaki düğmesi açık bırakılmış yeleşti, kolalı gömleği, inci grisi boyunbağına takılmış iğnesi, yeni boyanmış iskarpinleri ve taze kalıplanmış fesıyla birdenbire Selanik'in önde gelen İttihatçılarından, Padişah'ın doktorunun oğlu Hüseyin Hikmet Beyefendi oluvermişti.” (s.26)

Hastaneden çıktıktan sonra babasının konağına gider. Orada herkes ona

acıyan gözlerle bakar. Herkes hem terk edilmiş hem de intihar etmiş ama ölmeyi becerememiş bir zavallı olarak görür Hikmet Bey'i. Konağa girdiği gibi kendisini yapayalnız hisseder. Bir kadınla birlikte olamayacağını düşünür. Çünkü buna cesareti yoktur. Ama daha hastaneden çıktığı ilk gün onu teselli edecek bir kadınla karşılaşır. Babasının kendisini toparlaması, tekrar hayata dönebilmesi için ona küçük bir hediyesi vardır. Odasına gittiğinde fark eder bunu. Evet, hediye bir kadındır. O kadının ismini de Hediye bırakır Hikmet Bey. Hediye onun derdine dermandır. Onun kırılan onurunu toparlar. Onunla birlikte olduğu geceden sonra hayatta tekrar ayakta durabileceğini düşünür. Hediye onun için vazgeçilmez bir kadındır. Yalnızlığını onunla giderir:

“Hediye'yi çağırıp başını onun kucağına dayayarak öyle saatlerce yattırıyor, başını dayadığı vücudun sıcaklığında bir teselli değilse bile, bir yakınlık bulmaya uğraşıyor, kendini kuşatan yalnızlığa böylece tahammül etmeye çabalıyordu.”(s.127)

Hikmet Bey, sarayın doktoru olan Reşit Paşa'nın oğludur. Eski İttihatçıdır. O zamanın aydınları arasında nitelendirebileceğimiz bir insandır. Fransız kültürüne meraklı kibar, zengin, iyi niyetli, oldukça yakışıklıdır. Babasıyla siyasi konularda birbirlerine zıt düşerler. Babası son ana kadar yanında yer alan padişahın en iyi dostlarından. Hikmet Bey ise Padişah'ın devrilmesi gerektiğini düşünen İttihatçılardandır. Birbirlerine düşman olan bu baba-oğul birbirlerine inanılmaz derecede benzemektedirler. Romanda bu benzerlik şöyle anlatılır:

“Evden çıktıklarında, arabaya binmeden önce, ikisi de paltolarının yakasını iki elleriyle tutup göğüslerinde kavuşturarak bahçeye baktılar, bir an, iki ayrı insan gibi değil de tek bir insanın iki gölgesi gibi davranmışlardı. O küçük hareketleri öylesine birbirine benzemişti ki, onların bir baba oğul olduğunu, onları hiç tanımayan biri bile o anda anlayabilirdi; değişik fikirlerin, değişik inanışların, değişik mücadelelerin insanları olsalar, hatta birbirlerine düşman kesilseler de, babalarla oğullar arasında, küçük alışkanlıklarda, bir kelimenin söyleniş biçiminde, bir öfkenin ifadesinde, bir kahkahada, çok dikkatle bakmayan yabancı gözlerin fark edemeyeceği böyle minik ayrıntılarda, bir insanı diğerlerinden ayıran parmak izleri gibi bir baba oğulu diğer baba oğuldan ayıran benzerlikler bulunuyordu; evden çıktıklarında aynı hareketi yaptıklarını fark etmeyen Hüseyin Hikmet Bey'le Reşit Paşa'nın benzerlikleri üstelik yalnızca ayrıntılarla da sınırlı değildi. İnançlarındaki samimiyet ve bu samimiyete rağmen inançlarını hayatlarının merkezi yapmamaları, hatta kendi inançlarını gizlice küçümsemeleri de birbirine benziyordu.(s.148)

Yazarımız, onların bu benzerliklerini ve inançlarındaki samimiyetlerini aynı acıları çekmelerine bağlıyor.

“Onların inançlarının samimiyeti, çektikleri acıların samimiyetinden kaynaklanıyordu, bu inançları biraz boş verir gibi durmaları da, acılarını taşıyabildiklerini, o acıyla yaşamaya devam edebildiklerini görmelerinin sonucuydu; ikisi de çok güzel kadınlara âşık olmuşlar, ikisi de terk edilmişler, ikisi de bir kez kapıldıkları aşktan hiçbir zaman kurtulamamışlar, hayatlarını neredeyse o acının etrafında, o acıyı untabilmek için kurmuşlardı.”(s.148)

Hikmet Bey, aldığı ağır yenilgiden sonra günlerini en çok annesiyle

geçirmekten hoşlanır. Çünkü onda ağır yaralar açan Mehpere Hanım'la Mihrişah Sultan birbirlerine çok benzerler. Onda yaralar açan kadın kadar güzel, zeki ve fettan olan başka bir kadın da annesidir. Bu yüzden sığınağı da o olur. Annesinin onunla sohbeti, aşağılayıcı imaları, sivri dili Hikmet Bey'in hoşuna gider.

Annesinden sonraki sığınağı ise arkadaşları olur. Arkadaşlarıyla buluşur, eski İttihatçı olarak İttihatçıları eleştirip, ülkenin durumu hakkında yorumlar yapar:

“Arada bir annesini ziyarete gidiyor, zaman zaman arkadaşlarıyla buluşuyor, siyasetten konuşuyor, İttihatçıları eleştiriyordu, ama eleştirileri bile olgunluk kazanmıştı, eskisi kadar atak ve hırpalayıcı sözcükler kullanmıyordu, yalnızca inandığı doğruları söylüyordu ve bunları söylemek ona yetiyordu. Geceleri çalışma odasındaki koltuğuna yerleştiğinde, Hediye de yanına oturuyor, onun kitap okuyuşunu hiç konuşmadan seyrediyor, bir arzusu olursa, bunu daha Hikmet Bey söylemeden sezmek için dikkatle bekliyor, bu arzu ne olursa olsun, her zaman daha Hikmet Bey'in aklından geçerken seziyordu.”(s.243)

Tüm bunlardan fırsat bulduğu zamanlarda da kendisini Hediye'nin şefkatli kollarına bırakır, teselliyi onda arar. Çünkü yalnızdır. Bir kadın tarafından terk edildiği için zedelenen onurunu tek başına tamir edememektedir. Hayatını tam düzene oturttuğunu düşündüğü sırada Konstantin'i terk eden Mehpere Hanım'dan bir davet alır. Dayanamayıp gider. Eski çift sevişirler. Seviştikten sonra Hikmet Bey artık Mehpere Hanım'ı sevmediğini anlar. Bu arada Dilara Hanım'ın kızı Dilevser onun ilgisini çekmeye başlar. Onun, masumlüğundan, sessizliğinden etkilenir. Hediye'yi de bir köşeye bırakarak Dilevser'le olmaya karar verir. Bu durumda Dilara Hanım da kızı için Hikmet Bey'in doğru kişi olup olmadığını düşünür. Bir yemekte gördüğü Hikmet Bey için şunları geçirir aklından:

“Hikmet Bey'i, kızı için uygun olup olmadığını anlamak için incelemeye başlamıştı. Zengin bir erkekti, saray doktorunun oğluydu, çok iyi bir eğitimden geçmişti, zarıftı, sıkıcı olmayan bir temi/ yürekliliği vardı, bunlar iyi yanlarıydı, ancak geçmişinde yediği ağır bir darbe bulunuyordu ve bunun bıraktığı izleri kolayca göremeyeceklerine ama bir yerlerde saklı durduğuna da emindi. Böyle bir yara onların geleceğini nasıl etkilerdi; eski eşini unutmuş muydu, güzelliği dillere destan, fettan bir kadının bıraktığı yarayı, kitaplardan başka bir şey bilmeyen gene bir kız iyileştirebilir miydi; bütün bunları hızla, kadınlara özgü soğukkanlı bir tarafsızlıkla tartmış ve karşı çıkmamaya, olayların gelişmesini izlemeye karar vermişti.”(s.312)

Hikmet Bey, çok iyi kalpli bir insandı. Dilevser'i tercih etmesine rağmen Hediye'nin o hüznü bakışlarından çok etkilenir. Ona ömür boyu kendisi bakmak ister. Fakat bunu Hediye'ye söyleyemeden Hediye intihar eder.

Hikmet Bey, Osmanlı döneminde aydın kesimde var olan soylu bir kişidir. Eski İttihatçıdır. Fikirlerinin değişmesinden dolayı herkes onu yalnız bırakır. Hastanede kaldığı günlerde hiçbir İttihatçı onu görmeye gelmez.

Ahmet Altan ise Hikmet Bey için şunları söyler:

“O da aynı şekilde subaylar ve dindarlar gibi, özellikle İttihatçılar tarafından, neredeyse bilinçli olarak tek boyuta indirilmiş entelektüelin başka boyutları olabileceğini de gösteriyor Hüseyin Hikmet Bey.”⁹⁷

2.1.4.1.2. Mihrişah Sultan

Mihrişah Sultan, sarayın doktoru olan Reşit Paşa'nın karısı, Hikmet Bey'in annesi, Şeyh'i bile etkileme gücüne sahip, güzel aynı zamanda ihtiraslı bir kadındır. Güzelliği, ihtişamı, zenginliği, fetanlığı, açıksözlülüğü, sivri diliyle ülkede nam salmış bir sultandır o. Girdiği her ortamda dikkatleri üzerine çekmek ister. Herkes hep onu konuşsun, herkes onun emrinde olsun ister. Paris'te sıkılıp onu bir zamanlar bu ülkeden sürgün eden “O ihtiyar bunak” dediği Padişah'ın yıkılışını görmek için ayaklanmanın çıktığı dönemde İstanbul'a döner. Bu dönüşün de çok afili olmasını ister ve bunun için elinden geleni yapar. Romanda Mihrişah Sultan'ın İstanbul'a dönüşü şöyle tasvir edilir:

“Sanki bir an şehirdeki herkes sustu ve o koca şehir dönüp Marsilya vapurundan bir örnek giyinmiş zenci uşakları, yirmi arabaya ancak sığan ipekli giysilerle dolu sandıkları ve birbirinden güzel Fransız nedimeleriyle inen kızıl saçlı kadınla yanındaki asık suratlı üvey torununa baktı.

Bir şehre, bir salona girer gibi herkesi kendine baktırarak girmekten hoşlanan Mihrişah Sultan, İstanbul'a geçen gelişinin aksine bu kez, başları kendisine döndürebilmek için büyük bir alay düzenlemek zorunda kalmış olsa da, gösterişin hiçbir tarzından hoşlanmayan Rukiye'nin hoşnutsuzluğuna rağmen isteğine ulaşmış, bu karmakarışık şehri hiç değilse bir süre kendisinden konuşturmuştu.”(s.151)

Bu güzellikten ve eşi benzeri olmayan ihtişamdan etkilenmemek mümkün değildir. İsteddiği her erkeği kendi ağına düşürebilecek kadar kendine güvenen Mihrişah Sultan için İstanbul'a geldiği ilk gece çarpan iki kalp vardı. Reşit Paşa ile Şeyh efendi. İkisi de bu kadının güzelliğine ve fetanlığına yenilirler. Onu düşünmekten, onu arzulamaktan kendilerini alıkoyamazlar:

“O gece, Mihrişah Sultan'ın hayalinden kurtulmak, o güzel kadına duydukları özlemi ve arzuyu yatıştırabilmek, çektikleri acıyı bir nebze olsun hafifletebilmek için, kendi meşrepleri uyarınca Tanrı'ya ve tarihe sığındılar. Acının değerini ve yükünü hafifletebilmek için çabaladılar, ağır bir hasta gibi, birbirlerinden habersiz ama aynı elemle yanarak sabahı beklediler.”(s.155)

Mihrişah Sultan Paris'te görüp yaşadıklarını İstanbul'a da taşıyan bir kadındır. İstanbul'a gelir gelmez sosyal yönünü hemen açığa çıkarır. Büyük davetler düzenler. Kendisini ön planda tutmaya çalışır. Ama ülkede başlayan isyan onun bu davetlerine ara vermesine neden olur. Bütün şehir onun güzelliğinden mahrum kalır. Romanda Mihrişah Sultan'ın güzelliği şöyle tasvir edilir:

⁹⁷Gündem, age,, s.188

“Semt sakinlerini dehşete düşüren büyük davetleri ayaklanma başladığından beri durdurmuş, şehirdeki yabancı büyükelçilerin, sefaret görevlilerinin, Osmanlı aydınlarının katıldığı konserlere, müzik seslerinin ve kahkahaların neredeyse bütün mahalleye yayıldığı danslı balolara ara vermişti. O balolarda, derin gözleri, taşkın güzelliği ve sessiz ihtişamıyla çevresindeki herkesi bir sıradanlığın ortak gölgesinin içine hapsediyor, sonra aralarından seçtiklerini kendi ışığıyla parlatıyordu. En güzel kadınlar bile ancak onun bir gülümsemesini yansıttıklarında güzelliklerini gösterebiliyorlar, en zeki erkekler ancak o bir nüktelerini beğendiğinde zekâ sahibi olduklarını hissedebiliyorlardı. Bütün insanları, hatta bütün hayatı bir ayna gibi kullanıyor, yalnızca kendini görüp seyrediyor, onun çevresindeki hayat ancak onun görüntüsü vurduğunda can kazanıyordu.”(s.293)

Güzelliğinin yanında çok da kibirli bir kadındır. Bütün erkekleri küçümser. Özellikle de Padişah’ı. Oğlu Hikmet’i bile bir kadın için intihar etmesinden dolayı gizli gizli küçümser. Oğlunun da kendi gibi olmasını, asla yenik düşmemesini ister:

“Güzelliği kadar muhteşem olan kibri, hiçbir zaman diğer insanların kibri gibi doyurulmak için yalvarmıyor, asla onlar gibi iltifatlarla övünmelerden oluşan zavallı ziyafetlerde karnını doyurmuyor, iltifatlara gülümsemekle yetiniyor, övünmeye asla tenezzül etmiyordu. Onun kibrini doyurabilmek için bütün hayatı onun önüne koymak gerekirdi ve 'o bunak' yeniden güçlenecek gibi olan varlığıyla onun kibrini kırıyordu.”(s.293)

Mihrişah Sultan çok güzel, görkemli, ihtişamlı, kibirli ve aynı zamanda çok da bencil biridir. Onun için önemli olan tek şey kendisidir. Kendi dışında biriyle ilgilenmesi çok nadir görülmüş bir olaydır. O, hep kendi aleminde, kendi güzelliğiyle ilgilenen, hep herkesin kendisini sevmesini isteyen, bencil bir kadındır:

“İlgisinin azalmasının tek nedeni bu belirsiz, isimsiz, varlığını asla kabul etmeyeceği kaygı değildi elbette; güzel kadınların çoğu gibi o da ilgisini kendisinden başka bir insanın ya da olayın üstünde çok uzun zaman tutamıyor, kısa zamanda yeniden kendine dönüyordu. Güzelliği, içinde dolaşmaktan hoşlandığı yüksek duvarlı, cazibeli bir bahçe gibiydi; zaman zaman o bahçeden dışarı adım atsa da, dışarıda yalnızca kendi bahçesiyle ilgili bir şeyler arıyor, bunu bulamadığı vakit yeniden kendine ve kalın duvarlı bahçesine dönüyor, kendi güzelliğiyle ilgileniyordu. Bu bahçede kendisinden ve güzelliğinden başka hiç kimseye yer yoktu, güzelliği onun için vazgeçemeyeceği bir âşık, asla bırakılmayacak bir sevgili gibiydi, onunla kendi arasına başka bir şeyin girmesine tahammül edemiyordu.

Bu güzellik tutkunu bencilliğinin arkasında, düşüncelerinin bir yerinde, ince bir duyarlılık ve kendi güzelliğine bile mesafeli bir mizah duygusu vardı ki onun güzelliğini çekici kılan da, kendisi dahil herkesi hedef alan bu alaycılığı, gülünçlüğü keşfetmekteki yeteneğiydi. Ama onun da gerisinde, yalnızlara mahsus bir gizli sevecenlik ve sevme isteği yatardı, bunun ortaya çıkması ise çok zordu, o herkese, sevebileceği insan o mu diye bakar, bir zaman sonra sıkılıp vazgeçerdi.”(s.328)

Mihrişah Sultan, tam bir hanımağadır. Duruşu, konuşması, yaşantısı, düşünceleri onu tam bir sultan konumuna getirir. Her zaman ilgi görmek ister. Kibirli, ihtişamlı, ukala aynı zamanda yufka yürekli biridir. Dilevser’i kendi torunun

olmamasına rağmen sevgiyle saklaması bunu açıkça gösterir.

2.1.4.1.3. Tefvik Bey

Tefvik Bey, Mihrişah Sultan'ın yalı konağındaki komşularının oğludur. Aynı zamanda Sadaret Mabeyni'nin katiplerindendir. Yakışıklıdır, masumdur Rukiye için dikkat çekici bir adamdır. Gün görmüş geçirmiş tam bir Osmanlı Beyfendisi'dir. Konağa sık sık gelir, Mihrişah Sultan'a siyasi haberleri anlatır.

Tefvik Bey'in fiziki görünümü romanda şöyle anlatılır:

“Fesinin altından taşan dalgalı kumral saçları, yumuşacık kumral bıyıkları, bazen yorgun bir ihtiyar gibi, bazen muzip bir çocuk gibi bakan gözleri, yüzlerce yıllık bir geçmişe dayanan gösterişsiz soyluluğu, gençliğine rağmen sahip olduğu edebiyat ve müzik bilgisi ve bir çocuğu okşarmış gibi şefkat dolu usul sesindeki gizli hüznüyle Tefvik Bey, her akşam yalının Boğaz'a bakan geniş salonunda Mihrişah Sultan'ın karşısına oturup bütün gelişmeleri tek tek anlatıyordu; anlatımında şaşırtıcı bir zenginlik vardı, alaycı bir zekânın günlük hayatın içine sallandırdığı oltalara takılan eğlendirici küçük olaylar, ancak devlet kadrolarının içinde yetişen birinin sahip olabileceği önemli bilgiler, ciddi yorumlar, paşalar arasındaki çekişmelerle ve şaşkınlıklarla ilgili gülünç dedikodularla bezeliydi konuşmaları. Belki de babasının çocukken getirttiği İngiliz mürebbiyelerin etkisiyle, Osmanlılarda pek rastlanmayan türden garip bir İngiliz mizahına ve soğukkanlılığa sahipti, en sıkışık durumda bile telaşa kapılmaz, hafif bir tebessümle anlatırdı olanları.”(s.293)

Konağa gidip gelmeler sırasında Tefvik Bey Rukiye'ye aşık olur. Rukiye'yle birlikte zaman geçirmeye başlarlar. Mihrişah Sultan'ın Paris'e dönmek istemesi üzerine hiç beklemediği anda Rukiye'den evlenme teklifi alır. Bunun üzerine annesini konağa göndererek Rukiye'yi ister. Ve sonunda evlenirler.

2.1.4.1.4. Mehpare Hanım

Kayınvalidesine bu kadar çok benzeyen başka bir kadın yoktur herhalde. Mihrişah Sultan'ın eski gelinidir. Güzelliği de, ihtişamı da, zekası da, erkekleri küçümsemesi de, Mihrişah sultan'a benzer. Zevki uğruna her şeyi yapabilir. Azgın bir kadın olarak tanımlanır romanda. Altan ise onun için şunları söyler:

“Bir başka iktidarın güzelliğinin sembolü. Kadın için güzellik bir iktidardır; ama her iktidar insanda bir esarettir. Siyasi esarete öyle. Padişah'ın siyasi iktidarı vardır; ama sarayından bile çıkamaz bir esareti vardır. Güzeli bir kadında da evet büyük bir iktidara sahiptir. Erkekleri etkiler. Ama esarete de sahiptir ki bu Mihrişah Sultan da var. Kendi güzelliğinin esiridir. Mehpare Hanım biraz yaşamak isteyen bir kadındır. Ruhundan ziyade etiyle yaşamak isteyen bir kadındır. Etiyle yaşamak isteyen kadınlar, etiyle yaşamak isteyen erkekler vardır. Bunlar bir zaman sonra tenlerini doyurmaya çok zorlanırlar, ve bunlar ancak ruhları huzursuz olduğunda huzura kavuşurlar. Bir başkasını rahatsız edecek rahatsızlık onlara huzura

kavuşturabilir. Mehpere Hanım diyor ki: ‘İnsan kendinde olmayanı arar, bazen bu başkalarının bulmaktan korkacağı şey olsa bile’⁹⁸

Romanda da Mehpere Hanım’ın doyumsuz bir kadın olduğundan bahsedilir. Mihrişah Sultan gibi sivri dilli ve bencil değildir ama etine doyumsuz bir kadındır. Onun hayatı hep zevk peşinde koşmakla geçer. Şeyh Efendi’yi bile azdırabilecek güce sahiptir. Şeyh Efendi’den sıkılıp Hikmet Bey’le birlikte olur. Hikmet Bey’den de sıkılır Yunanlı Konstantin ile birlikte olur. En sonunda ondan da sıkıldığına yapayalnız kalır:

“Etinin azgın huzursuzluğu, o güne dek, hep sevildiğini ve hep sevileceğini bilmenin güveniyle şımaran ruhunu daima bunaltmış, rahatsız edici bir sükûnetin içinde o huzursuzluk, önüne çıkan hiçbir engele rastlamadan alabildiğine gelişip büyümüş, onu sinirli, huysuz, sürekli etini doyurmaya çalışan bir bencil yapmıştı. Şimdi ilk kez, kendisi kadar sevmeye alışkın, şımarık, bencil, her an insanın elinden kayacakmış duygusu uyandıran oynaklıktaki bir erkekle karşılaşınca, kıskançlığı, kaygıyı, kaybetme korkusunu öğrenmiş, her zaman doyurulmayı bekleyen aç etinin karşısına, o güne dek hep doymuş ve rahat olan ruhu, ilk kez etinkine benzer acıtıcı bir açlıkla çıkmıştı.”(s.72)

Mehpere Hanım, Hikmet Bey’i ve çocuklarını bu uğurda bırakıp gittiği Konstantin ile ilk başlarda mutlu bir beraberlik yaşar. Konstantin, onun aç olan bedenini bir süreliğine de olsa doyurmayı başarır. Konstantin’e aşık olur ve zaman içinde onu kıskanıp, düşünmeye başlar. Belki de ilk defa bir erkekle yatak odasının dışında da vakit geçirir:

“Hayatına yeni bir huzursuzluğun eklenmesi, bedeninin doymak bilmez hâkimiyetini kırmış, etiyle ruhu arasında bir denklik ve denge yaratmış, bu denklik de onu, ne tuhaftır ki sakinleştirmişti, evet, eskiye kıyasla huzursuzlukları daha fazlaydı; şimdi Konstantin’in nereye gittiğini, kimle görüştüğünü, ne zaman geri döneceğini, hayatında başka kadınların olup olmadığını, kendisinden sıkılıp sıkılmadığını sürekli merak ediyor, erkeğin her hareketinden, her bakışından, sesinin her tonundan bir mana çıkarmaya çalışıyordu. Artık başka insanlara tahammülü yoktu, erkeğiyle yalnızca yatak odasında değil günün her saatinde ilgileniyor, sadece onunla olmak, daima onunla baş başa kalmak istiyordu” (s.73)

Bu duygular da çok uzun sürmez. Bir süre sonra Konstantin’i de bırakıp, Şeyh Efendi’nin ona aldığı konağa yerleşir. O sıralarda yapayalnız kalır. Konakta hizmetçisi Sula’dan başka kimsesi yoktur. Mehpere Hanım’ın ruh durumu şöyle anlatılır:

“Asla tek bir duygunun içine sığamayan Mehpere Hanım, hiçbir duygunun, mutluluğun ya da mutsuzluğun, sevincin ya da kederin, özlemin ya da kavuşmanın içinde sıkılmaya vakit bulacak kadar uzun kalamadan, bu duygu değişikliklerinin tayfununda, heyecandan içi kamaşarak savrulup duruyordu.”(s.74)

Yalnız kaldığı zamanlarda yanında sadece hizmetçisi olan Sula vardır.

⁹⁸ Gündem, age, s. 190

Sitemlerini, duygularını, sevinçlerini hep Sula ile paylaşır. Bir keresinde yalnızlıktan bunaldığı sırada Sula'ya şunları söyler:

“- ‘ Bu bir hayat değil ki Sula,’ demişti Mehpare Hanım. Bu bir hayat değil. Ne bu?

Nedir benim yaşadığım? Ben de herkes gibi bir hayat istiyorum; sevmek ve sevilmek istiyorum... Güvenmek istiyorum... Güvenilmek istiyorum...(s.403)

Güzelliğiyle bir ülkeyi ayağa kaldıran, herkesin onu arzuladığı, uğruna Hikmet Bey'in bile intihar ettiği, etine doymaz, bencil, fattan kadın sevilmemekten yakınıyordu. Bu doğru olabilir mi acaba? Yoksa bu da doyumsuzluğun ve bencilliğin bir göstergesi mi?

2.1.4.1.5. Dilara Hanım

Dilara Hanım, güzelliği ve zekası ile ön planda olan kadınlardan biridir. Mehpare Hanım ile Mihrişah Sultan'a benzer. Feminist bir kadındır. Kadın-erkek eşitliğini savunurken, erkekleri küçümseyip, kadınları üstün tutar. Erkekleri onu eğlendirmek için yaratılmış zavallı insanlar olarak görür. Hiçbir erkeği sevmez. Kendisine layık görmez hiçbirini. Kendisine yapılan iyiliklerde bile erkeklere bir minnet duymaz. Ragıp Bey ile tanışmaları da Ragıp Bey'in onu birkaç soytarının tacizinden kurtarmasıyla gerçekleşir. Bu durumda bile bir minnet duymaz. Ragıp Bey ise onun bu minnetsiz tavrından çok etkilenir. Ve zaman içinde Dilara Hanım'a aşık olur:

“Ancak onların iyice uzaklaştığına kanaat getirdikten sonra Ragıp Bey dönüp kadına baktı; kadının bakışlarında görmeyi beklediği minnet, korku ya da hayranlık yoktu, aksine sanki gördüklerinden eğlenmiş gibi aldırmaz, bir memnuniyetle bakıyordu, Ragıp Bey, adının Dilara Hanım olduğunu öğreneceği bu kadının, erkekler ne yaparsa yapsın korkmadığını, erkeklerin en vahşi, en saldırgan hallerinde bile hep gösterişçi bir güçsüzlük gördüğünü, onlara, sanki onların hepsi de Dilara Hanım'ı eğlendirmek için yaratılmış önemsiz birer kuklaymış gibi davrandığını daha sonra fark edecekti ama onu asıl şaşırtacak olan, Dilara Hanım'ın bunu her zaman nezaketle, altındaki alaycılığı çok iyi saklayan saygılı bir tavırla yapmayı becermesi olacaktı.”(s.35)

Dilara Hanım, fiziki görünüm olarak çok güzel bir kadın değildir. Fakat insanı kendisine hayran bırakmayı becerir. Çok doğal bir görünümü vardır. Bu doğallık ona tekrar tekrar bakılmak istenmesini sağlar. Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın fiziki görünümünü şöyle anlatır:

“Topuz yaptığı saçları, Ragıp Bey'in küçükken oynadığı bahçede, dikenli gibi gözüken yeşil kabuklarını çatlatıp yere düşen at kestanelerinin parlak kabuklarının rengindeydi ve tıpkı onlar gibi parlıyordu. Yüzü, sanki gizli bir yerden ışık tutuluyormuşçasına, çevresindeki her şeyden onu ayıran garip bir ışıkla aydınlanmış gibiydi; ne allık ne rastık sürmüştü; sanki biraz önce bol ve temiz suyla yıkanmış

duygusu uyandıran bu doğallık, içinde, kadının alaycılığına hiç uymayan bir masumiyeti ve bu masumiyetle hiç bağdaşmayan bir şehveti aynı anda barındırıyordu. Uçlarına doğru hafifçe dağınıklaşan ve yüzüne alaycı bir ifade veren kaşlarının altındaki gözleri, Ragıp Bey'in Almanya'da gördüğü Meryem Ana tablolarının gözleri gibi hafifçe bombeliydi, Slav ırkını hatırlatan muntazam burnunun altında küçük ama etli dudakları elle çizilmiş gibiydi; güzel mi yoksa çirkin mi olduğu tam anlaşılamayan ama insanda sürekli olarak bakma isteği uyandıran yüzlerdendi.

Yüzündeki her kıpırtıyla, kaşının kalkması, gözlerinin açılıp kapanması, dudaklarının büzülmesiyle ifadesi değişiyordu; arkasına doğru yaslanıp kaşlarını kaldırarak dümdüz baktığında, insanın söz söylemekten bile sakınacağı mesafeli bir hanımefendi oluyor, öne doğru usulca eğilip gülümsediğinde her erkeğin rahatça sohbeteye koyulacağı hafif meşrep bir hal alıyordu.”(s.37)

Ragıp Bey, Dilara Hanım'ı bir türlü çözemiyordu. Çok doğal bir kadındı. İnsanlara çok uzak, mesafeli duruyordu ama aynı zamanda bir o kadar da sıcak, alaycı ve davetkardı. Bunu nasıl becerdiğini Ragıp Bey hiç anlayamadı.

“Kadında açıkça davetkâr bir hal vardı ama aynı zamanda, sesine kattığı o alaycı tondan mı, yoksa zenginliğin getirdiği güvenden mi bilinmez, asla ulaşılmaz ve mesafeli de duruyor, birbirine benzemeyen, hatta birbirinin tam aksi iki tavrı bir arada görmek de, nedense kadınlardan tek ve anlaşılır bir tavır görmeyi bekleyen Ragıp Bey'i şaşırtıyordu.”(s.43)

Dilara Hanım soylu bir ailenin kızıdır. Fakat küçük yaşta Osmanlı haremine getirilir. Bir paşayla evlendirilir. Paşa genç karısının her istediğini yerine getirir. Onun Avrupalı kadınlar gibi yaşayıp düşünmesini sağlar. Karısını en iyi şartlarda yaşatır. Öldüğünde de yüklü bir miras bırakır. Dilara Hanım'ın edebi, duruşu, görgüsü ve kültürünün oluşmasında ailesinin ve paşa kocasının etkisi büyüktür. Osmanlı'da kadın-erkek eşitliğinden Avrupalı tarzda bahsedebilen, tek kadın olmasında geçmiş yaşantısı ve Avrupa'yı görmüş ve orda zaman geçirmiş olması etkilidir. Dilara Hanım ve onun ailesi romanda şöyle anlatılır:

“Dilara Hanım, Lehistan'da Alman asıllı küçük bir toprak ağasının kızı olarak doğmuş, bir Lehli vatansever öğretmenın kızı olan annesinden müzik dersleri almış, edebiyatın tadını keşfetmiş, babasından ise insanları istediği zaman kendisinden uzakta tutmayı ve onları bakışlarıyla yönetmeyi öğrenmişti. On üç yaşında köylerine yapılan bir baskında kaçırılıp Osmanlı sarayının haremine hediye olarak gönderilen bir kafıleye katılmıştı; haremde, öbür kızlar kadar güzel olmadığı ve onlardan daha zeki olduğu için hep yalnızlığa itilmiş ve on sekiz yaşında Giritli ihtiyar bir paşayla evlendirilmişti. Paşa, genç karısını gerçekten sevmiş, onun yarım kalan eğitimiyle ilgilenmiş, ud dersleri aldırılmış, bizzat kendisi Fransızca öğretmiş, sıhhi sebeplerle, Padişah'ın iznini alarak sık sık gitmek zorunda kaldığı Avrupa'ya karısını da götürüp onu en güzel şehirlerde, en rahat otellerde dolaştırmış, bir Avrupalı kadın gibi yaşatmış, sonra da büyük bir servet bırakarak bu dünyadan ayrılmıştı. O zamandan beri Dilara Hanım bu köşkte, kızıyla birlikte, her türlü kaygıdan uzak, sakin ve güvenli hayatını yaşıyordu.”(s.44)

Dilara Hanım'ın hayatını öğrendikten sonra onun sergilediği davranışlarının, geçmiş yaşantılarından kaynaklandığını açıkça görebiliyoruz. Onun bu kadar kültürlü bir insan olmasında ölmüş kocası olan Paşa'nın, gezip gördüğü yerlerin ve aldığı eğitimin etkileri olduğu anlaşılıyor.

Tüm bunlara rağmen Dilara Hanım mutsuzdur. Osmanlı kadınlarıyla karşılaştığımızda çok şanslı olduğunu söyleyebileceğimiz Dilara Hanım' da eksik olan bir şeyler var. Hiçbir şeye güvenemiyor. Hiçbir şeyden mutlu olmuyor. Hayata karşı sanki alması gereken bir intikam var. Ama bunu kendisine bile itiraf edemez. Kimsenin onun kırkinci odasına girmesine izin vermez. Hep ulaşılmaz, anlaşılmaz olmak ister:

“Gerçek kimliği, düşünceleri ve duygularıyla, yaşadığı hayat arasına sanki zekâ ve zarafetten örülmüş bir duvar yerleştirmiş, ne düşüncelerinin insanlara ne de insanların duygularına ulaşmasına geçit vermemişti. Bu duvarın iki yana açılan tek bir geçidi vardı ki o da hazdı, ama hayattan haz alışında, yataktaki saldırgan şehvetinde hep bir intikam tadı bulunuyordu; bilinmeyen bir düşmanı vardı sanki, aldığı her zevk düşmanında bir yara açıyordu ama bu düşmanın kim olduğunu Dilara Hanım'ın kendisi bile bilmiyordu.”(s.202)

Ragıp Bey de öfkeli, sinirli bir adamdı ama Dilara Hanım'ın öfkesi insanı korkutuyordu. Çünkü gizli bir öfkeydi bu. Kimse bunun ne olduğunu çözemezdi. Çözmeye bile kalkışamazdı. Bir kara kutuydu sanki onun hayatı. O kutuyu açmaya kimsenin cesareti yetmezdi. Ragıp Bey gibi cesur bir asker bile bunu beceremezdi:

“Dilara Hanım'ın, var olup olmadığı bir türlü anlaşılamayan bir düşmana karşı beslediği gizli öfke, Ragıp Bey'in çabucak parlayan öfkesine hiç benzemiyordu; aynı duygu iki insanda sanki iki ayrı duyguymuş gibi ortaya çıkıyordu. Ragıp Bey'inki yalın, açık ve derhal saldıran bir öfkeyken, Dilara Hanım'inki asla keskinleşmeyen, açığa çıkmayan, insanları korkutmayan ama onları sürekli tedirgin eden ve anlaşılmaz bir biçimde kendine çeken bir öfkeydi, insanlar bu öfkeyi görmüyorlar ama bu kadının karşısında hissettikleri sürekli tedirginlikle, ona sokulmaya, ona yaklaşılmaya, bu tedirginliklerinden kurtulabilmek için bu kadını ilgileri ve sevgileriyle kuşatıp ona kendilerini sevdirmeye çalışıyorlardı.”(s.202)

Osman da Dilara Hanım'ı çözer, onun kendisinden vazgeçip bir erkeği sevebileceğine inanmaz.

“Bir keresinde, Osman dayanamamış ve yapmaması gereken bir şey yapıp Dilara Hanım hakkındaki düşüncesini söyleyivermişti:

- Ama sizin birini sevmeniz imkânsız.”(s.202)

Dilara Hanım'a aşık olan Ragıp Bey beklediği karşılığı hiçbir zaman bulamayacağını sanır. Ama Dilara Hanım da onu sevmeye başlar. Osman'ın söylemleri bile yanlış çıkar. Dilara Hanım, Ragıp Bey'i sever, ona aşık olur. Fakat bunu hiç kimseye belli ettirmez. Ragıp Bey karısından ayrıldığından bile Dilara Hanım, sevinmez. Yuvası yıkıldığı için üzülür. Bunun üzerine Makedonya'ya giden Ragıp Bey'i çok özler. Onun İstanbul'a gelmesini çok ister ama Ragıp Bey'e belki

de gururundan bir mektup bile yazamaz.

2.1.4.1.6. Dilevser

Dilevser, Dilara Hanım'ın kızıdır. Ama annesine hiç benzemez. Annesinin aksine sessiz, sakin, çok masum bir kızıdır. Dilevser, annesinin erkeklerle kurduğu muhabbetten ve erkeklerin evlerine girip çıkmasından pek memnun değildir. Ragıp Bey'in de ansızın onlara gelmesini pek hoş karşılamaz:

“O sözünü bitirirken yandaki kapı açıldı ve içeriye on yedi-on sekiz yaşlarında bir genç kız girdi; sofrada bir erkek misafir olduğunu görmekten duyduğu hoşnutsuzluğu saklamaya çalışarak, aldığı terbiye icabı önemsiz insanlara bile gösterilmesi gereken nezaketi gösterip Ragıp Bey'e gönülsüzce, ‘Hoş geldiniz’ dedikten sonra kafasını yerden kaldırmadan masaya oturup yemeğin getirilmesini beklemeye başladı. Dilara Hanım, kızının tavırlarına aldırmamış, kızının yabancı bir erkeği alışık bir hoşnutsuzlukla karşılaması gibi o da kızının kabalığın sınırındaki tavrını aldırmazlıkla kabul etmişti. Aralarında böyle bir davranışla karşılaşmaktan en çok rahatsız olan, bu evde kendini yanlış yerleştirilmiş fazla bir eşya gibi hisseden Ragıp Bey'di.”(s.46)

Dilevser, annesinin tam tersi olarak sosyal olmayan bir kızıdır. Dilevser, her zaman sessizdir. Hikmet Bey'i etkileyen de bu sessizliği ve ellerinin muhteşem güzelliği olur. Hikmet Bey, Dilevser'i ilk gördüğünde Dilevser'in ellerinden çok etkilenir:

“Bu, bazen Hikmet Bey'in başına gelirdi, karşısındaki eşyanın ya da insanın bütününe değil, önce yalnızca bir parçasını görürdü ve ne tuhaftır ki, parçasını bütününden önce fark ettiklerine daha çabuk bağlanırdı; şimdi de göğsünün üstüne kavuşturulmuş, arasında kahverengi ciltli kitap tutan bir çift el gördü; işaret parmaklarının uçları belli belirsiz ortaparmağına doğru eğimli, eklemleri minicik kemik çıkıntıları yapan, uzun, beyaz ve Hikmet Bey'in o güne dek gördüğü en masum eller. Gözlerini ellerden, o ellerin sahibinin yüzüne kaldırdı, kahverengi bukleli gür saçlar bir omzunun üstünden göğsüne bırakılmış, çenesi biraz sivrice, geniş alınlı, oval bir çehre, şakaklarına doğru incelen kalınca kaşlar, karşısındakinin gözlerinin içine dupduru bakan siyah gözler: bir genç kız yüzü. Hayatla ilişkiye geçmemiş olanların cüretine ve saflığına sahip, gençliğin küstahlığını kuvvetli bir terbiyenin altına saklamayı başarmış, güzelliğiyle değil aldırmazlığı ve dokunulmazlığıyla etkileyici bir genç kız duruyordu kapıda.”(s.260)

Dilevser, bütün hayatını evde kitap okuyarak geçiren on yedi yaşında bir genç kızıdır. Hikmet Bey'le birbirlerine aşık olurlar. Hikmet Bey, Dilevser'in kitap okuyan, kitaplarla ilgili yorum yapan, kitapları eleştiren bir insan olduğunu öğrendiğinde ondan daha çok etkilenir. Çünkü daha önce böyle bir kadına rastlamamıştır Osmanlı topraklarında. Bu yönüyle Dilevser annesine benzer. Annesi de Dilevser kadar kitap okumasa da kültürlü bir bayandır:

“Hikmet Bey, şehirdeki isyanı, biraz önce olanları, hatta Dilara Hanım'ı handiyse unutmuştu, Osmanlı'nın payitahtında edebiyattan konuşacak bir kadımla

karşılaşabilmek Hikmet Bey gibi erkekler için büyük bir nimetti.”(s.261)

Dilevser çok sessiz bir kızdır. Hatta bu sessizlik ürkütücü bir sessizliktir. Ama bu sessizliğiyle insanları etkilemeyi başarır:

“Hikmet Bey acılı bir yemek yer gibi zaman zaman ağzı yanarak ama zevkle dinliyordu, ancak asıl dikkatini Dilara Hanım'ın konuşmaları değil Dilevser'in sessizliği çekiyordu. Sessizlikleriyle etkili olan insanlardandı Dilevser, başka birinde bir eksiklik, bir boşluk, bir bilgisizlik işareti gibi gözüken sessizlik, onda, içinde değerli bir mücevher sakladığına inanılan sade, süssüz ama değerli deri bir muhafaza gibi duruyor, onu açmak, içindeki mücevheri görmek isteği uyandırıyor. Hikmet Bey'in Osman'a söylediği gibi: 'Bu etkiyi yaratma gücü sonradan edinilebilecek bir şey değildi, doğuştan vardı bazı insanlarda ve o kutuyu açma isteğiyle birlikte bir huzursuzluk, o sessizlik karşısında konuşan herkeste bir küçümsenme korkusu yaratıyordu.”(s.310)

Hikmet Bey'i de bu sessizlikle etkiler Dilevser. Ama Hikmet Bey bu oyunun farkındadır. Masumiyetten korkması gerektiğini iyi bilir:

“Ama Hikmet Bey'i en çok ürküten, Dilevser'in kısa cevapları ve uzun sessizlikleriydi; bu, çok tecrübeli kadınların erkekleri daha çok kışkırtmak, daha çok konuşturmak için yaptıkları bir oyundu, bu kız bu oyunu, oyun olduğunu bile bilmeden doğallıkla yapıyordu; kısa cevapları ve uzun sessizlikleriyle erkeğe öyle geniş ve boş bir alan bırakıyordu ki, erkek bu alanı kendi sözcükleriyle doldurmak zorunda hissediordu kendim; hiçbir söz bir kadının sessizliğin dolduramayacağından da en uca, en söylenmeyecek olanlara doğru, bir akıntıya kapılmış gibi sürükleniyor, hatta bazen hissetmediklerini bile söyleyip hiç istemediği vaatlerde bile bulunuyordu.”(s.372)

Dilevser, sessiz, sakin, hoşgörülü bir kızdır. İnsanları sessizliği ile etkilemeyi başarır. Annesinin yanında sönük kalmasına rağmen bunu pek umursamaz. Çok güzel bir kız değildir. Onun tek silahı sessizliğidir.

2.1.4.1.7. Reşit Paşa

Reşit Paşa, sarayın doktorudur. Aynı zamanda Padişah'ın kadim dostlarından. Bu Padişah'la olan kadim dostluğunu eski bir İttihatçı olan oğlu Hikmet bir türlü anlayamaz. Padişah'ın eli kanlı biri olduğunu düşünür ve babası gibi birinin nasıl onunla dostluk kurduğunu anlayamaz. Babasıyla bu yüzden sık sık tartışırlar, Reşit Paşa, Padişah ne kadar kötü olursa olsun ona minnet duyar. Çünkü onun yanında çalışmaktadır:

“- Seninle bu konuda münakaşa etmeyeceğim Hikmet ama şunu unutma, o elleri kanlı dediğin adamın lokması duruyor kursağımızda, hiç kimse değilse bile ben ona minnet borçluyum ve bunu unutacak da değilim(s.59)

Reşit Paşa, isyan zamanlarında bütün zamanını sarayda Padişah'ın yanında geçirir. Artık ona benzemeye başladığını düşünür ve bunun için oğlu Hikmet'e dert

yanar:

“- İhtiyarladım Hikmet, artık hayattan bir beklediğim yok, bir avuntum yok, yıllarca Padişah'la yaşaya yaşaya ona benzemişim sanki, o birden ihtiyarlayınca ben de ihtiyarladım ama buna üzülüyorum sanma, tam aksine ihtiyarlamaktan, kendimi bu dünyada bir misafir gibi hissetmekten memnunum, eskiden bana çok mühim görünen meselelere aldurmamayı öğrendim, belki ihtiyarlık da budur zaten, kim bilir”(s.57)

Mihrişah Sultan, Reşit Paşa'yı daha evliliklerinin üçüncü yılında terk eder. Mihrişah Sultan kendisine yeni bir hayat kurar. Ama Reşit Paşa bunu beceremez. Oğlu Hikmet'in Mehpere Hanım'a duyduğu aşk gibi hala çok derin bir yara vardır onun içinde. Mihrişah Sultan'ı hala unutamamıştır. İstanbul'a dönmesiyle ondaki acılar tekrar alevlenmeye başlar. Reşit Paşa gibi Mihrişah Sultan için yanan bir başka erkek ise Şeyh Efendi'dir. Mihrişah Sultan'ın İstanbul'a geldiği günün gecesinde Şeyh Efendi günahlarından arınmak için Kuran'a Reşit Paşa ise, “Naima Tarihi” adlı kitaba uzanır:

“Tıpkı Şeyh Efendi'nin kendi çaresizliğinden kurtulabilmek için Kuran'a uzandığı gibi, o da sedirin yanında her zaman açık duran kitabına, Naima Tarihi'ne uzandı; Şeyh Efendi, Tanrı'nın sesi karşısında kendi güçsüzlüğünü, yetersizliğini anlayarak kendisiyle birlikte acılarını da önemsizleştirirken, Reşit Paşa, kendi geçiciliğini, önemsizliğini tarihin sesini dinlediğinde görüyordu.”(s.155)

Reşit Paşa, Padişah'ı ne olursa olsun bir dakika bile yalnız bırakmaz. İsyân sırasında da hep onun yanında olur. Padişah Selanik'e sürgüne gönderildiği zaman bile onu yalnız bırakmaz Padişah'la birlikte Selanik'e gider. Oğlu Hikmet Bey ise bu duruma çok üzülür. Annesiyle birlikte her gün babalarının ölüm haberinin geleceğinden korkarlar. Ve bu haber yakın zamanda gelir. Reşit Paşa, Padişah'la gittiği Selanik şehrinde ölmüştür.

Bu durum Hikmet Bey'de büyük yıkıma yol açar. Hikmet Bey sabaha kadar Hediye'ye sarılıp babasına ağlar. Ve içten içe hep takdir ettiği babasına bunları açıklamadığı için pişmanlık hisseder. Daha sonra bunları Osman'a anlatır:

“Hikmet Bey, daha sonra Osman'a, ‘Ona bir kahraman olduğunu söylemek isterdim,’ demişti, ‘Ben çok kahraman gördüm hayatımda, hakiki kahramanlar, hayatlarını ortaya koyan insanlar ama hepsi kazanması gerektiğine ve kazanacağına inandıkları davalar için gösterdiler ak cesaretlerini, benim babam ise kaybetmiş olan ve kazanma ihtimali asla bulunmayan biri için vazgeçti ömrünün son demlerinden. Ben bundan daha büyük bir kahramanlık görmediğimi ona söyleyemedim, kaybedenin yanında böylesine duran birine duyduğum saygıdan hiç ona söz edemedim.”(s.458)

Reşit Paşa, Hikmet Bey'in babası. Padişah'ın yanından en zor zamanlarında bile ayrılmayan kadim dostu. Ömrünü Mihrişah Sultan'a ve Padişah'a adar. Ve Padişah'ın yanındayken de hayata gözlerini yumar.

2.1.4.1.8. Nizam

Nizam, Mehpare Hanım ile Hikmet Bey'in oğludur. Mihrişah Sultan ile Paris'te yaşar. Annesinin babasını aldatmasını Rukiye'den çabuk kabullenir. Annesine bu konuda hiç kızmaz. Öz babasına yapılan haksızlık onun pek umurunda değildir. O gününü gün etmeye devam eder. Paris'te kısa zamanda çapkınlığı, sevecenliği ve babaannesinin ünü sayesinde ortama ayak uydurur. Onun için hayat eğlenceden ibarettir. Kafelere gidip kızlardan ve kadınlardan konuşmak, içki içmek onun hayat tarzı haline gelir. Bunların dışındaki olayları asla umursamaz. Nizam romanda şöyle anlatılır:

“Hikmet Bey'den olan oğlu Nizam, hele babası aldığı yaradan kurtulduktan sonra, annesini çok çabuk bağışlamış, Mehpare Hanım'ın yazdığı mektuplara, hiçbir zaman bir sayfayı geçmeyen ama her zaman çok sıcak, çok eğlenceli mektuplar yazarak cevap vermiş; 'Hanım Sultan'ın' yanında geçirdiği ve çok da memnun olduğu anlaşılan Paris günlerini, annesini gülümsetecek biçimde anlatmıştı. Bulunduğu yere derhal uyum sağlama yeteneği sayesinde Nizam, Paris'teki çevreye de uyum sağlamış, gittiği okulda kızların gözdesi olmuş, teneffüslerde onlardan öpücükler almayı bile kısa zamanda becermişti. Babaannesine karşı daima saygılıydı, karşısındakilere her zaman onları memnun edecek bir biçimde davranmayı beceriyor, bunu da ucuz bir çıkarılıkla ya da art niyetli bir dalkavuklukla yapmıyor, aslında kendisi de dahil hiç kimseye çok fazla önem vermediğinden, kimseyi üzecek kadar da ciddiye almıyordu. Onun için hayat bir eğlenceydi ve eğlenceyi bozan her şey Nizam için bir zekâsızlık ve manasızlıktı. Paris'in zengin burjuvalarıyla aristokratlarının çocuklarının gittiği okulun çapkınlarıyla arkadaşlık kurmuş, derslerden sonra onlarla kafelere gidip, bir kadeh kırmızı şarap içip, kızlardan ve kadınlardan konuşmaya alışmıştı; babaannesinin çok zengin ve ünlü bir prenses olması, yakışıklılığı, nükteleri, hazırcevaplığı ve yanındakilere hayatı hep taşınması kolay bir hafiflikte gösterebilmesi onu kısa zamanda okulun gözdesi yapmaya yetmişti.”(s.79)

2.1.4.1.9. Rukiye

Mehpare Hanım ile Şeyh Efendi'nin kızıdır. Üvey babaannesi olan Mihrişah Sultan ile Paris'te yaşarken bir gün aniden İstanbul'a gelir.

Rukiye, Hikmet Bey'in üvey kızı olmasına rağmen, Hikmet Bey'i öz babası gibi sever. Annesinin ona yaptığını asla kabul etmez. Annesini asla affetmez. Çünkü onun için Hikmet Bey çok değerli bir insandır:

“Rukiye ise üvey babasının başına gelenleri ve annesinin Hikmet Bey'i terk etmesini, Nizam kadar rahatlıkla kabullenememişti, Mehpare Hanım'ın mektuplarına verdiği cevaplarda her zaman hissedilen bir kırgınlık ve uzaklık vardı. Nizam'ın mektupları Mehpare Hanım'ı ne kadar eğlendiriyorsa, Rukiye'nin pek de sık olmayan mektupları da o kadar üzüyordu. Mektupları, hiçbir zaman açıkça dile getirilmeyen ama her zaman hissettirilen bir suçlamanın izlerini taşıyor, Mehpare Hanım kızının kendisini affetmediğini anlıyordu.”(s.80)

Rukiye, çok sıcakkanlı bir insan değildir. Paris'te çok fazla arkadaş edinemez. Herkesi kendisinden uzak tutar. İnsanlara karşı mesafeli davranır. Bu haliyle de dikkatleri üzerine çekmeyi başarır:

“Okulda çok fazla arkadaş edinememişti, arkadaşlarını ürküten mesafeli bir davranışı, hoşlanmadığı şeylere karşı tepkisini açıkça ortaya koyan bir tavrı vardı; bütün dürüstlüğüne ve açık yürekliliğine rağmen, hatta bu yüzden gizemli ve şımarık bir Şark prensesi gibi herkesin ilgisini çekiyor ama herkesi de kendisinden uzak tutuyordu.”(s.80)

Rukiye, yıllarca kendisini arayıp sormayan sadece maddi ihtiyaçlarını gideren öz babası olan Şeyh Efendi'ye çok kızgındır. Neden yıllarca onu arayıp sormadığını merak eder. Bir gün bütün bunlara cevap bulabilmek için babasının dergahına gidip babasına sorar. Babasını gördükten sonra, siniri biraz azalır.

Rukiye, Paris'te yaşadığı yıllarda babasına olan kızgınlığından dolayı dine karşı da öfkeli. Şeyh'in dinsiz kızı olarak büyür. Bu kızgınlığı hem dine hem de tüm dindar insanlara karşıdır:

“Şeyh babasına olan kızgınlığından dolayı dine hep uzak duran, dini inançları küçümseyen, böylece babasını da küçümseyip onu sarmalayan o efsanevi çekicilikten kendini kurtarmaya çabalayan Rukiye, dinin, felsefenin yanında anılmasına şaşırması.”(s.82)

“Zekâsını bilgiyle zenginleştiren bütün gençler gibi, Rukiye de, henüz gelişimini tamamlamamış kişiliğini koruyabilmek için yapmak zorunda kaldığına inandığı, keskin bir inançla keskin bir inançsızlık arasındaki tercihini, daha yıllar önce yapmıştı. Babasından intikam alabilmek için elinde bulunan tek silahı kullanabilmek amacıyla inançsızlığı seçmiş ve gençliğin ateşiyle bu inançsızlığı, dini ve din adamlarını küçümsemeye, hatta onları aşığılamaya kadar götürmüştü.”(s.84)

Rukiye, annesinden ve babasından göremediği sevgiyi Hikmet Bey ve Mihrişah Sultan'dan görür. Özellikle Hikmet Bey, onun öz babası yerindedir. Annesi Mehpare Hanım'ı bu yüzden affedemez.

“Rukiye ise, hiçbir şey söylemeden Hikmet Bey'e bütün gücüyle sarıldı ve onu göğsüne bastırdı. Sevilmemeye, kendisini gittikçe daha kederli yapan bir baş eğişle alışan bu erkeği, sanki küçük bir çocukmuş gibi kucakladı.”(s.158)

Rukiye, İstanbul'da yaşadığı günlerde komşularının oğlu olan Tefik Bey'e aşık olur. Büyük bir cesaret göstererek, Tefik Bey'e evlenme teklif eder ve evlenirler. Rukiye'nin düğününde bile anne ve babası rolünü, Hikmet Bey ile Mihrişah Sultan üstlenir.

2.1.4.2. YABANCILAR

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan Müslüman olmadığı gibi Türk de olmayan kişiler yabancılar olarak adlandırılır. Bunlar rahat bir şekilde ülkede yaşamalarına izin verilmelerine rağmen Müslüman Türklerin sahip olduğu hakların hepsine sahip değillerdi. Örneğin devlet memuru olamazlardı.

2.1.4.2.1. Konstantin

Mehpare Hanım'ın Yunan sevgilisidir. Mehpare Hanım'ın doyumsuz tenini biraz da olsa doyurmayı başarır. Mehpare Hanım'ın güzelliğinin, görkemini peşine takılmış, ona deli gibi aşık olan biridir. Her an onun yanında olmak ister. Deli gibi kıskanır onu. Ve ondan sürekli şüphe eder. Mehpare Hanım gibi. Fakat ikisi de bunun farkına asla varamaz:

“Kadınlarla sürekli oynadığı ve çok sevdiği bu oyunun bir köşesinde kendisinin göremediği gizli bir parça olduğu ve onun Mehpare Hanım tarafından saklandığı duygusuna kapılıyor, ilişkide şüpheli, belirsizliği yaratan kendisi olduğu halde, Mehpare Hanım şüpheden yakınmadığı için Konstantin şüphelere sahip oluyor, Mehpare Hanım'ı köşkte bırakıp şehre indiğinde, akli köşkte kendisini bekleyen kadında kalıyor, döndüğünde, hiç âdeti olmadığı halde, uşakları incelikli sorgulara çekiyor, bilmediği bir şeyi öğrenmeye uğraşiyor, köşke yabancı birinin gelip gelmediğini, Mehpare Hanım'ın hiç dışarı çıkıp çıkmadığını soruşturuyor, onun köşkten hiç ayrılmadığını öğrenince de evdeki yakışıklı uşakları, güzel yüzlü, gürbüz bedenli Arnavut bahçıvanları düşmanca gözlerle izliyordu.”(s.75)

Mehpare Hanım'ı deli gibi seviyor, kıskanıyordu. Mehpare Hanım'ın gizli kıskançlığını ve sevgisini fark edemiyor, Mehpare Hanım'ın rahat ve umursamaz tavırlarından dolayı onu sevmediğini, kıskanmadığını düşünüyordu:

“Mehpare Hanım'ın şartsız teslim oluşu, onu teslim alan erkeği rahatla emiyor, alabildiğine tedirgin ediyordu; Mehpare Hanım biraz söylense, yakınsa, sitem etse, şehre gitmemesini istese Konstantin kendisini daha iyi hissedecekti ama Mehpare Hanım bunların hiçbirini yapmıyordu. O, çektiklerinden hoşlanıyordu ve bunu Konstantin'in anlamasına imkân yoktu; kadınları çok iyi tanıdığını sanan her erkek gibi de alışkın olmadığı, daha önce görmediği bir kadın davranışıyla karşılaştığında şaşırıyor, kendisine olan güveni sarsılıyordu”(s.75)

Mehpare Hanım'ın doyumsuz olmasından dolayı, kendisini şartsız teslim etmesi Konstantin'i şüpheye düşürür. Özellikle birlikte dışarı çıktıkları zamanlarda Mehpare Hanım'a gösterilen aşırı ilgiyi de deli gibi kıskanır:

“Mehpare Hanım, her zaman olduğu gibi o çevrelerde bir hayranlık dalgalanması yaratıyor, etrafı daima erkeklerle doluyor, onun erkekleri olmadık hayallere sürükleyen aksanlı Fransızcasını dinleyip, kocasını bırakıp kaçan bir kadın olmasına rağmen aldığı terbiyeyi kalabalıkların içinde hiç unutmamasına izin vermeyen

Osmanlı ağırbaşlılığının ona kattığı esrarengiz havayı içlerine çekiyorlardı. Gizli gizli hepsi, kocasını terk etmiş kadınların karşısında erkeklerin her seferinde aklına gelen, 'Bir dahaki sefere benimle de aynı şeyi yapar mı' sorusunu kendilerine soruyorlar, açıkça olmasa da anlaşılacak biçimde ona kur yapıyorlar, Konstantin'i itiraf edemeyeceği bir kıskançlıkla yaralıyorlardı.'”(s.76)

Konstantin, fattan kadın Mehpere Hanım'ın eline düşmüş bir oyuncak, ağına düşmüş bir zavallı, ve sadece onu doyurmaya çalışan, ona deli gibi aşık bir Yunan'dır.

2.1.4.2.2. Sör Clementine

Bir rahibe. Elini eteğini dünyadan çekmiş, kendisini kiliseye adanmış gönüllü bir rahibe. Rahibe olmasına rağmen yine de bir kadın. Kendisini dünyadan ne kadar soyutlarsa soyutlasın bu onun kadın olduğu gerçeğini ve kadınlık duygularını ortadan kaldırmaz. Bir erkek ona ilk bakışta rahibe gözüyle bakabilir ama ikinci bakışta bir rahibe değil bir kadın gözüyle bakar. Hikmet Bey de hastanede kaldığı günlerde ilk başta rahibe olarak gördüğü Clementine'yi daha sonra güzel bir kadın olarak görür. Ve onun güzelliğinden etkilenir. Rahibe de Hikmet Bey'den etkilenir. Romanda Hikmet Bey Rahibe'yi şöyle anlatır:

“Hikmet Bey, hastaneye yattığından beri ilk kez, Sor Clementine'in yüzüne dikkatle, bir kadının yüzüne bakar gibi bakıp kuğu kanadı gibi uzun beyaz başlıkların, kaba kumaştan soluk mavi entarilerin, entarilerin önüne bağlanmış beyaz önlüklerin, tespihlerin, anlayışlı ve olgun gülümsemelerin, birbirine kavuşturulmuş ellerin arkasında saklı olanı görmeye uğraştı. Kadına ve yatak oyunlarına alışkın bir erkeğin içgüdüleriyle, cins bir tazının av kokusu alması gibi, kadın kokusunu almıştı, orada bir kadın saklıydı. Hafifçe çıkıntılı, fildişi parlaklığında geniş bir alnı, kalınca, şakaklarına doğru uzanan kumral kaşları, yüzüne soylu bir görüntü veren kemerlice bir burnu, çok açık kumral, neredeyse sarıya yakın sık kirpikleri, laciverte çalan koyu mavi gözleri, kalın dudakları vardı. 'Fark edilmeyecek bir yüz değildi,' demişti daha sonra Hikmet Bey, 'Demek, daha önce hiç dikkatlice bakmamışım, baktığımda da entarisini, başlığını, tespihini görmüşüm; onların arasında bir kadın bulunabileceği aklıma bile gelmemiş.'”(s.24)

2.1.4.2.3. Boris

Rukiye'nin Paris'teki en yakın arkadaşıdır. Profesör Konçarov'un oğludur. Rukiye Paris'teki günlerinin çoğunu Boris ile geçirir. Romanda Boris şöyle anlatılır:

“Yalnızca, Rus asıllı bir felsefe profesörü olan Konçarov'un, mürdüm eriğine benzer gözlerinde hep garip bir hüznün bulunan, sağ kaşının üstüne düşen kuzguni siyah perçemini sabırlı bir hareketle geri atan, suskun oğlu Boris'le, dostluğa mı yoksa aşka mı döneceğim bilmedikleri bir arkadaşlık kurmuştu”(s.80)

Boris de Rukiye gibi sessiz sakin biridir. Belki de bu yüzden Rukiye ile bu kadar iyi anlaşılır.

2.1.4.2.4. Profesör Konçarov

Boris'in babasıdır. Rukiye de oluşan dine karşı öfkenin ve kızgınlığın biraz dinmesini sağlayan felsefe profesörüdür. Dinle felsefeyi birbirine benzetir. Rukiye'nin dinle ilgili kafasında oluşan soruları cevaplamasına yardımcı olur. Fiziki görünümü romanda şöyle anlatılır:

“Profesör Konçarov , dalgalı, uzun beyaz saçları, geniş omuzları, iki metreye yaklaşan boyuyla bir step aslanına benziyordu; evcilleştirmekte güçlük çektiği gür sesiyle, yanına oturan çocuklara, onların zekâsından ve alakasından memnun bir şekilde felsefeyi, hayatı, Rusya'da yaşanan 1905 ayaklanmasını, Paris-komününü, cemiyetin içindeki sınıfları, filozofları, filozofların, yazdıkları olağanüstü kitaplara hiç benzemeyen günlük hayattaki küçük zaafalarını anlatıyordu.”(s.81)

Rukiye, bütün sorularına büyük bir sabırla cevap veren profesöre günden güne bağlanır. Bu bağlılık arttıkça Boris'e olan bağlılık da artmaya başlar. Çünkü hayatı bunlarla anlam kazanmaya başlar:

“Rukiye, her soruya, bazen bu sorular çok çocukça, hatta aptalca da olsa, büyük bir ciddiyetle cevap veren Profesör Konçarov'dan öğrenebileceklerinin hepsini hemen öğrenmek ister gibi bir sabırsızlıkla aklına takılan her şeyi soruyordu. Profesör Konçarov'a duyduğu hayranlık ve bağlılık arttıkça Boris'e olan bağlılığı da artıyordu.”(s.81)

Rukiye için profesör çok önemliydi. Çünkü hayatını anlamlı hale getirmesini sağlıyordu. Babasına olan kızgınlığını ve dine karşı öfke sonucu oluşan huzursuzluğunu ancak Profesör Konçarov ile giderebiliyordu:

“Çünkü Profesör, onun hayatındaki bütün boşlukları dolduran, güzel kokulu ve sihirli bir sıvı gibiydi, ondan vazgeçmek, kuruyarak, yalnızlık ve güvensizlikle çürümek gibi geliyordu o sırada Rukiye'ye.”(s.84)

2.1.4.3. ULEMA SINIFI

Osmanlı'da din işleri ile uğraşan kişilerin oluşturduğu sınıf ulema sınıfı olarak adlandırılırdı. Bu sınıfa mensup olan kişiler din işlerinin yanı sıra toplumsal düzenin sağlanması konusunda da çalışmalarda bulunurlardı. Osmanlı halkını dini konuda bilgilendirmek üzere fetvalar yayınlamak da yine ulema sınıfının görevleri arasındadır.

2.1.4.3.1. Şeyh Efendi

Şeyh Efendi, belki de her insanın olmak istediği, dini gerçek anlamıyla yaşayan dindar bir insandır. Yazarımız onun gibi biriyle tanışmayı çok istediğini söyler. O bir dindar ama dini zorlaştırmayan bir dindardır. İnsanları işledikleri günahlarından dolayı kınamayan hoş görülür bir dindardır. Her türlü olayı hoş gören bir insandır. İnsanların hepsini seven, hepsine değer veren, gerçek manada tüm insanları seven bir Şeyh'tir. Sadece dindar insanlara değil yabancılara da yardım eden bir dindardır. Tam anlamıyla bir hümanist olarak nitelendirebiliriz. Romanda Şeyh Efendi şöyle anlatılır:

“Öd ağacı kokan bu gölgeli salonda, beyaz bir ışık gibi gözüken yüzü, her şeyi anlıyormuş gibi bakan, kendi kederiyle buğulanmış siyah gözleri, ruhundaki huzursuzluğu ancak başkalarına huzur dağıtarak yatıştırabilen birinin, insanların acılarını her zaman dinlemeye hazır sabrı, içindeki kasırgaları örtebilmesi için bir şal gibi sarındığı sükûneti, hayatın getirdiği hayal kırıklıklarını ıstıraplı bir dile semavi bir kaynaktan dökülüyormuş gibi gelen sesi, Tanrı'ya yaklaşabilmek için insana yaklaşması gerektiğine inanan tevazu ve efsanevi kudretiyle, Hasan Efendi'yi, başka insanları etkilediği gibi büyük bir güçle etkileyip onu, hayatın karmaşasından bir bakışıyla çıkartan Şeyh Efendi, gene bir bakışıyla damadını sakinleştirmiş, ona bütün yorgunluğunu unutturmuştu.”(s.98)

Bir Şeyh olması kusursuz bir insan olmasını gerektirmez. Onun da her insan gibi zaafı vardır. En büyük zaafı, Mihrişah Sultan'dır. Bu fethan kadın güzelliği ve ihtişamıyla Şeyh'i de etkilemeyi başarır. İstanbul'a geldiğinde Şeyh de Reşit Paşa gibi sadece onu düşünür ve onu ister. Şeyh Efendi'nin istemesi, özlemesi sıradan bir insana duyulan duygu gibi değildir. Bir kadına duyulan duygulardır. Bu da onu günaha sokar. Bu yüzden Tanrı'ya yalvarır: “Günahlarımı taşıyacak güç ver”:

“Şeyh Efendi ise, ‘Kapımız herkese açık,’ demekle yetinmişti ama büyük bir utançla Mihrişah Sultan'ı bir an önce görmek istediğini de hissetmişti. Ancak Şeyh Efendi'nin bunu hissediş biçimi bir başka insanın özlemi hissetmesine hiç benzemiyordu. O, ta çocukluğunda Allah'a sadakat sözü vermiş, Allah'ın ve dinin yasakladığı her türlü günahattan uzak durmaya yemin etmişti; sadakatini ve yeminine bağlılığını sürdürebilmesi için, özlemesine izin verilmeyenleri, kendi hareminden başka kadınları asla özlememesi, onları düşünmemesi, hayal etmemesi gerekiyordu.

Şeyh Efendi, Allah'a olan inancında ve dinine bağlılığında öylesine samimiydi ki, özlememesi gereken bir kadını görmek istediğinde, içinde böyle bir arzu duyduğunda, bunun bir arzu olduğunu, bir özlem olduğunu bile kabul edemiyor, kabul edememekten de öte, bunun böyle olduğunu fark etmeyi bile ruhu reddediyordu. İçinde günahkâr bir arzusunun büyüdüğünü, bu arzusunun ne olduğunu tam olarak isimlendiremeden, yalnızca duyduğu derin bir acı ve vicdanını sarsan bir günahkârlık azabından anlıyordu.”(s.152)

Şeyh Efendi, gerçek bir dindardı, bu dindarlığı korkudan değil sevgiden kaynaklanıyordu. O Allah'ın azabından korktuğu için değil, Allah'ı üzmemek istemediği için günah işlemek istemez. Bu da onun ibadetlerinde ne kadar samimi

olduğunu gösterir:

“Şeyh Efendi, gerçekten inanan insanlar gibi Allah'ın öfkesinden, kızgınlığından korkmuyordu; onu korkutan, Yaradan'ı yarattığından dolayı utanırmak, onun gözünden düşmek ve Allah'ın sevgisini ve şefkatini artık hak etmediğine inanmaktı. O, Rabbına âşıktı ve bir kadına, hele ki kendine yasaklanmış bir kadına duyduğu günahkâr arzusunun böylesine utanç verici ve yakıcı olması da, bunu asıl sevdiğine karşı bir ihanet gibi görmesindendi.”(s.154)

Mihrişah Sultan ve Mehpere Hanım için en ulaşılmaz erkek Şeyh Efendi'dir. Bir Şeyh'in aklını başından almak isteyen bu fettan kadınlar bunu da becerir. Şeyh'in günah işlemesine neden olurlar. Şeyh bir türlü aklından çıkaramaz bu kadınları. Onların hep iyi yaşamasını ister. Bu yüzden Mehpere Hanım'a para gönderip, ona bir konak kiralar. Daha sonra da Mehpere Hanım'ın günah işlemesine ortak olduğunu düşünerek üzülür:

“İlk fırsatta gidip Şeyh'i görecekti, siyah cüppesi, alnındaki bir tutam beyaz saç, solgun, nerdeyse şeffaf cildi ve mütenasip çizgileriyle Yusuf Efendi, Mihrişah Sultan'ın rastladığı en ulaşılmaz erkekti; Şeyh'in varlığından yansıyan bu imkânsızlık, onu gören her kadını kendine çekiyordu. Kadınların çoğu, bu imkânsızlık karşısında, biraz da bir din adamını ayartmaya çalışmanın günahından korkarak geri çekilirken, Mehpere Hanım ve Mihrişah Sultan gibi, varlıklarını neredeyse tümüyle kendi güzelliklerine bağlamış olan kadınlar, Şeyh'in ruhuna sızabilme isteğinin karşısında direnemiyorlardı.”(s.155)

Şeyh Efendi belki de hayatta karşılaşamayacağımız kadar hoşgörülü aynı zamanda dindar biridir. O kadar hoşgörülüydü ki Ragıp Bey'in kendi kızını Dilara Hanım'la aldatmasına bile ses çıkarmaz ve bunu bildiğini asla belli etmez. Ona göre bir insanı kendi ahlak kurallarına göre yargılaması yanlıştır.

2.1.3.3.2. Osman

Osman, hakkında romanda fazla bir bilgiye yer verilmemiştir. Roman, Osman üzerinden başlar. Osman'ın insanların sırlarını ortaya çıkarmak için ölülere bir araya toplayıp konuşuran bir ölü olduğu anlatılır. Romanın bütün kahramanlarının, sırlarını, aşklarını, hatta kendilerine bile anlatamadıklarını bilir. Bunları bilmek onda büyük bir gurur kaynağı oluşturur.

Osman, ölmeden ölüler ile konuşur. Dedesinin köşküne çekildikten sonra nasıl olduysa ölüler onu bulurlar. Ve zamanla Osman'la konuşmaya başlarlar. Osman ve Osman'ın hayatı, ölüler üzerindeki etkisi kitapta şöyle anlatılır:

“Osman ölülerıyla ne zaman konuşmaya başladığını hatırlamıyordu. Ne huzuru bulmasına ne de başarıyı yakalamasına yardımcı olan tuhaf ve karanlık zekâsıyla hem kendini hem çevresindekileri zehirleyerek, züppece kaprisler ve garip cinsel fantezilerle sancılanan bir hayatı sürüklemeye çalışırken ansızın yorulup dedesine ait bu eski köşke çekilmişti.

Onu buraya ölüleri mi getirmişti, yoksa ölülerini buraya geldikten sonra mı bulmuştu, onu da bilmiyordu. Ölülerıyla birlikte geçmişe kaçıp tarihin şaşkırtıcı dehlizlerinde dolaşmaya koyularak, kendisini bunaltan kararsızlıklardan, acılardan, hayal kırıklıklarından kurtulmuştu. Kendisine kalan küçük mirasla gündelik ihtiyaçlarını karşılıyor, geçmişin acılarını izleyerek, günün acılarından saklanıyordu.”(s.8)

İnsanlar onun ölü değil deli olduğunu düşünüyorlardı. Tam tersine çok akıllı biriydi. Ölülerin en mahrem düşüncelerini bile bildiği için insanların aptal olduğunu düşünür. Buna rağmen bütün ölümler onun huzuruna geldiklerinde bütün yalanları bir köşeye bırakıp, ellerinde olmadan tüm gerçekleriyle karşı karşıya kalırlar:

“İnsanlar onun deli olduğuna inanıyorlardı, o ise insanların aptal olduğunu düşünüyordu; ölümlerin geçmiş hayatlarını bütün açıklığıyla görmek, insanların aptallığına olan inancını pekiştiriyordu. Ona hikâyelerini anlatan ölümleri, belki de en çok bu nedenle seviyordu.

Onun sevgili ölümleri, bu eski ve tozlu köşkte yapayalnız yaşayan Osman'ı her gördüklerinde, penceresi açılmış bir odadaki mum alevleri gibi, karşı koyamadıkları bir güçle hep birden ona doğru seyirtiyorlar, bedenleri gibi şeffaflaşmış kırgın ve kırık sesleriyle anlatmaya başlıyorlardı” (s.8)

2.1.4.3.3. Hasan Efendi

Hasan Efendi, Şeyh Yusuf Efendi'nin mürididir. Aynı zamanda en yakın dostu, en has ve güvenilir adamıdır. Şeyh Yusuf Efendi'nin dış dünyayla olan ilişkisi Hasan Efendi sayesinde gerçekleşir. Hasan Efendi her gün şehri karış karış dolaşarak şehrin durumunu Şeyh'e aktarır. Ayaklamanın olacağını, Padişah'ın devrileceğini de ilk duyan ve Şeyh Efendi'ye ileten yine Hasan Efendi olur:

“Hasan Efendi, olup bitenleri daha yakından izlemek için tekkeden çıkıp Yıldız Sarayı'nın yolunu tuttu. Askerlerin Halife'yi devireceklerine bir türlü inanamıyordu. Din adamlarını sokaklarda çevirmelerini, hakaret etmelerini, hatta hırpalayıp dövmelemlerini affedebilirdi ama Halife Hazretleri'ne dokunmalarını, İslam'ın direğini yıkmalarını, bu nankörlüğü aklı almıyordu. Bir fani nasıl olur da bir halifeye dokunabilirdi, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi nasıl çiğnenirdi? Bugüne kadar aldığı hiçbir haber yanlış çıkmamıştı, koca Osmanlı'nın dört bir köşesinde olandan haberi olur, şeyhine hepsini aktarırdı ama bugün duyduklarının yanlış çıkması için dua ediyordu.”(s.348)

Hasan Efendi, Şeyh'in en güvenilir ve has adamlarındandır. İttihatçıları pek sevmez. Şeyh ise İttihatçılara gizli gizli destek verir. Buna rağmen Şeyh'ine asla ihanet etmez. Ona hep sadık kalır. Şeyh'in neden böyle düşünüp İttihatçıları desteklediğini de asla anlayamaz:

“Padişah'ı desteklemediğini hissettiği halde Şeyhi'ne karşı çıkmıyor, aldığı terbiye icabı bu konularda asla tartışmaya girmiyor, hem Padişah'a hem de o tuhaf

sadakat anlayışıyla Şeyh'e bağlılığını sürdürüyor, Şeyhi'nin de bir gün kendi fikirlerine katılacağını umuyordu.”(s.88)

Ayaklamanın çıktığı zamanlarda da ayaklanmayı gizli gizli desteklerken Şeyh'in bu duruma kayıtsız kalmasına ses çıkarmaz.

Dergah dışındaki yaşantısı ise sadece ev hayatı ile sınırlıdır. Her gece eve gidip karısının isteklerini yapmak zorunda kalır. Hasan Efendi'nin karısı Binnaz Hanım'dır. Binnaz Hanım, Mehpare Hanım gibi etine doymaz bir kadındır. Hasan Efendi istemediği halde her gece tüm isteklerini Hasan Efendi'ye yaptırır.

2.1.4.3.4. Kör Ali

Kör Ali, ülke'nin karışık durumundan yararlanıp “Tecelliyat var” diye bağırıp taraftar toplamaya çalışan şeriat yanlısı bir insandır. O ve yandaşları toplanıp Padişah'ın sarayına gidip “Şeriat isteriz.” diye bağırır. Bu onlarda bir dönem heyecana kapılmalarına neden olur. Kör Ali, arkasında topladığı kalabalığın heyecanına çok çabuk kapılır. Bir süre önce kimsenin tanımadığı Kör Ali, şimdi ise büyük bir kalabalığı arkasına takıp Padişah'a direnen bir kahraman haline gelir:

“Kör Ali ise hakkında konuşulandan habersizdi. Ömrü hayatının en muhteşem gününü yaşamış, kalabalıkları peşine takmış, Padişah'ı pencerelere çıkartıp yüzünü görmüştü. Yıllarca horlanıp, itilip kakılmış o zavallı çarpık beden, şimdi eller üstünde Yıldız'dan aşağıya, içi sevinç dolu olarak iniyor, gerek Padişah'ın gerekse İttihatçıların hafiyeleri, Emniyet Müdürlüğü'nün taharrileri, resmi polisler, Beşiktaş karakolunun nöbetçileri ona sessizce bakıyorlar, yazacakları jurnalleri hazırlıyorlardı.”(s.97)

Her ne kadar büyük bir kalabalığı arkasında toplamayı becermiş olmasına rağmen, Padişah'a isyan edenlerin sonu bellidir. Padişah'ın kararı karşısında bütün kalabalık sessizdir. Kör Ali idam edilir:

“İstanbul her ne kadar sahipsiz kalmışsa da sarayın önündeki böyle bir gösteriden haberdar olmayacak kadar da sahipsiz değildi. Ne Kör Ali ne de onu omuzlarında taşıyan kalabalık, Padişah'ın yüzünü görmenin bir bedeli olduğunu, Kör Ali'nin o bedeli darağacında asılarak ödeyeceğini biliyordu o sırada; başarı, kısa bir süre de olsa o çaresiz kalabalığa dertlerim unutturmuş, onlara kendilerini önemli hissetmeleri için bir sebep vermişti ve onlar, her zaman olduğu gibi bununla yetineceklerdi. Kalabalık ağır ağır dağılıp dar ve karanlık sokaklardan, kör kandillerin yandığı karanlık evlerine, rutubetli bekâr odalarına, izbelerine, bakımsız medrese hücrelerine, kahvehanelerine açlıklarını yeniden hissederek giderlerken Hasan Efendi tekkenin yolunu tuttu.”(s.97)

2.1.4.3.5. Binnaz Hanım

Binnaz, Hasan Efendi'nin tensel zevklere düşkün, cüce karısıdır. Romanda yalnızca Hasan Efendi'yle geçirdikleri bir gece anlatılır. Hasan Efendi onunla birlikte olmak istemez, bu birliktelikten tiksindir ama yine de Binnaz Hanım'ı isteklerinden vazgeçirmez. Her gece onunla birlikte olmak zorunda kalır:

“Binnaz Hanım, Ragıp Bey'le evlenen kardeşinin aksine tensel zevklere düşküdü, yüzünde avım bekleyen ve beklediğini ele geçireceğine emin bir avcının gülümseyişiyle kocasını her gece beklerdi. Hasan Efendi'yi yatağa yatırdıktan sonra, minicik boyuyla yatağın içinde hareketlenir, kocasının bedeninin her yanında dolanır, erkeği her seferinde azdırır, istediğini kocasından alır, bu arada Hasan Efendi'ye de gerçekten zevk verirdi ama Hasan Efendi aldığı bu zevkte tiksindirici bir yan bulurdu, zevkin geçici olmasına rağmen duyulan tiksintide kalıcı bir yan vardı, aldığı zevk arttıkça duyduğu tiksinti de artıp içine iyice yerleşirdi.”(s.100)

Binnaz Hanım, bir cüce kadar kısadır. Fakat bu onda bir eksiklik yaratmaz, aksine cüce oluşu onun çok kuvvetli ve sağlam olmasını sağlar. Sağlıklı ve ondan uzun olan insanlara aldırılmayı öğrenir. Bu onun hayat karşısında daha güçlü olmasını sağlar:

“Cüce bir kadın olmanın getirdiği ağır yükü taşımayı öğrenirken, kendisine benzemeyen, bu büyük, sağlıklı, yakışıklı insanların duygularına hiç aldırılmayı, kendisinin bile fark etmediği gizli bir intikamı, o insanlara hiç önem vermeyerek almayı öğrenmişti. O, onlardan değildi, o zaman onların kuralları da onun için geçerli olamazdı.”(s.101)

Romanda Binnaz Hanım'ın küçük ama işe yarar olduğu, Hasan Efendi'nin ise cüsseli ama işe yaramaz olduğu vurgulanır:

“Binnaz Hanım, o minicik bedeniyle açlığa da, uykusuzluğa da sesini çıkarmadan dayanabilir, günlerce uykusuz ve aç durabilirdi, Hasan Efendi ise, iri gövdesine ve dev yapısına rağmen uykuya da, açlığa da dayanamazdı; cüceyle devin bu tuhaf ve acıklı birlikteliğinde, kafaca da bedence de güçlü olan, yabancı gözlere daha güçsüz gözükendi. Damatlarından yakınmaktan pek hoşlanan kayınvalide hanımın Hasan Efendi'den söz açıldığında, Şeyh Efendi'ye duyurmadan söylediği gibi. ‘Deve de büyüktü ama onu sığa güderdi.’”(s.101)

2.1.4.3.6. Hatice Hanım

Hatice Hanım, Ragıp Bey'in aldatılan, bir başına bırakılan, talihsiz eşidir. Şeyh Efendinin kızıdır. Ragıp Bey'in Dilara Hanım ile onu aldatması Hatice Hanım'da onarılması imkansız yaralar açar. Aldatılan bir kadının hissettiklerinin yanı sıra Ragıp Bey'in günahkar olmasını da ayrıca kabul edemez. Hatice Hanım

romanda şöyle anlatılır:

“Hamileliğinin son günlerine gelmiş olan Hatice Hanım, iyi kızartılmış bir puf böreği gibi şişmiş, elleri, ayakları boğum boğum yuvarlaklaşmıştı; karnı, entarisinin altına sokulmuş iri bir kazan gibi duruyordu kucağında. Ragıp Bey girdiğinde, yanma yerleştiği bir idare lambasının iç karartıcı, sönük ışığında Kuran okuyordu, kafasını kaldırıp kocasına şöyle bir baktıktan sonra, kitabı dizlerinin üstüne bıraktı ama yerinden kııldamadı. Kocasının bir başka kadını sevmesini affetmiyor, onu affedenleri, kendi babası da dahil, bir düşman gibi görüyordu; 'Hoş geldin' bile demeden, içeri izinsiz giren bir hizmetkâra bakar gibi aşağılayıcı bir kızgınlıkla bakıyordu”(s.250)

Ragıp Bey, onu görmeye dergaha gittiğinde Hatice Hanım hamiledir. Ama Hatice Hanım'da dikkat çeken hamileliği değil aldatılmanın onda yarattığı, kalp kırıklığıdır. Aldatılan bir kadın olduğu için kırgındır, hayata küskündür, herkesin onunla alay ettiğini düşünür. Ve herkesin buna göz yumarak günahkar olduğunu düşünür. Kendi babasını bile bunun için suçlar. Dergahta yapayalnız kalır:

“İhanet, bir akrebin çevresine dizilen ateş gibi onu ihanete uğramamış herkesten ayırıp yalnızlaştırıyordu. Bu, başka hiçbir yalnızlığa benzemeyen, yalnızca ihanete uğrayanların bildiği bir kimsesizlik, içine başka hiçbir canlının giremediği bir ıssızlıktı. Aldatılan kadının ömrünü içinde geçirdiği bu ıssızlığın büyüklüğünü, öbür kadına duyulan kıskançlık doldurmaya yetmediğinde, ihanete uğramamış herkese aynı şiddette bir kıskançlık besleniyor, hepsi aynı şekilde kötü ve hain gözüküyor, kadının kendisini de bencilleştirip hainleştiriyordu. Suyun yüzüne çıkmasına, nefes almasına izin vermeyen dev yosunlar gibi bedenine ve ruhuna dolanan bu yalnızlıktan ve düşmanlıktan kurtulabilmek için yalvarmaya ne kadar hazır olduğunu hissettiğinden, bunu engellemek amacıyla soğuk ve mesafeli durmak zorunda kalıyordu.”(s.250)

Ragıp Bey de Hatice Hanım da evlendiklerinden beri birbirlerinden nefret ederler. Onların bir araya gelmesi baştan yanlıştır. Yaşadıkları bu mutsuzluğun asıl nedeni buydu. Onlar birbirleri için yanlıştır kişilerdir:

“Ragıp Bey, odasına girdiğinde, karısı pencerenin kenarında kucağında çocuğuyla oturuyordu. Kocasının içeri girdiğini gördüğünde yerinden bile kıpırdamadı, şöyle bir baktıktan sonra yeniden pencereye döndü. Aralarındaki nefretin ne zaman başladığını kimse bilmiyordu, evlendikleri gece mi yoksa daha önce evlenmelerine karar verildiğinde mi ya da daha sonra Dilara Hanım'ın varlığının ikisinde de yarattığı çaresizlikle mi; ne kendileri hatırlayabiliyor ne de herhangi bir ölü bu konuda açıkça bir zaman verebiliyordu ama artık iğrenmeyi andıran bir nefretle birbirlerine dokunmaya bile katlanamıyorlar, göz göze bakışamıyorlardı.”(s.389)

Şeyh Efendi'nin kızı olmasına rağmen hoşgörüsü olmayan bir insandır. Günahkar insanlara karşı hoşgörüsü yoktur. İnsanların günah işlemelerine sabrı yoktur. İnsancıl değildir. İnsanları pek sevmez. Bu durum Şeyh Efendi'yi çok üzer. Ama elinden bir şey gelmez:

“İnsanları değil, onların günahlarını ve zaaflarını görüyor, insanların bu günahlarından kaçmaya çalışırken farkına varmadan sadece zaaflardan değil, o zaafların hemen yanı başında duran sevecenlikten ve sevgiden de uzaklaşıyordu. Kızının, insancıl zaafları reddeden sofuca imanı, herkesten çok Şeyh Efendi'yi üzüyor, bunun bir ibadet, bir Allah sevgisi değil, bir hastalık olduğunu, herkesten fazla o seziyordu. Osman'a dediği gibi: ‘İnsanları sevmeden Allah'ı sevemezsin.’ Ama kızı insanları sevmiyordu ve babasını hiçbir günahkârın üzemeyeceği kadar üzüyordu.”(s.390)

İnsanları sevmediğinden mi yoksa kocasını sevmediğinden mi bilinmez ama kayınvalidesini de sevmez. Ona karşı kin ve nefret duyar. Kayınvalidesinin onu evin hanımı yapmamasından, kendisini yok saymasından yakınır:

“Bunu söylerken sesinde kuvvetli bir hınç vardı. Kayınvalidesinin kendisini yok saymasından, ona yapacak hiçbir şey bırakmamasından bunalıyordu. Evin hanımı olmasına izin verilmemişti; saygıyla ağırlanan bir konuk gibi yaşıyordu Göztepe'deki köşkte ama o saygının altında bir sevgi yoktu. Genç kadının babasına hiç benzemeyen hoşgörüsüz dindarlığı, kendisine yaklaşan insanların sevecenliklerini soğuk bir kaya gibi ezip yok ediyordu; imanı ve inancı arttıkça insanlara duyduğu kızgınlık da artıyor, ne başkalarının kendisini sevmesi mümkün olabiliyor, ne de o başka birini sevebiliyordu; her yerde, her davranışta bir imansızlığın işaretini görüyor, bunu belli ederek, kayınvalidesi gibi inançlı insanları da sinirlendiriyordu.”

2.1.4.4. ASKERLER

Osmanlı'da askeri işler ile uğraşan, savaflara katılan kişilerin oluşturduğu sınıftır. Bu gruba mensup olan kişilerin tek işleri askerliktir. Askerlik dışında bir işle uğraşmaları yasaktır.

2.1.4.4.1. Ragıp Bey

Ragıp Bey, Şeyh Efendi'nin damadı, Hatice Hanım'ın müstakbel zevcesi, Dilara Hanım'ın sevgilisidir. Ayrıca orduda adından sıkça bahsedilen bir binbaşdır. Ona bırakılsaydı belki de bunların hiç biri olmak istemezdi. O sadece Dilara Hanım'ın da çok sevdiği sevgilisi olmak isterdi. Ama hiçbir şey onun istediği gibi cereyan etmez.

Karısı olan Hatice Hanım'ı hiç sevmeden alır. Belki Hatice'nin sevimsizliği belki de Ragıp Bey'in ordudaki işleri Ragıp Bey'in karısını sevmesine izin vermez. Bir gün Dilara Hanım ile sokak ortasında tanışınca kadar belki de çok mutsuzdu. Dilara Hanım onun hayatında yepyeni bir sayfa açar. Ama Ragıp Bey bu konuda çok tedirgindir. Dilara Hanım'a güvenmemektedir. Dilara Hanım'ın onu kullandıktan sonra bir eşya gibi atmasından korkar:

“O, zekânın, bilginin, parlak fikirlerin, yerli yerinde yapılmış teşbihlerin değil cesaretin, gözü karalığın, yiğitliğin, ölümlle oynaşmanın hayranlık yarattığı yerlerde yaşamış, girdiği her yerde, hiç çaba göstermeden çevresindeki kadınlarla erkeklerin hayranlığını, bu, onun doğal bir hakkıymış gibi kazanmaya alışmıştı. Hiç kimseye kendini beğendirmeye uğraşmadan beğenilmiş, kadınlar tarafından arzulanmıştı. Bu gece aynı arzuyu Dilara Hanım'ın bakışlarında da görmüştü ama bu arzu onun hoşuna gideceği yerde onu bir hakarete uğramışlık duygusuna itmişti. Dilara Hanım'ın onu bir erkeği değil de bir oyuncuğu ister gibi, onun arzularına ve duygularına hiç aldırmadan istediğini anlayacak kadar kadınları tanıyordu, bu arzularında bir hayranlık, bir tutku yoktu. Vitrinde beğendiği elbiseyi tezgâhtara gösteren şımarık bir kadın gibi seçmişti Dilara Hanım Ragıp Bey'i, onu, sokaktan çevirdiği bir yosma gibi alacak, koynuna sokacak, sıkılınca da gönderecekti.”(s.51)

Ragıp Bey, orduda görev yapan başarılı askerlerden biridir. Çok cesur, korkusuz bir askerdir. Ölüm karşısında bile şaşkıncu bir korkusuzluğu vardır. Ölümden bile korkmaz. Onun kadınlar tarafından beğenilmesini sağlayan güç belki de onun korkusuzluğu, vahşeti, siniri, öfkesidir:

“Ragıp Bey, kendini bildi bileli güçlü bir erkek olmuştu; ölüm karşısındaki, aslında bir hastalık sayılabilecek korkusuzluğu, ölümün gerçekliğine neredeyse inanmaması onu öbür insanlardan ayırmış, hayatının sert bir kabukla sarılmasına yol açmıştı, ama sahip olduğu bu güç, bütün güçler gibi, altında hiç tahmin edilemeyecek zaaf ve güçsüzlükler taşıyordu. Her zaman olduğu gibi Ragıp Bey'in gücü de ancak başka güçsüzlüklerle beslenerek var olabiliyordu; şimdi odun dumanı kokan bir akşamüstü, kül rengi bir yağmurla savrulan şehrin sokaklarından, deriden körüklerine damlaların vurduğu bu soğuk faytonun bir köşesinde büzülmüş bir halde geçerken öfkelenmesi, gücünün altından beklenmedik bir zaafının çıkmasındandı. Gizli den gizliye küçümsediği, hiçbir zaman anlamadığı, anlamaya da çalışmadığı kadınlar âlemine girdiğinde, sert kabuğunun içinde saklı duran zaaf ve korkuları varlıklarını hissettiriyor, onu kaygılara, vicdan azaplarına, utandırıcı sevinçlere, küçültücü neşelere yöneltiyordu. Bu âlemden aldığı her hazzın, bu haz büyüdükçe büyüyen bedelini ödemekten nefret ediyordu. Bu kadınlar, onu kaygılandırma gücünü nasıl ele geçiriyorlardı, bunu kavrayamıyordu, ama onların hiçbir zaman açıkça ortaya koymadıkları bu güç, onu sinirlendiriyordu.”(s.199)

Bu korkusuzluğu onu çok iyi bir asker yapar. Onun en çok sevdiği şey ise bir savaşı yönetip, askerlere emir yağdırmaktır. Böyle zamanlarda duyduğu mutluluğu hayatında başka hiçbir şeyden alamaz. Kitapta Ragıp Bey'in en çok sevdiği anlar şöyle anlatılır:

“Bu, onun en çok sevdiği, belki de çılgınca âşık olduğu bir şeydi; hayatı ve ölümü unuttuğu, hiçbir endişe taşımadığı, kendi varlığının farkında olmadığı, düşüncelerinin içgüdülerinin emrine girdiği, avının peşinden giden yırtıcı bir hayvan gibi dikkatli ve insafsız bir istekle koştuğu, hedefinden başka her şeyi aklından sildiği o muhteşem çatışma zamanı... Ardi ardına emirler yağdırıyor, askerlerini bir köşeden bir köşeye kaydırıyor, bataryaların yerlerini, karşıdan açılan ateşe göre değiştiriyordu.”(s.336)

Ragıp Bey, Şeyh'in kızı olan Hatice Hanım ile evli olmasa rağmen Dilara

Hanım ile yasak bir ilişki yaşar. Bu olay Şeyh'in kulağına gider. Fakat Şeyh'le Ragıp Bey'in muhabbeti çok eskilere dayandığından bu konu hakkında tek kelime etmezler. Hatice Hanım'dan boşandığı zaman bile Şeyh Efendi Ragıp Bey'e tek kelime etmez:

“Ragıp Bey, kızıyla evlenip Şeyh'in damadı olduktan sonra da aralarındaki ilişki hiç değişmemiş, itiraf edilmeyen bir dostluk eskisi gibi sürmüştü, ikisi de diğerinin yaptıklarından gurur duymuş, karşısındakine güvenmişti.

Dilara Hanım konusu Şeyh'in kulağına gitmesine rağmen Şeyh Efendi hiçbir zaman bu konuda Ragıp Bey'e bir söz söylememiş, bir imada bile bulunmamıştı. Damadının, kızından başka bir kadını sevdiğini biliyor ama kendi inancına ve ahlakına aykırı olan bu davranışı, dostu, bunu, kendi inancına ve ahlakına uygun bulduğu için sessizce kabullenip saygı gösteriyordu. Daha sonraları Osman'a, 'Kimseyi kendi ölçülerinle yargılama, herkesi kendi ölçüleriyle yargıla,' demişti, 'Ahlaksız, benim ahlakıma uymayan değildir, ahlaksız kendi ahlakına uymayıdır.'”(s.248)

2.1.4.4.2. Muhtar Paşa

Birinci ordu komutanıdır. İsyan çıktığı zaman Ragıp Bey'in isyanı bastırmasına izin vermez. Padişah'tan gelen emirleri dinler. Padişah'la ordu arasında kalınca çareyi istifa etmekte bulur. Ragıp Bey ve arkadaşlarının isyanı bastırmaya çalıştıkları zaman ölür. Romanda Muhtar Paşa şöyle tasvir edilir:

“İçeri girdiklerinde Muhtar Paşa, masasının başında dimdik durmuş, çevresindeki kumandanlarının anlattıklarını dinliyordu. Yakışıklı bir adamdı, iyi bir asker olarak tanınır, subaylarından saygı görürdü, uzun yıllarını Almanya'da geçirmiş, orada da askerliğiyle olduğu kadar kılıç oyunlarındaki mahareti ve güzel hanımlar nezdindeki başarılarıyla kabul görmüş, Alman askeri aristokrasisinin dostluğunu kazanmıştı. Şimdi ise ne yapacağım bilemiyor, budalaca bulunduğu bu ayaklanmayı nasıl bastıracağına karar veremiyordu; kendine bağlı askerlerin kanını dökmek ona ağır geliyor ama askerleri tarafından kuşatılmak da onurunu yarıyordu.”(s.224)

2.1.4.5. HİZMETÇİLER

Osmanlı Devleti'nde fethedilen ülkelerden esir olarak getirilen, saraylarda ve köşklere çalıştırılan köleler hizmetçi sınıfını oluştururlar.

2.1.4.5.1. Hediye

Hediye, Reşit Paşa'nın oğlu Hikmet'in aldığı yaraları iyileştirebilmesi için oğluna aldığı bir hediyedir. Kızın adını Hikmet Bey koyar. Hikmet Bey'in emrine sunulmuş bir köledir. Onun tek işi vardır efendisini mutlu etmek. Hikmet Bey için elinden geleni yapar, sessizce hep Hikmet Bey'in yanında durur. Onun isteklerini o istemeden yerine getirir. Hikmet Bey, Hediye'yi ilk gördüğü anda onu şöyle anlatır:

“Kız, bileklerinin biraz üstünde biten paçaları büzgülü parlak ipekten beyaz bir şalvar, üzerine, dizlerine kadar uzanan aynı kumaştan dar bir Postan giymiş, beline kalın gümüşten bir Çerkez kemeri bağlamıştı, ayaklarında, pembe topuklarını açıkta bırakan inci işlemeli beyaz bir yemeni vardı. Misk yağıyla ovulmuş, siyah gümrah saçlarını omuzlarına salmış, uçlarına boncuklar dizmişti; çakır gözlerini gölgeleyen uzun siyah kirpikleri, uçlara doğru incelen, ortaları birbirine yakın, parlak kara, kemane kaşları Hikmet Bey'in hemen dikkatini çekmişti. Biraz önce çıktığı anlaşılan hamamın buğusu hâlâ üzerinde duruyordu, elmacık kemikleri hafifçe çıkık yanaklarında dolaşan kızılık, utangaçlıktan ziyade, sabunlu sıcak suların teninde bıraktığı teravettendi; ince parmaklı ellerini dümdüz inen karnının altında bağlamış, başım önüne eğmişti.”(s.61)

Hediye, konağa geldikten kısa bir süre sonra Hikmet Bey'e aşık olur. Hikmet Bey için neredeyse kendisinden vazgeçer. Hediye, tamamiyle bir fedakarlık örneğidir. Hayatını Hikmet Bey'e adar. Onunla ağlar, onunla güler. Efendisinin sessiz bir şekilde sürekli yanında durur, kendisinden vazgeçer, sadece Hikmet Bey için yaşar.

Hikmet Bey, isyan döneminde güvende kalmalarını sağlamak için Dilara Hanım ve kızı Dilevser'i eve getirdiğinde Hediye, bu durumdan pek haz etmez ama yine de sesini çıkarmaz. Yine Efendisini memnun etmeye çalışır. Küskünlüğü bile sessizdir onun. Küskünlüğünü bile kendi içinde kimseye belli ettirmeden yaşar:

“Gözlerindeki, kimsenin fark etmeye bile tenezzül etmediği küskünlükten başka acısının insanlara yansıyan hiçbir yanı yoktu; eğer onun gözlerine dikkatlice bakacak biri olsaydı, o sessiz yalnızlığın ve küskünlüğün, anlatılan bütün acılardan daha ağır ve daha sarsıcı olduğunu görebilirdi.

O, acı çekmesi bile küstahlık sayılacak bir insan grubundandı, bir cariye, bir köleydi ama gene de dertleşecek bir kapı yoldaşı, bu ıstırapın yükünü tesellileriyle hafifletecek, kederiyle daha da büyüyen yalnızlığını paylaşacak bir dost bulabilirdi; en azından biraz dedikodu yapabilmek için onu dinlemeye hazır çok insan vardı ama geçtiği köle pazarlarının, onu döven harem ağalarının bile ondan alamadığı, ruhundan silemediği, doğuş tan gelen bir soyluluğa sahipti.”(s.381)

Hikmet Bey de Hediye'nin bu mükemmel yaradılışının farkındadır. Bu yüzden Osman'a Hediye'yi şöyle anlatır:

"Eğer hayatım, kırılacak bir eşya, bir bardak ya da bir vazoya, ne bileyim öyle bir şey olsaydı eğer, bunu tutması için Hediye'ye verirdim," demişti, 'Ondan başka herkes, bir dalgınlık ânında onu bir yerde bırakabilir, düşürebilir, bir acı duyduğunda elinden atabilirdi ama o, hiçbir zaman, hiçbir şartta onu elinden bırakmazdı.'(S.460)

Hikmet Bey Hediye'yi çok iyi tanımasına rağmen, evlenmek için Hediye'yi değil de Dilevser'i seçer. Bu belki de hayatında yaptığı en büyük yanlıştır. Çünkü en mahremine kusursuz bir biçimde paylaştığı kişi Hediye'ydі. Babası öldüğünde bile sabaha kadar Hediye'nin dizlerinde ağlar. Buna rağmen sadece kitaplardan konuşabildiği, masunluğundan korktuğu Dilevser'i seçer.

Hediye, Hikmet Bey'in Dilevser ile evlenmesine dayanamaz. Eğer efendisinden ayrı düşecekse onun için yaşamının bir anlamı yoktur. Hediye, de zehir içerek intihar eder. Ve yine Hikmet Bey'in istediği gibi çırılçıplak soyunup, yatağa girer, ama bu sefer Hikmet Bey'i değil ölümü bekler. Ölürken bile efendisinin buyruğu altındadır.

Hediye tam anlamıyla bir insan uğruna kendinden vazgeçmiştir.

2.1.4.5.2. Sula

Sula, şımarık Mehpare Hanım'ın şımarık ve çok bilmiş hizmetçisidir. Mehpare Hanım, Sula dışında hiçbir hizmetçiyle muhabbet etmez, onları küçümser, ama Sula'yı kendisiyle eşit görür. Sula Selanik'in ünlü aşçılarından biridir. Bütün Selanikliler onu evlerinde çalışmasını isterler. Fakat Sula, Konstantin'e büyük bir sadakatle bağlıdır. Sula, romanda şöyle anlatılır:

"Sula, onun belki de hayatında sevdiği, konuşmaktan hoşlandığı, hatta kendisiyle neredeyse eşit gördüğü tek hizmetkârdı. Selanik'in en ünlü aşçısıydı, bütün zengin aileler ısrarla onu ayartmaya çalışırlar, büyük maaşlar önerirler ama onu Konstantin'in yanından bir türlü kopartamazlardı."(s.274)

Mehpare Hanım, Sula'yla başlarda ciddi bir ilişki içinde bulunur. Zamanla Sula'nın iğneli lafları, vurdumduymazlığı, gücü Mehpare Hanım'ı çok etkiler. Onu bir hizmetçiden çok bir arkadaş olarak görmeye başlar. Sula'nın geçmişi hakkında çeşitli söylentiler bulunmaktadır.

"Önceleri Mehpare Hanım, öbür hizmetkârlara olduğu gibi ona karşı da çok mesafeli ve soğuk durmuş, yoksul insanlara duyduğu nefreti ve korkuyu aradaki mesafenin arkasına saklamıştı. Ama, hatları inanılmaz derecede yuvarlak kavislerden oluşan bu uzun boylu şişman kadında, eski Mısır gecelerinde tek başına dolaşan keşişlerdeki gibi hayata karşı öylesine bir aldırmaçlık, insanların hiç

sorgulamadan kabul ettikleri kurallara ve değerlere öyle bir yukardan bakış, kendi işinden öyle bir memnuniyet vardı ki, o, bir imparatorluğu yönetir gibi güçlü bir iktidarla yönettiği mutfağında şişman bedeninden hiç beklenmeyecek bir çeviklikle dans eden bir fok gibi kaygan ve kıvrak adımlarla dolaşıp şarkılar mırıldanırken içeri giren herkeste onunla dost olma, hatta ona yaltaklanma isteği uyandırır. O, kimsenin dostluğunu kabul etmez, Konstantin de dahil olmak üzere mutfağına giren herkesle ya iğneli sözlerle alay eder ya da azarlayıp dışarı atardı. Hiç kendinden söz etmediği için onun hakkındaki çeşitli hikâyeler her gün çoğalırdı; bazılarına göre bu yaşlı kadın gençliğinde bir paşanın kapatmasıydı, bazıları bir vakitler adalı bir korsanla ateşli bir aşk yaşadığını, bazıları çok pahalı bir randevuvinde çalıştığını, bazıları Konstantin'in babasının metresi olduğunu söylerdi, hatta bir zamanlar imparatorluk haremindedir bulunduğu bile bu efsanelere eklenmişti.(s.274)

Sula'yla Mehpere Hanım'ın dostluğu, duyanları hayrete düşürecek tarzda bir dostluktur. Kimse buna inanmaz. Çünkü Mehpere Hanım şimdiye kadar değil hizmetçiyle dostluk kurmak, hizmetçileri muhatap bile almazdı. Ama Sula'yla güzel bir dostlukları vardır. Bu dostluk şöyle anlatılır:

“Aradan geçen zamanda nasıl olduğunu tam kavrayamadan ahab olmuşlardı. Sula'nın davranışlarındaki doğallık, hayatı beklentisiz ve şikayetsiz kabul ediş, Mehpere Hanım'ı da etkisi altına almıştı. Bu dostlukla övünen, bundan kendine bir pay çıkartan da Sula değil Mehpere Hanım olmuş, kimseyle dost olmayan kadının dostu olabilmekten gizli bir övünç duymuştu. Sık sık mutfakta Sula'nın yaptığı rengârenk şerbetleri, içine limon kabukları rendelenmiş limonataları, demli çayları, güzel kokulu koyu kahveleri içerek erkeklerden konuşuyorlardı; yaşlı kadının erkekler hakkındaki bilgileri Mehpere Hanım'ı hem düşündürüyor hem de eğlendiriyordu, hele bir keresinde söylediği bir söz vardı ki daha sonra aklına epeyce takılmıştı.

- Erkekleri, demişti Sula, yataktan tam doyurmadan kaldıracaksın, biraz aç kalsın ki çabuk ve istekli dönsün yatağa.”(s.275)

Bu sözlerinden Mehpere Hanım'ın neden Sula'yla dostluk kurduğu açıkça ortaya çıkıyor.

2.1.5. MEKAN

“Mekan temel niteliği itibariyle kapsamlı bir kavramdır ve içinde toplumsallaşmanın değerlerini barındırır. En geniş anlamıyla mekan, uygarlığın ve uygarlaşmanın vitrinidir. İnsanlığın uygarlaşma serüveninin ilk ayak izlerini mekanda gözleriz. Dolayısıyla mekan, genel ve geniş anlamda maddi ve manevi değerler manzumesini içinde barındırmaktadır. Romancı bu değerleri ‘tasvir’ ve ‘tanım’ prizmasından geçirerek eserine taşır. Eserin bünyesinde yer alan mekan tablosunda, bir dönemin gelenekleri, eşya zenginliği mobilya ve mefruşat tarzı, giyime ve eğlenceye dönük alışkanlıklar, modalar, argo ve günlük konuşmalar yer alır ve bunlar kuşkusuz toplumu toplum yapan temel dinamiklerdir. Yazar, bunları

ağırlık ve önem sırasına göre işleyerek romanını, o günkü toplumun aynası yapar.”⁹⁹

“Günümüz romanında mekanla birlikte ‘uzam’ kavramı da kullanılmıştır. Uzam bir romandaki kişilerle eşyaların birbirlerine olan konumlarıdır. Uzam bir mekanda bulunan kişi ve eşyaların birbirlerine göre nerede buldukları ve konumlandırılmış şekilleri anlamına da gelir.¹⁰⁰ Altan, romanlarında eşyaların kişilere göre konumlarını da ele alır. Romanlarında, kişilerin buldukları konum, durum ve şartlar mekanları ele alış biçimini etkiler. Bu yüzden Altan’ın romanlarını incelerken uzam kavramını da ele alacağız.

Altan’ın romanlarında mekan kişiler üzerinde büyük etki yaratır. Bazen olayların akışına yön bile verebilir. Altan romanlarında mekan tasvirleri oldukça geniş yer kaplar. Bazen birkaç sayfa mekan tasviri yapılabilir. Bunun nedeni kişilerin ruh ve fiziki durumlarını daha iyi tahlil etmeyi sağlamaktır.

Yazarımızın romanlarında mekan, olayların gidişatına yön veren, şahısların ruhi ve fiziki özelliklerini ayrıntılı bir şekilde incelenmesini sağlayan, genellikle kötü ruh durumlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kullanılan fonksiyonel bir unsurdur.

Ahmet Altan’ın romanlarında mekan, kahramanların ruhsal yönleriyle bağlantılı mesajları içeren canlı ve fonksiyonel bir unsur olarak dikkat çeker. Mekan, olayların sahnesi durumundadır. Tüm olaylar belli bir mekanda cereyan eder. Olayların doğru yansıtılabilmesi için mekan tasvirleri önemlidir.

Yazarımız romanında mekanla kişileri özdeşleştirme yoluna gider. Mekanla karakterlerin birbirleri üzerindeki etkilerini gözler önüne koyar. Kahramanların kişiliklerini, statülerini mekanla özdeşleştirir. O, mekanı kahramanlarını her yönüyle anlatmaya çalıştığı için kullanır. Mekan onun için karakterlerinin özelliklerini daha iyi anlatılmak için kullanılan bir araçtır. Aşağıdaki örnekte de yazarımızın mekanı karakterlerin özelliklerine uygun olarak kullandığını gösterir. Hasan Efendi, Şeyh Efendi’nin mürididir. Bu şahsı anlatmak için dini bir mekan kullanılır. Ayasofya camisi, dini atmosferi yaşatmak için kullanılır:

“Ayasofya'nın muhteşem kubbesinin tam tepesinde, devasa gümüş hilalin dibinde, akşama Şeyhine anlatmak için çevresinde olanları gözleyip en ufak ayrıntıyı bile aklına yazan Hasan Efendi, yeşil sarığı ve uzun siyah cüppesiyle bir heykel gibi hiç kıılmıdamadan, tek başına dikiliyor, göğe çizilmiş siyah bir silüet gibi en yüksekteki yalnız duruşuyla belki kalabalığın kendisinden bile daha etkileyici gözüküyordu.”(s.9)

Aşağıdaki örnekte de yine karakterlerinin ruh durumlarını daha iyi anlatmak için, mekan tasviri yapar:

“Aralık ayının sonu olmasına rağmen güneşli, ılık bir gün vardı. Hastanenin

⁹⁹ M.Tekin, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002, s. 131

¹⁰⁰ Ş.Sağlık, “Kurmaca Alemin Kurmaca Sözcüklerinden Romanda Zaman- Mekan – Tasvir”, *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Ankara, 2002, s.143

bakımlı bahçesinden çıkarken son kez arkasına dönüp sarı renkteki, hiçbir girintisi çıkıntısı olmayan, büyük dörtgen binaya bir daha baktı. Omzunda hayatı boyunca yağmurlu havalarda sızlayacak bir yara, içinde hiçbir zaman kaybolmayacak ölü bir keder ve bütün bunları örten, küçük ama canlı bir sevinçle evin yolunu tuttu.(s.31)

Yazarımız için İstanbul çok önemli bir mekandır. İstanbul, bütün doğal güzellikleri, tarihi yapıları, mimarisi ile verilir. Aşağıda da İstanbul muhteşem mimarisi ile psikolojik betimleme yapılarak şehrin atmosferinin kişiler üzerindeki etkisi yansıtılmaya çalışılır:

“Hüseyin Hikmet Bey, bir sabah vakti, karla kaplı kubbeleri, minareleri, kuleleri, tepeleri ve tepelerine yayılmış ormanlarıyla uzaktan bakana ince oymalı geniş ve yumuşak bir dantel gibi gözüken İstanbul'a varıp yağın karla rengi solgunlaşmış suların yakamozlu parıltılarla çırpınan balıkları kapayan deniz kuşlarını, cami avlularından kanat patırtılarıyla havalanıp karlara karışan beyaz güvercinleri, gergef işleyen nazlı bir kadın parmağına batmış bir tığdan oyalı bir beyazlığa sıçramış kan damlaları gibi gözüken kırmızı fesli gölgeleri, bütün o beyazlığın içinde kara bir büyü gibi dolaşan uzun siyah kayıkları görüp de, kıyıları dizilmiş kahvehanelerden yükselen ıslak tömbeki kokusuyla, tepelerdeki çiçek tarlalarından gelen serin fulyalarla kasımpatıların rayihalarına karışan zift ve insan kokusunu içine çekince ürperdi.”(s.53)

Romanda, Padişah'ın içinde bulunduğu durumun daha gerçekçi bir şekilde ele alınabilmesi için saray ve çevresi tasvir edilir. Bu tasvirde yazar, sarayın tasvirini yaparken Padişah'ın en yakın dostu olan Reşit Paşa'nın psikolojik durumunu yansıtmaya çalışır:

“Reşit Paşa, sarayın, büyük bir tepeli olduğu gibi kaplayan, dünyanın dört bir bucağından getirilmiş envai çeşit ağaçla, çiçekle süslenmiş, kışları bile rengârenk ve yemyeşil kalan arka bahçesini hiç gezmemişti. Sanki bir başka iklime gelmişlerdi; ağaç dallarındaki karlar bile temizlenmiş, parlak güneşe uygun bir mevsim sağlanmıştı, bütün şehir kışı ve soğuğu yaşarken bu bahçe bir sihirle sıcak kalmış gibiydi.”(s.135)

Aşağıdaki alıntılarda ise saray ve çevresi ayrıntılı olarak tasvir edilir. Padişah'ın Selanik'e sürgün edilmesinden sonra Hikmet Bey'in sarayı gezmesiyle edindiği izlenimler anlatılır. Mekan tasvirlerinden hareketle Padişah'ın sosyal ve psikolojik durumunu daha rahat anlayabiliyoruz. Bu örneklerle imparatorluğun görkemli sanılan sarayının aslında yıkık dökük bir yer olduğu çıkarımını yapabiliriz. Bu tasvirler hem imparatorluğun perişan halini hem de babası Selanik'e giden Hikmet Bey'in ruhsal durumunu yansıtmaya bakımından önemlidir:

“Sokaklardan geçerken babası için duyduğu kaygı da artıyordu, sarayda bir tanıdık bulup olup biteni öğrenmeyi ve babasının durumu hakkında bilgi almayı umuyordu. Sarayın kapıları açıktı, Padişah'ın gitmesinden sonra askerler de çekilmişlerdi. Yıllarca bu ülkenin en önemli insanların, paşaların, nazırların, subayların, hafiyelerin, şeyhülislamın, daima içlerinde bir ürpertiyle girdikleri büyük kapıdan girip bembeyaz çakıl taşı döşeli bahçe yolundan geçerek, sağ yandaki, yeşil Venedik panjurlu büyük mabeyin binasına ulaştı.”(s.361)

Hüseyin Hikmet Bey, gençliğini geçirdiği sarayı gezerken bir zamanlar büyük bir ihtişama sahip olan sarayın, nasıl bu hale geldiğini içi burkularak izler. Eski halinden eser yoktu. Padişah'ın sahip olmak için o kadar kan döktüğü saltanat bunun için miydi diye düşünür:

“Gençliğinin bir kısmını bu binada geçirmişti, şimdi burası bomboştu; yerdeki halılar buruşmuş, koltuklar ve büyük vazolar devrilmişti. Koridordan, kapıları açık odalara baka baka geçip bir gece önce Padişah'ın tahttan indirildiğini öğrendiği büyük salona geldi; soğuktan olsa gerek, salon yıllardır kimsenin uğramadığı bir yer gibi gözüktü Hikmet Bey'e. Bu salona daha önce iki kere girmişti ama sarayla ilgili bütün bilgisi bu salonun sınırında bitiyordu, daha ötesinde ne olduğunu hiçbir zaman görmemişti. Salonun arka tarafında küçük bir oda bulunuyordu; birisinin arkasından seslenmesini, onu azarlamasını, geri dönmesini söylemesini bekleyerek, ürkek adımlarla o odaya yürüdü, burası, Padişah'ın arada sırada dinlendiği daracık ve karanlık bir odaydı, küçük penceresi hareme bakıyordu, odanın ortasındaki yuvarlak masada, üzerinde 'ara sıra bir bardak içilecek' gibi belirsiz bir talimat yazan koyu kahverengi bir ilaç şişesi ile likör şişesine benzer bir başka şişe yan yana duruyordu.”(s.361)

Padişah'ın korkak bir kişiliğe sahip olduğu dilden dile dolaşıyordu. Sarayın içini görünce bu korkaklığın ne derecede olduğu ortaya çıkıyor. Her an bir saldırıya uğrayacakmış gibi hazırlıklıymış. Bu yüzden koridorları, duvarları, pencereleri özel yaptırmış:

“Penceresiz daracık bir koridora girdi. Padişah'ın her an bir suikasta uğramak korkusuyla sürekli olarak bazı kapıların yerine duvarlar ördürüp bazı duvarlara kapılar açtığını, koridorları ancak bir kişinin geçebileceği kadar dar yaptırdığını babasından duymuştu; bu koridordan, Padişah'ın saraydan ayrılmadan önce son kez uyuduğu odaya ulaştı.”(s.361)

Yukarıdaki alıntıda da mekan unsurunun önemi ortaya çıkar. Padişah'ın ürkek ve korkak olması, sarayın koridorlarının ve duvarlarının tasviri yapıldıkça daha açık bir şekilde ortaya çıkar:

“Bir imparatorluğun o muhteşem görkeminin, süslü hassa alaylarının, ipek koşumlu atların çektiği arabaların, zümrütlerle, elmaslarla, pırlantalarla dolu hazinelerin, kadife keselere doldurulmuş altınlarla bağışlanan servetlerin, madalyalarla parıldayan üniformaların, ihanetlerin, cinayetlerin, ayaklanmaların, idamların arkasında duran bu basit, hatta pasaklı yatak odasını görmek Hikmet Bey'de bütün yaşanılanların anlamsız ve saçma bir tiyatro olduğu izlenimini uyandırmıştı. Bunun için miydi her şey, böyle bir odada yatmak için miydi?(s.361)

Sonuç olarak mekan, cereyan eden olayların yaşandığı yerdir. Mekansız olayları ve insanları ele alıp incelememiz mümkün değildir. Mekan, aynı zamanda bize kişilerin statüleri, ruhi ve fiziki durumları hakkında da önemli bilgiler verir. Bu yüzden romanda canlı ve fonksiyonel bir unsur olma özelliğini korur.

2.1.6. ZAMAN

“Zaman kavramı destandan romana geçişten bu yana, bütün büyük romancı ve kuramcıların sürekli kafa yordukları bir konudur. Roman belli bir zaman dilimini kullanan bir anlatıdır. Klasik romandan günümüze ‘yeni roman’a kadar, zaman romanla olan birlikteliğinde değişerek ve gelişerek gelmiştir. Bilinen reel zamanı parçalamaya çalışan romancı, bu alanda büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Tabi ki bu atılım bilimin katkısıyla olmuştur. Einstein’ın, Max Planck’ın, Heisenberg, ve Bergson’un zaman üzerindeki teorilerinin katkısı çok büyüktür. Kronolojik zaman anlayışından senkronik bir anlayışa geçildi. Zamanın farklı kullanımlarının yanında, sadece zamanı anlatmak için bile Zeitromanlar yazıldı. Dünya Edebiyatı’nda modern romanın önemli temsilcileri zamanla kurguyu birleştirerek büyük eserler ortaya koymuşlardır. J.joyce’nin Şimdiki An’ı, Proust, Falkner, Michel Butor, gibi romancıların geçmişi şimdikiye taşınmaları büyük ilgiyle karşılandı. Aynı şekilde Türk Edebiyatı’nda da zamanın farklı kullanımları romanlara taşınmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Adalet Ağaoğlu’nun ‘Ölmeye Yatmak’ önemli örneklerdir. Ayrıca Freud Fung gibi bilim adamlarının insanın psikolojisine getirdikleri yeni açılımlara sayesinde roman yazarı da kişilerinin yeni psikolojik açılımlara göre yaratmıştır. Bilinç ile bilinç altı dünyası avangarde (yenilikçi) romanın önemli unsurları olmuştur. V.Wolf, Kafka, Joyce gibi romancılar insan psikolojisini derinlemesine anlatmışlardır. Aynı şekilde Türk edebiyatında da ‘Eylül’le başlayan bir psikolojik roman ortaya çıkmıştır.”¹⁰¹

Bir romanın tutarlılığı, romanın yazarının zaman kavramını yerinde kullanmasıyla alakalıdır. Her romanda her zaman düz bir kronolojik zaman yoktur. “Herhangi bir öykünün başlangıcından sonuna geçen zamana ‘Anlatı zamanı’ ama bu zaman içine sığdırılmış geri dönüşlerle anlatımı kapsadığı zamana ‘Anlatılan zaman’ denir.”¹⁰²

Öyküleme, olayların zaman sırasına göre sıralanmasıdır. Kurmaca ise anlatıcının olayları kendi sıralayacağı düzen içerisinde sunmasıdır. Anlatıcı olayları baştan başlayarak anlatabileceği gibi ortadan ve sondan başlayarak da anlatabilir. Ortadan ve sondan başladığı zaman ileriye veya geriye dönüşler yapabilir.¹⁰³

“Zaman kavramına Her yazarın yüklediği anlam ve işlev farklıdır. Bu farklılığı tayin eden etken, yazarın dünya görüşü, tecrübesi, zihniyeti olaylara bakış tarzı ile yorumlama yeteneğidir. Nitekim bazı yazarlar, zaman kavramından olayları belirli bir atmosferde biçimlendirme yahut kişileri karakterize etme yönünden yararlanırken bazıları bizzat zaman kavramını konu edinmektedir. Bunun yanında zamanı ‘sembolik’ anlamda kullanan yazarlarda vardır. Zamandan bu şekilde, sembolik anlamda yararlanmak isteyen romancılar, zamanın küçük, fakat dikkat çekici bir kesti ile anlamlı mesaj verme imkanı elde etmişlerdir.”¹⁰⁴

¹⁰¹ Tekin, *age*, s. 110-115

¹⁰² Jale Parla, *Don Kişot’tan Günümüze Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s.318

¹⁰³ Sağlık, *age*, s.135

¹⁰⁴ Tekin, *age*, s. 121-122

Bir romanda zaman en geniş anlamıyla vak'a zamanı, anlatma zamanı, yazma ve okuma zamanı olarak ele alınabilir.

Verdiğimiz bilgiler ışığında Ahmet Altan'ın "*İsyan Günlerinde Aşk*" adlı romanında zaman kavramını nasıl kullandığını incelemeye çalışacağız. Altan, romanlarında kronolojik zamanın dışına çıkar. Romanlarında senkronik bir zaman kurgusu kullanır. Onun romanlarında geçmiş, şimdi ve gelecek iç içedir.

Yazarımızın bu romanında, romanın kahramanları olayları Osman'ın önüne oturup Osman'a anlatırlar. Roman'a göre Osman bütün ölüleri konuşuran, onların sırlarını açığa çıkaran kişidir. Bu romanda konuşan, olayları anlatan ölülerdir. Romanın zamanı bazen kronolojik zamandır. Ama bu kronolojik zaman ölülerin konuşmaları sayesinde geriye dönüş tekniğiyle verilir. Bazen de bunun tam tersi olarak ileriye doğru kırılmalar gerçekleşir.

Altan bu romanında senkronik bir zaman kurgusunu kullanır. Şimdi, geçmiş ve gelecek birbiriyle ilişkilidir.

Örneğin romanın bir bölümünde Hikmet Bey'in hastanede geçirdiği bir zaman anlatılır. Bu şimdiki zamandır. Hemen sonrasında geriye dönüş tekniği kullanılarak Hikmet Bey'in intihar olayı anlatılır. Bu geçmiş zamandır. Geçmiş zamanın kullanılmasının amacı olayların sebeplerinin yansıtılmaya çalışılmasıdır. Bunun sonrasında ise Hikmet Bey'in sonraki bir zamanda Osman'a söyleyecekleri verilir bu da gelecek zamandır. Görüldüğü gibi romanda geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman bir arada kullanılır.

Romanda gerçek bir zaman hakkında bilgi verilmez. Ancak söylenenlerden olayların cereyan ettiği zamanları tahmin edebiliriz. Bu romanda 31 Mart vakası ve bunun akabinde cereyan eden olaylar anlatılır. Biz buradan bu romanın Meclis-i Mebusan'ın açıldığı 1908 yılının son aylarından başladığını ve 1910 yılının sonlarında bittiğini anlayabiliriz.

Bu romanda anlatılan zaman ile anlatı zamanları birbirlerinden farklıdır. Romanı Osman anlatır. Osman'ın da Cumhuriyet Dönemi'nde yaşadığı bilinir. Romanda anlatılan olaylar ise 31 Mart olayının yaşandığı zamanlardır.

2.1.7. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

"Roman sanatı, esas karakteri itibarıyla anlatılacak bir 'hikâye' ile bu hikâyeyi sunacak bir 'anlatıcı'ya dayanır. Bu durumda 'hikâye' ile 'anlatıcı', bir anlamda roman denilen yapının iki temel (olmazsa olmaz) unsurudur. 'Anlatıcı', roman denilen anlatı türünün temel unsuru, aynı zamanda en etkili figürüdür. Roman onun etrafında kurulur, kurgulanır. O olmadan hikâyeyi anlatmak, olayları nakletmek ve olayların akışında rol alan figürleri tanıtmak mümkün olmaz. Çünkü o anlatı dünyasının hem 'yapıcı', hem de 'yansıtıcı' unsurudur."¹⁰⁵

¹⁰⁵Mehmet Tekin, *Roman Sanatı(Romanın Unsurları) I*, Ötüken Neşriyat, 1. Basım, İstanbul, 2001, s.17

“Bakış açısı ise, anlatma esasına bağlı metinlerde vak’a zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptır”¹⁰⁶

Hikayeyi bir anlatan bir de kendi bakış açısına göre yorumlayan kişi vardır.

“Sanatkâr, ifade etmek istediği fikre göre bir bakış açısı seçmek zorundadır. Bu sanatkârın değil, anlatıcının bakış açısı olacaktır. Anlatıcı bakış açısına göre şekil alacağı gibi, varlık ve hayat tezahürleri de yine aynı bakış açısının verdiği imkânlar çerçevesinde anlatılacak ve tanıtılacaktır. Metnin dilindeki birçok unsur da, anlatıcının kimliği ve bakış açısına göre şekil alır. Roman gibi gelişmiş edebî eserlerde bir eser boyunca birden ziyâde bakış açısından yararlanılabilir. Ancak bunlar arasında da bir irtibatın bulunduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.”¹⁰⁷

Roman türünde üç anlatıcı türü bulunur: 1. tekil kişi, 2. çoğul kişi, 3. tekil kişi. Anlatma olayının gerçekleşmesi için kullanılan bakış açıları da dört ana başlık altında toplanabilir. Bunlar: Tanrısal bakış açısı, gözlemci figürün bakış açısı, tekil bakış açısı ve çoğul bakış açısıdır. Yazarımız bu romanında tanrısal bakış açısını kullanmayı uygun görmüştür. Çünkü:

“Temel karakteri itibariyle ‘her şeyi bilme’ esasına dayanan tanrısal bakış açısı, yazara geniş imkânlar sunmaktadır. Böyle bir imkânla donatılmış anlatıcı figür, âdeta ‘Tanrı gibi’, her şeyi bilir, görür, sezer; geçmişten ve gelecektekilerden haberler verir. Kelimenin tam anlamıyla o, her şeyin üstünde ve her şeye hâkimdir. O, tanrısal konumu itibariyle hem anlatı dünyasındaki karakterleri, hem de anlatının dışında kalan okuyucuyu yönlendirebilir. İsterse kahramanların zihinlerine, iç dünyalarına girer, gizli kalmış düşünce ve duyguları dışa vurabilir. Hatta olayları hızlandırıp yavaşlatabilir.”¹⁰⁸

Yazarımızın bu romanında ise olayları, kahramanları, mekanları anlatan Osman’dır. Osman ölümlerini konuşturur. Tam bir Tanrı gibidir Osman. Geçmiş, geleceği ve şimdikiyi görür. Bu yönüyle romanımız tanrısal bakış açısı ile yazılmıştır. Anlatıcı ise üçüncü tekil kişi(o)dir. İlahi karakterli anlatıcı, kahramanların hem bugününü hem yarınını bildiğini, böyle bir güce sahip olduğunu okuyucuya hissettirmeye çalışır. Romanda direkt olarak geçmiş bugünü ve yarını bildiğini söylemez. Biz bunu ancak laf arasında söylenenlerden anlıyoruz:

“Şehirde bir ayaklanmanın bastırılıp sona erdiğini biliyordu ama şehrin yeni ayaklanmalar, darbeler, suikastlar, savaşlar, işgaller, göreceğini de biliyordu.

Yaşayanların yalanlarını, ölümlerin gerçeklerini görmüştü.”(s.467)

¹⁰⁶ Prof. Dr. Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, 5. Baskı, Ankara, s. 78

¹⁰⁷ Aktaş, *age*, s. 77

¹⁰⁸ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı(Romanın Unsurları)* 1, Ötüken Neşriyat, 1. Basım, İstanbul, 2001, s.50

İlahi karakterli anlatıcı, roman karakterlerinin en mahrem olaylarını bilir. Onların içlerinden geçen şeyleri bilir. Sör Clementine'nin bir rahibe olmasına rağmen onun da bir kadın olduğunu o, hiç söylemese de içinden geçirdiklerini anlayabiliyordu. Hikmet Bey'in de neler hissettiğini yine ilahi karakterli anlatıcı bilir:

“Âşık olduğu kadını bir daha geri alamayacağını açıkça anlamanın teselli kabul etmez acısı, sevdiği kadının bir başka erkeği tercih etmesinin örselediği gururu ve siyasette yaşadığı hayal kırıklığıyla kendini öldürmek istemiş ama bütün bu acılara ölmeyi becerememenin utancı da eklenmişti. Hikmet Bey bedeninden daha da yaralı olan ruhunu tedavi edebilmek için sıcak bir ilginin ne kadar önemli olduğunu, bu hastane odasında, başka odalarda yatan hastaların iniltilerini, hemşirelerin fısıltılarını dinleyip koridorları silen hademenin su dolu kovaya boşalttığı lizolün kokusunu koklayarak, sağlıklı günlerinde anlayamayacağı kadar iyi anlamıştı. Kendisine gösterilen ilgiye duyduğu minnete, Sör Clementine'in, kestane kızılı olduğuna karar verdiği saçlarını görme arzusunun nasıl sızdığını ise hiç bilememişti.”(s.15)

İlahi karakterli anlatıcı, romanın şahıslarının kimseye söylemediği, düşündüğü ya da hissettiği şeyleri de bildiğinden, romanda yukarıda olduğu gibi dile gelmemiş sadece düşünülmüş ya da hissedilmiş olan şeyler de anlatılmıştır.

İlahi karakterli anlatıcı, romanın şahıslarının bütün korkularını, sevinçlerini, zaaflarını, zayıflıklarını bilir. Romanda anlatıcı, Mehpere Hanım'ın tensel zevklere düşkün bir insan olduğunu bilir. En sessiz kahraman olan Hediye'nin Hikmet Bey'i ne kadar çok sevdiğini ve Dilevser'le Hikmet Bey görüşürken canının ne kadar yandığını bilir.

2.1.8. DİL VE ANLATIM

Bu bölümde Ahmet Altan'ın *İsyen Günlerinde Aşk* romanında kullandığı dil ve üslubu inceleyeceğiz. Dil, insanlar arasındaki en önemli iletişim aracıdır. Bu yüzden insanlık için dil çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle bir birey için anadili çok önemlidir. Çünkü herkesin ilk öğrendiği dili anadilidir.”Her insan ‘benim’ dediği bir dili konuşur. Bu içinde doğduğu geliştirdiği, biçim kazandığı topluma özgü dildir.”¹⁰⁹

Roman yazılı eser olduğundan, dil ile oluşturulur. Roman ile romanın dilini birbirinden ayrı düşünmemiz imkansızdır. Yazar, anlatmak istediklerini dilin en uygun sözcüklerini titizlikle seçerek yazar.

“Roman bir dil sanatıdır. Aslında bu tanım diğer türler için de geçerli olabilir. Ancak ‘anlatım’ meselesini gerçekleştirmek yolunda dilden en fazla ve en kapsamlı

¹⁰⁹ Nermi Uygur, *Dilin Gücü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 14

bir şekilde yararlanan tür kuşkusuz romandır. Roman bize bir anlamda bir dünya sunar: çevresi, insanları, kurumları, toplumsal donanımıyla yabancı olmadığı bir dünyadır bu. Romanı okurken bu dünyanın ‘sahihliğini’ sezeriz. Başarılı romancı bu sahilğini bize hakkıyla sezdiren romancıdır. Romancı bu görevi yerine getirirken bir tek araçtan yararlanır ki o da dildir. Dil, onun elinde bir imkandır. Romancı bu imkandan hem anlatımı gerçekleştirmek hem de anlatılanlara gerçekçi bir görünüm kazandırmak için yararlanır.”¹¹⁰

Dilin bir romanda kullanımını romanın yazarına göre değişir. Romancı dilini belirlerken ele aldığı konuyu, anlattığı kişileri de göz önünde bulundurur. Örneğin, doğu insanını anlatmaya çalışan bir yazar, kahramanlarının eğitim seviyelerini, yöresel ağızlarını dikkate almak zorundadır. İstanbul’da doğup, iş adamı olmuş bir insanın dili ile doğudaki bir çobanın dili arasında elbette ki farklar bulunur. Romancı bu farklara göre dilini kullanmalıdır.

Bir romancının romanını yazarken dilini kullanım tarzına üslup denir. Her yazarın kendisine özgü bir üslubu vardır. Her öğretmenin farklı ders anlatım tarzı olduğu gibi.

“Üslup, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatı dağarcığını kişisel beceriyle söze veya, özellikle yazıya dökmek, dile hayatiyet kazandırmak demektir. Temelde anonim bir karakter taşıyan dil, sanatkarın mizacından, düşünce ve felsefesinden gelen destekle özelleşir, üslup boyutu kazanır. Bu düşüncede sanatkarın veya yazarın mizaç ve felsefesi asıl rolü oynar. Üslubun estetik bir değer olarak kabul görmeye başladığı vakitlerde genellikle söz konusu ölçüler göz önünde tutulmuş, üslup konusu kişisel yeteneğe bağlanmıştır.”¹¹¹

Üslubun ve dilin tanımlarını yaptıktan sonra Altan’ın bu romanının dil ve üslup özelliklerini inceleyeceğiz.

Ahmet Altan’ın romanlarında kullandığı dili sade ve açıktır. Günümüz Türkçesini baz alır. Ancak bu romanında Osmanlı dönemlerini anlattığı için dili biraz farklıdır. Osmanlıca, Arapça ve Farsça sözcükler kullanmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi yazar dili kullanırken romanın kahramanlarının özelliklerini dikkate almak zorundadır. Bir Osmanlı Padişah’ı anlatılırken günümüz Türkçesi yetersiz kalır. Bundan ötürü Osmanlıca’yı kullanmak zorundadır. Bunu yaparken Ahmet Altan dilini fazla ağırlaştırmamıştır. Dili yine açık ve anlaşılırdır.

Ahmet Altan’ın cümle kurgusu ise biraz karışıktır. Yazarın seçtiği cümleler uzun ve karışıktır. Bir cümlede birden fazla olay anlatılabilir. Özellikle tasvirleri çok uzundur. Bir olayı anlatmak için birden fazla niteleyici sözcüğü ardarda kullanabilir. Bu anlatıma zenginlik katarken, okuyucunun romanı anlamasını güçleştirir.

Altan bu romanında tasvir ve çözümlemelere sıkça yer vermiştir. Bir kişi ya da mekan tasviri oldukça uzundur. Bazen sayfalar sürebilir. Yazarımız bu uzun tasvirlerle yer vererek olayı gerçekmiş gibi algılamamızı sağlıyor. Uzun cümlelerde

¹¹⁰ Tekin, *age*, s. 156

¹¹¹ Tekin, *age*, s. 168

amaç bazen bilgi vermek de olabiliyor. Ama bu uzun cümleler okuyucuyu oldukça yoruyor.

İlk romanlarında ironik bir dil kullanan Altan, bu romanında tarihi bir anlatım tarzını benimser. Ama bu tarz diğer tarihi tarzlar gibi insanı sıkmaz. Aksine insanda tarihe merak uyandırır. O tarihi gerçekleri kendi yorumuyla canlandırarak okuyucuya aktarmıştır. Tarihi kişileri anlatırken onların psikolojik tahlillerini ayrı bir derinlikle yapar bu da Altan'ın dili iyi kullandığını gösterir:

“Yıllarca ağır bir istibdat altında ezilerek susmak zorunda kalan , kendi sessizliğiyle zehirlenen bu kalabalık, şimdi ilk kez konuşma imkânı buluyor; kime kızacağına tam karar veremediği, hatta bunu pek de düşünmediği, İslam'ın yeryüzündeki gölgesi olan Halife Hazretleri'ne kızmak gibi büyük bir günaha da alışkın olmadığı için, İttihatçılara kızıyor, daha önce çektiklerini unutup o günkü acılarının sebebini meşrûtiyet olarak görüyordu.

Halife-i Ruyi Zemin Hazretleri'ne başkaldıran İttihatçı gâvurlarından nefret eden Hasan Efendi, her gün öğleye doğru tekmeden çıkıyor, cami cami bütün İstanbul'u geziyor, asla doymayacak gibi gözüken iri gövdesi ve müthiş iştahıyla bazen aynı günde üç-dört ayrı imarethaneden yemek yiyor, yemeğini yerken de etrafta toplananlarla sohbet edip şeyhi için bilgi topluyordu.”(s.88)

Ahmet Altan tarihi üslubun yanında cinsel ifadelerle de sıkça yer vermiştir. Cinselliği anlatırken kullandığı kendine has üslubu ile okunanların insan zihninde canlanmasını sağlar. O cinselliği anlatırken kapalı ifadeler kullanmaz. Oldukça açık ifadelerle çekinmeden anlatır. Kimi yazarlar bunu cinsel bir sapma olarak ele alsada o cinselliğinin tüm ayrıntılarıyla anlatılması gerektiğine inanır. Bu yüzden cinselliği anlatmasında bile kendisine has bir üslup yaratmayı başarmıştır

2.2. EN UZUN GECE

En Uzun Gece romanı Ahmet Altan'ın Eylül 2004'te birinci baskısını yayınladığı son romanıdır. Bu romanda Altan, bildiğimiz roman anlayışından farklı bir tarz sergiler. Yazarımızın romanlarında başköşede bulunan cinsellik bu romanda biraz gölgede kalır. Cinselliği diğer romanlarında en ince ayrıntılarına kadar işlemekten çekinmeyen Ahmet Altan, bu romanda cinselliği ayrıntıya girmeden, birkaç cümle ile anlatmaya çalışır.

Yazarımız bu romanında insanları derinden inceleyerek klasik bir tarz sergiler. Ayrıca bu romanında bireysel temaların yanı sıra toplumsal temalara da yer verir.

Yukarıda bahsettiğimiz nedenlerden dolayı yazarımızın bu romanını incelemeyi uygun gördük. Şimdi bu romanımızı olay örgüsü, tema, kişiler, mekan, zaman, bakış açısı ve anlatıcı ile dil ve anlatım yönünden inceleyelim.

2.2.1. ÖZET¹¹²

En Uzun Gece romanı, sevdiğinden kaçmak için Güneydoğu'nun dağlarında uluslararası bir araştırma grubuna katılan Yelda ile Yelda'yı çok seven, bir daha kimseyi onun kadar sevmeyeceğini bilmesine rağmen onu hep yaralayan Selim, arasında cereyan eden fırtınalı bir ilişkiyi anlatır.

Roman, Yelda'nın sevdiğinden kaçmak için geldiği güneydoğunun uca bir köyüne ilk gelişinin tasvir edilmesiyle başlar. Yelda bu köye adım atar atmaz geri dönmek ister. Fakat bunu yapamaz. Yelda'yı köyde Yelda'nın değimiyle köyün okumuş kızlarından olan Rojda karşılar. Rojda'yla karşılaşır karşılaşmaz isminden dolayı Kürt olup olmadığını sorar ve Rojda'nın Kürt olduğunu öğrenir. Bu onda biraz hayal kırıklığı yaratır. Ama çok umursamaz. Çünkü umursayacak daha önemli işleri var: Selim gibi. Selim'in onu neden aldattığını, ona neden yalan söylediğini öğrenmek gibi.

Selim ile Yelda, Yelda'nın arkadaşı Rasim'in vasıtasıyla tanışırlar. Rasim, Yelda'ya üniversiteye gelmesini söyler. Yelda gittiğinde şans eseri Selim'in dersine girer. Selim'in "Tarih bir yalandan ibarettir lafı" ve dersi işleyiş tarzı çok hoşuna gider. Bu dersten sonra sürekli görüşmeye başlarlar. Birbirlerine deli gibi aşık olurlar. Güzel bir ilişki yaşamaya başlarlar.

Bu ilişkiye ilk zararı Selim verir. Selim bir gün, eski karısı olan Fahrünnisa ile buluşmaya gider ve bunu Yelda'dan saklar. Yelda, bunu öğrenince çılgına döner. Ve gizli gizli Selim'den intikam almaya çalışır.

---

¹¹² Ahmet Altan, *En Uzun Gece*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2004, (Bu Romandan Yapılmış Alıntıların Sayfa Numaraları Gövde Metin İçinde Gösterilmiştir.)

Yelda da yıllar yılı Yelda'ya aşık, aynı zamanda sakat olan Tekin isimli arkadaşıyla Selim'i kıskandırmaya başlar. Selim'in her görüşmek istediğinde Tekin'i Selim'e tercih ederek Selim'in de yüreğinde yaralar açmaya başlar. Bir keresinde çok ileri giderek Selim'i kıskandırmayı biraz abartır. Tekin'le görüşüp Selim'in yanına döndükten sonra "*Ben sandalyesinin dibine oturdum, Tekin de bana masaj yaptı, ellerinin sıcaklığını çok sevdim*" der.(s.120) Bu, Selim'de bir daha kapanmayacak derin yaralar açar.

Yelda'nın Tekin intikamından sonra Selim de boş durmaz. Okulundaki sarışın asistanla görüşür. Geceyi onunla geçirir.

Yelda'yla geçirdiği bir gecenin sabahında sarışın asistan Selim'i arayıp en yakın zamanda birlikte geçirdikleri geceyi tekrarlamak istediğini söyler. Bunu duyan Yelda çılgına döner. Selim'i terk edip evine döner.

Selim'den ancak bir ay uzak durabilen Yelda tekrar Selim'i arar ve Selim'in evine gider, geceyi orda geçirir. Sabahında ise Selim'e bu şehirden gideceğini söyleyip Selim'in evinden ayrılır.

Yelda, Selim'den gizli Avrupa Birliği'nin "Töre Cinayetlerini" araştırma misyonuna başvurmuş ve başvurusu kabul edilmişti.

Yelda, her şeyini geride bırakarak güneydoğunun ucra bir köyüne gelir. Odasına yerleşir. Araştırma grubundaki arkadaşlarıyla tanışır. Fakat Selim'i bir türlü unutamaz, bir an bile Selim'i aklından çıkaramaz. Selim'i özler hep. Gittiği yerde yapayalnızdır. Odasına, yatağına ve Selimsizliğe bir türlü alışamaz.

Yelda, Mardin'in ucra köyüne töre cinayetlerini araştırmak için gitmişti. Gider gitmez de işe koyulur. Yelda, Jacques, ve Zerrin ilk iş günlerinde, Civelek Köyü'ne gitmek için yola koyulurlar. Amaçları köylerde öldürülen kadınların, neden öldürüldükleri hakkında bir araştırma yapmaktır. Fakat köylüler bu konuda çok akıllılardır. Ser verip sır vermezler. Bir keresinde, Civelek Köyü'nde teröristler tarafından ırzına geçirilip öldürüldüğü ileri sürülen genç bir kızın cesediyle karşılaşır. Herkes olayı dağdakilerin yaptığını söyler. Bu sırada bir genç kız Yelda'ya yanaşarak:

" Öldürülen kızın kardeşinin ırzına ağanın oğlu geçti... Onu ailesi odunla döverek öldürdü. Bugün öldürülen onun ablasıydı. Jandarmaya gidecekti, onun için vurdular."(s.180) diyerek bütün gerçekleri bir solukta anlatır. Fakat bu gerçekleri bu genç kız dışında kimse ortaya çıkarmaya cesaret edemez. Yelda bile belki de Selim'i düşündüğünden bu olayları gün yüzüne çıkaramaz.

Yelda köyde bir yandan töre cinayetleriyle uğraşır bir yandan Selim'le sürekli telefonla görüşür, bir yandan da çocuğu yerine koyduğu Heja'yla güzel zamanlar geçirir. Bir yandan da Komser Taner ile Selim'i aldatır.

Taner, Yelda'nın ilgisini ilgisizliğiyle çeker. Taner, kaba, sert, somurtkan biridir. Kendisi de Selim'i nasıl Taner gibi biriyle aldatabildiğini anlamaz. Ama Selim'in onun içinde açtığı yaraların intikamını almak için kaçırılmaz bir fırsattı.

Taner'le ilişki yaşarken intikamın insanı ne kadar küçük düşürebildiğini kendi gözleriyle görür Yelda. Bu onu içinde bulunduğu çaresizlikten kurtaracağı yerde daha da dibe götürür. Taner'le olan ilişkisini Selim hisseder. Ve kendisinin Yelda'yı ne kadar kötü bir duruma düşürdüğünü fark eder.

Selim, Yelda'yı bu duruma düşürenin kendisi olduğunu bilmesine rağmen deli gibi kıskanır Yelda'yı. Ve o da İstanbul'da boş durmaz. Yelda'yı sürekli birileriyle aldatır. Bazen Fahrünnisa ile bazen sarışın asistan kızla bazen de Elizabeth ile aldatır. Bu aldatmaların tümünü Yelda da tıpkı Selim gibi hisseder.

Heja, Yelda'nın ilk gördüğünden beri çok sevdiği, onu alıp İstanbul'a götürmek istediği küçük bir köy çocuğudur. Yelda, Heja'yı çok sever. Bu sevgisinin nedenini bilmez ve Selim'den Heja'yı neden bu kadar çok sevdiğini anlatmasını ister. Yelda, belki de Heja'yı Selim'le olan ilişkilerini kurtaracağına inandığı için bu kadar çok seviyordu. Yelda, Heja'yı ve Heja'nın annesini İstanbul'a götürmek ister. Kendisiyle Selim ve Heja'yla ilgili hayaller kurar. Fakat bir gün uyandığında Heja'nın kanlar içinde yerde yattığını gördüğünde bütün hayallerinin bittiğini anlar. Heja, Yelda'dan dağdakilere haber ulaştıran bir kurye olarak görüldüğü için öldürülür. On iki yaşındaki küçük köy çocuğu acımasızca öldürülür. Yelda, bu durum karşısında çok kötü günler geçirir. Bu ölüm olayından sonra Selim, ortalığın karıştığını ve artık Yelda'nın köyde kalmaması gerektiğini düşünür. Ve Yelda'yı İstanbul'a götürmek için Mardin'e gider. Yelda havaalanından Selim'i almaya gider. Birlikte köye gitmek için yola koyulurlar. Köyün girişinde arabanın camlarından içeri sızan bir kurşunla Selim kanlar içinde kalır. Ve Yelda için en uzun gece başlar.

2.2.2. TEMALAR

2.2.2.1. Aşk

Ahmet Altan'ın romanlarında en çok işlediği temalarından biri aşk temasıdır. Yazarın ele aldığı, birbirlerine aşık olan insanlar, gençler değil orta yaşlı, kariyer sahibi kişilerdir. Bu romandan aşk Yelda ve Selim isimli bir iktisatçı ile bir tarihçi arasında yaşanır. Bu aşk bazen karşılıksız bazen karşılıklı bazen de tutkulu bir şekilde çıkar karşımıza.

Yelda, Selim'den uzaklaşmak için katıldığı araştırma komisyonuyla birlikte Mardin'e gider. Burada geçirdiği ilk günde bile Selim onun aklındadır. Yelda bu aşka o kadar bağlanır ki Selim dışında hiçbir şey onu etkilemez. Onun için her şey Selim'dir. Köye gittiği ilk günde de yine Selim'in aşkı onu yakıp kavurur:

“Yabancıliğin yarattığı yalnızlık duygusu öylesine yoğundu ki belleği neredeyse çılginca bir çabayla geçmişe, kendinden saklamaya çalıştığı anılarına dönüyor, oradan en güzellerini bulup çıkartıyordu. Hepsinde de aynı yüz vardı. Dünyaya biraz uzak ve küskün bakan, kenarları çizgilenmiş gözler, geniş bir alna düşen kırışmaya başlamış inatçı bir perçem, ve bu görüntüye hiç uymayan alaycı bir kahkahayla genizden gelen, kelimeleri dolu dolu söyleyen gergin bir ses. Bu yüzü, kendisini nasıl güldürdüğünü her hatırladığında ruhunda beliren o acı dolu karmaşa gene oradaydı. Öfke, nefret, 'Ben onsuz yaşayamam' inancı ve şefkat. O köyün

girişinde onu şeytan karşılarsa Selim'in yanında olabilmek için bütün geleceğini satabilirdi. Ve bunu fark etmek bile o dayanılmaz gözüken özleme 'Ben ne kadar güçsüzüm' düşüncesinin yarattığı kızgınlığı ekliyordu.”(s.7)

Selim'den uzaklaştıkça ona daha çok bağlandığını fark ediyordu. Ondan uzakta, insanlar arasında bile düşündüğü tek şey Selim'di. Onunla olmak, ona dokunmak, onunla konuşmak istiyordu. Yemek sırasında bile masadakiler umurunda değildi. Onu tek ilgilendiren Selim'in şu an ne yaptığıydı:

“Yemeğini yerken masadakilere ilgisini yitirmişti bile, hepsi beyaz bir ışığın içinde silik gölgelere dönmüşlerdi. Ne konuştuklarını duymuyor, arada bir kulağına çarpanlara da aldırmiyordu. Bir an önce gidip Selim'le konuşmak, onun sesini duymak, ona buraları anlatmak, içini deşen, onu yorup yaşlandırın acısını o alışık olduğu sesi dinlerken biraz dindirmek istiyordu. 'Büyücünün çırağı oldum,' diye düşünmüştü. Bir ara 'Ondan uzaklaştıkça ona daha çok bağlanıyorum.' Yanındayken uzaklaşabileceğini, gidebileceğini, untabileceğini düşünmüştü. Yeşillikler içinde şirin bir kasabada ilgi çekici insanlarla tanışabileceğini hayal etmişti ama onu buraya, bu yarı yarıya terk edilmiş dağlarla çevrili karanlık köye getirmişlerdi. Hiçbir erkek de ilgisini çekmiyordu.”(s.25)

Köyde geçirdiği günlerde de Selim dışında hiçbir şey onun umurunda değildi. Selim onun için nefes almak, yaşamak demekti. Selim olmadan asla yaşayamayacağını düşünüyordu. Bir yandan da bu aşktan kurtulup hayatını düzene sokmak istiyordu. Bir erkeğe bu kadar bağlanmak, her şeyini o erkeğe göre yapmak ve tüm bunlara karşın o erkeğin bunları hak etmemesi Yelda'yı çılgına çeviriyordu:

“Selim'in sesini duyduğunda hissettiklerini, o sestten nasıl etkilendiğini ondan başka kimse anlayamazdı. O sesi daha ilk duyduğu anda hücrelerinin kapısında celladını gören bir idam mahkumu gibi içi acıyla, korkuyla hatta neredeyse nefretle kasılıyor, bir dizi fiziksel tepki veriyordu, ciğerlerine yeterince hava gitmiyor, midesi büzüşüp demir bir kop gibi karnına gömülüyor, nefes borusu daralıyor, sesi kısılıp çatallaşıyor, bacakları gücünü kaybediyor, gözleri kararıyor, başı dönüyor, kalbinin atışları hızlanıyor, öleceğini sanıyordu. Mümkün olsa bu sesi asla duymak istemezdi ama hayatın bütün sıkıntılarına, dertlerine, acılarına, hatta bizzat Selim tarafından yaratılmış keder ve öfke sarsıntılarına karşı bu sestten başka sığınabileceği, bu sestten daha fazla kendisini güvenle sarsan başka bir ses, başka bir insan yoktu ve olmayacağını da biliyordu. Selim'le konuşmak, kızdırılmış bir demirle girtlağının delinmesi ve bu delikten içine onu kurtaracak bir iksirin akıtılması gibiydi. Yaşayabilmek için o iksire ihtiyacı vardı ve bunu ancak vücudunu parçalayarak içine akıtıyorlardı.”(s.20))

Yelda, töre cinayetlerini araştırmak için Mardin'in ucra bir köyüne gider. O köyde telefon çekmez. Selim'in sesini duyabilmek için çok büyük riskleri göze alarak kayalıklara çıkar. Kayalıklara çıkıp telefonla konuşmak o dönemin şartlarına göre ölümle dans etmektir. Bunu sevdiği uğruna göze alır. Ama bir erkek için kendinden bu kadar vazgeçmesinden de utanç duyar:

“Birilerinin kendisine doğru ateş edeceğinden endişelenerek başını omuzlarına doğru çekip, telaşla kayalıklara doğru yürümüştü. Rüzgar hızlanmıştı.

Kayalıkların arasında ayakta durarak konuşamayacağını anlayınca sırtını bir kayaya verip çömelmişti bir erkeğin sesini duyabilmek için karanlık kayaların dibinde iki büklüm çırpınmasından dolayı kendi haline acıyor, bu durumda olmaktan duyduğu utanç da onu neredeyse kendine düşman ediyordu. “(s.28)

Yelda, Selim ile konuşmak için bu riskleri göze almasa, Selim’le sürekli konuşmasa Selim’in onu unutabileceğini düşünür. Bu fikir onu deli eder:

“Yelda hızlı adımlarla kayalıklara gitti. Öyle tuhaf bir duygu vardı ki kendisi bile tam anlayamıyordu. Sanki Selim’i düşünmediği anlarda, Selim’i ona bağlayan bütün bağlar kesilmiş, sevdiği erkek ondan uzaklaşmış, onun girmesinin yasak olduğu başka bir hayatın derinliklerine savrulmuştu. Bunun mantıklı olmadığını biliyordu ama böyle hissediyordu, o Selim’i unutabilseyse Selim de onu unutabilirdi, unutup başka kadınlarla birlikte olabilirdi. Hatta belki de olmuştu.”(s.46)

Yelda köyde geçirdiği günlerde her zaman Selim’in sesini duymak ister. Bunda Selim’i özlemenin, ona duyduğu aşkın yanı sıra Selim’in onu başka bir kadınla aldatıp aldatmadığını öğrenme isteği de vardır:

Yelda’nın bu aşkı tabiki karşılıksız değildir. Selim de Yelda’ya aşiktir. Ama Selim’inki hastalıklı bir aşk değildir. O Yelda olmadan da yapabileceğini düşünür. Ama bir keresinde Yelda’ya şöyle demesi bu aşkın Selim için de vazgeçilmez olduğunu gösterir:

“Hayatıma nasıl bir zamanda girdiysem, nasıl özel bir zamana denk geldiysem anlayamadığım bir şekilde içime fresk gibi kazındın, seni oradan çıkarmak için benim bütün varlığımı yok etmek gerekecek”(s.49)

Selim de Yelda’ya aşiktir. Ama Selim gibi bir insanın bunun vazgeçilmez bir aşk olduğunu söylenmesi beklenemez. Ama o da Yelda’dan ayrı olduğu zamanlarda aklının bir kösesinde sürekli Yelda’yla ilgili düşünceler taşır:

“Aklının bir bölümünü sürekli Yelda’yı düşünmeye, ona kızmaya, onunla ilgili sorunları çözmeye uğraşmaya, onu özlemeye alışmıştı, o olmadığında ne yapacağını, onsuz bir hayatın nasıl olacağını bilmiyordu. Sadece bir eksiklik, doldurulması mümkün olmayan bir boşluk hissediyordu.(s. 49)

Yelda, Selim’e hastalık derecesinde bağlıdır. Onsuz adım atamaz hale gelir. Selim de bu bağlılığa alışır. Yelda’nın hep onu düşünmesine, onu sürekli aramasına, sürekli onun hayatıyla ilgilenmesine alışır. Yelda’nın gün içinde bunlardan birini bile yapmadığında Selim hemen telaşlanır, ve bu sefer Selim bağımlı olmaya başlar. Biri bağımlılığını biraz azaltsa diğerinin bağımlılığı hemen çoğalır. Böylece bu ilişkiden kurtulmaya çalışanlar bir türlü kurtulamazlar. Kurtulmaya çalıştıkça daha çok bağlanırlar bu aşka:

“Bilincinden önce bir tür şartlı refleks gibi hareket eden alışkanlıkları ona beklediği zil sesinin çalmadığını söylemişti, daha sonra Yelda’nın kendisini bütün gün aramadığını fark etti. Yelda’nın onun sesine olan bağımlılığına alışmıştı. Hastalanan bir çok ilişkide olduğu gibi onlara da sevginin, aşkın, şefkatin, dışında

zehirli bir patikadan kendilerin ulaşır olmuşlar, karşılıklı olarak kurtulmaya çalıştıkları garip bir bağımlılıkla birbirlerine bağlanmışlardı. Her birinin bağımlılığı diğerinin bağımlılığından besleniyordu. Yelda'nın bağımlılığı da Selim de bağımlılık yaratmıştı. Yelda'nın bir keresinde kendisine 'Ah biz hastalandık', dediğini, sonra şöyle dediğini hatırlıyordu 'En kıymetli varlığımız da bu hastalık oldu.'

Diğer insanlara karşı ruhen ilgisiz iki insanın bu tür bir bağımlılığı taşıması çok zordu. Bir yandan birbirlerine sarılırken bir yandan da dağlarda yakalanan yaban atları gibi silkinip duruyorlardı, Ona rağmen zaman zaman, ya birbirlerine duydukları sevgiden ya da yarattıkları o masala olan tutkularından, bu bağımlılığa rıza göstermişler, hayatlarını bu bağımlılıkla sürdürebileceklerini kabul etmişlerdi. Ama ne yazık ki orada da kaderin alaycılığıyla karşılaşmışlar, hiçbir zaman ikisi de bu bağımlılığı aynı anda kabullenememiş, her seferinde diğerinin isteği eksik kalmıştı.”(s. 50)

“Niye aynı anda bu bağımlılığa razı olamadıkları, biri diğerine tümüyle teslim olmayı kabul ettiğinde diğerinin niye geri çekildiğini çok değişik açılardan tartışmışlar, ancak bu konuda dürüstlükten sapmışlar, inatla yalan söylemişlerdi.”(s.51)

Yelda da Selim de bir daha hiç kimseyi bu kadar sevemeyeceklerini bilmelerine rağmen yine de bu aşktan kurtulmak isterler. Bu aşkın yarattığı huzursuzluktan kurtulmak isterler. Çünkü bu ilişkide ikisi de birbirlerine sahip olmadıkları için huzursuzdurlar. Sürekli kıskanırlar birbirlerini. Sürekli başka birilerinin olma ihtimalini düşünüp çılgına dönerler. Yelda, Selim'i bütünüyle sahiplenmek ister. Selim ise buna asla izin vermez:

“Bütün bu konuşmaları hatırlıyor, onun yerine koyabileceği kimse olmadığını, kimseyle bu konuşmaları yapamayacağını kimseye ona kızdığı kadar kızamayacağını, kimseyi onu sevdiği kadar sevemeyeceğini düşünüyordu, ama bir yanı da bütün o gerginliklerden kurtulmayı, sükuneti, sürekli bir tedirginliğe esir olmadan yaşamayı arzuluyordu. 'Neden hiç sakın olamıyorsun?' diye sormuştu bir seferinde Yelda'ya, o da ' Sen kendini bana bütünüyle verdiğinde, benimle birlikte olduğunda hiç huysuzlandım mı?' demişti. 'Sen benden uzaklaştığında yanımda olmadığında ben huzursuz oluyorum.'

Yelda'nın aslında niye huzursuzlandığını biliyordu. Selim'in sevgisine sahip olmak yetmiyordu, onun ruhunun insanlara ilgisiz olan parçasını da ele geçirmek, ıssızlığı ve dokunulmazlığıyla bir tehdit gibi gözüken, en yakın anlarda, en mahrem sarılışlarda bile onu nasıl olduğu anlaşılmasız bir biçimde biraz yabancı ve mesafeli kılan o tehditkar bölgeye girmek, ona bütünüyle sahip olmak istiyordu. O tuhaf, loş, etrafı kalın perdelerle çevrili ,içerisinde ne olduğu bilinmeyen belki zamana zaman Selim'in kendisine bile yasak olan o hayata uzak ve yabancı bölgeye girmeden Selim'e tümüyle sahip olmanın mümkün olmadığını hissediyordu.”(s.52)

Yelda, Selim'in hayatına sahip olmak istediği gibi kendi hayatını da Selim'e vermek ister. Onsuz nefes almak bile istemez. Gördüğü, yaşadığı her şeyi Selim'in de görüp yaşamasını ister. Ondan farklı bir hayat yaşamak istemez ondan uzakta olsa bile:

“Yıldızlara bir daha baktı. O kadar yakındılar ki sanki serin su damlaları gibi yüzüne değdiklerini hissediyordu, onları Selim’e gösterebilmek istedi, gördüğü her güzel ve ilginç şeyi Selim’e de göstermek isterdi zaten. Ona ‘Gördüğüm güzel bir şeyi sana göstermediğimde bana o güzellikte bir eksiklik varmış gibi geliyor,’ demişti bir defasında, Selim sevgi ifade eden sözler karşısında zaman zaman gösterdiği tuhaf beceriksizlikle, ‘Aşkın ve sanatın kaynağında bu güzelliği paylaşma isteği vardır’ demişti, Yelda gülerek onu öpmüş, ‘Biliyor musun, sen iyi cilalanmış bir ahşapsın’ demişti ama daha sonraları birçok şey arasında en çok bu beceriksizliğini sevgiyle hatırlamıştı.”(s.57)

Yelda, o köyde yine yalnızdır. Köyün sessizliği ve karanlığı Yelda’yı korkutur. Bu durumda bile Yelda’nın aklında olan Selim’in şimdi ne yaptığıdır. Selim’in onsuz hiçbir şey yapmamasını adım bile atmamasını ister:

“Bir keşiş hücrelerini andıran taş odasında gözlerini açtığı ilk hissettiği kurtulma isteği oldu; bu odadan, onu bilmediği yerlere, bilmediği insanların arasına savuran bu hayattan, uykunun huzurlu vadilerini bile zapt edip o son sığınağını da bir ıstıraba çevirerek onun ruhunu kanatan bu kıskançlıktan, kederli bir keman sesi gibi rüyalarında dahi hiç susmadan tekrarlanan ‘Selim şimdi ne yapıyor?’ sorusundan, bu yalnızlıktan, aldatılmanın getirdiği o korkunç kişilik yıkımından, hiç dinmeden ağlama isteğinden, bütün bunlara neden olan ve ona artık sadece acı verdiğini düşündüğü bu aşktan kurtulmak istiyordu.

Daha fazla taşıyacak gücü kalmamıştı.

Günlük konuşmalarla, şakalarla, takılmalarla, kendisini avutacak çalışmalarla, zoraki gülüşlerle bugüne dek başka insanlardan saklamayı başardığı o derin acı, ortaya çıkabilmek için kendine bir yol arayan büyük bir yeraltı nehri gibi yaracağı zayıf bir noktayı bulabilmek için sürekli olarak o sahte davranışların çeperlerine vuruyor, onların dayanma gücünü zayıflatıyordu. Varlığın özünü ele geçirerek kanserli bir hücre gibi bütün ruhuna yayılanı kendine olan güvenini kemiren bu aşağılanmışlık duygusu artık sadece ruhunu değil, ağrılarla, kasılmalarla, seyirmelerle sarsılan bedenini de zorluyordu.”(s.70)

Bu aşk Yelda’yı artık çok zorlamaya başlar. Bu aşktan çok yorulur. Sürekli huzursuz olmaktan, hayatını başka birine göre yaşamaktan bunalır. Yelda bir an önce bu aşktan kurtulmak ister. Ama bunu hiçbir zaman beceremez:

“Bütün varlığını yakıp kavuran içindeki korkunç cehennemi bir süre sonra insanlardan saklayamayacağından korkmaya başlamıştı. Gücünün azaldığını hissediyordu. Bu köyün onun son durağı olduğu, Selim’den uzaktayken de bu acıdan kurtulamazsa, insanüstü bir çabayla tutunmaya çalıştığı hayattan kopup, dibinde ne olduğunu bilmediği karanlık bir yalnızlığın içine yuvarlanacağını, başta Selim olmak üzere herkesin onu orda unutacağını sanıyordu

Son zamanlarda, bu acıklı tutunma çabasından vazgeçip kendisini karanlığa bırakmayı da aklından geçirmeye başlamıştı. Yorgunluğu bu düşüncüyü desteklerken, bu düşünceden dehşete düşen bir yanı da ‘iyileşmek’ için son gücünü de

kullanmasını söylüyordu. Mutluluk ümidi kalmamıştı. Masala olan inancını da yitirmişti. Artık istediği sadece rahat bir uyku, kıskançlıklarla, kuşkularla, kederli düşüncelerle parçalanmamış, sıradan, huzurlu bir gündü. Karşılığında her şeyini vermeye razı olabileceği şeyin rahat bir uykuyla huzurlu bir gün olduğunu anlaması, bir uyku karşılığında vazgeçilecek kendi varlığının da kendi gözünde ne kadar değersizleştiğini ona, onu utandırarak gösteriyordu.”(s.71)

Çalışmaya başladıkları ilk gün yakın bir köye araştırma yapmaya giderler. Akşam döndüklerinde Yelda sanki orada olanların hiçbirini yaşamamış gibidir. Orda olanları ancak Selim’e anlatınca yaşanmış sayar. Çünkü Selim’den ayrı nefes bile alırsa onu unutabileceğini düşünür. Selim’den bu kadar ayrı kalmak da onu yine düşündürmeye bamlar. Selim’in onsuz yaşamasını istemez. He an onu unutabileceğini düşünür:

“Yelda, sabahtan beri yaşadıklarından, birbiri ardında gördüklerinden, duyduklarından araba kullanmaktan iyice yorulmuştu ama hayatına yeni gerçeklerle ve insanlarla dolu tuhaf, ürpertici bir masalın karıştığını, Selim’in bilmediği bir hayatın onu içine aldığı hissediyor, sanki aylardan beri buradaymış duygusuna kapıyordu. Sabahki korkuyu yine hissetti. Selim’e aralarına bir başka hayat giriyor, yaşadıkları onu sevdiği adamdan uzaklaştırıyordu, sevgisi azalmıyor ama Selim’in görüntüsünün önünde başka görüntüler birikiyordu. Acıdan uzaklaşmak isterken, sevdiği adamdan uzaklaşıyordu. Bir an sevginin ve acının içinde kalacağı, Selim’i ise kaybedeceği korkusuna kapıldı” (s.96)

Yine Selim’den ayrı kaldığı için bir an önce ona kavuşmak onunla bütünleşmek istiyordu. Güneydoğunun ucra köyünde bu ancak telefonla mümkündü. Selim’i arar, onun sesini duyduktan sonra kendine gelir:

“Sabahki burukluğunu çoktan unutmuştu. kalabalıkta çocuğunu kaybetmiş bir olaylar, görüntüler, insanlar akıntısı içinde bir daha onu bulamayacağından endişelenmiş bir anne gibi bir an önce Selim’in sesini duymak, ona kavuşmak, kendisini savurduğunu hissettiği bu kalabalık içinde onu bulmak, hiç olmazsa sesine dokunmak istiyordu. Bir başka kalabalığın da Selim’i sürüklediğini ise düşünmeye tahammül edemiyordu o anda. Bütün gün zihninin gerilerinde her an yitip gidebilecek soluk bir gölge gibi duran Selim, şimdi varlığıyla bütün yaşananların önüne geçmiş, ondan başka herkes ve her şey önemsizleşmişti. ‘Bu hiç bitmeyecek’ diye mırıldandı kendi kendine, sesinde sevinç mi yoksa keder mi olduğuna kendisi de karar veremedi

Selim’in sesini duyar duymaz, ‘Ah canım’ dedi, ‘Ah canım seni nasıl özledim,’ bunu söylerken sesi bir kucaklayış gibi sıcak ve sarıcıydı.”(s.97)

Yelda ile Selim aşkı bu hastalıklı hale gelmeden önce çok mutlu günler geçirir. İkisi de büyük bir aşkla bir masal yaşayacaklarına olan inançla çok güzel günler geçirirler. Aşkları çok hızlı başlar. İkisi de bu aşktan bir gün kurtulmak isteyebileceklerini asla düşünmezler:

“Onların aşkları öylesine süratli ve mutlu başlamıştı ki Selim bir gün bundan usanabileceğini o sıralarda hayal bile edemezdi.”(s.107)

Aşklarının ilk zamanları çok mutlu ve huzurlu geçer. Kıskançlık ve birbirlerini kaybetme korkuları yoktur. Günlerinin neredeyse tamamını birlikte geçirirler. Büyük bir aşka yelken açarlar. Birlikte çok mutludurlar. Tutkulu bir aşk yaşamaya başlarlar. Aşklarının bir masal yaratacağına inanırlar:

“İlk zamanlar aşkları başka hiçbir aşka benzemeyecek kadar olağanüstüydü. Yatışması çok zor kuşkularıyla sakladıkları en diplerindeki, ne görmek ne de göstermek istedikleri, en bölünmüş en hasta kısımlarının dışında neredeyse varlıklarının her zerresini birbirlerine sunuyorlar, gerçeği arayan yalın ayak iki keşiş gibi mutluluğu, huzuru, zevki, en katıksız halde bulabilmek için hiçbir sınırdan durmadan el ele yürüyorlardı.

Annesinin desteği sayesinde günlerinin ve gecelerinin neredeyse tamamını Selim'in evinde geçiren Yelda'ya, Londra'dan aldığı uzun aşçı külahını başına geçiren Selim Arjantin pampalarında at çobanlarının yediği tuhaf ama çok lezzetli et yemekleri pişiriyor, sadece bedenleriyle değil bütün ruhları, zekaları ve ihtiraslarıyla katıldıkları sevişmelerden sonra sabaha karşı televizyon kanalarından birinde buldukları Türk filmlerini birbirlerine sarılarak seyrediyorlar, Yelda hiç çekinmeden ağlarken Selim başını onun göğsüne koyuyor, sonra tarihle, felsefeyle ekonomiyle psikolojiyle ilgili sonsuz tartışmalara dalıyorlar, konuşmaktan mı yoksa sevişmekten mi daha çok zevk aldıklarına karar veremiyorlardı. Yelda hayatında hiç gülmediği kadar gülüyordu. Selim'in zekasının üstünlüğünü hiç korkmadan hiç çekinmeden, kendisini çok şaşırtan bir rahatlıkla, erkeğinin gücünden gurur duyan bir kadın gibi kabul ediyordu. O gülerken Selim onu zaman zaman bir acıyı andıran bir sevgiyle seyrediyor. Onun gülüşünü seyredabilmek için her şeyden vazgeçebileceğini düşünüyordu.

Yelda mutluluğu bulduğuna inanmaya başlamıştı.

-Ben seni mutlu edeceğim, demişti Selim senin nasıl mutlu olacağını biliyorum.

-Biliyorum, mutlu olabileceğim bu yalnızca seninle olacak.”(s.116)

Bu güzel aşk Selim'in Fahrunnisa ile görüşmesiyle ilk firelerini vermeye başlar. Selim, ilişkilerindeki ilk yalanı söyler. Bu da Yelda'nın dürüstlüğe olan inancını sarsmaya başlar. Ve başka bir kadının aralarına girmesi ilişkilerini temelden sarsar:

“İlk kavga neden bana yalan söyledin cümlesiyle başladı

- Önemli bir nedenden dolayı huzursuz olmanı istemedim.

“Bu dürüstçe doğru bir cevaptı... Bir huzursuzluğu yada mutsuzluğu Selim'le paylaşmaktan asla gocunmaz, tam aksine bundan kendisini güçlendiren bir sevinç duyardı, mutsuzlukları da paylaşabilen bir aşkta mutluluğu bulacağına inanıyordu çünkü. O güne dek bütün düşüncelerini, duygularını, en anlamsızlarını, önemsizlerini bile, Selim'den saklayacağı en sıradan düşünceyle birlikte bu büyü

bozulacak korkusuyla daima ona söylemişti. Şimdi Selim'in ona söylemediği düşünceleri duyguları olduğunu öğreniyordu. 'Benden sakladığı şeyler var' diye geçirdi aklından 'Başka bir kadın benim bildiklerimi biliyor.' İlk yarayı almıştı., onun kuşkulanmaya yatkın zihni bir bebek teni gibi çabuk yaralanıyor ve süratle cerahetleniyordu

Yelda'yı sevmediği için saklamamıştı bu olayı, tam aksine, bir daha hiç kimseyi onu sevdiği kadar sevemeyeceğini biliyordu. Ona duyduğu yoğun sevgi, böylesine yoğun bir duyguya alışkın olmadığı için zaman zaman ruhunu zorluyor, bütün duyguları bazen ağır bir yükü havalanan bir uçak gibi titriyordu. Korkuyordu. Yelda'yı kaybedeceği için değildi bu korkusu onu kaybetmekten korkmaya başlayacağını düşündüğü için korkuyordu.”(s.116)

Bu olaydan sonra aşkları, büyüsünü kaybeder. İlişkilerinde hep başka birinin olma ihtimalini düşünürler, bu da huzursuz bir ilişki yaşamalarına neden olur. Ve o olaydan sonra Yelda ve Selim karşılıklı olarak birbirlerini yaralayıp araya başka birilerini sokmaya başlarlar.

Yelda, Selim'le büyük bir aşk yaşamayı hayal ediyordu. Her kadın gibi. Selim ise bu aşka hazır değildi. Yelda bu aşkı uğruna her şeyini verebilir, fakat Selim aşkın kendinden vazgeçmek olduğunu asla bilmez. Yıllarca beklediği aşk gelip kapısını çaldığında Yelda her anını deli dolu yaşamak ister Selim'in umursamaz tavrı karşısında her kadın yapabileceğini yapar. İntikamını alır. Bir kadın da yarattığı hayal kırıklığının nelere mal olacağını Selim bilmiyordu:

“Hayatı boyunca kendini böyle bir aşka hazırlamış, bunu hayal etmiş, bunun kendisini olmayı çok istediği huzurlu ve sadık kadına dönüştüreceğine inanmıştı. Onun bu aşkın içine sokuluşu çok doğal ve kolay olmuştu. Selim bu duyguya hazırlıksız yakalanmıştı. Aşkın kendinden vazgeçmek olduğunu bilmiyordu. Kendini tümüyle vermek isterken 'Evet ben bu kadınla olmak istiyorum, başkasını istemiyorum' derken bile bilincinin hükmedemeyeceği içindeki karanlık 'Bağlanmak güçsüzlüktür, güçsüzlük acı getirir' diyordu. Kendinden vazgeçebilmesi için vazgeçtiğinde başına gelebilecek kötülüklerden kaçıp saklanabileceği bir sığınak olması gerekiyordu. Ancak o sığınanın varlığı ve güveni onu böyle bir aşka hazır hale getirecek, onun kendisini huzurla vermesini sağlayacaktı bir aşkı yaşayabilmesi için zamana ve hazırlanmaya ihtiyacı vardı. Kendisini bir kadına teslim edebilmesi için, onu bir başka kadının teslim etmesi gerekiyordu, kendi kendine teslim olmayacaktı. Bunu nasıl yapacağını bilmiyordu.”(s. 116)

İlişkilerinin başlarında düşündüğü masum düşünceler yerini yakıcı gerçeklere bırakmaya başlar. Ve aşkın her şeyin üstesinden gelmeyeceğini anlar:

“Hem sevdiği bir erkeği kaybetme korkusu hem Selim'in inatçılığı ve yalancılığıyla beslenip büyüyen kıskançlığıyla hem de aşağılanmışlık duygusuyla baş etmesi gerekiyordu. Bu onun daha önce başka bir erkekleyken hissetmediği bir acıydı. Bu ilişkiye acının yerleştiği bunun değişik biçimlerde hep devam edeceğini seziyordu. 'Aşk her şeyin üstesinden gelmiyormuş' diye düşündü.”(s.117)

Romanda deli gibi aşık olan bir başka isim ise, Jacques'tir. Jacques, evli olmasına rağmen erkek asistanına aşık olur. Asistanının ölümü karşısında yıkılır. Ona duyduğu aşk o kadar yoğundur ki bütün hayatını onun ölüm esnasındaki gülümsemesiyle geçirir:

"- Beni görünce gülümsedi. O tuhaf kaderle alay etmek için mi yoksa çekeceğim acıyı tahmin edip beni teselli etmek için mi bilmiyorum... Onu gömdüm. Paris'ten ayrıldım. Onsuz Paris'e dayanamadım. O gülümseme bütün hayatla, bütün insanlarla arama girdi. Hiç kimse hiçbir şey o gülümsemeyi aşip bana değemedi bir daha. Hiçbir şey benim için o gülümsemeden daha değerli olmadı. Ölü bir adamın gülümsemesiyle yaşamaya başladım... Hala da öyle yaşıyorum..." (s.141)

Yelda ile Selim günden güne ilişkilerini yaralamaya devam ederler. Selim'in başka kadınlarla olma ihtimalini her an düşünen Yelda da köyde yeni arayışlara girer. Araştırma grubunda Yelda'ya uygun bir çok erkek bulunur. Ama Yelda'nın dikkatini içlerindeki en kaba, en rahat, an umursamaz erkek olan Komiser Taner çeker. Yelda, anlayamadığı hızda Taner'e aşık olur. Ama bu aşk onu yücelten değil aksine aşağılayan bir aşktır. Taner'le sevişince Yelda, Taner'e aşık olmasına rağmen Taner, Yelda'yı tensel zevklere düşkün bir kadın olarak görür. Yelda, onun için sadece budur. Yelda ise Taner'le ilgili çok değişik duygulara sahiptir. Bu bazen aşk bazen nefret, bazen sahiplenme, bazen de kıskançlık olur:

"...İşin garibi köydeki ekipte öyle erkekler vardı. Zeki, kibar, yakışıklı, aşık olunabilecek, aşk yaşanabilecek, yanlarında bir ucuzluk endişesiyle tedirgin olunmayacak erkeklerdi onlar. Hiç biri Yelda'nın ilgisini çekmemişti. 'Bunun kabalığı ve düşüncesizliği de Tekin'in sakatlığı gibi bir şey mi benim için' diye düşünmüştü. 'Selim'e rakip olamayacak asla aşık olamayacağım bir erkekle mi ilgilenmeyi tercih ediyorum.' Buna inanmaya yatkındı ama içerlerden bir ses bunun da çok doğru olmadığını söylüyordu.

Barakadan çıktığında bir an duvara dayanıp durdu. Serinliği ve geceyi kokladı. 'Aşık oldum' diye düşündü. Çoktandır içine kapatıldığı karanlık bir zindandan kurtulmuş, nihayet özgürlüğe ve aydınlığa kavuşmuş gibiydi. Ruhu kurtarıcısına tapınırken, bedeni de kendisine bu olağanüstü zevki veren erkeğe tutulmuştu. Daha sonra kendi kendine 'Yatarken ona aşık değildim ama yataktan çıkarken kendimi aşık bir kadın gibi hissediyordum.' diyecekti"(s.198)

"... Her sözcükte her davranışta Yelda'nın duyguları değişiyordu. Hissettiği o müthiş hafifleme duygusu o hafiflemeyi yaşatan adama karşı arzulu bir bağlanmaya bir tür aşka dönüşmüştü. O hafifleme duygusu kaybolacak yeniden eski keder baş gösterecek korkusunun yarattığı kuşkulu endişe onun Taner'e bütün varlığıyla tutunmasına neden oluyordu." (s.201)

Selim'e duyduğu aşk bir anda yerini Taner'e bırakır. Artık Yelda'nın bütün hayatı Taner'dir. Ama bu aşktan çabuk uyanır.

"Selim'e duyduğu bütün ilgi, aşk, öfke, kıskançlık bir gecede yatağını değiştiren büyük bir nehir gibi yön değiştirmiş Taner'e doğru akmaya başlamıştı.

Sadece onu düşünüyor onun sözlerinden ve davranışlarından anlamlar çıkarmaya uğraşiyor, başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu.(s.201)

Yelda'nın köyde yaşadıklarının farkına varan Selim için de kötü günler başlar. Acısını içinde fazla tutamaz Selim. İçindeki boşluğu doldurabilecek aşklar, kendisini teselli edebilecek sevişmeler arar:

“Ne yaparsa yapsın o acı hep oradaydı. Başka kadınlar onu oradan kaldıramıyordu. Yelda acısını sabırla taşımış, olgunlaştırmış, onun taşınamaz derecede ağırlaşmış düşmesini beklemiş ve o sırada bir başka erkeğe gerçekten ilgi duymuştu. Ama Selim, onun sabrını gösteremediğinden daha acıya rastlar rastlamaz onu diğer sevişmelerle boğmak istemiş gelişinin bütün doğallığını bozmuş yanlış yapılmış bir kanser ameliyatı gibi acıyı bütün ruhuna ve bedenine yaymıştı. Şimdi neresinden tutacağını, ne yapacağını bilemiyordu. Acı her yanına sınıyordu. Bildiği ve denediği tedavi işe yaramıyordu. Bu da onun ümitsizliğini arttırıyordu. Yelda, Selim’le ilgili acısında kurtulurken, Selim o acının içine daha çok ve daha derin saplanıyordu.”(s.219)

Yelda'nın kendisini başka bir erkekle aldattığını düşünen Selim, Yelda'yı daha iyi anlamaya başlar. Onun bu acıları nasıl taşıdığını düşünür. Kendisi buna dayanamaz, çok büyük acılar çeker. Yelda'nın yokluğu hayatı da bitirir Selim’de:

“Evin içinde dolaşıyordu, bir yandan bir ses duymak istiyor bir yandan da hiçbir sese tahammül edemeyeceğini, kimseyle iki dakika bile konuşmayacağını hissediyordu. Musset’in şiirinde söylediğinin ne anlama geldiğini anlıyordu. Bazen bir insanın yokluğu bütün dünyayı bomboş yapıyordu. Yelda kendisiyle birlikte bütün renkleri bütün kokuları alıp götürmüş, Selim’i kaybolmuş bir dünyanın kıyısında öfkesi kıskançlığı ve ölüm acısıyla yapayalnız bırakmıştı”(s.279)

Selim, Yelda'nın onda açtığı yaraları sarmaya çalışıyordu. Selim, bu yaraları Fahrunnisa ve Elizabeth ile iyileştirmeye çalışır. Ama Yelda'nın yokluğunu hiç kimse dolduramaz:

“Sevişmelerle bedenini iyileştirmeye uğraşıyordu ama bunların ruhunu iyileştirmeye yetmeyeceğini biliyordu. Zihninde Yelda’ya ayrılan yeri dolduracak bir başkasını bulmadan da iyileşemeyeceğine inanmaya başlamıştı. Birine aşık olmak istiyordu. Bütün kadınlara ‘Ona aşık olabilir miyim’ diye bakıyor onu Yelda’yla kıyaslıyordu. La Rochefoucault’un ‘ Yeni bir aşk en çabuk eski bir aşkın sönmemiş küllerinden doğar’ sözünü hatırlıyor ama aşık olmadıkça da sinirlenip ‘ Eski bir aşkın küllerinden belki ama alevlerinden değil ‘ diyordu. ‘Bir aşkın alevlerinden yeni bir aşk doğmuyor.’ Yelda’ya olan sevgisini yok etmeye uğraşıyordu ama bunu beceremiyordu, onun titrek dudaklarıyla ağlayan yüzü geliyordu hep aklına ve bu görüntü onun duygusal prangasına dönüşüyor, Yelda’dan uzaklaşmasına izin vermiyordu.”(s.279)

Selim de en az Yelda kadar aşiktir. Geç de olsa bunu fark eder. Onların aşkları belki de milyonda bir insanın yaşayacağı kadar tutkulu ve büyük bir aşktır. Masala olan inançlarını hiç kaybetmezler. Selim’in Yelda’ya söylediği o kadar yalan içinde belki de tek gerçek sözleri şunlardır:

“Onu hiç kimseyi sevmediğim gibi sevdim. Nasıl olduysa onu çok derinlerimde bir yere yerleştirdim. Biri ona dokunduğunda, benim varlığımın özüne ya da o öze çok yakın bir yere dokunuyor. Onun için böyle dengem altüst oluyor.”(s.281)

Romanda aşk teması sadece Yelda ve Selim arasında işlenmez. Bunlar dışında Selim ile Fahrunnisa arasında da bir aşk yaşanır. Selim, Oxford’da çalıştığı günlerde bir güzellik ve mükemmellik abidesi olarak gördüğü Fahrunnisa ile tanışır. Fahrunnisa’dan çok etkilenir. Birlikte güzel vakit geçirirler. Ve evlenirler. Evlilikleri çok kısa sürer. Ama aralarındaki bağ hiç bitmez. Selim hep Fahrunnisa’yı görme ihtiyacı hisseder. Yelda olduğu zamanlarda bile onunla görüşmeyi kesmez. Onun Selim’de çok özel bir yeri vardır. Selim, ondan asla kopamaz. Ve her birlikte olduklarında da Fahrunnisa’nın kibarlığından, güzelliğinden etkilenir, onun mükemmel biri olduğunu düşünür:

“ O günden sonra Fahrunnisa’ nın aşkla, Selim’in ise derin bir sevgiyle bağlı olduğu ilişkileri bir başkasının anlayamayacağı bir biçimde sürmüş asla kopmamıştı. İkisi de kopmayacaklarını biliyorlardı. Fahrunnisa Selim’in her zor zamanda sığındığı bir liman olmayı, başka hiçbir kadının onun hayatında kendi yerini alamayacağı bilmenin gizli gururuyla kabullenmişti. Buluşurlar, konuşurlar, dertleşirler, bazen sevişirler, tartışurlar, sinemalara, konserlere giderlerdi, hiçbir zorunluluğu olmayan, hiçbir duygusal açıklama yapılmayan, hiçbir hesap sorulmayan hafif ve sırf hafif olması nedeniyle de vazgeçilmez bir ilişkileri olmuştu. Selim bu ilişkinin Fahrunnisa için görüldüğü kadar hafifi olmadığını hiçbir zaman kavrayamadığından ilişkileri için ‘Polonya Gobleni gibi’ derdi, ‘Eşi bulunmaz bir lüks’ ”(s.68)

Bir keresinde yine Fahrunnisa ile birlikte olan Selim, Fahrunnisa’yı inceleyip ondaki mükemmelliği gördükten sonra şunları söyler:

“Tanrı aslında seni bakın ben istesem ne harikalar yaratabilirdim ama uğraşmaya gerek görmediğim için sizi böyle yaptım demek için bir mükemmellik örneği olarak yarattı herhalde.”(s.69)

2.2.2.2. Yalan

Yalan, Yelda ve Selim için çok önemlidir. İkisi de yalandan nefret ederler ama ikisi de yalan söylemekten vazgeçemezler. Özellikle Yelda için yalan söylemeyip her koşulda dürüst olmak hayatında her şeyden daha önemlidir.

“Yelda için dürüstlük ve güven belki zekadan bile önemliydi. Eğer o bir peygamber olsaydı dininin temelini dürüstlük ve güven üzerine kurardı. Ama dürüstlüğe olan bu neredeyse hastalıklı tutkusu onun yalan söylemesine engel olmazdı.”(s.14)

Buna rağmen Yelda yalan söylemekten vazgeçemez. Selim de Yelda'nın yalandan bu kadar nefret etmesine rağmen yalan söylediğini bilir ama buna inanmak istemez:

“ Selim onun yalandan nefret ettiğini ve buna rağmen yalan söylediğini bilir ama anlaşılmaz bir biçimde onun kendisine hiç yalan söylemediğine inanırdı.”(s.14)

Yelda için bir ilişkide en önemli şey dürüstlüktür. Selim'den de asla yalan söylememesini ister. Ama Selim bunu asla başaramaz:

“İlişkilerinin ilk başlarında bir gece sabaha karşı sevişmeden yorgun ve mutlu halde Selim'in göğsünde yatarken Yelda neredeyse yalvaran bir sesle, ‘Bana yalan söyleme’ demişti. ‘ Ben yalana dayanamam.’

‘Olur’ derken bile yalan söylediğini biliyordu, yalan söylememesi mümkün değildi”(s.14)

Selim'in ilk yalanı Fahrunnisa ise görüşmesini Yelda'dan saklamak olur. Selim, bu yalanı Yelda'yı çok sevdiği için söyler. Onu kaybetmek istemez. İlk yalanlarından sonra Yelda ile Selim'in arasında geçen aşağıdaki konuşmadan sonra hala yalana rağmen bir aşk masalı yaşayacaklarına inanırlar:

“İlk yalanlarını yakaladığında Yelda önce öfkeyle hakaretler etmiş, sonra yatışıp ‘Yalan söylersen benim seni sevmem çok zor’ demişti.

-Bir kurbağayı öpmek de zordur ama ancak prenses kurbağayı öptüğünde kurbağa prensese dönüşüyor.

-Ama o bir masal...”(s.15)

Bu konuşmadan sonra ilişkilerinde yalan büyük bir yer kaplar. İkisi de yalan söylemekten kurtulmaz. Dinini dürüstlük üzerine kuracak olan Yelda bile sürekli yalan söyler. Taner yüzünden Selim'e söylediği bir yalan ise şöyledir:

“Yelda, Taner’le gittiği yemek sonrasında Selim’le telefonda konuşurken de yalan söylemişti

Selim, Yelda'yı çok merak etmişti.

“-Buradaki yabancılar, aşağıda bir lokanta keşfetmişler, oraya gittik... Biraz da içki içtim... Yorgunum...Çok özür dilerim...Acele hareket ettik, onları bekletmek istemedim, sana haber vermeden gittim... Şimdi gidip yatacağım... Çok uyukum var... Yarın konuşuruz canım...İyi geceler.

Konuşmayı uzatmadan telefonu kapatıp, askerlerin kıpırtılarının yanından evine doğru yürüdü.

İlk yalan söylenmişti.”(s.106)

Selim, Yelda'nın aşk acısını çekerken gidip Fahrunnisa ile görüşür. Fahrunnisa, Selim'i eve davet ettiğinde Selim, görüşmek istemediğinden yalan söyler:

“Akşamüstü Fahrunnisa’yı eve bıraktı. Kapıda Fahrunnisa, Selim’in dudaklarından hafifçe öptü.

- Gel, istersen dedi.

Selim yalan söyledi.

- Başka zaman ... Bu akşam bölümdeki çocuklara söz verdim.”(s.216)

2.2.2.3. Kıskançlık

Aşkın, özlemin, sevginin, yalanın olduğu her yerde kıskançlıktan bahsetmemek mümkün değildir. Birbirlerine ilk yalanlarını söylediklerinden beri Yelda ile Selim birbirlerinden bir dakika bile uzak kalsalar, kıskançlıktan çılgına dönerler. Özellikle Yelda, Selim'i bırakıp gittiği güneydoğunun ucra köyünde kalırken aklı hep Selim'in ne yaptığındadır. Onun başka bir kadını seveceğini düşünerek Selim'i hep kıskanır.

“Sonra da sesini meraktan ve kıskançlıktan çatlmasına engel olmadan sanki sıradan bir soru soruyormuş gibi, ‘Evde olacak mısın ? demişti.

-Tabi evdeyim...

Bu, Yelda’yı en çok sevindiren cümleydi.”(s.20)

Çünkü Selim'in evde yalnız olduğunu bilmek onu aldatma ihtimalini ortadan kaldırdığı için Yelda çok rahatlıyordu.

Selim ise Yelda'ya olan duygularının aşk mı yoksa kıskançlık mı olduğunun farkına varamaz. Kendi kendine sorular sorup anlamaya çalışır:

“‘Kıskançlık mi yoksa aşk mı bu’ diye sormuştu.

Tarafsız bir soğukkanlılıkla hemen cevaplamıştı bu soruyu.

‘Kıskançlık’

‘Ben hayatımda başka bir kadını böyle kıskandım mı?’

‘Hayır’

‘Kendi karımı, Fahrunnisa’yı böyle kıskandım mı ?’

‘Hayır’

'Elizabeth' i böyle kıskandım mı?'

'Hayır'

Böyle kıskanabileceğim bir kadın tanıdım mı hayatımda ?'

'Hayır'

'Neden Yelda'yı böyle kıskanıyorum? Neden ona duyduğum kıskançlık beni böyle sarsıyor, neden kişiliğim değişiyor, neden kendimden başka biri gibi davranıyorum?''(s.29)

Çünkü Yelda'yı hem deli gibi sever, hem de kıskanır. Yelda da Selim'i çok kıskanır. Selim'i her aradığında telefonun hemen açılmasını ister. Bir keresinde köyde yaşamış olduğu olayların da etkisiyle Selim'i aradığında telefonun iki kere bile çalmasıyla Yelda çılgına döner. ve şunları söyler:

"Haykırır gibi 'Niye telefonu hemen açmadın? 'demişti.

-Birtanem, iki kez çaldı zaten telefonu hemen bulamadım.

Selim'in sesi sakindi. Ama kendisi burada bir kriz geçirirken onun böylesine sakin olabilmesi kızgınlığını daha da arttırmıştı.

-Telefonu nereye koydun ki bulamayasın... Kaç oda var senin evinde ... Sen yalnız mısın orda?

Selim gene sakin bir sesle cevap vermişti.

-Yalnızım canım.

Yelda onu duymuyor gibiydi.

- Sana orada yalnız mısın, dedim

- Selim'in sesi de gerginleşmeye başlamıştı

- Ben de yalnızım, dedim.

- Yelda'yı seviyorum, diye bağır bakalım öyleyse.

- Buna ne gerek var. Niye bağırtacaksın beni.

Yelda artık tümüyle kendini kaybetmişti, çıplak bir kadının Selim'in yanında oturduğunu, birlikte kendisiyle alay ettiklerinin sanıyordu. Çevresiyle gerçeklerle bütün ilişkisini koparmıştı o anda.

-Yelda'yı seviyorum diye bağır aşâğılık herif...''(s.29)

Selim, aslında çok kıskanç bir kişiliğe sahiptir, ama bu kıskançlığını kimseye belli etmek istemeyen biridir. Yelda'nın Taner'le sabah koşusuna çıkacağını duyduğunda kıskanır fakat bunu belli etmemek için olayı şakaya vurur:

“Ben dedi, yarın buranın güvenlik şefiyle koşacağım... O her sabah koşuyormuş... Çoktandır spor yapmıyordum. İyi olacak.’

Midesinin kasıldığını, parmak uçlarının hafifçe uyuştüğunu hissetti, Selim. Darbeyi alan ve canının acımadığını göstermek için gülümseyen sırf bu gülümseme yüzünden herkesin canının yandığını fark ettiği bir boksör gibi şakacı bir sesle konuştu.

-Kıskanmam gerekir mi?

Yelda bu kez gerçekten güldü

-Gerekmez dedi... Gerektiğinde ben sana söylerim”(s.55)

Selim, Yelda'yı çok kıskanmasına rağmen bunu ona belli etmemesi Yelda'yı üzer. Yelda, bu kıskançlığın vahşice bir kıskançlık olacağını bilse bile yine kıskanılmak ister. Ama Selim kıskançlığı sadece oyunlarda belli eder:

“Arada bir aşklarının parçalayıcı gelgitleri arasında birbirlerini endişesizce sevdikleri ve bu sevgiyi özgürce yaşadıkları bir gün yakalayabildiklerinde Selim kıskançlık oyunları yapar. Seni öldürürüm, derdi. Başka zaman ona çok ilkel gözükecek bu cümle Yelda'yı nedense sevindirir güldürürdü. 'Keşke beni kıskansaydı ya da kıskançlığını açıkça gösterseydi. Daha sonraları 'Belki mutlu olurduk.'”(s.57)

Selim, Yelda ile görüşmeye başlamasına rağmen eski karısı olan Fahrunnisa ile ilişkisini kesmez. Bu da Yelda'nın kıskançlık krizlerine girmesine neden olur:

“ Aşklarının ilk zamanlarında Yelda Selim'in Fahrunnisa ile ilişkisini hiç anlamamış şiddetli kavgalarla sonuçlanan sert tartışmalar çıkartmış defalarca 'Seni neden o kadınla paylaşmak zorundayım?' diye bağırırmıştı. 'Hem neyin o kadın senin, bir adı var mı varlığının, annen mi, karın mı, metresin mi, neyin o kadın senin?'”(s.68)

Yelda da Selim'in Fahrunnisa ile görüşmesine misilleme olarak çocukluk arkadaşı olan Tekin ile görüşür. Ve bu görüşmeleri ayrıntılı bir şekilde anlatır Selim'e. Bazen de Selim'le görüşmek yerine Tekin'le görüşür:

“Bir keresinde Selim 'Sen Tekin'le olmayı benimle olmaya tercih ediyorsun anladığım kadarıyla' demişti.

-Tekin'i kıskanmıyorsun değil mi sakat o zavallı.

Bir seferinde de 'Ben sandalyesinin dibine oturdum Tekin de bana masaj yaptı. Ellerinin sıcaklığını çok sevdim.' demişti.

Yelda'nın bir başkasını kendisine tercih etmesi fikrine dayanamıyor, 'Ellerinin sıcaklığı hoşuma gitti' diyen sesi içinde çınlıyor, soğukkanlılığını kaybediyor aynı Yelda da olduğu gibi kıskançlık, tutkuyu besliyordu.”(s.120)

Bu ayrıntılar Selim'i delirtir. Bir başkasının ellerinin Yelda'nın üzerinde olması ve Yelda'nın bu ellerden etkilenmesi Selim'i çılgına çevirir:

Yelda'nın gittiği köyde de bir başka erkekle yani Taner ile birlikte olması Selim'i mahveder. Ama Selim hiçbir zaman Yelda'nın başka bir erkekle cinsel bir paylaşımının olacağına inanmaz. O sadece kendi dışında bir erkeği düşünmesine dayanamaz. Ama işler Selim'in düşündüğü gibi değildir. Yelda Taner'e hem aşık olur hem de onunla en mahremini paylaşır. Selim kıskançlıktan çıldırmak üzeredir.

“Hissettiği kıskançlık cinsel bir kıskançlık değildi. Bu yüzden ruhsal diyebileceğimiz bir kıskançlık burkuyordu içini annesinin ölümüne birlikte ağladığı birlikte bir ömür sürecek masalın hayalini yarattığı, hayatta hiç kimseyi sevmediği kadar sevdiği kadın bir başka erkeği kendisinden daha fazla önemsemesine, onunla olmak için kendisiyle konuşmaktan vazgeçmesine dayanamıyordu.”(s.202)

“Koltuğa oturdu, 'Beni istemiyor' diye düşündü. 'Öbür adama sandığımdan daha çok bağlanmış' hala aklına Yelda'nın adamlarıyla sevişmiş olabileceği ihtimali gelmiyordu, cinsel değil duygusal bir reddediliştten yararlanıyordu.”(s.211)

Selim, Yelda'yı deli gibi kıskanırken Yelda da köyün en kaba ve ilgisiz erkeği olan Taner'i kıskanır. Taner'in bayanlarla olan muhabbeti onu deli eder. Odasına girip çıkan kızlardan hoşlanmaz. Taner'i elinde tutabilmek için sürekli onunla sevişmek ister.

“Taner'in yanından ayrıldığı andan itibaren onu kıskanmaya başlıyor, onun hemen başka bir kadınla ilgilenmeye başladığını düşünüyordu. Taner'in ne ruhuna, ne hayatına nüfuz edebiliyor, geceleri onun koynuna giren ve kendisini verişindeki istekle onun erkeklik gururunu okşayan en büyük yakınlığı sevişme sırasında kurabildikleri için de sürekli sevişmek isteyerek Taner'in gözünde bir seks manyağına dönen bir kadın olduğunu fark ediyordu.”(s.219)

2.2.2.4. Özlem

Aşkın olduğu yerde özlemden bahsetmemek mümkün değildir. Selim ile Yelda birbirlerini deli gibi sevip, özlerler. Özellikle Yelda, Selim'i çok özler. Selimsiz nefes bile almak istemez. Selimsiz aldığı her nefeste Selim'e bir şey olacağı korkusuyla yaşar:

“-Seni çok özledim... Bütün bunlar seni özlememden... Bazen dayanamıyorum, sen beni bu kadar özlemediğin için bilemezsin, bazen bir insanın taşıyamayacağı kadar çok özlüyorum seni... Sesini duyamayacağım, ben yokken sana bir şey olacak, bana haber bile vermeyecekler diye korkuyorum.” (s.30)

Yelda, Selim'i hastalık derecesinde sevmektedir. Bu yüzden hep özler onu. Bir keresinde Selim de Yelda'yı aynı acıyla özlediğini fark eder. Bu acı onu yakar:

“Bir seferinde, arabayla okula giderken, belki radyoda çalan bir aşk şarkısından, belki de farkında olmadan artık ruhunun bir parçası haline gelmiş olan ve içinde uzun zamandır bastırılıp duran sevginin içine hapsedildiği kozaya sığamamasından, ani bir özlem krizine yakalanmıştı. Bu, bilinen özlem duygusuna benzemiyordu. O anda öyle şiddetle Yelda'nın yüzünü görmek, sesini duymak istemişti ki göğsü sıkışmış, sanki arabanın direksiyonu yerinden fırlayıp göğüs kafesine baskı yapmaya başlamıştı. Arabayı kenara çekip durdurmuştu. O çaresiz özlemde bütün bedeni solmuş, grileşmiş gibi gelmişti ona. Bir an, hemen yola koyulup Yelda'ya gitmeyi düşünmüş, hemen yola çıkarsa bile bir günden önce Yelda'nın olduğu yere varamayacağını fark etmek onu daha da bunalıtmıştı. Başını direksiyona dayamış, kendi kendine ‘Bu geçecek, bu geçecek’ diye tekrarlamıştı.

Bir iki saat sonra bu özlem dinmiş ama o arada çektiği acı, ona başka bir acının yolunu açmıştı.”(s.162)

Yelda, bir yandan Selim'i deli gibi özlerken bir yandan da Selim'in onu özlemesini merak etmesini ister. Bu yüzden köyde olan kötü olayları, çatışmaları Selim'e anlatır. Bunun yanında özlemlerle, Selim'in ne yaptığını sürekli düşünür. Aklını sürekli Selim ile meşgul eder:

“Asıl onu tedirgin eden ise o kozanın içinde özlemlerle birlikte minik bir balık gibi kıpırdanıp duran ‘Acaba şimdi ne yapıyor?’ sorusuydu, o soruyu hiç fark etmemeye çalışıyordu, onu yeniden bir acının içine çekebilecek olanın o soru olduğunu biliyordu, Selim'in neler yapmakta olabileceğine dair de aklından sürekli silmeye çalıştığı bir fikri vardı.

O gece, çoktandır kesilmiş olan çatışmaların yeniden hızlandığını sabaha kadar dinledikleri silah sesleriyle anladılar.

Selim'e bunu anlatmak istediğini fark etti, onun kendisi için endişelenmesini istiyordu.

‘Bu da özlemin bir parçası herhalde’ diye düşündü.”(s.278)

2.2.2.5. Töre Cinayetleri

Töre cinayetleri günümüzde var olan en büyük toplumsal olaylardan biridir. Ülkemizde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan insanların korkulu rüyasıdır. Töre cinayeti kızın ya da kadının, başına gelen kötü olaylardan dolayı aile fertlerinden biri tarafından öldürülmesidir. Yani bir kıza biri tecavüz ederse bunun cezası kıza kesilir. Namus gitti denilerek, abisi tarafından kız öldürülür.

Yelda da bu cinayetleri ve bunların nedenlerini araştırmak için kurulan Avrupa Birliği Araştırma Komisyonu'na katılarak gelir güneydoğunun en uca köyüne. Yelda'nın da ortaya çıkarmak istediği bu cinayetlerin gerçek yüzleridir. Yelda, burada bir sürü olayla karşılaşır. Gördüğü olaylar karşısında insanların değerlerinin bir mermi kadar ucuz olduğunu görür.

Araştırmacılar gruplara ayrılırlar. Yelda, Zerrin ve Jacques aynı gruptadırlar. Töre cinayetlerinin sosyolojik nedenlerini araştırmaya başlarlar. Ama bu konuda bazı tereddütleri vardır. Onlara gerçekleri anlatmayacaklarından korkarlar. Jacques, Zerrin ve Yelda arasında şöyle bir konuşma geçer.

“- Bize gerçekleri anlatacaklar mı? dedi Jacques'a.

- Kadınlar anlatacak, dedi Jacques, erkekler yalan söyleyecek... Ben erkeklerle konuşup yalanlarını dinlerken siz kadınlarla konuşup gerçekleri öğreneceksiniz... Hem zaten elimizde kayıtlar var, bütün cinayetlerin mahkeme zabıtlarını alıp çevirttik... Gideceğimiz köyleri ona göre saptadık.

- Kadınlar bize anlatacaklar mı?

- Eğer size güvenirlerse...

Zerrin neredeyse düşmanca denilebilecek bir tonla söze karıştı.

- Biz gideceğiz, onlar orada kalacak, niye anlatsınlar? Hesabını soracak kimse yok ki... Bu gittiğimiz köyün ağası güya sekiz cinayetten aranıyor ama kimse adamın kılına bile dokunamıyor... Siz anlatır mıydınız?

Jacques, insana güven veren sakin sesiyle 'haklısın ama' deyip devam etti.

- Bu sefer katil ağa değil, bir köylü... Ailenin bütün erkekleri genç kadını odunlarla döve döve öldürmüşler, sonra da kuyuya düştü demişler... Yargılanmışlar...

Zerrin sinirli bir sesle 'eee?' dedi. Jacques güldü.

- Beraat etmişler...

Zerrin sanki bir yeri açıyormuş gibi yüzünü buruşturdu.

-Bunlara kimse dokunmaz... şimdi bizden sonra da bizimle konuşan kadınlara eziyet ederler.

-Biz olayı soruştırmaya gitmiyoruz Zerrin, dedi Jacques, biz bu toplumda kadınlara nasıl davranıldığını, töre cinayetlerinin sosyolojik nedenlerini anlamaya gidiyoruz. İnsanların en ketumu bile farkına varmadan bir şeyler anlatır... Bizim buradaki avantajımız şu, insanların, özellikle de erkeklerin çoğu bizim suç olarak gördüğümüz davranışı suç olarak görmüyorlar, onun için bu cinayetlerin nedenlerini daha kolay anlatırlar... Herhangi bir olayla ilgili somut bilgi vermezler, yalan

söylerler ama genel erkek davranışı hakkında ipuçları vereceklerdir... Kadınların daha açık sözlü davranacaklarını umut ediyorum doğrusu...

Jacques dışarıya dağlara baktı bir süre sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi mırıldandı.

- Kadınları niye öldürüyorlar acaba?

Zerrin'in cevabı, sesindeki gerçek öfke, gerekirse bütün katil erkeklerle dövüşmeye hazır görünmesi Yelda'nın sevgiyle gülümsemesine yol açtı. Genç kızın öfkesinin altında, kendi ırkının erkeklerinin cinayetlerinden duyduğu utancın saklı olduğunu da sezmişti.

- Çünkü kendi namussuzluklarını kadınları namus adına öldürerek temize çıkarmak isteyen hayvan sürüsü bu erkekler." (s.40)

Zerrin doğuludur. Bu töre cinayetlerini kendi ırkından olan erkeklerin yapması ona çok dokunur. Konuşmalarında öfke vardır. Ailenin bütün fertlerinin bir kadını odunla döve döve öldürmesi Yelda'yı şaşkına çevirir.

Erkeklerin kadınları neden öldürdükleri onlar için hala çözülmesi gereken bir sorundur. Zerrin'e göre kadınların erkekler tarafından töre cinayeti adı altında öldürülmesi aslında erkeklerin kendi namussuzluklarını gizlemek içindir. Kadını öldüren erkekler aslında namuslarını değil de kendi yaptıkları ahlaksızlıkları ortadan kaldırmaya çalışırlar:

"- Bence Zerrin doğru söylüyor, dedi. Neden bu erkekler kadın sadakatinden başka hiçbir konuyu namus meselesi saymıyor? Hırsızlık yapıyorlar, cinayet işliyorlar, yalan söylüyorlar, aldatıyorlar, başkasının hakkına tecavüz ediyorlar, kendilerinden güçlüler karşısında yaltaklanıyorlar ama erkeklikleri ve namusları sadece kadın konusunda akıllarına geliyor. Ayrıca bu sadece bu bölgede değil neredeyse bütün ülkede böyle. Zavallılıklarını, ahlaksızlıklarını kadın kanyıyla temizleyebileceklerine onları inandıran ne?

Bir zaman gittikten sonra Jacques gene kendi kendine konuşur gibi mırıldandı.

- Sanki bir tür kurban ayini gibi... Eski dinlerdeki tanrılara kurban sunma ayinlerini andırıyor biraz bu davranışları... Cinayetten önce aile meclisi toplanıyor, kahveler içiliyor, ortak karar alınıyor, ayine hep birlikte hazırlanıyorlar sanki... Bütün günahlarından affedilmeleri için sevdikleri birinin kanını döküyorlar... Döktükleri kanla arınıyorlar, ruhları temizleniyor... Sonra sanki kendisine soruyormuş gibi ekledi.

- Böyle mi hissediyorlar acaba? Zerrin başını salladı.

- Hayır, dedi, böyle hissetmiyorlar, bir ayine de benzemiyor... Bu bir kılıf, bütün ahlaksızlıkların üstünü örten bir örtü... Bu cinayetleri diğer ahlaksızlıklarını gizlemek için işliyorlar... Sadakatsiz olduğuna inanılan kızını ya da karını öldürürsen

artık bir daha kimse senin hırsızlığını, katilliğini, ahlaksızlığını sorgulamaz... Herkes bu konuda gizli bir anlaşma yapmış gibidir, kızını ya da karım öldür, diğer suçlarını hoş görelim... Eğer birisi, köyün ortaklaşa suçladığı kızını öldürmezse, o zaman onu bütün köy aforoz eder, aşağılar çünkü bu feodal anlaşma bozulmuş olur, herkesin diğer suçları ortaya çıkar. Erkekler özgürce ahlaksızlık yapabilmek için kadınların sadakatinden bir ahlak perdesi örüyorlar ahlaksızlıklarının önüne.

Yelda Zerrin'in konuşmalarından etkilenmişti.

- Sen ne okuyorsun? dedi.

- Ben sosyoloji mezunuyum... Töre cinayetleri konusunda tez hazırlıyorum.

Sonra sanki arada Yelda kendisine soru sormamış gibi konuşmasına devam etti.

- Asıl soru şu, Jacques, bu erkekler bu gizli anlaşmayı nasıl yaptı? Kadınları öldürmenin ahlaksızlıklarını özgürleştireceğini nasıl keşfettiler? Ama benim için asıl korkunç soru şu, kadınları bunlara nasıl inandırdılar? Kadınlar nasıl oldu da namus için öldürülmeleri gerektiğini böylesine rahat kabul ettiler?(s.40)

Köye girdiklerinde onları Arif Ağa karşılar. Arif Ağa'nın köyü senelerdir kadının öldürülmediği tek köydür. Buradaki insanların daha farklı düşünebileceklerini düşünerek köye girerler. Ama Arif Ağa senelerdir bu köyde kadın öldürülmemiş olmasını kadınların kızların onları üzmemelerine bağlar. Yani bu köyde de eğer kötü olaylar yaşanır, bir kız tecavüze uğrarsa ya da bir kadın başka birine kaçarsa bunun sonu yine ölümdür. Sanki bütün erkekler öldürmeye hazır bir bomba gibi bekliyorlar:

"Yelda'yla Zerrin'in sık sık "Ağa" demelerinden adamın adının "Ağa" olduğunu sanan Jacques, "Mösyö Ağa", diye başladığı cümlesine İngilizce devam etmişti.

- Sizin köyün çok önemli bir özelliği var. Bu köy, yıllardan beri kadınların öldürülmediği tek köy. Bir tek cinayet bile işlenmemiş.

Arif Ağa, çenesini sıvazlayıp Jacques'a baktı.

- Allah'a hamdolsun kızlarımız bizi üzmemişler, erkeklerimiz utanca boğulmamışlar, kadın vurmamışlar.

- Sizce niye erkekler kadınları öldürüyor?

Bu tür konuşmaları yersiz bulduğu bir gözünü daha da kısmasından anlaşılıyordu ama misafire saygısızlık olmasın diye de cevap vermek zorunda hissediyordu.

- Eee, kadın erkeğin hazinesi, ailenin direği, kadınına dokunurlarsa ailen çöker... Aileni çökertenı affeder misin? Hakeza, kız evlat, Allah'ın babaya bir emaneti, sen onu asıl sahibine, erine verene kadar o emanetten mesulsün.

Jacques anlamadı.

- Ama niye öldürüyorlar?

Arif Ağa onun başına asla böyle bir şey gelemeyeceğinin güvenine sahip bir küçümsemeyle,

- Onu bilemem, dedi, lakin kadınına kızına dokunulan bir adam, bana sorarsan, kadınına kızını değil, önce dokunanı, sonra da kendini vurmali... O nasıl bir erkek olmalı ki, kadınına kızına dokunulduktan sonra, evladına kıydıktan sonra ben bir erim diye başı dik dolaşabilirsin? Biz bilmeyiz böyle şeyler, Allah da göstermesin, bizim köyümüzde olmaz. Kadın vurmak bilmeyiz biz...(s.91)

Arif Ağa, kadınların öldürülmesini paraya bağlar. Kız evladı olan birinin kızını başlık parası yüzünden el üstünde tuttuğunu, ona bir zarar geldiğinde ise diğer mallara zarar gelmemesi için öldürdüğünü düşünür. Onların köyünde cinayet olmadığı gibi başlık parası da yoktur:

“Bak şimdi, dedi, her şeyin başı para... Bir kötülüğü mü anlayacaksın, önce bunun parayla bir ilişkisi var mı diye bakacaksın, baktığında, kötülüğün hemen ardında paranın suratını görürsün... Bu meselede de bak bakalım para var mı? Niye vuruyor adam kızını, kızın senin canın, nasıl kıyıyorsun? Burada kız demek para demek, kızı veriyorsun, başlık parasını alıyorsun... Kız başkasına kaçtı, senin para gitti, yandı para... Adam kızını değil malını vuruyor... Vuruyor ki bir dahaki mal kendiliğinden kaçıp da adamı ziyana sokmasın.

- Sizde başlık parası yok mu? dedi Yelda.

- Bizim köyde yoktur, dedi Arif Ağa, Allah razı olsun her kimse atalarımızdan bir akli eren yıllarca önce kaldırmış başlık parasını...(s.93)

Bir başka köye gidişlerinde ise bir çocuğun ablasını öldürdüğüne şahit olurlar. Bu olay, onlara yanlış anlatılmasına rağmen Yelda, kadınların arasında bu gerçekleri öğrenir. Teröristlerin kızın ırzına geçtiği için kızı öldürdükleri söylenir. Fakat gerçek bu değildir. Ağanın oğlu ölen kızın kardeşinin ırzına geçer. Ablası da bu olayı Jandarma'ya haber vermeye gidecekken öldürülür. Bu olay romanda şöyle anlatılır:

“- Kız yalnız başına köyün dışına çıkmış, teröristlerden bir grup da kızı sıkıştırıp ırzına geçmiş... Küçük kardeşi kızı vurmuş bu sabah.

İçi ürkütücü bir ölüm duygusuyla ürperen Yelda dayanamadı.

- Kızın ne günahı var? Onu niye vuruyor? Ağa kaşlarını çattı.

- Bir kadının namusundan başka neyi var? Namusunu kaybeden kız ailesine utançtan başka ne verir ki? Çocuk, ailesinin utancını temizledi.”(s.168)

O köydeki bütün erkekler birbirine söz vermiş gibi bu cinayeti haklı bulurlar. Onlar için sözde karılarının kızlarının namusu her şeydir. Bu yüzden olan biteni hep saklarlar. Ama cesaretli bir kız daha fazla dayanamaz ve Yelda’ya bir anda gizli gizli gerçekleri anlatır:

“Tabureye doğru birlikte yürürlerken kız onun hatırını soruyormuş gibi konuşuyordu.

— Öldürülen kızın kardeşinin ırzına ağanın oğlu geçti... Onu ailesi odunla döverek öldürdü. Bugün öldürülen onun ablasıydı. Jandarmaya gidecekti, onun için vurdurdular.

Taburenin yanına geldiklerinde kız Yelda'yı kolundan tutup oturttu.”(s.180)

Yelda, Taner’le gittiği Mardin gezisinde de bir töre cinayetiyle karşılaşır. Taner, Yelda’yı, sevdiği adama kaçtığı için kız kardeşini öldüren Haşim ile tanışırır.

“- Kız kardeşini öldürmüştü.

Yelda eline ıslak bir sürüngen dokunmuş gibi irkildi, Taner’in bunu beklediğini, onun için gülümsediğini anlamıştı ama tepkisine engel olamamıştı.

Adama değil de Taner'e sordu.

- Niye öldürmüştü?

Taner Haşim'e baktı, adam başım yerden kaldırmadan açıkladı.

- Başkasına kaçıp evlenmiştir.

-Eee, evlenmiş de işte... Bunda öldürecek ne var? Adam, yüzünden akıp gidecekmiş gibi eğreti duran gülümsemesini hiç değiştirmiyordu.

- Kız evin namusu... Kaçtı mı, evin namusu gider. İnsan içine çıkamazsın.

Yelda, sabahtan beri üstünde olan o ilgisiz ve dargın halinden birden sıyrılmıştı.

-Hiç özlemiyor musun peki öldürdüğün kardeşini? Adam ilk kez başını kaldırıp Yelda'nın yüzüne bakmış, gülümsemesi bir yüz buruşmasına dönmüş, ıslak gözleri hafifçe gölgelenmişti.

-Özlemez misin... O senin canın... Canının canını almışsın... Ama ne yapacaksın, yazan böyle yazmış yazgını, o kızdır ölecek, sen erkeksin öldüreceksin...

Yelda kızdı.

- Bu nasıl kardeşlik böyle.

- Bu, böyle bir kardeşlik bacım... O da biliyordu kaçarken öleceğini...

Yelda kederle konuştu.

- Öleceğini bile bile kaçtığına göre demek ki çok sevmiş... Nasıl kıydın ki ona?"(s.229)

Haşim de bu işi yaptığından dolayı çok üzgündür ama böyle yerlerde insanlar duygularında göre değil töreye göre davranırlar.

Köydeki bir başka adam da yine namus cinayetlerini savunur. Ve bu cinayetlerin çoğunun para yüzünden işlendiğini söyler:

"Kabukları soyulmuş gibi gözüken tezek evlerden oluşan köyde bir tek ağaç bile yoktu, bir kayalığın dibine yaslanmıştı. Erkekler bıkkındı, kadınlar ise kuşkucu. Yaşı anlaşılamayan, tıraşı uzamış, kasketi kulaklarına kadar inmiş bir adam, 'Oldu burada da bir şeyler,' dedi, 'Hep olur, namus davasıdır, namusunu korumanın ayıbı yok.'

— *Şimdi bakın, bunlar yalancıdır, ben size işin aslını söyleyeyim. Başlık parası alır kızın babası burada. Mal gibi satar yani... Köylünün gencinde para olmaz, nereden olsun... Para ya ağa oğlunda ya ihtiyardadır. Ağa oğlu ağa kızı alır. Köyün kızı köyün ihtiyarına kalır. Kız genç... İçi fıkrıdır, semaver gibi kaynar, eti soğumuş ihtiyarı netsin, gönlünü bir gence kaptırır, kaçır... Bunlar da onları bulup vurur... Sonra da kasıla kasıla namus davası derler.(s.261)*

2.2.2.6. Aldatmak

Altan'ın romanlarının vazgeçilmez temlerinden biri de aldatmaktır. Bu romanda Yelda, Selim, Taner, Fahrunnisa, Elizabeth, Leopold aldatan veya aldatılan insanlar arasında yer alır.

Bunlardan Leopold'un aldatılması ile başlayabiliriz. Leopold, romanda sevgilisi tarafından aldatılır ama bu basit bir aldatma değildir. Leopold, bu aldatma sahnesine bizzat tanık olur. Yelda'ya şöyle anlatır olayı:

"İnsan, dedi usulca, sevince çok güveniyor, değil mi? Bu garip aslında, sevince kuşkulaniyorsun da ama gene de anlaşılmaz bir güven duyuyorsun... Ben çok güvendim... Çok sevdim, çok güvendim... Sonra bir gün ona telefon ettim, telefon açıldı ve ben, biliyor musun, neredeyse yarım saat sevgilimin bir başka herifle sevişmesini dinledim, onun sesini, bana söylediklerini aynı vurgularla tekrarlayışını, biraz daha fazla becerilmek için yalvarışını, daha, daha diye inleyişini... Korkunç olan neydi biliyor musun, telefonu kapatamadım, bir sigara sardım, onların sevişmesini dinledim, kasıklarının birbirine çarparken çıkardığı sesi, çok tuhaf bir ses çıkıyor biliyor musun, insan kendisi sevişirken o kadar fark etmiyor, ıslak

çarşafklar birbirine vuruyormuş gibi bir ses, adam tren gibi soluyordu... O telefon nasıl açıldı hiç anlamadım, mahsus mu açtı acaba, bana bilerek mi dinletti, yoksa yanlışlıkla mı bir düğmeye bastı... Bunu çok uzun düşündüm, biliyor musun, sanki en önemli şey buymuş gibi... O telefon nasıl açıldı... Yarım saat dinledim onları... Yerimden bile kıpırdamadım... Doktora anlattığımda ne hissettin diye sordu, hatırlamıyorum dedim...

Ağladın mı diye sordu, hatırlamıyorum dedim...” (s. 60)

Aldatma temi Yelda ile Selim arasında da işlenir. Selim, Yelda'yı Fahrunnisa ile aldatır. Onunla gizli gizli görüşür. Bu olay ortaya çıkınca da olayı çok ciddiye almaz ama bu olay Yelda'yı çok derinden yaralar:

“Selim, Fahrünisa'nın gizli acısını anlayamadığı gibi Yelda'nın açık üzüntüsünü de anlayamamış, ‘Annem olsa çok zengin olurduk’ diye gülmüştü. Yelda'yı ve ilişkilerini ilk yaralayanın ‘o kadın’ olduğunu hiç bilememişti, kendisi Yelda'yı böylesine aşkla severken onun başka bir kadını ciddiye alabileceğine, bunun için acı çekebileceğine inanmamış, sığınağından vazgeçmemişti.”(s.69)

Selim, onu bırakıp güneydoğunun en ucra köyüne giden Yelda'nın acısını ancak bir başkasını kullanarak dindirebileceğini düşünür; bu bazen Fahrunnisa, bazen Elizabeth bazen de sarışın asistanı olur:

“Ertesi sabah sarışın asistan derse yetişebilmek için kahvaltı etmeden çıkmış, ilk ders arasında da Selim'e ‘olağanüstü gece’ için teşekkür eden ve ‘bunu tekrarlamaları gerektiğini söyleyen’ bir mail atmıştı.

Selim de epey kıskırtıcı ve edepsiz bir cevap yazmıştı. Yazdıklarını ciddiye almıyordu ama bir kadınla yakınlık kurmaktan hoşlanmıştı.”(s.121)

Romanda Jacques de aldatanlar arasındadır. Evli, çocuklu bir insanken bir gün erkek asistanına aşık olduğunu fark eder. Evet, Jacques karısını hem cinsiyelle aldatır. Bu bir insanın başına gelebilecek en kötü aldatılmadır. Olayı şöyle anlatır:

“Ben Paris'te ders verirken evliydim, iki çocuğum vardı. Bir gün asistanıma aşık olduğumu hissettim. Ama asistanım erkekti. Öylesine parlak, öylesine eşsiz bir akli vardı ki beni büyülemişti, cinsiyeti, cinsi, rengi, milliyeti, hiçbir şey önemli değildi. Kadın da olsa, erkek de olsa, bir süs bitkisi bile olsa o akla sahip olan her şeye âşık olabilirdim. Evimi, ailemi terk ettim. Eski Yunan'ın o kutsal erkek aşkını yaşadık. Bir gün bana hastaneden telefon ettiler. Bir inşaatın altından geçerken halatlar kopmuş, büyük bir demir putrel düşmüş üstüne. Ciğerleri parçalanmış, belkemiği kırılmış. Hastaneye yetiştiğimde hâlâ sağdı. Beni görünce...” (s.140)

Yelda da araştırma için gittiği köyde rahat durmaz. Oranın güvenlik şefi olan Taner'e aşık olur. Günlerini onunla geçirmeye başlar. Selim'i onunla aldatır:

“Bu, hiç beklemediği bir şeydi, o varken, onunla, kendi kendine açıkça itiraf etmese de flört ederken Taner'in bir başka kadını kendisine tercih edebileceği aklının ucundan bile geçmemişti. İçten içe Taner'i küçümsediğinden onunla ilişkisinde

reddetmenin de kabul etmenin de tamamen kendi tekelinde olduğunu sanıyordu. Çok sert bir yumruk yemiş gibi ser-semleşmiş, şaşkınlaşmış, sarsılmış, akli karmakarışık olmuştu. Tam da kanayan yerine vurmuşlardı. Selim kendisine ihanet ettiğiinde bile aklına gelmeyen korkunç bir endişeyi hayatında ilk kez hissetti, ‘Çekiciliğimi kayıp mı ettim, artık çekici bir kadın değil miyim?’ sorusu zihninde uğulduyordu. Taner gibi biri bile mi artık onu beğenmiyor, onu istemiyordu?’(s.147)

Selim bu aldatılmayı fark eder. Ama bu aldatılmanın boyutunu tahmin edemez. Selim Yelda’nın kendi dışında biriyle cinsel bir ilişki yaşamayacağını düşünür. Ama Yelda hiç de sandığı gibi davranmaz:

“Ne kadar seviştiklerini hatırlamıyordu Yelda, Selim'den başka hiçbir erkekle yapmadığı ve asla yapmayacağını düşündüğü ne varsa hepsini yaptı Taner'le, bedeninde Selim'e ait hiçbir şey bırakmadı, onun bedenindeki izlerini bir başka erkeğin dokunuşlarıyla sildi, bunu yaparken kendisini öylesine büyük bir istekle vermişti ki bir daha belki de hiçbir sevişmede böylesine bir zevk ve heyecan bulamayacaktı.(s.198)

Bir yandan Selim hem aldatılır hem de aldatır. Onun aldatması belki de aldatıldığını anlamasından dolayı oluşan gurur kırılmasını tamir etmektir:

“Selim, Fahrünisa'yı öğlen yemeğine davet etmişti çünkü akşam yemeği için arayacağı kadın Fahrünisa'nın sadeliğine ve masumiyetine sahip olmayan biri olmalıydı, gece için çılgın, şehvetli, etiyle Selim'i iyileştirebilecek, en azından acılarını unutturacak birini bulacaktı. Zehirli ot yemiş bir at gibi bundan sonraki günlerde deliler gibi kendini oradan oraya atacağını, bir kadından bir kadına savrulacağını, her gece durmadan sevişeceğini, genç bedenlerden kendilerine gençlik iksiri yapan eski zaman büyücülerinin vahşetiyle kadın bedenlerinden ruhuna ve bedenine güç aktaracağını biliyordu. Unutabilmek için bildiği tek yöntem buydu.”(s.212)

Selim, Yelda’nın aldatması sonucu oluşan acılarını dindirebilmek için önce Fahrünisa’nın şefkatli kollarında huzuru bulur. Sonrasında ise genç asistanı ile kendisini zevkin kollarına bırakır.

2.2.2.7. Kaybetme Korkusu

Kaybetme korkusu Selim ile Yelda’nın en büyük korkularıdır. İkisi de içine düştükleri bu hastalıklı durumdan bir yandan kurtulmak isterken diğer yandan da bu korkunun esiri olmaktan kendilerini alıkoyamazlar. Selim Yelda’nın sevgisini kaybetmekten çok korkar. Bu sevgiyi kaybederse ruhunda oluşacak olan boşlukları doldurmaya gücü yetmeyeceğini bilir:

“Telefonu kapattığında Selim, kabuğunu yitirmiş bir kaplumbağa gibi garip bir çıplaklık ve üşüme hissettiğini fark etmişti, sanki üstünden çoktandır alıştığı bir örtüyü çekmişlerdi. Sevildiğini bilerek, buna inanarak yaşamının insanı nasıl

güvenli ve sıcak tuttuğunu, şimdi o sevgiyi kaybetmekte olduğundan kuşkulandığında anlamıştı.”(s.63)

Hastalıklı bir şekilde Selim’e bağlanmış olan Yelda’da hep Selim’i kaybetme korkusuyla yaşar. Bu korku onun bütün hayatına yansır:

“Yelda, sabahtan beri yaşadıklarından, birbiri ardından gördüklerinden, duyduklarından, araba kullanmaktan iyice yorulmuştu ama hayatına yeni gerçeklerle ve insanlarla dolu tuhaf, ürpertici bir masalın karıştığını, Selim’in bilmediği bir hayatın onu içine aldığı hissediyor, sanki aylardan beri buradaymış duygusuna kapılıyordu. Sabahki korkuyu gene hissetti, Selim’le aralarına bir başka hayat giriyor, yaşadıkları onu sevdiği adamdan uzaklaştırıyordu, sevgisi azalmıyor ama Selim’in görüntüsünün önünde başka görüntüler birikiyordu. Acıdan uzaklaşmak isterken sevdiği adamdan uzaklaşıyordu, bir an sevginin ve acının içinde kalacağı, Selim’i ise kaybedeceği korkusuna kapıldı.”(s.96)

2.2.2.8. Cinsellik

Bu romanda cinsellik temi işlenirken cinselliğin, aşk ve aldatma olaylarıyla ortaya çıktığını görürüz. Bazen iki insanın birbirlerine duydukları aşkın gereği olarak, bazen de aldatmayı gözler önüne sermek için şehvetten kaynaklı cinsel olaylar yaşanır. Bu romanda cinsellik bir cinsel sapma olarak ele alınmaz. Duygularla gelişen bir olaydır.

Selim’in Yelda dışında yaşadığı cinsel olaylarda aşkın izlerine rastlanmaz. Fahrünnisa ile olan cinsel paylaşımlarında bile Yelda’nın acısını hafifletmek için yaşanan bir cinsellik vardır:

“Sonra Fahrünnisa’dan yayılan o yoğun cinsellik dalgasını hissetmişti, biraz da aklının derinlerinde ‘Yelda’nın bir adamla koşuya çıkacağı’ gerçeği bulunduğundan olsa gerek kendini bu dalganın etkisine rahatlıkla bırakmıştı.

Fahrünnisa onu elinden tutup yatak odasına götürmüştü.

Tutkuyla değil ama istekle, aralarındaki isimsiz ilişkinin benzersiz yakınlığıyla sevişmişlerdi.”(s.69)

Asistanıyla yaşadığı ilişkide de aynı durum söz konusudur. Amaç Yelda’dan intikam almaktır:

“Selim’in heyecanı, şampanyanın da yardımıyla, kızı da etkilemişti. Yemek yemeden önce salonda sevişmeye başladılar. Hiç bilmeden aynen Yelda gibi davranıyor, bir dövme teninden jiletle kazımak istercesine haşin ve arzulu sevişiyor, Yelda’yla sevişmelerini kızla tekrarlayarak o da kendi bedeninin hafızasını boşaltmaya, Yelda’ya ait hiçbir özel iz bırakmamaya gayret ediyordu. Kısa süre sonra büyük bir sevinçle kızın o narin bedeninde vahşi bir şehvet taşıdığını, onu bir unutuşun karanlığına sürükleyecek tutkulu bir sınırsızlığı olduğunu keşfetti, her

sınırı, her kuralı, her yasağı, ulaşmak istedikleri kutsal bir hedef varmış gibi arzuyla geçiyorlardı. Kendilerine ait, karşılıklarını şaşkınlığa sürükleyecek sırlar vererek, molalarda birbirlerine, bir çikolata paketinden çıkmış bir pırlantaya bakar gibi sevinçle, memnuniyetle ve şaşkınlıkla bakarak hava aydınlanana kadar seviştiler. Sevişme aralarında, kızın bütün kabuklarından soyunmuş ruhunun neşeli ve şakacı yanı da ortaya çıkmış, anlattığı inanılmaz derece ahlaksız fıkralara Selim kahkahalarla, gülmüştü.”(s.216)

Selim'in Elizabeth, Fahrunnisa ve asistanıyla yaşadığı cinselliğin temelinde Yelda'dan intikam alma isteği yatar. Hiçbirinde aşk yoktur. Selim ile Yelda'nın yaşadığı cinsel paylaşımların temeli aşktır. Onlar sevişirken aslında aşklarını konuşurlar:

“Annesinin desteği sayesinde günlerinin ve gecelerinin neredeyse tamamını Selim'in evinde geçiren Yelda'ya, Londra'dan aldığı uzun aşçı külahını başına geçiren Selim Arjantin pampalarında at çobanlarının yediği tuhaf ama çok lezzetli et yemekleri pişiriyor, sadece bedenleriyle değil bütün ruhları, zekâları ve ihtiraslarıyla katıldıkları sevişmelerden sonra sabaha karşı televizyon kanallarından birinde buldukları Türk filmlerini birbirlerine sarılarak seyrediyorlar, Yelda hiç çekinmeden ağlarken Selim, başını onun göğsüne koyuyor, sonra tarihle, felsefeyle, ekonomiyle, psikolojiyle ilgili sonsuz tartışmalara dalıyorlar, konuşmaktan mı yoksa sevişmekten mi daha çok zevk aldıklarına karar veremiyorlardı. Yelda hayatında hiç gülmediği kadar gülüyordu. Selim'in zekâsının üstünlüğünü hiç korkmadan, hiç çekinmeden, kendisini çok şaşırtan bir rahatlıkla, erkeğinin gücünden gurur duyan bir kadın gibi kabul ediyordu. O gülerken Selim onu zaman zaman bir acıyı andıran bir sevgiyle seyrediyor, onun gülüşünü seyredebilmek için her şeyden vazgeçebileceğini düşünüyordu.”(s.113)

Yelda da Selim gibi davranır. Selim'in kendi dışında hiç kimse ile Yelda'nın cinsel bir paylaşımının olamayacağını düşünmesine rağmen Yelda, Taner ile isteyerek sevişir. Ama bunun amacı haz almak değildir. Selim'den intikam almak için Taner'le sevişir:

“El karnına değdiğinde, yaşadığı o anın yarılıp derinleştiğini, aylardır kederinin ardında biriken bütün duygularının zamanın derinliğine doğru patlayarak aktığını bütün teninde duydu. Hayatında daha önce hiç hissetmediği bir heyecanla sarsıldı, sadece bedeninin değil ruhunun da titrediğini, onu o yapan her şeyin korkunç bir arzuyla yıkıldığını hissetti.

Günlerdir gizli gizli arzuladığı bir adamla sevişmeye hazırlanırken, kendisine acı veren her şeyden ve herkesten de intikam alıyor, bir aşkı, hayatına anlam katan bir masalı, gelecekle ilgili hayallerini, umutlarını, geçmişini, acılarını yok ediyor ve bir yok edişin dehşet verici depremleri duyduğu heyecanı benzersiz bir şekilde çoğaltıyordu. Kendisini ürper-melerle dolu bir zevkin içine bırakırken bir an aklından Selim geçti, onun kendisine bakan gözlerini gördü. Başını arkaya doğru attı.

Kanepenin üstünde sevişmeye başladılar.

Her dokunuş, her tutuş, her öpüş olağan bir cinsel isteğin çok ötesine geçiyor, zevkten de çok heyecan veriyor, kendisine dokunan bir elle ölümcül bir hastalıktan kurtulan bir insanın hayatla ölümün gerginliğini bir arada hissedişine benzer ilahi bir coşku yaratıyordu.”(s.197)

Yelda, Selim’den intikam almak için Taner’le sevişirken Taner ve köydekiler Yelda’nın bir seks manyağı olduğunu düşünürler. Yelda, intikam alayım derken kendisinin bile tanıyamayacağı bir hale gelir:

“Sevişirlerken gerçekten aralarında bir tür ilişki kurulabiliyor, sevişme molalarında bazen birlikte Afrika’da bir misyona gitme hayali kuruyorlar, aralarında uzun sürecek bir bağlılık oluşabileceğini belirten açık sözlerin değilse de imaların etrafında oyalanmaktan zevk alıyorlardı. Ama sevişmeden sonra Taner gene o aldırılmaz ve kaba haline geri dönüyor, hatta seviştikleri bir gecenin sabahında onu herkesin yanında ‘Telsizini niye kapattın?’ diye sert bir sesle azarlayabiliyordu. Taner’i kontrol edebilmek için ofiste olduğu zamanın çoğunu da onun odasında geçirdiğinden herkes bu ilişkinin ve Yelda’nın düşkünlüğüünün farkındaydı. Alaycı dedikoduların, daha da kötüsü kendisine acıyan konuşmaların, yemek sohbetlerinin konusu olduğunu hissediyordu. Beatrice bazen yanından geçerken saçlarını savurarak öyle bir ‘Nasılsın’ diyordu ki Yelda’yı zavallı, küçük bir böcek gibi gördüğü anlaşılıyordu. Yabancı misyon üyeleri arasında ilk gece kazandığı saygıyı çoktan kaybetmişti. Onu Taner’in bile çok fazla beğenmediği biri olarak görüyorlardı. Kahve toplantılarına onu çağıran pek çıkmıyordu. Sadece Jacques ona hâlâ sevgiyle ve şefkatle davranıyordu ama bazen Jacques’in kendisine bakışlarında gördüğü hüüzün Yelda’yı çok daha fazla üzüyordu.

Selim’den kurtulmak isterken, hayatta en istemediği, en utandığı, en aşağıladığı duruma düşmüştü. O küçük köye sıkışmış dar hayatın içinde hissettiği bütün duygular, ne kadar anlamsız ve köksüz olurlarsa olsunlar ona olduklarından çok daha güçlü ve gerçek görünüyorlardı. Selim’den Taner’e kaçmıştı ama uçurumun kenarındaki bu köyde Taner’den kaçabileceği bir yer yoktu.”(s.220)

2.2.2.9. İntikam

Yelda, Selim’in onu aldatıp canını çok yakmasının ardından ondan intikam almak ister. Selim onun canını nasıl yaktıysa o da Selim’in canını öyle yakmak ister. Gerçek mutluluğu Selim’den alacağı intikamla tekrar yakalayabileceğini düşünür:

“‘Bütün bunlar senin yüzünden Selim,’ diye düşündü, ‘Bana neler yaptın, beni ne hale getirdin.’

‘Onu kaybolmanın eşiğine getiren aşkın hemen yanında, aşkla bağlı olduğu adama bunların bedelini ödetme arzusu yatıyor, nefreti andıran bu arzu onun kurtulma isteğini kamçılıyordu. Selim’in de üzülmelerini, acı çekmesini, aşağılandığını hissetmesini istiyordu. Bu arzu sanki eski kimliğiyle arasındaki bir sınır kapısı gibiydi, o arzu tatmin olduğunda o kapı açılacak, şimdi ona uzak ve sihirli bir ülke gibi gözükken eski gücüne ve huzuruna kavuşacaktı”(s.71)

Selim'in Yelda'yı aldatmasıyla araya başka bir kadının girmesiyle hayatlarındaki her şey değişir. Yelda, Selim'in de onun çektiği acıları çekmesini ister. Ve bunu ancak Selim'le birlikte kalarak yapacağını bilir. Selim'den ayrı kalamaz ve bu birliktelik Yelda'yı Selim'e daha çok bağlar:

“Çocukluğunda seyrettiği filmlerdekine benzeyen o âşık ve mutlu kadın, o filmlerde olmayan böyle bir sadakatsizliğe, o sadakatsizliğin birlikte getirdiği kedere daha fazla dayanamadı, ağır ağır, okyanusun karanlık derinliklerine dalan bir denizaltı gibi ruhunun derinliklerine çekilmeye başladı. Onun yerine öfkeli, saldırgan, intikamcı bir başka kadın çıkıyordu şimdi. Bu kadın da âşıktı, hatta şaşkırtıcı bir biçimde 'diğer' kadından daha da tutkuyla bağlıydı sevdiği erkeğe ama iki kadının amaçları farklıydı, saklanan kadın sevdiğine yalnızca mutluluk vermek isterken, bu kadın, acı vermek, dövüşmek, zihninde bir düşmana dönüşen erkeği dizlerinin üstüne çökertmek istiyordu.

Amacına ulaşana kadar Selim'e daha sıkı sarılacağını, onun çöküşünü görmeden ondan uzaklaşamayacağını hissediyordu, onu kaçırmaya zorlayacak kadar canını yakmadan yalnızca hafifçe yaralamak istiyor ama bu oyun sırasında istemediği bir sonuç ortaya çıkmasın diye de son bir çabayla Selim'i yeniden eski hayatlarına çekmeye çalışıyordu.”(s.117)

Yelda'nın içindeki intikam duygusu hızla büyürken, Selim Yelda'ya karşı eskisinden daha iyi davranır. Ama Yelda, geçmişi ve içindeki intikam duygusunu içinden atıp Selim'le mutlu bir beraberliğe adım atamaz.

“Yelda, Selim'in kendisine sevgiyle, özenle davrandığını, yanından ayrılmak istemediğini görüyordu ama geçmişi aklından silemiyordu, intikamını alamadan Selim'in ona yeniden böylesine istekle yaklaşması, intikam isteğini dar bir kabuğun içine sıkıştırmış, ne unutulabilen ne de doyurulabilen intikam isteği de tuhaf bir sıkıntıya dönüşmüştü. Yelda, ilk kez Selim'in yanında sıkılıyordu. Gene uzun uzun konuşuyorlar, gene uzun uzun her şeyi unutarak seviyorlardı ama adı tam konulamayan, tarif edilemeyen bir durgunluk, o muhteşem aşklarının parlaklığında bir matlık vardı.”(s.119)

2.2.2.10. Çocuk Sevgisi

Yelda'nın Heja sayesinde ortaya çıkan, onun öncesinde içinde böyle bir sevgi beslediğini Yelda'nın bile bilmediği en masum duygusudur. Yelda, kaynağını nereden aldığını bilmediği bir saflıkla heyecanla sever Heja'yı. Çok masum bir sevgidir bu, karşılıksız, çıkarsız. Onun için hayatını feda etmeye, bir ömür ona bakmaya hazırdır. Ona kalsa hemen Heja'yı yanına alır, İstanbul'a gider, Selim'le birlikte huzurlu bir aile kurar. Ama olaylar Yelda'nın istediği gibi gelişmez:

“Yelda, hiç bilmediği bir sevgi türü olduğunu içinde kabaran, Heja'ya sarılma, onu kucaklama, göğsüne bastırma isteği uyandıran duyguyla fark etti, daha biraz önce tanıdığı bu koca gözlü, "Erkek kuzu kesimlidir" diyen oğlana bütün

hayatını adayabileceğini, ona iyi bir gelecek sağlayabilmek için bütün varlığıyla uğraşabileceğini hissediyordu. Acıların yolu kesilmiş, kendini savunma çabalarıyla berraklığı kirlenmiş, büyüdükçe zayıflayan egonun endişeleriyle biçim değiştirmek zorunda kalmış olan o hesapsız sevgiye her insan gibi bünyesinin duyduğu ihtiyaç, kelimelerin çok ötesine geçen kimsesizliğini ve kederini o ciddi suratının ardına gömen oğlan karşısında, ilk yağmurla birlikte açiveren çiçekler gibi patlamıştı. ‘Onu alıp hemen buradan gitsem’ diye düşündü, ‘Onunla bir hayat kursam.’ Eğer çocuğun bütün ölümleri ardında bırakıp kendisiyle gelmeye razı olacağını bilse bunu o anda yapardı ama ne çocuğun kendisiyle geleceğini, ne de o mor saçlı yaşlı kadını vurulmuş üç evlattan sonra elinde kalan sonuncusundan mahrum etmeye vicdanının el vereceğini biliyordu. ‘Duyduğum her sevgi çaresiz’ diye geçirdi içinden, ‘Bu da bir kader işte.’”(s.78)

Yelda, Heja'nın köyde zor şartlarda ve her şeyden eksik kalarak büyüdüğünün farkındadır. Her fırsatta bu eksikliklerini gidermeye çalışır. Köyden dönerken yolda gördüğü bir bakkaldan Heja'ya gofret, çikolata tarzında eşyalar alır.

“Yelda sonunda aradıklarını adamın önündeki kasanın üstünde buldu. Çiklet ve çikolata kutuları. Temiz ve tozsuz olan tek mal da onlardı. Yelda bir kutu çikolata almak istedi önce ama sonra vazgeçip sadece iki tane aldı, dört paket de çiklet. Adama değmemeye çalışarak parayı verdi, üstünü almadan neredeyse kaçır gibi çıktı dükkândan.

Arabaya binince, elindekileri Zerrin'e uzattı.

– Bunları Heja'ya versene... Ben verirsem belki utanır”(s.95)

Heja'yı canından çok sever Yelda. Selim'le eksik kalan masallarının Heja sayesinde yaşanacağına inanır. Onu da yanında alıp İstanbul'a götürmek ister. Ama annesinin üç oğlunu kaybettikten sonra son çocuğunu da Yelda'ya vermeyeceğini bilir:

“Heja'dan söz ederken onun sesindeki o küçük çatlama hissedilen Selim, ‘Onu da alalım mı yanımıza’ dedi, ‘O küçük oğlana biz bakalım mı?’

- İster misin? Sever misin onu da?

- Evet, dedi Selim, daha şimdiden sevdim.

- Bir görersen, küçük, acı dolu bir erkek gibi, ah Selim, onun, erkek kuzu kesimlidir, demesini herhalde hayatım boyunca unutamayacağım, burada bazen öyle şeyler görüyorum ki canım yanıyor. Bazen, böyle zamanlarda, kendimi acıdan bir kartopu gibi hissediyorum, yuvarlandıkça yeni acılar ekleniyor bana.”(s.98)

2.2.2.11. Ölüm

Ölüm temi romanın birçok yerinde geçer. Romanın birçok kahramanı ölüm ile karşı karşıya kalır. Jacques'in aşık olduğu asistanı da bunlardan biridir. Jacques onun ölümünü şöyle anlatır:

“Bir gün bana hastaneden telefon ettiler. Bir inşaatın altından geçerken halatlar kopmuş, büyük bir demir putrel düşmüş üstüne. Ciğerleri parçalanmış, belkemiği kırılmış. Hastaneye yettiğimde hâlâ sağdı.

— *Beni görünce gülümsedi. O tuhaf kaderle alay etmek için mi, yoksa çekeceğim acıyı tahmin edip beni teselli etmek için mi, bilmiyorum... Onu gömdüm. Paris'ten ayrıldım. Onsuz Paris'e dayanamadım. O gülümseme, bütün hayatla, bütün insanlarla arama girdi, hiç kimse, hiçbir şey o gülümsemeyi aşip bana değemedi bir daha, hiçbir şey benim için o gülümsemeden daha değerli olmadı. Ölü bir adamın gülümsemesiyle yaşamaya başladım... Hâlâ da öyle yaşıyorum...”(s.141)*

Yelda, töre cinayetlerini araştırırken karşılaştığı ölümlerden çok etkilenir. Ve o, bölgelerde ölümün çok kolay olduğunu görür. Ve bütün bu ölümleri Selim'e anlatır.

“Selimciğim, bu küçük köyde bildiğimizi sandığımız birçok şeyi aslında bilmediğimizi anladım... Onlardan söz ediyoruz ama gerçekten var olduklarını bilmiyoruz. Karşılıksız sevgi diye bir şey var, karşılık beklemeyen bir sevgi... Bunu bana Heja öğretti... Ölüm var Selimciğim, hayat sonsuz değil, bunu bana Jacques öğretti... Onun hikâyesini sana anlatacağım daha sonra... Hayat var, bunu da bana sen öğretmiştin, sanırım onu ikimiz de unuttuk ve bana bunu senin yeniden öğreteceğini umuyorum. Çok acı çektim. Senin tahmin ettiğinden daha fazla. Şimdi ondan bahsetmeyeceğim. Zaten bunun seni sıktığını biliyorum. Ama şimdi, burada, uçurumun kenarındaki bu barakada o acılar bana önemsiz gözüküyor.

Seni kaybetmek istemiyorum. Seni asla kaybetmek istemiyorum. Sensiz bir hayata dayanamayacağımı biliyorum şimdi. Ben Jacques kadar yürekli değilim, senin son gülümsemele hayatımı sürdüremem, ben ölürüm. (Bu cümleyi anlamayacağımı biliyorum, bunu sana sonra anlatacağım.)”(s.142)

Yelda bir sabah uyandığında hayatın en kötü günlerinden birini yaşar. Ağıt sesleriyle uyanır. Ağıt yakılan yere gittiğinde henüz on iki yaşında olan Heja'nın küçük bedenini kanlar içinde bulur. Yelda bu durumda mahvolur. Bütün hayalleri yıkılır.

— *Koşun, ağıt yakıyorlar.*

Rojda, Zerrin'in peşinden koştu, iki kız engebeli sokakların arasında gözden kayboldular.

Yelda olduğu yerde duruyordu.

Sonra yavaş yavaş yürümeye başladı, köyün sonuna doğru yaklaştıkça kadınların yaktığı Kürtçe ağıtın sesleri daha belirginleşiyordu, Heja'ların evinin önünde bir kalabalık toplanmıştı. Köylüleri, kenarda bekleyen askerleri gördü.

Eve yaklaştığında Zerrin ağlayarak kalabalığın arasından çıkıp Yelda'ya sarılarak onu tutmak istedi.

Yelda onu yavaşça itip bahçe kapısına geldi.

Önce mor saçlı kadını gördü, bahçenin kenarında öyle kıpırtısız duruyordu. Yanık odun kokusunu duydu. Sonra altındaki minik kabarıklıkla bahçenin ortasında duran beyaz çarşafı fark etti.

O sırada Rojda yanına gelmişti.Yelda kimse kendine bir şey söylemeden ağlamaya başladı. Rojda'ya baktı.

- Heja mı?

Köylüler uçurumun dibinde bulmuşlar bu sabah... Ensesinde vurulmuş.”(s.294)

Heja'nın Yelda'ya dağdakilerden haber getirdiği düşünüldüğü için Heja öldürülür. Yelda'nın gittiği köyde öldürülen kızın gerçek ölüm nedenini Yelda'nın öğrenmesi bu kuşkuları artırır. Heja, acımadan öldürülür.

Selim de yine bu nedenlerden dolayı öldürülür. Yelda ve ekibinin ortaya çıkardığı gerçeklerin daha fazla kimsenin öğrenmesi istenmez. Bu yüzden Selim'e degen kurşun aslında Yelda'ya atılan bir kurşundur. Zerrin'in dediği doğrudur. Oralarda herkes gerçekleri bilir ama kimse söylemeye cesaret edemez. Yelda gibi cesur insanlarda bunun bedelini en yakınındakileri kaybederek öder.

Romadaki son ölüm ise Yelda'nın hayatında en uzun geceyi yaşamasına sebep olan ölümdür. Selim, Heja'nın ölümünden sonra oraların çok karıştığını düşünerek Yelda'nın yanına gider. Yelda, onu havaalanından alır ama köye varmadan bir saldırıya uğrarlar. Selim yediği kurşunla yaşamını yitirir. Yelda'nın kollarında ölürken son gülümsemesi Yelda'nın aklından hiç silinmeyecek olan bir andır:

“Yelda birden fark ettiği bir çukurdan kaçınmak için ani bir manevrayla direksiyonu hızla sola çevirdi. Tam o sırada kırılan camın sesini duydu. Dönüp baktığında, yan pencerenin ortasında küçük bir mermi deliği açıldığını, o deliğin çevresinin örümcek ağı gibi çatladığını gördü.

Selim'e baktı. Geriye doğru yaslanmıştı. Beyaz gömleğinin göğsü kan içindeydi.

Dehşetle durdurdu arabayı.

- Ne oldu?

- Beni dışarı çıkar, dedi Selim.

Arabayı durdurup hemen fırlatarak Selim'in tarafına koştu, ağırlığını zorlukla taşıyarak onu dışarı çekip kumların üstüne yatırdı, tekrar arabaya koşup telsizi açtı.

- Saldırıya uğradık... Yaralı var... Yardım gönderin... Hemen yardım gönderin.

Yeniden Selim'in yanına döndü. Başucunda diz çöktü”(s.317)

Yelda, Jacques'in bir ölünün gülüşüyle yaşadığını öğrendiğinde, Selim'in son gülüşüyle yaşayamayacağını düşünmüştü, ama kendisi de yaşamını bir ölünün gülüşüyle geçirmek zorunda kalır.

2.2.2.12. Aşağılanmışlık Duygusu

Yelda, Selim'den intikam almak için Taner'le yakınlaşır. Taner'le yakınlaşan Yelda aslında Selim'den intikam almaz. Sadece kendisini aşağılar. Küçük düşürür kendisini. Hem Taner'in hem de Selim'in gözünde. Taner'in Yelda'yı götürdüğü bir lokantada Yelda kendisini yine aşağılanmış hisseder. Selim'in onu o halde görmesini istemez. Gerçekten de Selim, Yelda'yı Taner'le o lokantada görseydi, Yelda'nın eski Türk filmlerindeki “rakı içen kadın” konumuna düştüğünü düşünüp ona acırdı. Yelda da bunun farkındadır ama bir kere o zehirli acının içine düşmüştü. Bu durumu yazarımız şöyle anlatır:

“O kahkahaların arasında kısacık bir an Yelda, Selim'in kendisini o lokantada Taner'le oturup gülerken, Taner'i kendisine pavyonda tanıştığı bir kadına iltifat eder gibi ‘Güzel gülüyorsun’ derken izlediğini hayal etti, kendisini nasıl küçümseyeceğini düşündü, sevdiği kadını bir başka erkeğin yanında ve küçümsecek bir durumda görmesinin Selim'de yaratacağı duyguları aklından geçirmenin ona verdiği hazdan ürktü. O utandırıcı hazzın yanında garip bir iç sıkıntısı ve acıklılık da hissetmişti. Hemen aklından sildi bu hayali.”(s.194)

Yelda bir taraftan Selim'in onu küçümseyeceğini düşünürken bir yandan da Selim'i aldattığı için içten içe onu küçümser. Aşağılanacak durumda olması gereken Yelda iken, Yelda da Selim 'i aşağılar. Bunu yaparken de Selim'den intikam aldığını düşünerek sevinir:

“Birlikte olduğu erkekten bir başkasıyla yatan kadınların birçoğu gibi ‘aldattığı’ erkeği küçümseyiyor, Selim onun gözünde aldatılmış, kandırılmış, zavallı durumuna düşürülmüş bir erkek oluyor, bu da Selim de ilgili diğer bütün duygularını bastırıyordu. Küçümseyebilmek şifalı bir suda yıkanır gibi iyileştiriyordu onu.”(s.198)

Yelda'nın araştırma ekibindeki arkadaşları da Taner'le olan ilişkisinin farkındadır. Taner, Yelda'yı ondan hoşlanan bir kadın olarak görmez. Taner'in gözünde Yelda sadece tensel zevklere düşkün olan bir kadındır. Bu zevkini de Taner'i kullanarak elde eden bir zavallıdır. Bütün ekip de bu durumun farkındadır. Yelda ise bu durumun farkında olmasına rağmen hala Selim'den intikam aldığını düşündüğü için mutludur. Böyle yaparak Selim'i kendi gözünde bir zavallı konumuna düşürerek ondan vazgeçebileceğini düşünür:

“Bir de daha derinlerde, varlığını asla kabul etmek istemeyeceği bir başka duygu vardı, Taner kendisini her aşağıladığında aslında Selim'in aşağılandığını düşünüyordu. Sevdiği kadın bir başka erkek tarafından istenmediğinde, aşağılandığında, horlandığında o erkeğin çekeceği acının kadınınkinden de kat kat fazla olacağını hastalıklı içgüdüleriyle seziyor, kendi gözünde Selim'i iyice parçalayıp yok edecek bir zavallılığa indirgeyebilmek için kendi aşağılanmışlığın sürmesine de göz yumuyordu.”(s.221)

Selim de Taner'in bu aşağılamasının farkındadır. Kıskanmanın yanında Yelda'yı başka bir adamın üzüp küçük düşürmesine üzüldür. Sevdiği kadını üzmeye kıyamamasına rağmen, bir yabancı onu rahatlıkla üzebiliyordu. Bu durum Selim'i çok üzer:

“Selim'in içi sıkışmıştı, ‘öbür adamın’ Yelda'yı üzdüğünü seziyor, bir yandan kıskanıyor bir yandan da Yelda'nın acısını dindirebilmek için ne yapabileceğini düşünüyordu. Sevdiği kadının bir başka erkek tarafından üzüldüğünü görmektense kadının onu mutlu edeceğini bildiği bir erkeğe kendi eliyle teslim etmeye hazırды. Yelda, kendisini seven bir erkeği sevse Selim bu kadar incinmezdi ama hayatının en önemli insanının bir başkası tarafından değersiz bulunması, Selim'in bütün hayatını da değersizleştiriyordu. Hiç tanımadığı bir adam, ikisini birden aşağılıyor, onları acıyla kıvranan zavallı iki karikatüre dönüştürüyor, bütün aşklarını, geçmişlerini kirletip anlamsızlaştırıyordu.”(s.238)

2.2.2.13. Siyasal ve Kültürel Çatışmalar

Çalışmamızın bu kısmında güneydoğu sorunun ele alacağız. Güneydoğu'da yaşayan insanların yaşayışlarına, yaşamlarında oluşan aksaklıklara ve sorunlara değinmeye çalışacağız.

Güneydoğu'da yaşayan insanların çoğunun hem Kürtçe hem de Türkçe konuşmak zorunda olduklarından dolayı Türkçe konuşunca dillerinde bir aksan hissedilir. Duru bir Türkçe konuşmaları çok zordur. Rojda da bunlardan biridir. Yelda, ilk karşılaşmasından itibaren Rojda'nın sesindeki aksanı hisseder:

“Kızın sesinde hafif bir aksan hissediliyordu, bu yörenin okumuş kızlarında biri olduğu anlaşılıyordu. Uzanıp Yelda'nın valizini almak istedi.”(s.8)

Rojda'nın sesindeki aksanı hisseden Yelda onun bu yörenin insanı olduğunu düşünür. Ve hemen Kürt olup olmadığını sorar. Yelda gittiği ıssız bucaksız köyde kendi ırkından olan birilerinin olmasını ister. Ama Rojda Kürt olduğunu söyler:

"- Adın ne senin?"

-Rojda...

Yelda kendisini ilk kez tanıtan herkesi şaşkırtan garip açık sözlülüğüyle , 'Kürt müsün?' diye sordu.

Kız neşeyle güldü, gururlu bir sesle cevap verdi.

-Evet,Kürdüm.

...

-Siz ?

Yelda gülümsedi.

-Yok, ben Kürt değilim.

Rojda, açtığı paketten beklediği oyuncak çıkmayan bir çocuk gibi hayal kırıklığını saklamaya uğraşarak,

-Olsun, dedi"(s.9)

Yelda'nın araştırma grubuyla gittiği Mardin'in köyü sessiz bir köydür. Köye girer girmez Yelda hemen fark eder bunu. Köy, yaşanan terör olaylarından dolayı boşaltılır. Bu yüzden köyde çok az sayıda insan yaşar. Çatışmalar da devam etmektedir. Ama o yörenin insanları çatışmalara, ölümlere alışkındır:

"-Sadece bir kadın gördüm helikopterden indiğimden beri, dedi Yelda, köylüler nerede? Evler sanki boş gibi..."

Rojda bir sır verir gibi sesini alçaltı.

-Bu köy boşaltılmış, köylüler gitmiş...daha yeni yeni dönmelerine izin verildi ama köyün çoğu daha geri gelmedi.

-Çatışmalar sürüyor mu hala?

-Eskisi gibi değil tabi ama arada bir civarda çatışmalar oluyor... bazen silah sesleri buradan duyulur, önce ürkersiniz ama sonra alışıyor insan.

Büyük tehlikelerin kenarında yaşayan insanların zamanla bir cesarete dönen alışılmışlığıyla konuşuyor, bu alışkanlığın içinde sanki neye alıştığını da unutuyordu."(s.10)

Güneydoğu köylerinin en büyük sıkıntıları, çatışma ortamı, susuzluk, elektrik kesintileri, yolların bozukluğu gibi sorunlardır. Romanda bu sorunların hemen hemen hepsine değinilir. Aşağıda da su probleminden bahsedilir:

“-Sağ taraftaki odayı mutfak yaptık, soldakini de banyo, dedi Rojda. Ama su problemimiz var, suyu her hafta tankerlerle getiriyorlar, onun için dikkatli kullanmak gerekiyor ama arka taraftaki depo büyük, onun için idareli kullanınca yetiyor.”(s.11)

Güneydoğu’da bir anne olmak çok zordur. Hele erkek çocuk sahibi olmak daha da zordur. Çünkü erkekler her zaman ölümle burun burunadırlar. Heja’nın annesi de en acılı annelerden biridir. İki oğlunu dağda kaybeder. Heja ve bir oğlu da köyde öldürülür. Bu ölüm o kadar acıdır ki anne için oğullarını kaybettikten sonra bir daha asla konuşamaz.

“- O konuşmaz, dedi

-Niye?

-Onun iki oğlunu dağda vurmuşlar... Bir oğlunu da ensesinden vurup aşağıdaki derenin kenarına atmışlar... Ondan sonra o bir daha konuşmamış.

Yelda gerçek bir üzüntü hissetti.

-Senin ninen mi o ?

-Annemdir.

Yelda şaşırıldı.

-Vurulanlar?

-Ağabeylerimdir...”(s.77)

Yörenin insanlarında garip bir kabullenme vardır. Onlar bunca acıya bunca kayba rağmen erkeklerin ölmek için yaratılan varlıklar olduğunu düşünürler. Heja bile bunu daha on iki yaşında kabullenir. ‘ Erkek kuzu kesimlidir’ der:

“...Heja Yelda’nın üzüldüğünü görünce, Yelda’yı daha sonra bölgedeki birçok insanda gördüğünde çok şaşirtacak olan o feodal terbiyeyle büyüyen herkes gibi, kendi acısıyla onu üzdüğü için utandı. Onu teselli edebilmek için büyük bir adam ciddiyetiyle konuştu.

-Erkek kuzu kesimlidir.

Zerrin Yelda’ya döndü.

- Bir Kürt atasözüyümüş, dedi. Sanırım, erkelerin ölmek için doğduğunu ya da erkelerin bir savaşta ölmesi gerektiğini söylüyor. Erkek adam ölmesi gerektiğini bilir gibi bir anlamı var.

-Sen de erkek kuzu musun?

Heja usulca elini geri çekti.

Erkekler öyledir.”(s.78)

O yörenin insanı için en tanıdık olan olay, silah sesleri ve ölümdür. Her gün duyulan bu seslere ve yaşanan ölümlere yöre insanı alışkındır. Yelda da bunlara alışmaya başlar. Selim’den sonra en çok sevdiği varlığı olan Heja, onun sessiz kuzusu da basit bir şüpheden dolayı öldürülür. Heja’nın dağdakilerden Yelda’ya haber getiren bir kurye olduğu düşünülür:

“Uzaklardan silah sesleri başladı.

-Sabaha kaç kişi ölecek, dedi Zerrin.

-Bazen kendimi ölmüş gibi hissediyorum, dedi Rojda , sanki ölümler alemindeyim..

Silah sesleri bazen bir cehennem kuşunun şakıması gibi uzun takırtılarla sürüyor, sesler dağları tek tek dolaşarak yankılanıp çoğalıyordu.

Sabaha doğru Zerrin’le Rojda yatmaya gittiler, Yelda koltuğundan kımıldamadı. Heja’yı niye öldürdüklerini düşünüyor, aklına uğursuz bir ihtimal geliyor.

-Acaba Taner’e ağa oğluyla ilgili söylediklerimi, Heja’nın bana dağdakilerden haber getirdiği biçiminde mi yorumladılar, benim dağdakilerle Heja aracılığıyla temas kurduğumu mu düşündüler? Bazı sırlara sahip olduğumu, gidip bunları anlatacağımdan mı kuşkuluyorlar?”(s.300)

Heja’nın ölümünden sonra Yelda, bunu sorgulamaya başlar. Heja’nın dağdakilerden haber getiren bir kurye olduğu düşünüldüğü için öldürüldüğünü öğrenir.

“-Niye yaptılar bunu, Ceyfir? Niye yaptılar... On iki yaşındaydı.

Ceyfir durup düşündü, derin bir nefes aldı.

-Çocuğun kuryelik yaptığından kuşkuluyorlardı.

-Daha on iki yaşındaydı, diye inledi Yelda.”(s.296)

Yelda Güneydoğu’yu giderek anlamaya başlar. İnsanın değerinin olmadığı bir yere gelmiş olduğunu fark eder. Ama yapacak pek bir şeyi kalmamıştır. Bilginin

bu kadar tehlikeli olabileceğini hiç düşünemez. Ama onun bir genç kızdan öğrendiği bilgiler hem Heja'nın hem de Selim'in canına mal olur.

“Burada bir insanın değeri, bir merminin değeri kadardır derler ve burada mermi çok ucuzdur. Bilgi de sandığından daha tehlikeli bir şeydir buralarda...”

– *Ne yapacağız peki? dedi Yelda.*

— *Burada çok insan öldü, dedi, hâlâ da ölüyor. Burada bir ölüm dengesi var. Her yerde hayatın kuralları vardır, burada ise ölümün kuralları hâkimdir. Bizim bilmediğimiz kurallar bunlar Yelda. Biz karışmazsak senin istediğin sonuç belki daha çabuk elde edilir.”(s.185)*

Bu yöreyi artık çok iyi bilen Yelda yörenin insanların konuşmalarından, sözcük seçimlerinden insanların düşüncelerini anlayabilir. Mesela dağdakiler ‘terörist’ diyen devlet yanlısıdır. ‘Gerilla’ diyen ise dağdakilerin tarafındadır.

“Yelda, geleli çok kısa süre olmasına rağmen bu topraklarda kelimelerin, hatta harflerin bile birer gizli simge, insanların birbirlerine duygularını ve taraflarını anlatmak için kullandıkları birer şifre olduğunu sezmeye başlamıştı. On binlerce insanın öldüğü bölgede, sabah yüksek sesle söylenmiş bir düşüncenin akşamlayın karanlıkta patlayan bir kurşunla cezalandırıldığını öğrendikten sonra herhalde bu şifreleri geliştirmişlerdi. ‘Dağdakilerden’ bahsederken ‘terörist’ diyenlerin devleti destekledikleri, ‘gerilla’ diyenlerin onların taraftarı değilse de karşıtı da olmadığı anlaşılıyordu.”

2.2.2.14. Allah İnancı

Romanda, Allah inancı Yelda ile Selim'in din ile ilgili düşüncelerinde ve aralarında geçen konuşmalarında işlenir. Yelda da Selim de Allah'a inanan ama din ile ilgilenmeyen insanlardır. Yelda muhafazakar bir ailenin kızıdır. Ama aile Yelda'yı çok etkilemez çünkü yaşam tarzı olarak Yelda dini reddeder. Onun için din sadece maneviyattır. O sadece inanır. Bu inancını hayatına sokmaz. O gizli bir dindardır. Her şeyi içinde yaşar. Yelda, ailesine ve ailesinin muhafazakar yaşayışına hep karşı çıkar. Selim'in de inandığını ama bunu belli etmediğini düşünür. Selim'i bu gizli dindarlığıyla da etkiler Yelda. Selim bu kadar masum bir inancı daha önce hiçbir kadında görmemiştir. Özellikle Yelda'nın dua etmesi Selim'i etkiler.

Yelda ölümlerle de konuşur, ölümlerin onu koruduğuna inanırdı. Selim'in annesinin onları koruduğuna, onları izlediğine inanırdı. Selim'le ettiği kavgalarda bazen onun annesine sığınır, ondan yardım beklerdi:

“Karşılaştığı her şeyde gelecekle ilgili bir ipucunun işaretlerini arayan, Selim'i çok şaşırtmış olan güçlü inancıyla Allah'ın yarattığı evrende kozmik bir bütünlük olduğuna ve her şeyin bir nedeni bulunduğuna inanan Yelda, sakin bir ürkeklikle arasından geçtiği görkemli gölgeliğin kendisine tanrıyı hatırlatan bir

işaret olduğunu düşündü. Onu tanıyan hiç kimsenin kolayca inanamayacağı kadar güçlü bir dindarlığı vardı, ailesinin yüzlerce yıllık köklerinden kendisine akan, çocukluğunda evde kurulan kalabalık iftar ve sahur sofralarıyla pekişmiş, dedelerinin, amcalarının, teyzelerinin konuşmalarıyla beslenmiş bir inançtı bu.”

Yelda'nın sahip olduğu Allah inancında ailesinin dindar ve muhafazakar bir aile olmasının etkisi büyüktür. Ama o ailesinden sadece inanç kısmını alır, dinin şekil ve ibadet yönüyle ilgilenmez. Sadece dua eder, bir şeyin olmasını istediğinde bunun duayla gerçekleştiğine inanır:

“Bir şeyi gerçekten çok istediğinde bunun olması için dua eder, Selim'e ‘Sen de dua et’ derdi. Selim, ancak çocuklarda rastlanabilecek, günahattan bile korkmayacak kadar masum ve saf bir inancı sadece onda görmüştü. Onun Allah'a olan bu günahkâr bağlılığı, Selim'in ona duyduğu aşkı da daha güçlendirirdi. Bu, Selim'in deyimiyle, ‘Hayatında gördüğü en korkunç masumiyetti.’ Böylesine karmaşık, tehlikeli, öfkeli, rahatlıkla saldırganlaşan bir kadının en içlerinde ıssız bir kumsal gibi uzanan böylesine gizli bir masumiyete rastlamak, Selim'e aslında çok aradığı güveni vermekte de yardımcı olmuştu. Belki de bunu sezdiğinden Yelda ona, ‘Aslında sen de inanıyorsun ama inanmıyormuş gibi yapıyorsun’ derdi, işin tuhafı, onun yanındayken Selim gerçekten ona güç veren bir inanç hisseder, Yelda'nın bir isteği olduğunda, o istek gerçekleşsin diye onunla birlikte dua ederdi”.

Yelda, Selim'in de Allah inancını taşıdığına inanır, ama bunu Selim'e bir türlü ispat edemez. Ölülerle de konuştuğuna inanır, sıkıntıya düştüğünde Selim'in annesinin onları koruduğuna inanır.

“Ölülerin onları seyrettiğine de inanırdı Yelda. Bir sabaha karşı, her seferinde birbirlerini çok yakın, birbirlerinin parçası gibi hissettikleri o tutkulu sevişmelerinden birinden sonra Selim ona annesini, çocukluğunda nasıl ona aşkla bağlı olduğunu, onun yaptığı yemekleri, babasıyla konuşmalarını, büyükelçilikteki hizmetçilerle nasıl mesafeli bir şekilde şakalaştığını, fakirlere nasıl hiç hissettirmeden yardımlar ettiğini ve onu nasıl özlediğini anlatmıştı. Uzaktan uzağa duyulan ezan sesleriyle birlikte, Selim'in arada bir küçük tökezlemelerle pürüzlenen sesinden ölmüş olan o kadını dinlediğinde, Yelda o ölü kadınla arasında bir bağ kurulduğuna inanmıştı. ‘O bizi seyrediyor,’ demişti Selim'e, ‘Biz kendimizi koruyamasak da o bizi koruyacak.’ Ölü anneyi de masallarına almışlardı. Masallarının gerçekleşmesine annenin de yardımcı olacağı inancını aşklarının arasına katmışlardı.(s.84-85)

2.2.2.15. Askerlik

Askerlik romanda Yelda'nın gittiği köyde görev yapan askerlerin hayatlarını anlatmaları ve askerlikle ilgili düşüncelerini söylemesiyle işlenir. Teğmen Cafer, Yelda'nın değimiyle Ceyfir askerliği çok seven, bu işi büyük bir aşkla yapan güneydoğuya, gönüllü olarak gelmiş bir askerdir. Babası da amiral olan bu teğmen Genelkurmay Başkanlığı'na kadar yükselmek isteyen azimli biridir:

“Baban şimdi ne yapıyor?”

- Amiral.

- Sen niye denizci olmadın?

Teğmen o sevimli gülümsemesiyle güldü gene.

- Denizciler, Genelkurmay Başkanı olamıyor çünkü.

- Oooo, dedi Yelda, ihtirashıyız

Bütün teğmenler öyledir... Her teğmen Harbiye'den Napolyon olarak mezun olur derler...(s.152)

Yelda, babası amiral olan bir teğmenin neden daha tehlikesiz bir yere değil de böyle uçsuz bucaksız, tehlikeli bir yere geldiğini merak eder. Teğmenin gönüllü olarak geldiğini öğrenince çok şaşırır.

“- Peki sen niye buralara geldin baban amiralse... Niye daha iyi bir yere tayin olmadın.

Teğmen gene o dalgacı haliyle gülerek, birincisi bizim orduda torpil yoktur, dedikten sonra devam etti:

- İkincisi benim babam gerçekten iyi askerdir, öldürsen oğlu için torpil istemez ki annem onu bu yüzden öldürüyordur şu anda bence... Üçüncüsü ben buraya gelmek için gönüllü oldum... İnsanların senin düşündüğün gibi düşünmesini istemedim çünkü.” (s.153)

Yelda, Teğmen Cafer gibi yumuşak şakacı bir insanın katı bir disipline girip teğmen olmasına çok şaşırır. Yine merakını gidermek için sorar Teğmen’e:

“- Niye subay oldun peki? Pek öyle katı disiplin içine girecek birine benzemiyorsun.

Teğmen şakağını kaşıyarak düşündü.

- Seviyorum askerliği.

- İnsan öldürmeyi seviyorsun yani.

-İnsanlar için ölebileceğimi, onlar için hayatımı feda edebileceğimi düşünmeyi seviyorum bence... Ama siz siviller askerlik deyince çok yüzeysel bakıyorsunuz. Askerlik sadece disiplin veya öldürme değil ki... Askerlik, gerçekten zekâya ve yaratıcılığa dayanan bir meslektir. Tarihteki bütün büyük komutanlara bak, mutlaka o güne kadar kimsenin aklına gelmeyen bir yöntem ya da silah yaratmışlardır... Hem, unutma, savaşlar ve askerler olmasaydı bilim bu kadar

ilerlemezdi, büyük buluşların çoğunu savaşlara borçludur insanlık... Savaşı seven askerler değil, savaşı seven insanlığın kendisi...

Yelda, teğmenin mesleğini gerçekten sevdiğini anlamıştı. Ceyfir, ise o aldırılmaz tavrından sıyrılmış ciddiyetle anlatmaya koyulmuştu.

- Hem niye askerleri öldüren insanlar olarak görüyorsunuz da ölen insanlar olarak görmüyorsunuz? Üstüne bombalar, mermiler yağarken, ölüm bir an meselesiyken yürümeye devam etmek, insanları koruyabilmek için ölmeyi göze almak hiç mi saygıyı hak etmiyor? Asker olduğunda, üniformanı giyip yemin ettiğinde, 'Ben öldürmeye hazırım' demiyorsun, 'Ben ölmeye hazırım' diyorsun... Biz, öldürmek için değil, asıl ölmek için yemin ediyoruz... Elbette biri benim ülkeme saldırırsa, ülkemi savunmak, saldırıyı durdurmak bunun için öldürmek de benim görevim... Sizin beceremediğiniz her şeyi biz beceriyoruz, biz öldürüyoruz, biz ölüyoruz... Siz de bizi küçümsüyorsunuz... İyi bir iş bölümü sizin açınızdan. Çatapat patlasa kaçacak yer ararsınız ama askerlerin merminin üstüne yürümesini normal karşılarsınız.

- Seviyorum gerçekten... Bak, eski Roma'da savaşa giden askerler, 'Sezar, ölüme gidenler selamlıyor seni' diye bağırdıkları... Bu ölüme gidişteki cesareti ve yiğitliği seviyorum..."(s.154)

Yelda, sorusu karşısında aldığı cevaba çok şaşırır. Bir askerın askerliğı bu kadar sevmesine çok şaşırır. Askerliğın bildiğinden çok daha farklı bir meslek olduğunu düşünür. Bile bile ölümü seçmek çok büyük bir cesarettir. Teğmen Cafer'in de buradaki insanlar gibi ölüme alışkın olduğunu görür.

2.2.3. ŞAHIS KADROSU

Bu romanımızı daha iyi anlamak için şimdi de şahıs kadrosuna bir göz atalım. Bu romanın şahıs kadrosu çok kalabalık değildir. Bu romandaki kişileri de *İsyan Günlerinde Aşk* romanında olduğu gibi sosyal sınıflarına ve meslek gruplarına göre Askerler ve Siviller olarak ikiye ayıracağız. *İsyan Günlerinde Aşk* romanında Osmanlı toplumundan bahsettiğimiz için soylular ve ulema sınıfı oluşturmuştuk. Fakat bu romanda günümüz şartlarına göre bir soylu sınıf oluşturmamız mümkün değildir. Bundan dolayı askerler ve siviller olarak ayırmayı uygun gördük. Sivilleri de kadınlar, erkekler, ve çocuklar olarak ayıracağız.

ASKERLER: Taner, Teğmen Cafer, Necati Başçavuş

SİVİLLER:

Erkekler: Selim, Mahmut, Leopold, Jacques

Kadınlar: Yelda, Zerrin , Rojda, Elizabeth, Fahrunnisa

Çocuklar: Heja

2.2.3.1. ASKERLER

2.2.3.1.1. Taner

Taner, Yelda'nın araştırma yapmak için gittiği köyün güvenlik şefidir. Yelda'yla ilk karşılaşmalarından itibaren Yelda, onun çok kaba bir erkek olduğunu düşünür. Onun kendini beğenmesi, kendisine olan güveni ve kadınlar karşısındaki ilgisizliği Yelda'nın dikkatini çeker:

“- Ben Yelda Soydan...

Adam başını önüne eğip kâğıtları karıştırmıştı, onun adını aradığı anlaşılıyordu.

- Ha, evet... Hoş geldiniz.

Yelda farkına varmadan adamın ayağa kalkmasını beklemişti ama adam kalkmamıştı, bir an sıkıntılı bir sessizlik olmuştu. Adam konuşmaya niyetli gözükmiyordu, bu davranış erkeklerin kendisine her zaman ilgi göstermesine alışkın olan Yelda'yı huzursuz etmişti. Böyle huzursuz olduğunda utanırdı, utangaçlığını saklayan soğuk bir sesle:

- Ben bu ekibin idare amiri ve güvenlik sorumlusuyum. Adım Taner...

Halinde tatsız bir kendine güven, itici bir kendini beğenmişlik vardı. Otoritesinden ve kadınlar üzerindeki etkisinden emin olduğu anlaşılıyordu.”(s.23)

Taner, Yelda'yı götürdüğü bir lokantada Yelda'ya kısaca hayatından bahseder. Taner, evli ve iki çocuk babasıdır. İstanbul'un eski mahallelerinden birinde bir başkomiserin oğlu olarak doğar. Emniyet Müdürlüğü'nün bursuyla Siyasal Bilgiler'de okuyarak polis olur. Fakat buna çok hevesli değildir. Çıkan bir kavga sonucunda polislikten istifa ederek, güvenlik şirketi kurar.

Yelda ile Taner kısa zamanda hem birbirlerine yakınlaşırlar hem de birbirlerine çok uzak dururlar. Yelda, büyük bir kalp ağrısıyla geldiği köyde en kaba ve en umursamaz erkek ile sırf Selim'den intikam almak için birlikte olur. Bu birliktelik ara sıra gidilen yemekler ve olur olmaz yerlerde yaşanan sevişmeler ile sınırlıdır. Yelda, Taner ile birlikte olarak Selim'den intikam aldığını düşünür. Taner ise Yelda'yı tensel zevklere düşkün biri olarak görür.

Köydekiler bu ilişkinin kısa sürede farkına varırlar. Ve bu duruma çok şaşırırlar. Yelda da şaşkındır. Nasıl böyle bir insanla birlikte olabildiğine bir anlam veremez. Beş dakika önce onunla birlikte olan Taner, beş dakika sonra “Telsizi neden kapattın?” diye bağırıp çağırabilecek kadar kaba biridir.

En büyük intikam da Taner'den gelir Yelda'ya. Köyde karşılaştıkları bir ölümün gerçek nedenini Taner'e anlatan Yelda'nın başına kötü olaylar gelir. Köyde en çok sevdiği kişi olan Heja, Yelda'ya kuryelik yaptığı gerekçesiyle öldürülür. Selim ise Yelda ile köye gelirken uğradıkları silahlı saldırı sonucunda ölür.

2.2.3.1.2. Teğmen Cafer

Köyün teğmenidir. Leopold'a benzer. Yelda ile kısa zamanda güzel bir dostluk kurarlar. Yelda'nın teğmen Cafer'i ilk gördüğü an kitapta şöyle geçer:

“Evin önüne geldiğinde, karakolun yanında Beatrice ile Amy, sırtı Yelda'ya dönük, uzun boylu, incecik, kamçı gibi bir askerle konuşup gülüşüyorlardı, Amy, Yelda'ya el sallayıp, ‘Gelsene’ diye seslendi. Onlara yaklaştığında New York sokaklarında duyduğu ‘şşş’ sesi bol, kelimelerin birbirinin içinden çıkarak uzadığı şaşırtıcı bir İngilizce duydu. Kimin konuştuğunu anlamaya çalıştı ama o askerden başka kimse yoktu Amy'lerin yanında. Asker dönerken omuzlarındaki sarı parlak tenekeden yıldızı gördü. ‘Subay’ diye düşündü. Kendisine doğru dönen askerin yüzünü görünce şaşkınlıktan olduğu yerde durdu, genç adamın yüzü Leopold'un yüzünün aynısıydı, bir an asker kılığına giren Leopold'un şaka yaptığını sandı ama daha sonra aynı hatlara sahip bu yüzün, ifadesindeki erkeksilikle Leopold'unkinden bambaşka bir anlam kazandığını hatta bütün benzerliğe rağmen çok daha değişik, çok daha yakışıklı göründüğünü fark etti.”(s.129)

Yelda, onunla uzun süren muhabbetler eder. Ve onun gibi uysal ve yumuşak birinin nasıl asker olduğunu düşünür. Teğmen askerliği çok seven bir insandır. Ailesinde de askerler mevcuttur. Babası deniz subayıdır. Kendisi ise Genelkurmay Başkanı olmak istediği için teğmen olur. Hırslı biridir. Askerliğin öldürmek değil ölmek olduğunu düşünür.

2.2.3.1.3. Necati Başçavuş

Köyün başçavuşudur. Romanda ondan çok kısa bahsedilir. Sadece Teğmen Cafer ile Yelda yemek yerken masalarına gelip oturur ve kısa bir muhabbet eder. Romanda Başçavuş'tan şöyle bahsedilir:

“O sırada, iri omuzlarını hafifçe öne doğru eğerek yürüyen uzun boylu bir başçavuş yaklaştı yanlarına.” (s.155)

“Başçavuş masaya oturdu. Yelda onun ellerini fark etti önce, parmakları kalındı, dirseklerini masaya dayayıp konuşurken serçe parmaklarını diğer parmaklarından biraz ayrı ve yukarda tutuyordu. Teğmene, göstermesi gereken saygıyı gösteriyor ama gene de o saygıya rağmen hareketlerindeki gevşeklikten tecrübesiz teğmenden fazla çekinmediği fark ediliyordu. Telaşsız halinden bu bölgeyi iyi tanıdığı, her türlü zorluğun çaresini bulacağına güvendiği, sorunlardan

çekinmeyen pratik bir adam olduğu, meseleleri çok derinliğine kurcalamadığı anlaşılıyordu. Yelda, o köyde en rahat hayatı o çavuşun sürdürdüğüne emindi.”(s.156)

2.2.3.2. SİVİLLER

2.2.3.2.1. KADINLAR

2.2.3.2.1.1. Yelda

Yelda'nın babası belki hayatının hep uzun bir gece gibi olacağını bildiği için adını “Şeb-i Yelda” (en uzun gece) anlamına gelen Yelda koyar. Hayatı hep iniş çıkışlarla doludur. Hayatta hep en mükemmeli istediği için hep huzursuzdur. Yelda, muhafazakar bir ailenin Amerika'da okumuş olan entelektüel kızıdır. Erkek egemen bir ailede doğar fakat erkek egemenliğini hiçbir zaman kabul etmez. Evin tek kızı olması erkeklerin ondan daha değerli olduklarını düşünmesine neden olur. Ve bu yüzden babasına kendisini ispat etmeye çalışır. Hayatla mücadele eder. Hep kazanan kişi olmak ister.

Ailesi koyu dindar bir aile olmasına rağmen Yelda, din ile pek ilgilenmez. Çok inançlı bir insandır. Ailesinden din konusunda etkilenir ama dini asla yaşam şekline sokmaz. O her zaman en büyük günahları işlemekten çekinmeyen dindar bir insandır. Allah'a inanır ama onun buyruklarını yerine getirmez.

Yelda, Selim'le tanışana kadar birkaç ilişki yaşar. Bir profesörle yaşadığı ilişki sonunda hamile kalır. Kürtaj olur. Başka bir profesörle evlenir ve ondan sıkıldığını anladığında Türkiye'ye döner. Rasim'le tanışır. Rasim'den sıkıldığında da Selim ile tanışır.

Romanda Yelda'nın hayatı kısaca şöyle anlatılır.

“Yelda o sırada Amerika'dan yeni dönmüştü. Orta Anadolu'dan koyu dindar, müteahhit bir babanın kızıydı, Selim onunla ‘Baban Bizanslılardan daha çok bina yapmış İstanbul'da’ diye dalga geçerdi, dördü erkek beş kardeşin sonuncusu olarak doğmuş, her zaman mesafeli olan babasının kendisini erkek çocukları kadar sevmediğine inanarak büyümüş ama bu inanç onu bir melankoliye sürüklememiş, aksine, ailenin bütün erkek çocuklarını geçip, babasına en başarılı evladının kendisi olduğunu göstermek için çok çalışmış, savaşçı bir yapı geliştirmesine yol açmıştı. Egeli olan annesi, her zaman ona sahip çıkıp sevgisiyle beslemiş, ailenin erkekleri arasında ezilmesini önlemiş, kendisinden birkaç yaş büyük ağabeyleriyle bazen yumruk yumruğa girecek kadar ateşli kavgalar ettiğinde onu oğullarına karşı korumuştur. O bir yanıyla kendini ağabeylerine ve babasına kabul ettirmeye çalışırken, bir yanıyla da ailenin dışındaki kendisini kabule daha hazır olan dünyayla ilişki kurmuştu. Annesinin ısrarı, geceleri yatak odasında babasıyla fisil fisil tartışmalar yapması sonucunda Amerikan Koleji'ne girmiş, orada bir başka özgürlük âlemi olduğunu, ailesininkine hiç benzemeyen ölçülerle yaşayan insanlar bulunduğunu keşfetmişti. Bir yanı küçüklüğünde seyrettiği Türk filmlerinde, ailenin dindarlığında, sadakate çok önem veren ahlakında kalırken, bir yanı da yolunu

zekâsının ve kendine güveninin açtığı tuhaf bir sınırsızlığa doğru uzanmıştı. Sınıf birinciliğini hiç bırakmadığı okulun son yılında bir Amerika bursu kazanmıştı. Bu sefer anneye babanın yatak odası fısıldaşmaları çok daha uzun sürmüş, küs günler geçirmişler, bazen o sessiz anneye mütehakkim babanın ilişkilerinden hiç beklenmeyecek biçimde yatak odalarından karşılıklı bağışmalar duyulmuştu. Gene annesinin kararlılığı kazanmış, Yelda Amerika'ya gitmişti.”(s.108)

Liseyi bitirince Türkiye'ye dönmez. Üniversiteyi de Amerika'da okur. Orada tanıştığı profesörden hamile kalması onu derinden etkiler:

Bu olayı o çok sarsıntısız atlattığına inansa da, ayrı hayallerin, ayrı inançların, ayrı ahlak anlayışlarının yan yana ve aynı güçle hâkim olduğu ruhuna, neredeyse iki ayrı insana ait olabilecek bu farklılığın yarattığı çatlaktan sızan huzursuzluğu ve mutsuzluluğu bu olay biraz daha artırmıştı. Ruhunun iki yanındaki iki kadın, Orta Anadolu dindar, namuslu, ahlaklı, sadık kadınla Batılı dünyanın özgür, güçlü, kuşkucu kadını hep birbirlerini küçümseyerek aşağılamışlar, hangisinin ahlakına uygun davransa bir diğeri tarafından suçlanmıştı. Kaçınılmaz bir suçluluk duygusu yerleşmişti içine ve buna alışmıştı.(s.108)

Yelda'nın Selim'le tanışması Rasim'in sayesinde olur. Rasim'e onunla bir ilişki yaşayamayacağını söylemek için Rasim'in üniversitesine gider. Şans eseri Selim'in dersine girer. Selim'in tarihi anlatış şekli çok etkilenir. Zamanla yakınlaşırlar.

Yelda, Selim'i çok sever. Yıllarca beklediği onunla her şeyi yaşamak istediği kişi sonunda karşısına çıkar. O tüm hayatını Selim'e vermeye hazırdır. Selim'le dillere destan bir masal yaşamak ister.

Annesinin desteği sayesinde bütün zamanlarını Selim'le geçirir. İkisi de çok mutludurlar. Ama bir süre sonra araya Selim'in eski karısı olan Fahrunnisa girer. Selim, Fahrunnisa ile görüşmeye devam eder. Bunun üzerine aralarındaki ilk sorun ortaya çıkar. İlk kavgalarını edip ilk yaralarını alırlar.

Yelda'nın annesine gittiği bir gece Selim evde boş durmaz. Okulundaki sarışın asistanı eve davet eder. Geceyi onunla geçirir. Sonraki gece Yelda, tekrar Selim'e gider. Sabah uyandığında Selim'in asistan kızla konuştuğunu görür. Selim'in maillerini açınca Selim'in onu aldatmış olduğunu görür. Selim'in ona yalan söylemesi onu mahveder. Bunun üzerine çılgına döner Yelda, Selim'i terk eder. Bu sırada Yelda, Selim'den uzaklaşmak için töre cinayetlerinin sosyal nedenlerini araştırma komisyonuna katılır. Bu komisyonla güneydoğuya gidip Selim'den uzaklaşmayı ümit eder.

Yelda bu araştırma komisyonuyla Mardin'in ucra bir köyüne gider. Ama Selim'den uzak duramaz. Hastalıklı bir şekilde Selim'e aşiktir. Ondan asla kopamaz gittiği yerden Selim'le görüşmelere devam eder. Selim'in sesini duymadan yaşayamaz.

“Kendisinin hem hastalandıran hem iyileştiren Selim'in sesine yapışıp kalmak, o sestən hiç ayrılmamak istediği halde barakalara doğru yürümeye başlamıştı.”(s.13)

Yelda'nın Güneydoğu macerası hep Selim'le telefonla görüşmekle geçer. Selim'le yaptığı görüşmeler onu tatmin etmez. Selim'in hep onu aldattığını hep ona yalan söylediğini düşünür. Tüm bunlar Yelda'nın huzursuz olmasına neden olur. Çünkü Yelda'nın en nefret ettiği şey yalandır.

Selim ve Yelda birbirlerini bu kadar sevip bu kadar çok yaralamalarına rağmen birbirlerine inanılmaz derecede benzerler. İkisi de yalandan nefret eder. İkisi de zekalarını çok büyük bir nimet olarak görür. Zekalarının gücünün bu kadar farkında olan bu iki insan zekalarını iyi kullandıklarını bildikleri için kendilerini diğer insanlardan hep üstün görürler:

“Gülmüşti Selim, zekâsının kabul edilişindeki güçlü ton, onun bu zekâyı kullanım biçiminin aşağılanmasından daha çok ilgisini çekiyordu; onların ilişkisinde zekâ sürekli biçim değiştiren mitolojik bir yaratık gibiydi, aşka, sevgiye, hayranlığa, öfkeye, düşmanlığa, dostluğa, yakınlığa hatta cinselliğe dönüşebiliyordu. Kendi zekâlarına olan hayranlıkları, diğer insanlara karşı duyulan gizli bir küçümsemeyi besliyor, konuşmaları zaman zaman zekâ ayinlerine dönüşüyordu. Birbirlerini zekalarıyla yaralayıp, zekalarıyla iyileştiriyorlardı. Birbirlerine hem çok benzerler hem de benzemezlerdi, en önemli farklılıkları dürüstlük konusundaydı. Yelda için dürüstlük ve güven belki zekâdan bile önemliydi, eğer o bir peygamber olsaydı dininin temelini dürüstlük ve güven üstüne kurardı. Ama dürüstlüğe olan bu nerdeyse hastalıklı tutkusu onun yalan söylemesine engel olmazdı.”(s.13)

Yelda, özgüveni yüksek bir insandır. Onun bu güveni her zaman herkese karşı dimdik durmasını sağlar. Ve de aşırı bir kendini beğenmişliği beraberinde getirir. Onun kendisini bu kadar sevmesi bu kadar beğenmesi onda, diğer insanlardan daha çok yaralar açılmasına neden olur. Kendisinin hep ön planda olmasını ister. Başka hiç kimseye tahammül edemez. Hep en güzelin, en zekinin, en başarılının, kendisi olmasını ister.

Aynı zamanda çok yufka yürekli bir insandır. Başkalarının acılarına kendi acılarımı gibi üzülür, başkalarının acılarına ağlamaktan kendini alıkoyamaz. Köyde Heja'yı tanıdıktan sonra onun için içinin yanması ona çok üzülmeye de hep bu iyi niyetinden, yufka yürekliliğinden kaynaklanır:

“Daha doğuştan kendisine bağışlanmış bütün olumlu ayrıcalıkları, güzelliği, zekâsı, çalışkanlığı, soğukkanlılığı, kendisine en yabancı konuları bile süratle kavrama yetisi, hiçbir unvan, makam, servet karşısında sarsılmayan güveniyle insanları etkileme gücü onun ruhunun derinliklerinde ancak Olimpos tanrıçalarında rastlanabilecek bir kendini beğenmişliğe dönüyor, bunu saklamasını sağlayacak bir zekâsı olmasına rağmen kendine duyduğu hayranlık gizlendiği yerde çocukluğundan beri her gün biraz daha büyüyerek bütün ruhunu sarıyor ve onun en büyük zaafını oluşturuyordu.

Kendine hayran her insan gibi yaralanmaya çok açıktı, başkalarının ona yalan söyleyerek onu aptal durumuna düşürmelerinden delice korkar, erkeklerin kendisinden başka bir kadını beğenme ihtimalinden bile çılgına döner, sevdiğinin her hareketinden, her sözünden kuşkulular yaratır, kıskançlıklarıyla inanılmaz azaplar çekerdi. Başkalarında dayanılmaz suçlar gibi gördüğü davranışları kendine hak görür, bunlara daima kendini haklı çıkaracak nedenler bulur, zaman zaman yaptıklarından dolayı kendisini ciddi bir biçimde hırpalasa da daha sonra kendisini de haklılığına inandırır. En tehlikeli yanı, gerçekten iyi kalpli olması, insanların deritlerinden etkilenmesi, başkalarının acıları karşısında duygulanmasıydı, bu iyiliğe sahip olduğu, başkaları için kimseye göstermeden üzüldüğü için diğer insanları kırarak, üzecek her davranışını, bencilliğini 'Ama ben iyi bir insanım' diye kendine mazur gösterip, kendini affetmesi idi. Başkalarını yaptıkları için suçladığı her davranışı kendisi de aynen yapabilir ve suçladığı insan gibi davrandığının farkına bile varmayabilirdi."(s.21)

Yelda, çok da kırılğan bir yapıya sahiptir. Bir aldatılmanın ya da terk edilmenin onda açtığı yaralar büyük olur. Yelda da normal olan hiçbir durum yoktur. Sevgisi de, nefreti de, aşkı da, üzülmeye de hastalık derecesindedir. Onun sevinmesinde bile bir anormallik vardır:

"Sahip olduklarının sağladığı o sert kabuğun içinde kendine hayranlığın getirdiği hastalıklı bir kırılğanlık barınırdı, o kırılğan yerine dokunulduğunda deliliği andıran biçimde öfkelenir, cınnet krizine benzer krizler geçirir, kendisini üzeni cezalandırmak, canını yakmak için kendi varlığını, geleceğini bile tehlikeye atacak kadar kendinden geçer hatta inanılması zor ama ölmeyi ve öldürmeyi bile aklından geçirirdi. Bu hastalıklı yapıyı kurtaran ise onun kıskançlık duygusu kadar güçlü olan sorumluluk duygusuydu, yaptığı iş ne olursa olsun bunu büyük bir ciddiyet ve sorumlulukla yapar, işini mutlaka bitirir ve herkesten daha iyi yapmak için bütün gücünü ortaya koyardı."(s.21)

Aslında her şeyi tutkulu olarak yaşar. Aşkı da sevinci de üzüntüyü de. Bu yüzden Selim'le yaşadığı ilişkide hayal kırıklığına uğrar. Çünkü Selim, aşkı onun gibi tutkulu yaşamaz. Selim, aşkın kendinden vazgeçmek olduğunu bilmez. Ama Yelda, severken kendinden bile vazgeçer. Sadece aşkını, sevdiği adamı düşünür. Bu yüzden de Selim yaptıklarıyla Yelda'nın canını ne kadar acıttığının farkına varamaz. Onun için yaptıkları çok basit şeylerdir. Bu yüzden de Yelda'nın ondan uzaklaşmak için güneydoğunun en ucra köyüne gitmesine bir anlam veremez.

Yelda ise gittiği köyde çok mutsuzdur. Selim'den uzak kalmak onu çılgına çevirir. Akli hep Selim'le meşguldür. Hep Selim'in ne yaptığını düşünür ve onu deli gibi kıskanır.

Yelda köyde Taner ile tanışır. Taner, köyün güvenlik şefidir. Köyün en kaba, en umursamaz, en rahat erkeğidir. Yelda, Selim'den intikam almak için Taner'le yakınlaşır. Selim'i Taner'le aldatır. Ama bu da Yelda'yı mutlu etmez, onu akli yine Selim'dedir. Selim'den intikam almaya çalışırken kendini kocaman bir boşluğun içinde bulur. Bu ihaneti fark eden Selim de çılgına döner.

Yelda bütün çabalarına rağmen Selim'den asla vazgeçemez. Selim'den uzak durmaya çalıştıkça ona daha çok yaklaşır. Selim, Yelda'nın her şeyidir. Bir daha hiç kimseyi onun kadar çok sevebileceğini bildiği için Selim'e bağımlılık derecesinde bağlıdır.

2.2.3.2.1.2. Zerrin

Zerrin, sosyoloji mezunu, aynı zamanda töre cinayetleri konusunda tez hazırlayan yüksek lisans öğrencisidir. Zerrin de Avrupa Birliği Töre Cinayetlerini Araştırma Komisyonu'nda yer alır. Yelda, onu ilk gördüğünden beri sevebileceğini düşünür. Yelda'nın Zerrin hakkındaki ilk izlenimleri şöyledir:

“Gözleri uykudan şişmiş, henüz sabaha uyum sağlayamamış olmanın o huysuz somurtukluğunu üstünden atamamış, siyah saçlarını ensesinde toplayıp bir kalem sokarak topuz yapmış, siyah gözlü, genç bir kızdı. O huysuz mahmurluğuna rağmen insanda sevgi uyandıran garip bir sıcaklık vardı bakışlarında ama o sıcaklığa karşın kolay yaklaşılmamasına izin vermeyecek gururlu, güçlü bir duruş seziliyordu halinde. Yelda onu seveceğine hemen karar verdi, insanlar hakkında çok çabuk karar verirdi zaten, çabuk dost olmayan, kendisi gibi biraz mesafeli insanları daha çok severdi. Kendisinde keşfedilecek çok yan olduğuna inandığı için onlarda da keşfedilecek yanlar olduğuna inanırdı.”(s.35)

Zerrin de doğuludur. Yelda'nın ilk öğrenmek istediği şey Kürt olup olmadığıdır. Hemen sorar Zerrin'e:

“Zerrin Rojda'ya Kürtçe bir şeyler söyledi.

Yelda ona da sordu:

- Sen de Kürt müsün?

Zerrin uykusundan uyandırılan bir çocuk gibi homurdanarak cevap verdi.

- Evet .”(s.35)

Zerrin, yaptıkları töre cinayetleri araştırması sırasında zor anlar geçirir. Kendi ırkının erkeklerinin yaptıklarından utanır. Kendi ırkının kadınlarının bu kadar değersiz görülmesi, her şeyin namus adı altında meşru görülmesi ve bunları kadınların bile kabul etmesi karşısında üzülür. Çünkü o yörenin okumuş kızlarındandır. O okuyarak kendi ırkındaki insanların gelişmesini ister. Geri kalmış olan ırkının diğer ırklar gibi gelişip büyümesini ister. Bunun töre cinayetleriyle gerçekleşmeyeceğinin farkındadır.

Zerrin ile Yelda araştırmanın ilk günlerinde iyi anlaşmaya başlarlar. Aynı ekipte yer alırlar. Ama daha sonraları Yelda ile Taner'in yakınlaşması ve aynı zamanda Taner'in Zerrin ile de bir muhabbet kurması bu iki kadını biraz uzak

düşürür. Ama daha sonrasında Yelda'nın hastalanmasıyla Rojda ile Zerrin'in Yelda'ya yardım edip, günlerce onun başında nöbet tutması üzerine tekrar düzelir.

2.2.3.2.1.3. Rojda

Rojda da yine Zerrin gibi Avrupa Birliği Töre Cinayetleri'ni Araştırma Komisyonu'na katılmış olan doğulu bir bayandır. Yörenin okumuş kızlarından. Giyimiyle, konuşmasıyla, duruşuyla kendisini hemen belli ettiren bir yapıdadır. Yelda'yı köyde karşılayan Rojda olur. Yelda'nın Rojda hakkındaki ilk izlenimi şöyledir:

“Birden yolun sonundan kendisine doğru koşarak gelen genç bir kız gördü, uzaktan kızın bir blucinle gömlek giydiğini, ayağında botlar olduğunu, saçlarını bir bantla topladığını fark etti, o anda bu hiç tanımadığı kıızı görmenin onda yarattığı ferahlığı unutmuyacaktı, kendine benzeyen birini görmek anlaşılmaz biçimde içindeki korkuyu, tedirginliği, yalnızlığı yatıştırmıştı.”(s.8)

Rojda'yı kendisine benzeyen biri olarak tanımlar Yelda. Ve onunla konuşmasının ardından onun şivesinden doğulu olduğunu anlar. Hemen sorar Kürt olup olmadığını:

“Kızın sesinde hafif bir aksan hissediliyordu, bu yörenin okumuş kızlarından biri olduğu anlaşılıyordu. Uzanıp Yelda'nın valizini almak istedi.

-Ben alayım... Siz yorulmuşsunuzdur

— Adın ne senin?

-Rojda ...

Yelda kendisini ilk kez tanıyan herkesi şaşkırtan garip açık sözlülüğüyle, "Kürt müsün?" diye sordu.

Kız neşeyle güldü, gururlu bir sesle cevap verdi.

Evet, kürdüm”(s.8)

Yelda'nın Zerrin ile Rojda'ya sorduğu 'Kürt müsün' sorularının altında kendisine benzeyen bu insanların Türk olmalarını istemesi yatar. Böylelikle bu uçsuz bucaksız köyde onlara sığınabileceğini düşünür.

Yelda ile Rojda'nın arası köyde kaldığı zamanlarda iyidir. Ama Rojda'nın Taner ile samimi olmaya başlaması üzerine gerginleşir. Hastalandığında Zerrin ile Yelda'ya yardımcı olmaları üzerine yakınlaşırlar. Üçü de iyi birer dost olurlar.

2.2.3.2.1.4. Fahrunnisa

Fahrunnisa, Selim'in onu bir mükemmellik ve güzellik abidesi olarak gördüğü eski karısıdır. Üniversite yıllarında tanışır. Selim, onun kibarlığından, zerafetinden ve güzelliğinden etkilenir. Kadınlığını göstermemesine rağmen Selim'i bu kadar etkilemeyi nasıl becerdiğini Selim hep merak eder. İlk tanışmaları şöyle anlatılır:

“Oxford'un, Selim'e hep bej rengi solmuş bir kumaşı hatırlatan sokaklarında, dar bahçeli, taş kemerli binalarında, uzun pencereci küçük sınıflarında, eğlenceli bahar partilerinin verildiği geniş yeşil çimenliklerinde, nehir kenarındaki öğrenci birahanelerinde sık sık karşılaşmışlardı, ilk başlarda ikisi de birbirleriyle pek ilgilenmemiş, Türkçe konuşmaktan öteye bir ortaklıkları olmamıştı. Biri tarih, biri iktisat okuyordu, ne Selim'in ilgi çekici bir yakışıklılığı ne Fahrünisa'nın çarpıcı bir güzelliği vardı, zamanla ikisinin de edebiyat ve felsefe toplantılarını kaçırmadığını fark etmişlerdi. Bir felsefe toplantısından sonra Selim, kendisine pek yakışan gençlik küstahlığıyla söz alıp, 'Kant felsefesinin, boşa harcanmış bir hayatın kötü etkileri uzun sürmüş talihsiz macerası' olduğunu anlatan bir konuşma yaptığı sırada gözü bu sakin kıza ilişmiş ve onun gözlerinde kendisini heyecanlandıran bir parlaklık görmüştü, göz göze geldiklerinde o gece sevişeceklerini ikisi de anlamıştı. Fahrünisa'nın istediği zaman böyle cinsel bir alanı yaratıp, istediği erkeği geçici bir süre için bile olsa cinsel bir sarhoşluğa sürükleme yeteneği bulunduğunu Selim daha sonraları çok şaşırarak fark etmişti. Neredeyse 'cinsiyetsiz' gözükene, kadınlığını hiç ön plana çıkarmayan, bir kere bile dekolte bir elbise giymeyen bu kızın bu yoğun dalgalanmaları yaratacak cinsel enerjiyi bedeninin neresinde sakladığını hep merak etmişti.(s.64)

Tanışmalarından sonra neredeyse bütün zamanlarını birlikte geçirirler. Fahrunnisa, Selim'in yanında çok mutludur. Yıl sonunda ise Selim'i alıp ailesinin yanına götürür. Selim ailesiyle tanışınca Fahrunnisa'ya daha çok bağlanır. Ömründe bu kadar köklü, bu kadar asil ve şık bir aile görmemiştir. Fahrunnisa'nın ailesi şöyle anlatılır:

“Yıl sonuna kadar bir daha hiç ayrılmamışlardı, o yaz, Selim Fahrünisaların Kandilli sırtlarındaki Boğaziçi'ne bakan muhteşem konağına gittiğinde, istediği zaman hiç fark edilmeyen, istediği zaman çok etkileyici olabilen bu genç kızın yüzlerce yıl geriye giden köklerini görmüştü. Aile, paşalarla, sadrazamlarla dolu bir geçmişe sahipti, geçtiğimiz yüzyılın başlarında Meşrutiyet'in yeni zenginlerinden birinin aileye damat olarak girmesiyle servetleri akıl almaz ölçülere ulaşmıştı. Bu servetin şimdiki üç sahibi ise, anneanne, anne ve Fahrünisa'dan oluşan üç kadındı. Anneanne ve anne Dame de Sion mezunlarıydı, özellikle anneanne Meserret Hanım'ın hâlâ bazı kelimeleri eski İstanbul Türkçesiyle konuşması, 'yanlışa', 'yanış' demesi Selim'in çok hoşuna gitmişti. Fahrünisa'nın annesi Nesrin Hanım ise hayatında gördüğü en şık kadındı, bütün hayatında bir daha o kadar şık ve o kadar sade giyinebilen, onun kadar zevkli birini görmemişti. Üç kadının üçü de, ayakkabıları da dahil olmak üzere her giydiklerini özel olarak yaptırıyor, kendi deyimleriyle 'sokaktan' bir şey almıyordu.(s.65)

Fahrunnisa'nın ailesiyle tanışan Selim, o aileye hayran kalır. Birbirlerine aşık olan Selim ile Fahrunnisa kısa zamanda evlenirler. Ama tam evlendikleri gün Fahrunnisa'nın annesi uçak kazasında ölür. Belki bunun etkisinden midir bilinmez ama evlilikleri kısa sürer. Ama ilişkileri bir ömür sürer. Fahrunnisa'dan boşanan Selim, onun yokluğunu hep hisseder. Bunun için sürekli görüşürler. Selim, Yelda'yla görüşürken bile Fahrunnisa ile görüşmeye devam eder. Onun verdiği huzura ve sükunete hep ihtiyacı olduğunu düşünür. Fahrunnisa şöyle anlatılır:

“Fahrunnisa'nın kendi canı acıdığına bile yardımdan kaçınmayan sevecen kibarlığı, gücünü zarafetle saklayışı her zaman olduğu gibi Selim'i çok etkiledi, en zor şartlarda bile bu kadının sesi onu sakinleştiriyor, ona güven veriyordu.”(s.311)

Bütün bu nedenlerden dolayı Selim ile Fahrunnisa ilişkisi hayat boyu devam eder. Selim Fahrunnisa'nın yanında huzurlu ve mutludur.

2.2.3.2.1.5. Elizabeth

Elizabeth, Selim'in Yelda'yı aldattığı güzel İngiliz gazetecidir. Yelda, köyde olduğu zaman Selim onunla görüşür. Yelda ile Selim onunla bir davette tanışır. Yelda onlar arasında bir şeyler olacağını anlar. Yelda Elizabeth'i şöyle anlatır:

“Elizabeth'e de İngiliz Konsolosluğu'nun bir davetinde rastlamıştı. Daha önce bir iki kez karşılaşmışlardı ve bu uzun boylu, sarışın İngiliz gazeteci kadın, Fahrunnisa'yı andıran zarafeti, Yelda'yı anımsatan zekâsı ve Selim'in çok sevdiği o İngiliz 'humoruyla' onun dikkatini çekmişti. O sıralarda biraz da bilinçli bir şekilde ondan uzak durmuştu. Şimdi ise aynı kararlılıkla ona yaklaşmıştı” (s.279)

2.2.3.2.2. ERKEKLER

2.2.3.2.2.1. Selim

Selim, bir tarih profesörüdür. Yelda ile tanışmaları da onun tarih ile ilgili ilginç düşünceleri sayesinde olur. Yelda, Rasim'i beklerken şans eseri anfiye girip arka sıralardan Selim'i dinler. Selim, o sırada şunları söylemektedir:

“O beş dakikalık kısa zamanda Selim'in, 'Tarihten kötülükleri çıkartırsanız elinizde çok övünülecek, çok parlak lakin çok kısa bir metin kalır', 'Unutmayın ki tarihi yapanların çoğu kendi isimlerini ve iktisatlarını hayatlarından daha çok seven tuhaf insanlardı' türünden cümlelerini ve bütün sınıfı güldüren şakalarını duymuşlardı.”(s.111)

Bu sözleri duyan Yelda, Selim'den çok etkilenir. Hem bu sözlerinden hem de bir tarihçiden beklenmeyecek kadar şık ve bakımlı oluşundan çok etkilenir. Selim ile sık sık görüşmeye başlar. Selim'in fiziki görüntüsü romanda şöyle geçer:

“Tümüyle arkaya doğru taramış koyu kumral saçlarının bir perçemi inatla öne düşen, geniş ve parlak bir alnı olan, 1930'lardan kalmış duygusu veren yuvarlak, kemik çerçeveli gözlükler takmış, İngiliz usulü bir bıyık bırakmış ve bir tarih hocasının üstünde görülmesi pek beklenmeyen İtalyan keten takım giyip bunu kendine yakıştırmış bu uzun boylu adam Yelda'nın ilgisini çekmişti. İçki içmeye Mahmut'u da alıp dördü birlikte gitmişlerdi, Yelda bütün gece gülmüş, şaşırmış, eğlenceli hikâyeler dinlemiş, 'Zekâsı kendi zekâsına yakın bir erkekle karşılaştığını' düşünmüştü. Daha sonra bu ilk düşüncesini kendisine söylediğinde Selim 'küstah' deyip onu burnundan öpmüştü.”(s.111)

Kısa sürede ilişkileri bayağı ilerler. Günden güne birbirlerine daha çok aşık olurlar. İkisi de yeni ve tutkulu bir aşkın verdiği sarhoşluğun içindedir. İkisi de çok mutludur. Selim, Yelda'ya kısa sürede bağlanır. Ama Yelda Selim'in ne kadar çok severse sevsin değişmeyeceğini, yalanlarla, aldatmalarla dolu hayatından vazgeçmeyeceğini bilmez. Çünkü:

“Selim'in ihanet etmeyeceği bir duygu ya da kadın yoktu, yalnızca düşüncelerini ihanetin dışında tutar, işiyle ve düşünceleriyle ilgili hiçbir yalan söylemez, dahası söyleyemez ama duygular dünyasına girdiği andan itibaren bir yalancıya, bir sahtekâra, bir haine dönüşürdü. Yalan konusunda da garip bir dürüstlüğü bulunurdu, yalancı olduğunu kabul ederdi, sanki kadınlar onun zekâsından ve düşüncelerindeki dürüstlüğünden dolayı duygu oyunlarındaki yalancılığı kabul etmek zorundaymışlar gibi çocuksu bir şımarıklığı vardı.”(s.14)

Yelda, içinse en önemli şey yalandır. Selim'den sadece ona yalan söylememesini ister. Ama Selim bunu başaramaz. Belki de Selim gerçek kimliğinin ortaya çıkmasından korktuğu için sürekli yalan söyler. Kendisini bir aşka tamamiyle verdiği her şeyinin ortalığa saçılacağını düşünür. Bu yüzden Selim'in ilk yalanı çabuk gelir.

Yelda, Selim'le eğlenceli vakitler geçirir. En mutlu anları da en mutsuz anları da Selim'le yaşar. Selim de dürüstlüğü önem verir ama en çok yalanı da kendisi söyler. Çok zekidir. Zekasına çok güvenir, bu güven onun Yelda gibi diğer insanları küçümsemesine kendisini hep üstün görmesine neden olur. Çok rahat bir insandır Selim. İşlerini hiçbir zaman vaktinde yetiştiremez. Çok sorumsuzdur. Selim'in ruh tahlili romanda şöyle geçer:

“Eğer insan bir matematik formül olsaydı Selim'in ruhunu, kişiliğini oluşturan duygularını, düşüncelerini, davranışlarını, tepkilerini alt alta yazıp topladığımızda ortaya olumsuz bir sonuç, kötü ve itici bir insan çıkardı. Ama insan matematik bir formül olmadığından, varlığını oluşturan mayaya esrarengiz bir mucize katıldığından, onun kötü denilebilecek bütün özellikleri bir araya geldiğinde ortaya iyi ve çekici bir insan çıkıyordu.

Onu yakından tanıyan herkes bu tuhaf denklemin farkındaydı ve herkes kendine göre bir cevap arardı bu tuhaflığa, Yelda ise bu mucizeyi zekânın sağladığına inanırdı, son zamanlarda çok sıklaşan kavgalarından birinde öfkeyle, 'Beni insan zekâsından nefret ettirdin, zekâyâ olan bütün hayranlığımı ve güvenimi sarstın,' diye bağırmıştı.”(s.13)

Selim, hiçbir aşkında kendini tümüyle kadınına bırakmaz. O hep gizler kendisini. Gerçek kimliğini asla ortaya çıkarmak istemez. Eğer kendisini aşkına verirse kimliğinin tüm çıplaklığıyla görüneceğinden korkar. Çünkü ortaya çıkacak olan tarafın sevilmeceğinden korkar. Bu yüzden herkesin onu sevmesini ister. Hep sevmek ister. Başkalarının hayatını tamamen ele geçirmek ister. Ama hiç kimsenin onun hayatını ele geçirmesine izin vermez. Bir tehlikeyle karşılaştığında kendisini açığa vermemek için hemen başka yerlere kaçar:

“Kimliğinin açığa çıkmasından korkan bir casus gibi yaşıyordu hayatın içinde, o alaycı, güçlü ve zeki adamın yalanlarla örülmüş kabukları kaldırıldığında ortaya çıkacak olanın sevgiye layık bulunmayacağına inanmış olmalıydı, onu saklayabilmek için birçok kadından ve sevgiden vazgeçmek zorunda kalmıştı.

Sakladığı kimliğin masumiyeti, onu saklamak için gerçekleştirdiği ihanetlerin vahşetiyle çelişiyordu; utanarak sakladığı şey, kural ve sınır tanımayan, ancak kendini insanlara yabancı ve uzak hisseden birinde görülebilecek, deliliği andıran bir sevilme isteğiydi, kabukları kalkar kalkmaz yalvarmaya başlayacağından ve sevilmeceğinden korkuyordu; sevmek isteyen yanı görülmesin diye onu seven bütün kadınları aldatmış, kendinden uzaklaştırmıştı. İçinde niye böyle bir duygu taşıdığını bilmiyor, bunu düşünmek istemiyor, tartışmayı da şiddetle reddediyordu.”(s.15)

Selim, Yelda’yla tanışmadan önce bir evlilik yaşar. Fahrunnisa ile evlenir. Ama bu evlilik kısa sürer. Ama Selim ile Fahrunnisa ilişkisi asla bitmez. Onlar boşanmalarına rağmen birbirlerinden asla kopmazlar. Her zaman görüşürler. Selim, Fahrunnisa’nın güzelliğini ve zerafetini sık sık görmek onunla konuşmak ister.

Selim ile Yelda ilişkisinde ilk yalanı Selim, Fahrunnisa yüzünden söyler. Ama bu olayı çok umursamaz. Yelda’nın ruhunda açtığı yaraların farkına varmaz. Belki Selim, Yelda’nın ne kadar kırıldığını anlayabilseydi ilişkileri bu kadar çok yıpranmaz, daha mutlu olabilirdi.

Ama Selim bu durumu asla fark edemez. Yelda’nın bu aşkı ne kadar ciddiye aldığını bu aşk için canından vazgeçtiğini görseydi, bir daha hiç kimsenin onu bu kadar çok sevmeyeceğini anlar, Yelda’yı asla bırakmazdı.

Selim, Yelda güneydoğunun en ucra köyüne giderken bile ses çıkarmaz. Köyde geçirdiği kötü günlerde bile Yelda’nın yanına gitmez. Yelda ise hep onun gelmesini bekler. Selim hep sorar: “İstersen geleyim” diye Yelda ise hep “Gelmene gerek yok” der. Ama içinden hep gelmesini ister.

Selim, köyde işlerin iyice yolunda gitmediğini anlayınca Yelda’nın yanına gider. Köye giderken yolda Yelda ile uğradıkları silahlı saldırı sonucunda hayata gözlerini yumar.

2.2.3.2.2.2. Mahmut

Mahmut, Selim'in en yakın arkadaşıdır. Romanda Mahmut'dan çok söz edilmez. Hiçbir olayın içinde yoktur Mahmut. Sadece Selim ile Yelda'nın ilk tanıştıkları zaman yemeğe gittiklerinde Mahmut da onların yanındadır. Romanda Mahmut'un hayatı ve Selim ile olan dostlukları anlatılır.

Mahmut da Selim gibi tarih profesörüdür. İkisi de Oxford'da okur. Hem birbirlerine çok yakın hem de çok uzaktırlar. Birbirlerine zıt karakterlere sahiptirler. İkisi de tarih bölümünde parmakla gösterilen profesörlerdir. İkisi de alanlarında çok başarılıdırlar. En büyük hayalleri bütün tarihi yalanları ortaya çıkaran, tarihi bütün çıplaklığıyla gözler önüne seren bir kitap yazmaktır.

Mahmut Selim'in aksine çok titiz çalışan, çok başarılı bir insandır. Selim gibi rahat değildir, işlerini zamanında bitirir, asla ertelemez. Mahmut, dürüst bir yapıya sahiptir. Asla yalan söylemez. Selim'in yalanlarına ise artık alışmıştır. Mahmut ile Selim'in dostlukları romanda şöyle anlatılır:

“Kendisini hep azarlayıp, çalışması için emirler verdiğiinden çocukluğundan beri ‘Sultan Üçüncü Mahmut’ diye takıldığı oda arkadaşı her zamanki gibi erguanlara aldırmandan ‘Sana verdiğim şu belgeye baktın mı?’ demişti.

Sade ve sağlam bir binayı andıran dostluklarının süsü, gösterişi yoktu ama her sarsıntıya dayanacak bir güçteydi, birbirlerine güvenirdi. Bu güvenin kaynağı arkadaşlıkları değildi, ikisinin de diğerinin bir başka insana kendi çıkarı için ihanet etmeyeceğini, inandığı fikirden vazgeçmeyeceğini bilmesindendi. İkisi de diplomat çocuğuydu, Peru, Moğolistan, Bolivya, Gine gibi birbirine hiç benzemeyen ülkelerde dolaşarak büyümüşler, hayatla ilgili çok tuhaf, alışılmamış bilgiler biriktirmişler, değişik mutfaklara, değişik içkilere, değişik davranış biçimlerine alışmışlar, bunları bilmeyen diğer insanlara karşı gizli bir küçümseme beslemelerinden kaynaklanan bir züppelik de kişiliklerine sinmişti. Bu züppeliklerini seçkin bir kulübün kapısına asılmış küçük bir plaket gibi ancak bilenlerin görebileceği bir zarafetle taşıdıklarından, züppelikleri iyi bir yemeğe konmuş güzel kokulu bir baharat gibi onların kişiliğine çekici bir tat katıyordu.

İngiltere'de birlikte tarih okumuşlardı. Mahmut sınıfın en çalışkanlarından biriyken Selim profesörlerinin en sevdiği öğrencilerden olmuştu. Biri titiz bir şekilde çalışır, hiçbir ayrıntıyı atlamaz, en küçük bir belgeyi bulabilmek için arşiv dairelerinin yaylı rafları arasında günlerini geçirir, diğeri ise tembelliğini yaratıcılığıyla kapatıp, o belgelerden dikkat çekici sonuçlar çıkarırdı. Birbirlerini tamamlayan iyi bir ekip oluşturduklarını daha baştan beri biliyorlardı.”(s.49)

2.2.3.2.2.3. Leopold

Leopold da yine Avrupa Birliği Töre Cinayetleri'ni Araştırma Komisyonu'ndadır. Kendisi İspanyol'dur. Aynı zamanda Sosyal Antropolg'dur. Romanda şöyle tasvir edilir:

“Onlar gidince Yelda Leopold'a döndü, yumuk gözleri, siyah boncuk gibi yuvarlak gözbebekleri, biçimli burnu, zeytuni mat cildi, siyah dik saçlarıyla yakışıklıydı ama Yelda'nın hoşlandığı erkeksi çekicilik yoktu onda, dostluk edilecek ve şefkat duyulacak bir erkeğe benziyordu.”(s.59)

Leopold ile Yelda kısa zamanda iyi birer dost olurlar. Yelda onun şefkatli biri olduğunu düşünür. Ama Leopod biraz yaralı biridir. Sevgisinin onu adatmasına tanıklık etmesi onda derin yaralar açılmasına neden olur. Bundan dolayı panik ataklar yaşar. Bu durumu Yelda'ya şöyle anlatır:

“- Panik ataklar mı yaşıyorsun?

- Eskiden... Şimdi de var ama eskisi kadar sık değil... Doktor atlatacağımı söylüyor.

- Niye panik atak yaşıyormuşsun peki?

- Ölümden korktuğum için herhalde.

- Herkes ölümden korkuyor, sen niçin panik atak geçiriyorsun?

Daha önce öldüğüm için herhalde... Birkaç defa öldüm bence, birkaç defa da terk edildim... Aslında hangisinden daha çok korktuğumu bilmiyorum. Hangisi daha kötüydü onu da hatırlamıyorum.”(s.59)

2.2.3.2.2.4. Arif Ağa

Arif Ağa, araştırma yapmak için gidilen Civeleksu Köyü'nün ağasıdır. Gün görmüş geçirmiş bir insandır. Köyün diğer erkeklerine göre daha moderndir. Uzun yıllar İstanbul'da kalır. Bundan dolayı çok güzel bir Türkçesi vardır. Romanda Arif Ağa şöyle tasvir edilir:

“Bahçenin sonunda kalın taş duvarlarla karşılaştılar, oymalı demirlerden yapılmış bir kapının önünde, uzun boylu, siyah takım elbiseli, siyah parlak çizmeleri olan, beyaz gömleğinin üst düğmesi de iliklenmiş uzun boylu, uçlarına doğru incelen kalın kavisli kaşlarının altından dikkatle bakan gözlerinden biri biraz daha kısık olan bir adam, atalarından ona miras kaldığı hemen anlaşılan güvenli bir kibarlıkla ‘Hoş gelmişsiniz’ dedi”(s.90)

2.2.3.2.2.5. Tekin

Tekin, Yelda'nın çocukluk arkadaşıdır. Geçirdiği bir felç nedeniyle çocuk yaşta sakat kalır. Bu sakatlığından ötürü hiç şikayet etmez yakınmaz. Çünkü daha kötü bir durumda olamayacağını düşünür. Tekin şöyle geçer romanda:

“Yelda'nın, bebekliğinde geçirdiği çocuk felci nedeniyle belden aşağısı sakat kalmış, tekerlekli sandalyede yaşayan, çocukluğundan beri kendisine âşık eski bir arkadaşı vardı, ancak sakatlarda rastlanabilecek bir duyarlılığı, yanına yaklaşan her acıyı küçümseyerek iyi eden garip gücüyle her zaman Yelda'nın ilgisini çekmişti. Onun yanındayken insan kendi acısını önemsiz bulurdu. Yelda bir kez bile Tekin'in herhangi bir şeyden yakındığını duymamıştı, sadece bir seferinde neden yakınmadığını anlatırken yalanmıştı, ‘Neden yakınayım ki,’ demişti, ‘Başıma daha fena ne gelebilir, ölmek mi, bu sandalyede benim kadar uzun otursaydım ölümün sanıldığı kadar kötü bir şey olmadığını anlardın. ‘ Sonra da gülerek eklemişti, ‘Arkamdan, kaçtı demesinler diye yaşıyorum ben.’(s.119)

Tekin çocukluğundan beri Yelda'ya aşiktir. Selim de bunun farkındadır. Bu yüzden Yelda sık sık Tekin ile görüşerek Selim'i kışkırtmaya çalışır.

2.2.3.2.2.6. Jacques

Jacques de yine Avrupa Birliği Töre Cinayetleri Araştırma Komisyonu'na katılmış olan Fransız Misyon Şefi ve Davranış Bilimcidir. Yelda ile kısa zamanda dost olurlar, aynı ekiptedirler. Kendi asistanına erkek olmasına rağmen aşık olur. Ama asistanı ölür. Evli ve iki çocuklu olmasına rağmen bir erkeğe aşık olur.

Köylere, araştırmalara giderken gördükleri karşısında hem çok üzülür hem de çok şaşırır. Kısa zamanda olayları kavramaya başlar.

2.2.3.2.3. ÇOCUKLAR

2.2.3.2.3.1. Heja

Heja, köyün on iki yaşındaki çocuk kahramanıdır. Yelda, onu ilk gördüğünden beri çok sever. Onun masum ve çaresiz hali Yelda'yı üzer. Onun için sürekli bir şeyler yapmak ister. Heja'yı ilk Zerrin'in yanında görür. Heja, şöyle tasvir edilir:

“... yanında on bir on iki yaşlarında, kocaman yeşil gözlü, dimdik siyah saçları olan, ciddi yüzlü bir oğlan olduğunu gördü.”(s.77)

Heja, güneydoğunun en ucra köyünde yokluk, sıkıntı acı çekerek büyümüş, bir erkek çocuktur. Yöre insanının sahip olduğu özellikler onda da mevcuttur. O küçük haliyle kendisini büyümüş bir erkek zanneder. Hareketlerini ona göre ayarlar. Kimsenin onun üzüldüğünü görmesini istemez. Bu ona göre ayıptır. Çünkü her doğulu erkek gibi gururludur Heja:

“Kimsenin onun üzüldüğünü görmesine izin vermeyeceğini, bunun bir erkek için utanç verici olduğuna inandığı anlaşılıyordu. Yelda, oğlanın yüzündeki öfkeli gururu görüyordu ve bu onu daha da üzüyordu.

Heja'nın eline o güne dek belki de hiç hissetmediği annece bir sevgiyle dokundu.

- Sen de erkek kuzu musun? Heja usulca elini geri çekti.

- Erkekler öyledir.”(s.78)

Erkek kuzunun kesimlik olduğuna inanır. Çünkü onun köyündeki erkekler yeri geldiğinde ölürlür. Onun üç abisi de öldürülmüştür. Bu yüzden ölüme ve acıya alışkındır. Heja, böyle acılarla ve toplumsal gerçeklerle hep iç içe büyür. Onun kaderi de ağabeylerinin kaderinden farklı olmaz. O da öldürülür. Heja'nın, dağdakilerden Yelda'ya haber getiren bir kurye sanılır. Ve bu yüzden öldürülür.

2.2.4. MEKAN

Mekan ile ilgili teorik bilgileri *İsyan Günlerinde Aşk* romanının incelenmesi bölümünde vermiştik Bu bölümde ise *En Uzun Gece* romanının mekan yönünden incelemesini yapmaya çalışacağız. Mekanın roman kişilerine etkilerini ve mekanın tema açısından kullanılmasına değineceğiz.

Altan'ın romanlarında mekan sadece olayın geçtiği yer değildir. Onun romanlarında mekan en az kişiler kadar büyük bir işleve sahiptir. Mekan kişilerin özelliklerini, ruh durumlarını yansıtır. Bazı zamanlarda ise kişiler ile mekanları özdeşleştirir.

Yazarımız, bu romanında mekanı roman kişilerini tüm yönleriyle inceleyip, içinde buldukları ruh durumlarını yansıtmaya çalışır. Ayrıca insanların yaşadıkları sosyal çevrelerinin tasvirleri ile de insanların yaşam tarzlarını ve kişiliklerini yansıtmaya çalışır.

Aşağıdaki örnekte Yelda'nın araştırma yapmak için gittiği köy tasvir edilmiştir. Bu örnekte hareketle bu köydeki insanların eğitim seviyelerinin ve yaşam kalitelerinin düşük, gün görmemiş insanlar olduklarını anlayabiliriz:

“Kehribar rengi tozlu bir dünyanın üstünde uçuyorlardı. Kil kırmızısı tepelerin yamaçlarındaki binlerce yıl önceden kalma kilise harabeleri, yıkık

duvarlar, duvarlarına pencere biçimi delikler açılmış mağaralar, kayalara oyularak yapılmış basamaklar, bunların altına yerleşmiş ve bugüne mi yoksa geçmişe mi ait olduğu anlaşılamayan düz damlı kerpiç evler, derin vadiler, yaprakları tozlanmış, gövdeleri ihtiyarlıktan eğilmiş iğde ağaçları hızla akıyordu altlarından.” (s.5)

Aşağıdaki örnekte ise köyde bulunan bir askeri karakol tasvir edilmiştir:

“Askerî helikopter yavaşlayarak sola döndü, yarım ay şeklindeki bir dağ dizisinin ortasındaki açıklıktan bir vadiye girdi ve birden hızlanarak yükselmeye başladı, yükseldikçe art arda dağlar çıkıyordu ortaya. Önünde bayrak dikili bulunan, kenarlarına kum torbalan dizilmiş bir askerî karakolun üstünden geçtiler, altlarında bir köy belirdi. Çamurlu dar yolları yukardan bakınca ağaç kabukları gibi gözüküyordu, tek katlı toprak evler düzensiz bir şekilde yerleşmişti, üst üste dizilmiş taşlardan alçak bahçe duvarları yapmışlardı, köyün kenarında ise temiz ve düzenli alüminyum barakalar vardı.” (s.5)

Bu örnekte ise mekan, tasvir edilirken kişinin ruh hali anlatılmaya çalışılmıştır. Yelda, köyün ıssız olmasından dolayı, yeni gelmesine rağmen yalnızlık duygusuna kapılır:

“Yolun öbür yanındaki evin kapısı açıktı ama ne evin içinde, ne de tekerlekleri çıkartılmış bir bisikletle tahta bir kerevetin durduğu çamurlu küçük bahçede biri gözüküyordu, aceleyle terk edilmiş gibiydi. Yelda'nın içinde helikopterden indiği anda beliren sızı her an başka bir duyguya dönüşüyor, bir an özlem oluyor, bir an insanın kendini ait olmadığı bir yerde bulduğunda beliren nedensiz korkuya benziyordu, yalnızlık, kimsesizlik, unutulmuşluk biçimlerine giriyor, her duyguyla biraz daha derinleşip onu yoruyordu. Elindeki valiz ağırlaşmaya başlamıştı.”(s.8)

Köyde kimsecikler yoktur. Bu Yelda'nın kendisini yalnız ve çaresiz hissetmesine neden olur. Mekanın ıssızlığının kişinin ruh durumu üzerindeki etkisini açıkça görebiliyoruz:

“Bir yükselip bir alçalan, kimi zaman küçük bir tepeciğe dönüşen, yer yer küçük çamur gölcükleriyle kesilen, içinden biçimsiz iri taşların çıktığı, bazen siyah bazen kahverengi olan toprak yol düz bir şekilde gitmiyor, rastgele yapılmış evlerin arasından dolanıyordu, meydanlığa benzer bir yere geldiler, ortada kavruk bir ağaç vardı, ağacın altına boyanmamış, çimento grisi küçük beton bir kulübe yapılmış, gri demirden bir kapı takılmıştı, kapı pervazının üstüne çivilenmiş bir tahtaya birisi eliyle ‘Bakkal’ yazmıştı. Kapısı açıktı ama diğer evlerin içi gibi bakkalın içi de karanlık gözüküyordu. Meydanda kimse yoktu.(s.10)

Altan'ın romanlarında İstanbul büyük bir yere ve öneme sahiptir. O İstanbul'u anlatırken İstanbul'un tarihi dokusunu ve bu dokunun insanda yarattığı atmosferi yansıtmaya çalışır. Fakat bu romanında İstanbul yer almaz. Bu romanda kutsal Mezopotamya Ovası insanda yarattığı değişik duygular ile tasvir edilir. Buranın tarihi havası okuyucuya aktarılmaya çalışılır. Aşağıdaki alıntıda da Mezopotamya Ovası bütün görkemiyle anlatılır:

“Boğazın hemen ağzında başlayıp Arap Yarımadası’na kadar uzanan, binlerce yıldan beri üstünde çeşitli dinlerin, medeniyetlerin, kavimlerin yaşadığı, bereketiyle insanları besleyip, o berekete sahip olabilmek için birbirlerini öldürenlerin savaşlarına sahne olan, Asurlu bilginlerin, Babilli filozofların, Arap atlıların, Kürt savaşçıların, Haçlı şövalyelerin, Osmanlı süvarilerin hayallerini hâlâ ruhunda taşıyan efsanevi Mezopotamya Ovası, topraktan fıskıran mercimek filizlerinin solgun yeşilliğini örten ve içinde ışıktan altın kabarcıklarının oynadığı mavimsi bir buğunun altında, taze bir ot kokusu yayarak kıpırdanıyordu. (s.33)

Yazarımız, töre cinayetlerini araştırmak için Güneydoğu’ya gelmiş olan ekibin, araştırma yapmak için gittiği köyün tasvirini geniş bir biçimde yapar. Köydeki cinayetlerin nedenlerini araştırmak, oradaki insanların yaşam şartları, eğitim düzeyleri hakkında bilgi edinmek için ilk bakışta mekan önemli bilgiler sunar. Böylelikle köydeki atmosferi okuyucunun hissetmesi sağlanır.

“Geldikleri köy kaldıkları köyden çok daha büyük ve bakımlıydı, köyün yanından bir dere akıyor, köy kavak ağaçlarıyla çevreleniyordu. Köyün içine girdiklerinde düzgün sayılacak bir yoldan, ağları çıkartılmış beyaz kale direkleriyle bir futbol sahasının bulunduğu geniş bir meydanlığa ulaştılar. Köylülerin geleceklerinden haberdar oldukları, meydana bütün erkeklerin yan yana dizilmesinden anlaşılıyordu. Kavak ağaçlarının solgun parlaltısının yansıdığı meydana kısıp gözlerindeki kuşkunun karanlığı üstlerine sinmiş gibi gözükten bu erkek kalabalığı uğursuz bir sırrın önüne çekilmiş gizemli bir perde gibi duruyordu. Sırları her neyse, ona ulaşmak isteyenler öldürmeye hazır bir kalabalığın saldırısına hazır olmalıydı. Kasılmış yüz çizgilerinden, kendi köylerinden olmayan herkesi düşman gibi gördükleri anlaşılıyordu. (s.42)

“Yaklaşık yüz metre uzunluğundaki boğaza girdiklerinde, güneşin sokulamadığı gölge dolu yüzleriyle morumsu bir kahverengiye dönüşen kayalık yamaçlar dalgalar gibi kabararak onları kucakladı. Hiç konuşmuyorlardı. Bütün görkemiyle onların üstüne doğru eğilen dağlar, içine girdikleri eflatunumsu koyu gölgelik, yumuşak bir çıtırtıyla kumları ezen lastiklerin sesinden başka sesin duyulmadığı büyük sessizlik sanki onları bundan sonra bütün hayatlarını içinde geçirecekleri sihirli bir denizin dibine doğru çekiyor, kendileri dahil her şey küçülüyor, önemsizleşiyor, bir dakika önceki hayatlarıyla aralarına geniş bir mesafe giriyordu. Bir mabede girmiş gibi çevrelerinde yüce bir gücü hissediyorlardı. (s.84)

Bu romanında yazarımız diğer romanlarında kullandığı İstanbul şehri yerine Mardin şehrini kullanır. Mardin’in tarihi dokusunu aktarmaya çalışır. Yaptığı tasvirler o kadar başarılıdır ki Mardin’in o tarihi havası bu kitabı okurken insanın ciğerlerine dolar.

“Yeraltına doğru inen merdivenler binlerce yıldan beri oralara basan ayakların altında aşınıp parlamış, keskin uçları yuvarlaklaşmış, zeytinyağı sarısıyla küf yeşili arası bir renk alarak iyice kayganlaşmıştı. Basamakların orta kısımları çukurlaşmıştı. Kaymamak için dikkatle önlerine bakarak ağır adımlarla iniyorlardı.

Merdivenin sağ yanında bir uçurum gibi aşağlara doğru karanlıklaşan bir boşluk vardı, merdivenle birlikte helezonlar çizen sol yandaki kalın taş duvara açılmış küçük mazgal deliklerinden içeri tozlu, soluk bir ışık giriyordu.

İçerisi küf, çamur, paslı demir ve karbondioksit kokuyordu, merdivenin sağ yanındaki boşluktan bütün yapıyı taşıyan, çok kaim, üst üste konmuş iri dörtgen taşlardan yapılmış devasa sütunlar yükseliyordu.

Toprak zemine vardıklarında, sütunlarla bölünmüş geniş bir alanın ortasında nereden geldiği anlaşılamayan bir aydınlık gördü Yelda, yaklaşık yirmi metre yüksekliğindeki duvarların diplerinde küçük hücreler sıralanmıştı. Hiç rastlamadığı kadar uzun sütunların arasından, zaman içinde engebeli bir hal alan toprak zemindeki çukurlara dikkat ederek ortaya doğru yürüdüler, o aydınlık lekeye yaklaştılar.” (s.226)

2.2.5. ZAMAN

Bir romanda şahıs kadrosu ve mekan kadar önemli diğer bir unsur ise zamandır. Zaman kavramı romanın vazgeçilmez bir unsurudur. Romanın ne zaman yazıldığı, ne zaman anlatıldığı, romanda yaşanan olayların hangi tarihte yaşandığı önemlidir.

İsyın Günlerinde Aşk romanında zaman kavramını ve bu kavramın alt dallarına ait teorik bilgileri vermiştik. şimdi ise *En Uzun Gece* romanının zaman açısından incelemesini yapmaya çalışacağız.

Romanda Türkiye'nin en güncel sorunlarından biri olan Güneydoğu sorunu ele alınmıştır. Buradan romanın son zamanlarda yazılmış bir roman olduğunu düşünebiliriz. Bunun dışından herhangi bir zamandan bahsedilmemiştir. Romandaki olayların yaşandığı zaman ile ilgili gün, ay gibi bir zaman belirtilmemiştir.

Romanın çocuk kahramanı olan Heja'nın ölümünden sonra Selim'in şunları düşünmesi tarih hakkında bize bilgi verebilir:

“Daha iki ay önce okuduğu, Mardin'de on iki yaşında bir çocuğun bir baskında on yedi kurşunla vurularak öldürüldüğü haberi şimdi onun hayatında bir gerçek olarak beliriyordu.”(s.305)

Mardin'de gerçekleşen bu olay 2001 yılında gerçekleşmiştir. O halde romanında o tarihlerde yazılmış olduğunu düşünebiliriz.

Ahmet Altan romanlarında kronolojik zamanın sık sık dışına çıkar. Bu romanında da kronolojik bir zaman vardır olaylar oluş sırasına göre anlatılır. Fakat çoğu zaman araya önceki olaylar katılarak geriye dönüş tekniği kullanılır. Yani şimdiki zamanda geçmiş anlatılır. Bu romanında ileriye doğru kırılma yoktur sadece ileriye doğru bazı tahminler yapılmıştır.

Altan bu romanında da diğer romanlarında olduğu gibi senkronik zaman kurgusunu tercih eder. Yani bu romanda da şimdiki, geçmiş ve gelecek zaman içindedir.

2.2.6. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Bu konuyla ilgili teorik bilgileri *İsyan Günlerinde Aşk* romanını incelerken vermiştik. Bu yüzden bu bölümde bir daha açıklama gereği duymadık. Burada sadece *En Uzun Gece* romanının bakış açısını ve anlatıcısını tespit etmeye çalışacağız.

Ahmet Altan romanlarının genelinde anlatıcı üçüncü tekil kişidir(o). Anlatı ise tanrısal bakış açısından sunulur. Bu romanında da bu durum değişmez. Roman üçüncü tekil kişi tarafından anlatılır. Ve romana tanrısal bakış açısı hakimdir.

Anlatıcı üçüncü tekil kişi yani o'dur. Olay bir başkası tarafından üçüncü kişi ağzıyla anlatılır. Üçüncü tekil şahısın anlatımı aşağıdaki gibidir:

“Arkasında derin bir boşluk ve sessizlik bırakarak çıkmıştı. Koridor ona dayanılmaz bir biçimde sıcak gelmişti. Yalpalamamaya çalışarak yürürken niye şarabı bir dikişte bitirdiğini kendine soruyor, bunu yaptığı için kendine kızılıyordu. İçkiye alışkındı ama bugüne dek hiçbir zaman bir bardak şarabı ayyaşlar gibi başına dikmemişti, alkolik olduğunu sanacaklarını düşünerek canı sıkılmıştı. Baraka ona bir uzay merkezi gibi görünüyordu, başı dönüyordu. Jacques dışında içerdekilerin hiçbirinin yüzünü hatırlamıyordu. Gene de kazandığı küçük zaferden memnundu, garip bir biçimde bu minik meydan savaşlarını ve bunlardan galip çıkmayı severdi.”(s.27)

Tanrısal bakış açısında ise romanı anlatan kişi tanrı gibidir. Her şeyi bilir, görür, duyar ve hisseder. İnsanların içlerinden geçenleri kendilerine bile kabul ettiremedikleri gerçekleri bilir. Geçmiş de geleceği de bilir. Bu romanda da anlatıcı roman kahramanlarının her şeylerini bilir. Yelda ile Selim'in ilişkilerinin neden böyle huzursuz olduğunu, bu ilişkinin nasıl ve ne zaman düzeleceğini bilir. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi anlatıcı kahramanlarının içinden geçenleri bile bilir.

“Yemeğini yerken masadakilere ilgisini yitirmişti bile, hepsi beyaz bir ışığın içinde silik gölgelere dönmüşlerdi, ne konuştuklarını duymuyor, arada bir kulağına çarpanlara da aldırılmıyordu, bir an önce gidip Selim'le konuşmak, onun sesini duymak, ona buraları anlatmak, içini deşen, onu yorup yaşlandıran acısını o alışık olduğu sesi dinlerken biraz dindirmek istiyordu. 'Büyücünün çırağı gibi oldum,' diye düşünmüştü bir ara, 'Ondan uzaklaştıkça ona daha çok bağlanıyorum.' Yanındayken uzaklaşabileceğini, gidebileceğini, untabileceğim düşünmüştü, yeşillikler içinde şirin bir kasabada ilgi çekici insanlarla tanışabileceğim hayal etmişti ama onu buraya, bu yarı yarıya terk edilmiş, dağlarla çevrili karanlık köye getirmişlerdi. Hiçbir erkek de ilgisini çekmiyordu.”(s.25)

2.2.7. DİL VE ANLATIM

Ahmet Altan'ın *İsyan Günlerinde Aşk* romanını dil ve anlatım yönünden incelerken Ahmet Altan'ın dil ve anlatım yönünden kendisine has bir tarz yarattığından bahsetmiştik. Şimdi ise *En Uzun Gece* romanını dil ve üslup yönünden incelemeye çalışacağız.

Altan, romanlarında oldukça sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanır. Sözcük seçiminde çok titiz değildir. Anlatmak istediği olayları en iyi ifade edecek sözcükleri kullanır. Romanın genelinde Türkçe sözcük kullanımı mevcuttur. Romanın çok az bir kısmında yabancı sözcük kullanıldığı görülür.

En Uzun Gece romanının karakterleri eğitim düzeyleri ve sosyal statüleri yüksek olan kişilerdir. Bundan dolayı romanda saf bir Türkçe kullanılır. Yöresel şive kullanılmamıştır. Başka dilden olan sözcükler romanın yabancı kahramanlarının konuşmalarında kullanılmıştır. Ama bunlarda ağırlıkta değildir.

Bu romanda Selim'in Fahrunnisa'nın ailesi ile tanışması anlatılırken yöresel bir farklılıktan bahsedilebilir. Selim, Fahrunnisa'nın ailesinin çok köklü bir aile olduğunu görür. Fahrunnisa'nın anneannesi çok duru bir Türkçe kullanır. "Yanlı" sözcüğüne yerine "yanış" sözcüğünü kullanır. Bu Selim'in çok hoşuna gider.

Diğer bir farklı sözcük kullanımı ise aslen Fransız olan Jacques'in konuşturulması sırasında kullanılmıştır. Jacques, ekibiyle birlikte araştırma yaptığı köye gittiğinde Arif Ağa ile konuşmaya başlayınca Arif Ağa'ya "Mösyö Ağa" şeklinde hitap eder. Böylece yabancı sözcük kullanımı gerçekleştirilir.

Bunlar dışında romanda farklı dilerden girmiş sözcükler kullanılmamıştır.

Yazarımız bu romanında romana zenginlik katması için alıntı da yapmıştır. Ömer Hayyam'ın bir dördlüğünü romanda kullanmıştır.

*"Hayyam bade ile sarhoşsan mutlu ol
Lale yanaklı biriyle oturmuşsan mutlu ol
Madem ki dünyanın sonunda yokluk var
Say ki yoksun, varmışsın gibi mutlu ol."(s.34)*

Ahmet Altan bu romanında da diğer romanlarında olduğu gibi cümle yapısını uzun tutmuştur. Anlatmak istediklerini bir arada verdiği cümleleri oldukça uzundur. Bu okuyucunun olaydan uzaklaşmasına ve okuyucunun romanı anlamak için çaba göstermek zorunda kalmasına neden olur.

Yine diğer romanlarda olduğu gibi bu romanında da tasvirler ve çözümlemeler oldukça uzundur. Tasvirlerden genellikle mekanların ve kişilerin ayrıntılı anlatılması şeklinde yararlanılır.

Ahmet Altan bu romanında cinselliği anlatırken kullandığı üslup, diğer romanlarındaki üslubundan biraz farklıdır. Altan, romanlarında cinselliği anlatırken

açık ve anlaşılır bir dil kullanır. Cinsellikte ayrıntılara girmekten çekinmez. Onun romanlarında cinsellik en uç noktasına kadar açık bir şekilde yer alır. Fakat bu romanında yazar cinselliği çok ön planda tutmaz. Cinselliği anlatırken kapalı bir anlatımı tercih eder. Ayrıntılara girmez.

Kısacası Ahmet Altan'ın bu romanında kullandığı dil ve üslup konusundaki tarzı diğer romanlarında kullandığı tarzı ile paralellik gösterir. O hem dil konusunda hem de üslup konusunda kendine has bir tarz yaratmayı başarmıştır. Bu romanında da bu tarzın izleri mevcuttur. Sadece cinsellik konusunda açık bir dil yerine kapalı bir anlatımı tercih etmiştir.

3. SONUÇ

Ahmet Altan, 1980 sonrası Türk romanında yayımladığı romanlarıyla, gerek aldığı ödüllerle gerekse maruz kaldığı eleştiriler ile adından sıkça söz ettirmeyi başarmış yazarlardandır. İlk romanından son romanına kadar bütün eserleri birçok yazar tarafından birçok yönden eleştirilmiştir. Özellikle romanlarının vazgeçilmez temi olan cinselliği işleyiş şekli, cinsel bir sapma olarak görülmüştür.

İlk romanı *Dört Mevsim Sonbahar* aldığı tüm eleştirilere nispeten 1983'te Akademi Kitapevi Ödülü almayı başarır. İkinci romanı olan *Sudaki İz* ise 12 Eylül dönemi ve sonrasındaki devrimci gençleri işleme nedeniyle birçok eleştiriye maruz kalır. Buna rağmen roman, büyük bir kitleye ulaşmayı başarır. Üçüncü romanı *Yalnızlığın Özel Tarihi* ise tarihi işlediği ilk romanıdır. Bu romanda İttihat ve Terakki'nin kuruluşuna değinmiştir. Dördüncü romanı olan *Tehlikeli Masallar*'da ise klasik anlatımı bir köşeye bırakarak postmodern öğeleri işlemeye başlamıştır. *Aldatmak* adlı romanı ise Altan'ın tipik aşk romanları arasında yerini alır. Yazarın aşkı ve cinselliği yoğun olarak işlediği romanlarından.

Kılıç Yarası Gibi romanı ise incelediğimiz *İsyan Günlerinde Aşk* romanının bir önceki evresini ele alır. Bu roman da tarihi farklı işlediği gerekçesiyle eleştirilmesine rağmen 1999'da Yunus Nadi Roman Ödülünü alır.

Bu çalışmamızda olay örgüsü, tema, şahıslar kadrosu, mekan, zaman, bakış açısı ve anlatıcı, dil ve anlatım yönlerinden incelediğimiz *İsyan Günlerinde Aşk* romanı ise yazarımızın tarihi ve 31 Mart Vakası'nı farklı yönlerden ele aldığı en önemli romanları arasındadır. Altan, bu romanda tarihi farklı bir bakış açısıyla ele alır. Tarihin bize anlatıldığı kadar görkemli olmadığını, yalanlarla dolu olduğunu iddia eder. Ona göre 31 Mart Olayı'nı çıkaranlar dinciler değil, askerlerdir.

Yazarımız, tarihin gizli kalmış yönlerini ortaya çıkarmaya çalışırken aynı zamanda aşkın her zaman, her koşulda yaşanabileceğini gösterir. Ülke karışıklıklar içindeyken bile paşalar, askerler aşık olmayı ihmal etmezler. Yazarımız, bu romanında aşkın yanı sıra vazgeçilmez temi olan cinselliği de ihmal etmez. Bunun yanı sıra, aldatma, kıskançlık, özlem gibi temalar da romanda yerini almıştır. Bireysel temaların yanı sıra toplumsal temalara da değinerek, memleketin durumu, 31 Mart Vakası gibi temaları da işlemiştir.

Romanın şahıslar kadrosuna göz attığımızda ise dönemin özellikleri karşımıza çıkar. Şahıslar kadrosunda paşalar, doktorlar, padişahlar, hanımefendiler, beyefendiler yer alır. Mekan yönünden baktığımızda da yine mekanın döneme göre işlendiğini görürüz. Saraylar, askeri kışlalar, dergahlar ve tabii ki İstanbul romanda ustaca işlenmiştir.

Romanda zaman olarak kesin bir ifadeye yer verilmezken, biz romanda cereyan eden zamanın, 31 Mart Vakası'nın meydana geldiği 1908 ve 1910 yılları olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bu romanda geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman iç içe ele alınmıştır.

Bakış açısı olarak tanrısal bakış açısı tercih edilirken, anlatıcı olarak da ilahi anlatıcı yani üçüncü tekil şahıs seçilmiştir. Dil ve üslup yönünden romanımızı incelediğimizde romanda, dönemin özelliklerine rastlıyoruz. Osmanlıca, Farsça ve Arapça sözcüklere yer verilmiştir. Yazarımızın cümle kurgusu ise biraz karmaşık ve uzundur.

En Uzun Gece romanına baktığımızda, bu romanın *İsyan Günlerinde Aşk* romanından farklılıklar gösterdiğini görürüz. Bu romanda, günümüz Türkiye'sinin en büyük toplumsal sorunlarından biri olan Güneydoğu sorununu ele almıştır. Töre cinayetlerini araştırmak için Mardin'in ucra bir köyüne giden Yelda'nın başından geçen olaylar anlatılır. Altan aşk, ölüm, cinayet, cinsellik gibi temaları, bu romanda da ele almayı ihmal etmez. Karakterleri yabancı uyruklu araştırmacılar, askerler ve Yelda ile Selim gibi soylu kişilerden oluşur. Ayrıca Heja ve annesi gibi sıradan kişilere de yer verir.

Romana mekan yönünden göz attığımızda, mekanın romanda ele alınan temalara uygun olarak işlendiğini görürüz. Güneydoğunun ucra bir köyünde yaşanan olaylar anlatılırken, köyün ayrıntılı tasvirine yer verilmiştir.

Zaman yönünden ise kesin bir ayrıntıya yer verilmez. Ama biz romanda işlenen olayların gerçek hayatta yaşanmış tarihini göz önünde bulundurduğumuzda romanda cereyan eden olayların 2001 yılında yaşandığını görürüz. Yine bu romanda da *İsyan Günlerinde Aşk* romanında olduğu gibi geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman iç içedir.

Bakış açısı ve anlatıcı da yine *İsyan Günlerinde Aşk* romanıyla benzerlik gösterir. Bakış açısı, tanrısal bakış açısı, anlatıcı da ilahi karakterli anlatıcıdır. Altan, romanlarında tanrısal bakış açısı ve ilahi karakterli anlatıcıyı kullanırken karakterlerin tüm özelliklerini en ince ayrıntısına kadar inceleyip, kişileri bir bütün olarak ele almayı ister. Yazarın cinselliği işlerken ayrıntıya girmesinin nedeni de kişileri bir bütün olarak ele almak istemesidir.

Dil ve üslup yönünden ise yazarımız, İstanbul ağzını büyük bir ustalıklı kullanırken dili, bölgesel farklılıklara ve kişilere göre değişiklik gösterir. Köylü bir kadın ile İngiliz bir araştırmacıyı konuştururken seçtiği sözcükler kişilere göre değişir.

Ahmet Altan'ın *İsyan Günlerinde Aşk* ve *En Uzun Gece* adlı romanlarına baktığımızda bu romanların yazarın roman anlayışının tipik özelliklerini taşıdıklarını görürüz. Özellikle *İsyan Günlerinde Aşk* tam bir Ahmet Altan romanıdır. Aşk, tarihi, cinselliği işleyişi bakımından diğer romanlarına benzer.

En Uzun Gece adlı roman ise yazarın alışılmış roman anlayışından biraz farklıdır. Bu romanda da aşk, cinsellik, ölüm gibi temleri ele almasına rağmen bunları işleyişi diğer romanlarından biraz farklıdır. Yazar, cinselliği ele alırken ayrıntıya girmemiş, üstünkörü anlatmayı tercih etmiştir.

Ahmet Altan, Türk romanına önemli katkıları olan bir yazarımızdır. Verdiği yetkin eserlerle Türk romanında pay sahibi olur. Çeşitli çevreler tarafından acımasızca eleştirilmesine rağmen, aldığı ödüllerle ve seslendiği okur kitlesiyle Türk edebiyatında sağlam bir yer edinmeyi başarır.

4. KAYNAKÇA

- ABAY, Lütfi; *Ahmet Altan'ın Romancılığı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2004
- AKTAŞ, Şerif; *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, 5. Baskı, Ankara 1984
- Ali Kırca İle Siyaset Meydanı, *Altanlar Meydanda*, Birey Yayıncılık, İstanbul, Haziran 2001
- ALTAN, Ahmet; *Dört Mevsim Sonbahar*, Can yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1982
- ALTAN, Ahmet; *Sudaki İz*, Can yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1985
- ALTAN, Ahmet; *Yalnızlığın Özel Tarihi*, Can Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2000
- ALTAN, Ahmet; *Tehlikeli Masallar*, Can yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1996
- ALTAN, Ahmet; *Kılıç Yarası gibi*, Can Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 1998
- ALTAN, Ahmet; *İsyân Günlerinde Aşk*, Can Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2001
- ALTAN, Ahmet; *Aldatmak*, Can yayınları, İstanbul, 2001
- ALTAN, Ahmet; *En Uzun Gece*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2004
- ALTAN, Ahmet; “Sarıkamış’tan Akdeniz’e”, *Ve Kırar Göğsüne Bastırırken*, Can Yayınları, İstanbul, 2003
- ALTAN, Ahmet; “Hep Aynı Kadını Sevmek İsterdim Ben”, *Hürriyet Gazetesi*, 20 Ağustos 2006
- ANDAÇ, Feridun; “Gerçeği Yazmazsam Kendimi ve Hayatı Saklamış Olurum”, (A.Altan’la Söyleşi), *Hürriyet Gösteri*, S. 231, İstanbul, 2001
- APAYDIN, Talip; *Emmioğlu*, Remzi Kitapevi, 1961, Önsöz
- BALABANLILAR, Mürşid(Röp); ”Bedenimizden Sorumluyuz”, *Cumhuriyet Dergi*, S.54, 28 Şubat 1991
- BELGE, Murat; *Edebiyat Üzerine Yazılar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998
- BOZOKLAR, Kutsiye; *Sanat ve Mücadele*, Ceylan Yayıncılık, 1999
- CANGIZBAY, Kadir; “Köy Enstitüleri Çıkkışlı İki Yazar Üzerine Bir İnceleme”, *Fikir ve Sanatta Hareket*, 98, (Şubat1974)
- DIRİCAN, Gül; “Yalnızlık, Ölüm, Sevgisizlik ve Arzu...”, Ahmet Altan’la “Yalnızlığın Özel Tarihi” Üzerine, S. 262, 15 Nisan 1991,

- DOĞANCI, Nihat; *Adalet Ağaoğlu'nun Romanları ve Romancılığı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2006
- ERDEMCI, Ahmet; *Ayşe Kulin'in Romanlarının Tematik Açısından İncelenmesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2005
- EROL, Kemal; *Talip Apaydın'ın Hayatı, Sanatı, Roman ve Hikayeleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, Haziran 2006
- FORSTER, E.M; *Roman Sanatı*, (Çev.Ünal Aytür), Adam Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1985
- GÜMÜŞ, Semih; *Puslu Ada*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001
- GÜNDEM, Mehmet; *Gündemdeki Altanlar*, Kelepir Yayınları, İstanbul, 2002
- GÜNDOĞDU, Cengiz; "Bir Acayip Nesne Gördüm. İsyen Günlerinde Aşk" İnsancıl, İstanbul, 2001
- HATIPOĞLU, Aydın; "Dil Yaresi gibi", *Evrensel Kültür*, Ekim, 1999
- İLERİ, Selim; *Adalet Ağaoğlu'nun Romanı*, Yeni Dergi, 1973
- KORKMAZ, Ramazan; *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2005
- KUDRET, Cevdet; "Roman Deyince", *Varlık*, S.519, İstanbul, (1 Şubat 1960)
- KULİN, Ayşe; *Adı : Aylın*, Everest Yayınları, İstanbul, 1999
- Küçük İskender; "Ahmet Altan Edebiyatçı Değil", *Akşam Gazetesi*, 19 Eylül 2003
- KÜÇÜK, Yalçın; *Küfür Romanları*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1988
- KÜÇÜK, Yalçın; *Çöp Tenekesi gibi*, Papirüs, İstanbul, 1999
- KÜR, Pınar; *Asılacak Kadın*, Everest Yayınları, İstanbul, 1979
- MIGNON, Laurent ; *Çağdaş Türk Şiirinde Aşk, Aşıklar, Mekanlar, Hece Yayınları*, Ankara, 2002
- NACİ, Fethi; *60 Türk Romanı*, Oğlak Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998
- NACİ, Fethi; *Yüzyılın 100 Türk Romanı*, Kültür Yayınları, İstanbul, 2007
- OKTAY, Ahmet; "Siyasal Roman Üzerine ", *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, S.65-67, Ankara, 2002
- PARLA, Jale; *Don Kişot'tan Günümüze Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000
- SAĞLIK, Şaban; " Kurmaca Alemin Kurmaca Sözcüklerinden Romanda Zaman-Mekan – Tasvir", *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, SS. 65-67, Ankara, 2002

SÜPHANDAĞLI, Ateş; “Su Üstündeki İzler Yiter”, *Adam Sanat*, S.151, İstanbul, 1998

ŞAFAK, Elif; *Baba ve Piç*, Metis Yayınları, İstanbul, Mart 2006

TEKİN, Mehmet; *Roman Sanatı(Romanın Unsurları) 1*, Ötüken Neşriyat, 1. Basım, İstanbul, 2001

TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı 1*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2004

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005

UĞURLU, Seyit Battal; *Adalet Ağaoğlu'nun Hayatı, Roman ve Hikayeleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2003.

UYGUR, Mermi; *Dilin Gücü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001

UZUNER, Buket; *İki Yeşil Su Samuru, Anneleri, Babaları, Sevgilileri ve Diğerleri*, Everest Yayınları, İstanbul, 1991

YILMAZ, Durali; *Türk Romanının Doğuşu*, Ozan Yayıncılık, İst. 2002

Erişim: {<http://www.biyografi.info/kisi/ayse-kulin>} Erişim Tarihi:21.01.2011

Erişim:(<http://www.netyorum.com/bolum/dostluk-sevgi/20030417-15.htm>) Erişim Tarihi:20.09.2012

Erişim:(<http://www.enfal.de/31mart.htm>) erişim Tarihi: 20.09.2012

5. ÖZET

AHMET ALTAN'IN İSYAN GÜNLERİNDE AŞK ve EN UZUN GECE ADLI ROMANLARININ İNCELENMESİ

Ahmet Altan, 1980 sonrası Türk edebiyatında eser vermiş önemli yazarlardandır. Çalışmamızın amacı *İsyan Günlerinde Aşk* ve *En Uzun Gece* adlı romanlarını tanıtmak ve bu romanları roman tekniği açısından değerlendirmektir.

Çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri dışında iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde 1980 sonrası Türk edebiyatında roman türünün ve dönemin roman yazarlarının özelliklerine değinilmiştir. Bu dönem içerisinde Ahmet Altan'ın yeri ve önemi belirtilmiştir.

Çalışmamızın ilk bölümünde Ahmet Altan'ın hayatı, sanatı ve eserleri incelenmiştir. İkinci bölümde ise yazarın iki romanı olay örgüsü, tema, şahıs kadrosu, zaman, mekan, bakış açısı ve anlatıcı, dil ve üslup yönünden incelenmiştir. Esas inceleme konusu yazarın iki romanı olduğundan metne dönük bir inceleme yapılmıştır.

Ahmet Altan, eserlerinde bireysel ve toplumsal konuları ele alır. Aşk, kadın, cinsellik gibi temalar, yazarın vazgeçilmez temalarıdır.

5. SUMMARY

THE ANALYSIS OF AHMET ALTAN'S NOVELS CALLED İSYAN GÜNLERİNDE AŞK and EN UZUN GECE

Ahmet Altan is one of important writers who have literary Works in Turkish literature after 1980. The aim of our study is to present his novels called *İsyan Günlerinde Aşk* and *En Uzun Gece* and to evaluate these novels in terms of style, building and technic.

Our study consist of two main parts except for introductory chapter and conclusion chapter. In introductory chapter, we will touch characteristics of novels and novelist of Turkish literature after 1980. In this part, we will emphasize Ahmet Altan's importance end role in Turkish literature.

In first chapter of our work, we will study Ahmet Altan's life, art and Works. In the second chapter, we will study his two novels in terms of, train of events, theme, time, location, narrator, point of view, language and verbalism.

Ahmet Altan, mentions social and individual events in his Works. Love, female and sexuality are his indispensable themes.